

แนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณี
กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ

วิทยานิพนธ์
ของ
ศุภิสรา ประเสริฐ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์
ตุลาคม 2551

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

แนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการพัฒนาชนบทกรรมนิยมประเพณี
กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกเกอร์เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ

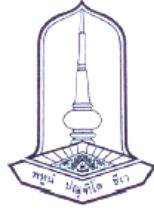
วิทยานิพนธ์
ของ
ศุภิสรา ประเสริฐ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์

ตุลาคม 2551

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนางศุภิสรา ประเสริฐ
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

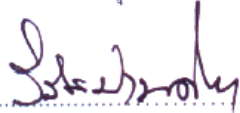
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(ผศ.ดร.ทรงคุณ จันทอง)

ประธานกรรมการ

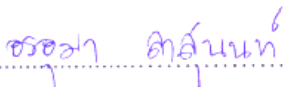
(กรรมการบัณฑิตศึกษาประจำคณะ)

(ผศ.ดร.วีรดี ปานสีลา)

กรรมการ

(ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์)

(อาจารย์ ดร.อรอุมา ลาสุนนท์)

กรรมการ

(กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์)

(อาจารย์ ดร.บุญสม ยอดมาลี)

กรรมการ

(อาจารย์บัณฑิตศึกษาประจำคณะ)

(อาจารย์ ดร.ทักษิณาร์ ไกรราช)

กรรมการ

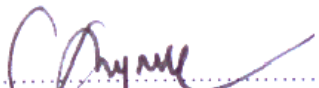
(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

มหาวิทยาลัยขอนแก่นให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

(ผศ.ดร.ทรงคุณ จันทอง)

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน

(รศ.ดร.ไพฑูรย์ สุขศิริงาม)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 29 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2551

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงสมบูรณ์ได้ ด้วยความเมตตา และความช่วยเหลืออย่างดียิ่ง จากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิรัช ปานศิลา ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.อรอุมา ลาสุนนท์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงคุณ จันทจร ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.บุญสม ยอดมาลี กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.ทักษิณาร์ ไกรราช ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย ที่ได้ให้คำแนะนำ และชี้แนะข้อบกพร่องต่าง ๆ ทำให้วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีคุณภาพสมบูรณ์ และขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.สุนทร โปธิสาร และคณาจารย์สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสานทุกท่านที่คอยให้คำปรึกษา คำแนะนำ และให้กำลังใจยามท้อแท้ในการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ องค์กรบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ หัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และผู้นำหมู่บ้าน ชาวชัยภูมิตั้ง 7 หมู่บ้านใน 3 จังหวัด คือ จังหวัดนครราชสีมา เพชรบูรณ์ และชัยภูมิ ที่ร่วมให้ข้อมูลตำนานชัยภูมิต่างอย่างเป็นอย่างดี

ประโยชน์และคุณค่าของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาพระคุณ คุณพ่อเจริญ คุณแม่สมจิตร ประเสริฐ (บิดา มารดา) คุณพิชญญา ประเสริฐ (พี่สาว) น้องข้าวโอ๊ต ครูอาจารย์ เพื่อน และผู้มีพระคุณทุกท่าน

ศุภิสรา ประเสริฐ

ชื่อเรื่อง	แนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการพัฒนาชนบชนนนิยมประเพณี กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกุงเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ
ผู้วิจัย	นางศุภิสรา ประเสริฐ
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิโรดิ ปานศิลา และ อาจารย์ ดร.อรอุมา ลาสุนนท์
ปริญญา	ปร.ค. สาขาวิชา วัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่พิมพ์ 2551

บทคัดย่อ

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกุง เป็นวิธีการหนึ่งในการเผยแพร่
ชนบชนนนิยมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม มรดก สิ่งแวดล้อม และประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติ
พันธุ์ ซึ่งในปัจจุบันกำลังเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อ

- 1) เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับชนบชนนนิยมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกุงที่สามารถนำมา
พัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิได้ 2) เพื่อศึกษาแนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์
ฟื้นฟู และการพัฒนาชนบชนนนิยมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกุงเพื่อการท่องเที่ยวทาง
วัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ ประชากรกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และ
กลุ่มบุคคลทั่วไป จำนวน 152 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ หมู่บ้านผู้ฮกุง
ที่ตั้งมากกว่า 100 ปี มีจำนวนครัวเรือนมากกว่า 150 หลังคาเรือน จำนวน 7 หมู่บ้าน ในพื้นที่
3 จังหวัด คือ จังหวัดนครราชสีมา เพชรบูรณ์ และชัยภูมิ เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสังเกต
แบบมีส่วนร่วม แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติ
ใช้เทคนิคการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม
ร่วมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และนำเสนอผลการวิจัยด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับชนบชนนนิยมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกุง
ที่สามารถนำมาพัฒนา การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดชัยภูมิได้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า
ควรมีการอนุรักษ์ เรื่องของภาษาผู้ฮกุงทั้งการพูด และการเขียนให้มีการสอนในโรงเรียน
อย่างเป็นทางการที่ชัดเจน และให้มีการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน การแต่งกายชุดประจำกลุ่ม
ชาติพันธุ์ควรแต่งทุกวัน ภาครัฐควรช่วยหางบประมาณในการจัดซื้อให้ ควรส่งเสริมการเล่น
ตามประเพณีของชาวผู้ฮกุงอย่างต่อเนื่อง โดยหมุนเวียนจัดตามหมู่บ้านเครือข่ายผู้ฮกุงทั้ง 14 หมู่บ้าน
ของจังหวัดชัยภูมิ

แนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีของ
กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุรเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมของจังหวัดชัยภูมิ กลุ่มตัวอย่าง
ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการอนุรักษ์เรื่องของภาษา ฟื้นฟูประเพณีความเชื่อ พิธีกรรมต่าง ๆ
ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้สกุร และพัฒนาเรื่องการละเล่นตามประเพณีคือ การละเล่นปี่เรเร เนื้อหา
ของเพลงให้คงความเป็นผู้สกุรให้มากที่สุดและแปลเป็นภาษาไทยด้วย แนวทางและรูปแบบ
ในการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในหมู่บ้านผู้สกุรจังหวัดชัยภูมิ เป็นดังนี้

การจำลองวิถีชีวิตชาวผู้สกุร ไว้ที่อุทยานแห่งชาติป่าหินงามอย่างถาวร สิ่งก่อสร้าง
เครื่องมือการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพและอื่น ๆ จัดตารางของชุมชนที่เป็นเครือข่ายเข้าไปแสดง
วิถีชีวิตในช่วงเทศกาลการท่องเที่ยว หรือตามที่กลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจจะเข้าชม (นอกเทศกาล)
ให้ทุกชุมชนของเครือข่ายผลิตของที่ระลึก ส่งไปที่ศูนย์จำหน่ายอย่างต่อเนื่อง จัดตั้งคณะกรรมการ
ของชุมชนเครือข่ายเพื่อบริหารผลประโยชน์ (รายได้) ที่เกิดขึ้นเพื่อให้กระจายเข้าสู่ชุมชน
อย่างเป็นธรรม จัดงานชุมนุมของกลุ่มเครือข่าย เพื่อนำเสนอให้กลุ่มทัวร์ที่สนใจเข้ามามีส่วนร่วม
เช่นแสดงกิจกรรมทางวัฒนธรรม การรับประทานอาหารเย็นแบบพื้นบ้านร่วมกัน และการพัก
ค้างแรมในชุมชนเป็นต้น ผลิตหนังสือคู่มือ ด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชาวผู้สกุรรวมถึง
ตัวอย่าง ภาษาพร้อมคำแปล ที่ใช้สนทนากันในชีวิตประจำวัน จำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว พัฒนา
มัคคุเทศก์ชาวผู้สกุร นำนักท่องเที่ยวขึ้นชมธรรมชาติตามแบบวัฒนธรรมชาวผู้สกุร
(กลุ่มนักท่องเที่ยว 10 คน ต่อมัคคุเทศก์ 1 คน) การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุร
ควรใช้เวลา 2 วัน 1 คืน

โดยสรุป ผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของ
กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุร จนกระทั่งได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับแนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ การ
ฟื้นฟู และการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุร ซึ่งจะส่งผลต่อการสท่องเที่ยว
ทางวัฒนธรรมของจังหวัดชัยภูมิให้มีคุณค่าและยั่งยืนต่อไป

TITLE Guidelines and Patterns of Conservation, Rehabilitation, and Development of Conventions and Traditions of the Nyahkur Ethnic Group for Cultural Tourism in Changwat Chaiyaphum

AUTHOR Mrs. Suphisara Prasert

ADVISORS Asst. Prof. Dr. Wirat Pansila and Dr. Oruma Lasunon

DEGREE Ph.D. **MAJOR** Cultural Science

UNIVERSITY Maharakham University **DATE** 2008

ABSTRACT

Cultural tourism in the Nyahkur ethnic group is a method of dissemination of customs, traditions, art and culture, traditions, art and culture, heritages, environments, and history and backgrounds of the ethnic group. At present, these things are popular among tourists. The purposes of this study were to examine the body of knowledge concerning conventions and traditions of the Nyahkur ethnic group which could be used for developing cultural tourism in Changwat Chaiyaphum, and to investigate guidelines and patterns of conservation, rehabilitation, and development of conventions and traditions of the Nyahkur ethnic group for appropriate cultural tourism of Changwat Chaiyaphum. Data were collected from documents, and field data were collected from a group of informants, a group of practitioners, and a group of people in general with a total of 152 persons, purposively selected. The criteria for selecting the focus areas included : Nyahkur villages were established for more than 100 years ; and each village had more than 150 households. Seven villages were selected from 3 areas of these changwat : Nakhon Ratchasima , Phetchabun and Chaiyaphum. The instruments used for collecting data were a survey form, structured and unstructured interview forms, participant and nonparticipant observation forms, a group discourse note-taking, and workshop. Data were checked by the use of triangulation technique. This study was a cultural qualitative research together with action research. Then the study results were presented by means of a descriptive analysis. The results of the study could be summarized as follows :

For the body of knowledge concerning conventions and traditions of the Nyahkur ethnic group which could be used for developing cultural tourism of Changwat Chaiyaphum, most of the sample viewed that there should be conservation of the Nyahkur language in both speaking and

writing by teaching the language at school in a clear concrete form, and the language should be used in the daily life. The costumes of the ethnic group should be worn every day. The state sector should help provide budget for buying costumes. Game playing according to the tradition of Nyahkur people should be continuously promoted by rotating organization of game playing at all the 14 villages in their network of Changwat Chaiyaphum.

For the guidelines and patterns of conservation, rehabilitation, and development of conventions and traditions of the Nyahkur ethnic group for appropriate cultural tourism of Changwat Chaiyaphum, most of the sample viewed that there should be conservation of the Nyahkur language ; rehabilitation of traditions, beliefs, and different rituals involving the way of life of Nyahkur people; and development of game playing according to their tradition, such as the “parere” game playing, the song contents should remain being Nyahkurness the most and should also be translated into – Central Thai.

The guidelines and patterns of organizing cultural tourism at the villages in Changwat – Chaiyaphum were as follows. Make a model model of the way of life of Nyahkur people and keep it Permanently in Pa Hin Ngam National Park (structures, too for living, living – making, and others). Make schedules for network communities to perform the way of life during the tourism season or according to the interested groups of tourists to visit (out of the festival). Have all network communities produce souvenirs and send them to the sale center in continuity. Appoint network community committees for administering the benefits (incomes) gained to disperse fairly the benefits into communities. Organize meeting parties of the network groups to present to interested tour groups to participate in these parties such as cultural activity display, having folk tourism on Nyahkur people as well as examples of the language with translations for conservation in the daily life the sell to tourists. Develop Nyahkur guides to guide tourists to visit nature in the Nyahkur cultural style (a group of 10 tourists per guide). Each cultural tourism on Nyahkur ethnic Group should last 2 days and 1 night.

In conclusion, the body of knowledge concerning customs and traditions of the Nyahkur ethnic group, a new body of knowledge concerning guidelines and models of Conservation, and rehabilitation, and development of customs and traditions of the Nyahkur ethnic group obtained from the study which would affect cultural toural tourisms in Changwat Chaiyaphum to be valuable and sustainable in the future.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	6
คำถามในการวิจัย	6
ความสำคัญของการวิจัย	6
ความสำคัญของการประเมินโครงการ	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
กรอบแนวคิดในการวิจัย	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
ชนกลุ่มน้อยและกลุ่มชาติพันธุ์ในอีสาน	11
พื้นฐานการเกิดภูมิปัญญาพื้นบ้านของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการพัฒนา	30
การศึกษาวัฒนธรรมชุมชน การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	34
บริบทพื้นที่วิจัย	67
แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	83
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	107
งานวิจัยในประเทศ	107
งานวิจัยต่างประเทศ	113
3 วิธีดำเนินการวิจัย	117
ขอบเขตของการวิจัย	117
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	121
การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล	123
การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	125
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	126

บทที่	หน้า
4 สรุปผลการวิจัย	127
ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา	127
องค์ความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีการเล่นโปะเรเร การแห่หอคอกผึ้ง ภาษา ความเชื่อ พิธีกรรม การแต่งกาย และอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงกร ที่สามารถนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ	154
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	211
สรุปผล	211
อภิปรายผล	213
ข้อเสนอแนะ	224
บรรณานุกรม	226
ภาคผนวก	244
ภาคผนวก ก รายงานผู้ให้สัมภาษณ์	245
ภาคผนวก ข แบบสำรวจ	256
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์	259
ภาคผนวก ง แบบสังเกต	266
ภาคผนวก จ คำถามสนทนากลุ่ม	269
ภาคผนวก ฉ โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ	271
ภาคผนวก ช ตัวอย่างภาพประกอบการลงพื้นที่	280
ประวัติย่อของผู้วิจัย	288

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	9
2 ดินที่อยู่ของชาวนัญฮกรุกุ่มสุดท้ายในโลก	22
3 แผนที่จังหวัดชัยภูมิ	72
4 แผนที่หมู่บ้านบ้านห้วยไคร้ ตำบลตะเบา อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์	129
5 แผนที่หมู่บ้านบ้านกลาง ตำบลบ่อปลาทอง อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ...	133
6 แผนที่หมู่บ้านน้ำลาด ตำบลนาขามเหล็ก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ	137
7 แผนที่หมู่บ้านห้วยแย้ หมู่ที่ 1 ตำบลห้วยแย้ อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ...	142
8 แผนที่บ้านวังกำแพง หมู่ที่ 2 ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ	145
9 แผนที่บ้านเสลียงทอง หมู่ที่ 5 ตำบลนาขามเหล็ก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ	149
10 บ้านวังอ้ายโพธิ์ หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ	152
11 โครงสร้างการจัดการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ	197
12 รูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีผู้สูง เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ	208

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในเอเชียอาคเนย์ที่มีชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก นอกเหนือจากชาวจีน ชาวเขา ชาวญวนอพยพ และชาวไทยมุสลิมแล้ว ยังมีชนกลุ่มน้อยกลุ่มเล็ก ๆ ที่อาศัยกระจุกกระจายอยู่ทั่วประเทศ แต่ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ส่วนใหญ่ได้ผสมกลมกลืนกลายเป็นไทย ไปเกือบหมดสิ้นแล้ว เช่น พวกมอญและพวกญวนเก่า ที่อพยพหลบภัยเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ (ขจัญญ์ บุษย์พัฒน์. 2523 : 1) สำหรับในภาคอีสานของประเทศไทย เป็นดินแดนที่มีวัฒนธรรมหลากหลายชนิดซึ่งอยู่อย่างกระจุกกระจายทั่วไป ประชากรประมาณ ร้อยละ 85 เป็นชาวไทยอีสานหรือไทยลาวนอกจากนี้ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์อีกหลายกลุ่ม เช่น ชื้อผู้ไทย ชื้อ บรูเยอ ฉัฐกูร แสก กะเลิง โย้ย พวน ข่า (บุญยงค์ เกศเทศ. 2539 : 1) ชนกลุ่ม ดังกล่าวโดยส่วนใหญ่ได้ปรับตัวผสมกลมกลืนกับสังคมท้องถิ่นและสังคมไทยจนแทบ ไม่เห็นเอกลักษณ์และวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มแล้ว แต่ยังมีบางกลุ่มที่รักษารูปแบบวิถีชีวิต ตามครรลองวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มไว้ได้ค่อนข้างมากบางกลุ่มก็ได้รับการสนับสนุนให้ฟื้นฟู ขนบประเพณีขึ้นมาเพื่อประโยชน์ในการศึกษาและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและเป็นการเสริมสร้าง สีสันให้แก่สังคมส่วนรวมของท้องถิ่นและประเทศด้วย โดยปกติแล้วชนกลุ่มน้อยแต่ละกลุ่ม มีเอกลักษณ์ที่เด่นชัด ปรากฏให้พบเห็นได้หลายกรณี เช่น ภาษา การแต่งกาย ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม การประกอบอาชีพ อาหารการกิน ที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาลการเจ็บป่วย นันทนาการ การบันเทิงตลอดจนงานศิลปกรรมในแขนงต่าง ๆ วิถีชีวิตโดยปกติของชนกลุ่มน้อยในภาคอีสาน เป็นวิถีชีวิตแบบสังคมชนบทที่เรียบง่าย สมถะ พึ่งพาธรรมชาติ (ทวี ถาวโร. 2540 : 1)

ปัจจุบันนี้ประเทศต่างๆ ได้ให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก จึงส่งผลให้อุตสาหกรรมด้านนี้เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง และกลายเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ที่นำรายได้เข้าสู่ประเทศอย่างมหาศาลจากตัวเลขรายได้ขององค์การท่องเที่ยวโลก (องค์การท่องเที่ยว โลก. 2539 : 30) ระบุอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโลกก่อให้เกิดรายได้ประมาณ 372 พันล้านเหรียญ สหรัฐอเมริกา ในปี 2538 และภายในปี พ.ศ. 2543 รายได้จากการท่องเที่ยวจะเพิ่มขึ้นเป็น 527 ล้านเหรียญสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นผลให้มีการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะ ในภูมิภาคเอเชียเซียแปซิฟิกที่มีอัตราการเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่สูงขึ้น

อย่างต่อเนื่องจากสถิติขององค์การท่องเที่ยวโลกช่วงปี พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2538 ภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกยังคงมีอัตราการขยายตัวที่สูงขึ้นของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวประมาณร้อยละ 7 ต่อปี ซึ่งสูงกว่าอัตราการเติบโตเฉลี่ยของจำนวนนักท่องเที่ยวโลกและคาดการณ์ว่าปี พ.ศ. 2543 จะมีนักท่องเที่ยว 101 ล้านคนส่วนในปี พ.ศ. 2553 จะเพิ่มขึ้นเป็น 190 ล้านคน (รัฐทิตยา หิรัณยหาดี. 2544 : 1) สำหรับประเทศไทยนับแต่ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมาจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวที่มีอัตราสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องและพบว่าในปี พ.ศ. 2538 ที่ผ่านมามีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว 6.95 ล้านคน และเป็นไปตามการคาดการณ์ของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ในปี พ.ศ. 2543 จะมีนักท่องเที่ยวนานาชาติมาเยือนประมาณ 9.6 ล้านคน และเพิ่มขึ้นเป็น 11.2 ล้านคนในปี พ.ศ. 2546 ในส่วนนักท่องเที่ยวไทยพบว่าการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศมีพัฒนาการที่ดี จากการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วของประเทศไทย ทำให้กลุ่มผู้มีรายได้ปานกลางขึ้นไป เกิดความต้องการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศและต่างประเทศเพิ่มมากขึ้นและจากการจัดรายการส่งเสริมไทยเที่ยวไทยของภาครัฐทำให้นักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางท่องเที่ยวในประเทศเพิ่มมากขึ้นประกอบกับนักท่องเที่ยวในปัจจุบันมีความชื่นชอบในการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อแสวงหาความรู้ ประสบการณ์ และทำความเข้าใจในวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ของชุมชนท้องถิ่นที่เป็นจุดหมายปลายทางเพิ่มมากขึ้น โดยมีความประสงค์ที่จะสร้างความคุ้นเคยกับประชาชนในท้องถิ่นหรือมีความนิยมในการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการศึกษามากกว่าในอดีต

จังหวัดชัยภูมิเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาว่า

“...ชัยภูมิมีอารยธรรมซ้อนทับกันหลายสมัย ตั้งแต่สมัยทวารวดี สมัยขอม จนถึงอิทธิพลลาวล้านช้าง มีการค้นพบโบราณสถาน โบราณวัตถุมากมายในหลายพื้นที่ของจังหวัด ต่อมาปรากฏชื่อเป็นเมืองหน้าด่านในสมัยกรุงศรีอยุธยาในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ภายหลังจึงร้างไป และมาปรากฏชื่ออีกครั้งในสมัยรัตนโกสินทร์โดยมีชาวเวียงจันทร์เข้ามาสร้างบ้านแปงเมือง มีผู้นำชื่อแล ซึ่งต่อมาได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองคนแรก...”

ชัยภูมิเป็นจังหวัดหนึ่งที่ทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจัดให้เป็นจังหวัดที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ชัยภูมิอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 342 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 12,778 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่บนสันขอบที่ราบสูงอีสาน มีพื้นที่ติดต่อกับภาคกลางและภาคเหนือเป็นดินแดนแห่งทุ่งดอกกระเจียวแสนงาม และสายน้ำตกชุ่มฉ่ำยามหน้าฝน เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ป่ามากที่สุดจังหวัดหนึ่งในภาคอีสาน มีเทือกเขาที่สำคัญ ได้แก่ ภูพังเหย ภูแลนคา ภูพญาฝ่อ เป็นต้น กำเนิดแม่น้ำชี แบ่งการปกครองเป็น 15 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอบ้านเขว้า อำเภอคอนสวรรค์ อำเภอเกษตรสมบูรณ์ อำเภอหนองบัวแดง อำเภอจัตุรัส อำเภอภูเขียว

อำเภอบ้านแห้ว อำเภอบ้านแท่น อำเภอแก้งคร้อ อำเภอคอนสาร อำเภอเทพสถิต อำเภอหนองบัวระเหว อำเภอภักดีชุมพล อำเภอเนินสง่า และกิ่งอำเภอชัยใหญ่ (ชัยภูมิ. 2550 : 3) ข้อมูลการท่องเที่ยวภายในจังหวัดชัยภูมิเปรียบเทียบปี พ.ศ. 2549 จำนวนผู้เยี่ยมชมเยือน แยกเป็นนักท่องเที่ยวที่เป็นคนไทย 530,180 คน ต่างประเทศจำนวน 2,055 คน รวม 532,235 คน และเป็นนักท่องเที่ยวที่เป็นคนไทย 556,536 คน ต่างประเทศจำนวน 937 คน รวม 557,473 คน รายได้จากการท่องเที่ยวปี พ.ศ. 2549 เป็นเงิน 885.35 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2550 จำนวนผู้เยี่ยมชมเยือน แยกเป็นนักท่องเที่ยวที่เป็นคนไทย 609,307 คน ต่างประเทศจำนวน 1,948 คน รวม 611,255 คน และเป็นนักท่องเที่ยวที่เป็นคนไทย 604,399 คน ต่างประเทศจำนวน 932 คน รวม 605,331 คน รายได้จากการท่องเที่ยวปี พ.ศ. 2550 เป็นเงิน 974.79 ล้านบาท สถิติผู้มาท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.43 และรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.33 ล้านบาท (จังหวัดชัยภูมิ. 2550 : 9)

เสน่ห์ของชัยภูมิมีอยู่ในทุกฤดูกาล จุดปลายทางสำคัญของนักท่องเที่ยวคือ อำเภอเทพสถิต ซึ่งดอกกระเจียวจะถูกปลูกให้มีชีวิตออกดอกปกคลุมด้วยสีชมพูอมม่วงและสีเหลืองทองของดอกกล้วยไม้แซมอยู่ตามซอกหินรายล้อมด้วยดอกกุติตาและเอนอ้าในช่วงฤดูหนาว ความงดงามของธรรมชาติเหล่านี้มีให้ชมตลอด 2 ข้างทาง และจะไปสิ้นสุดตรงหน้าผาสูงชันที่เรียกว่า “สุดแผ่นดินขอบที่ราบสูง” อันเกิดจากการคั่นตัวของแผ่นดินภาคกลาง (ฉานไทย) ซุกเข้าไปในแผ่นดินอีสาน (อินโดจีนไชน่า) ทำให้เกิดหน้าผาสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 846 เมตร และสองข้างทางที่จะพบเห็นคือ ภาพชาวบ้านที่ใช้ชีวิตเรียบง่าย (อนันต์ ลิมปคุปตถาวร และคณะ. 2549 : 7-9) และภายใต้ความเรียบง่ายหลายคนอาจจะไม่รู้ว่ามีชาวบ้านเหล่านี้ว่าเขาเป็นใครแท้จริงแล้วเขาเหล่านี้เป็นเจ้าของพื้นที่นี้มานานเพราะพวกเขาคือญ้อ

ญ้อ หรือชาวบน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เนียะกูร์ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมของจังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา และเพชรบูรณ์ ซึ่งหากมองเผิน ๆ คนเหล่านี้คือ ชาวบ้านธรรมดาที่ทำมาหากินอยู่ในพื้นที่ แต่ในความเป็นจริงน้อยคนนักที่จะรู้ว่าท่ามกลางกลุ่มคนไทยและคนลาวอีสานที่อยู่ปะปนกันนั้น มีคนกลุ่มหนึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้มานานและรู้จักพื้นที่นี้ดีกว่าใคร คนส่วนใหญ่เรียกพวกเขาว่า “คนดง” หรือ “ชาวบน” แต่สำหรับพวกเขา เรียกตัวเองว่า “ญ้อ” ซึ่งหมายถึง “คนภูเขา” (ญ้อ แปลว่า คน กูร์ แปลว่า ภูเขา) ส่วนจังหวัดเพชรบูรณ์ เรียกว่า “ละว้า” ในเขตจังหวัดนครราชสีมาและชัยภูมิ เรียกว่า ชาวบน หรือ คนดง ชาวญ้อ ตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณ 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา เขตอำเภอปักธงชัย หมู่บ้านที่พบในปัจจุบัน ได้แก่ บ้านกลาง บ้านพระบึง บ้านวังตะเคียน ฯลฯ จังหวัดชัยภูมิพบในเขตอำเภอเทพสถิต ได้แก่ บ้านวังอ้ายโพธิ์ บ้านวังอ้ายคง บ้านไร่ บ้านเสลียงทอง บ้านวังตาเทพ บ้านน้ำลาด บ้านท่าโป่ง บ้านโลกสะอาด บ้านสะพานหิน อำเภอบ้านเขว้า ได้แก่ บ้านวังคำแพง บ้านหนองอ้อ ฯลฯ

จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ บ้านน้ำเลา บ้านห้วยไคร้ บ้านท่าด้วง อำเภอเมือง รวมทั้งหมด 23 หมู่บ้าน ซึ่งเดิมพบมากกว่าในปัจจุบัน แต่ได้ถูกกลืนหรือย้ายถิ่นไปอยู่ที่อื่นหมด (ปรีชา อุยตระกูล และกนก โดสุรัตน์. ม.ป.ป : 1-5) แต่เดิมนั้น ชาวญ้อกรเป็นพรานป่า มักย้ายถิ่นที่อยู่ไปเรื่อย ๆ เคยอาศัยอยู่ในบริเวณป่าแถบเทือกเขาพังเหย ซึ่งมีอาณาบริเวณคาบเกี่ยวต่อเนื่องกัน 3 จังหวัด ปัจจุบันก็ยังพบชาวญ้อกรได้อาศัยอยู่ในเขต 3 จังหวัดนี้ บริเวณใจกลางของประเทศไทย โดยอยู่บนขอบที่ราบสูงโคราช และพื้นที่ราบสูงในจังหวัดชัยภูมิ เขตติดต่อกับภาคเหนือและเขตติดต่อกับจังหวัดลพบุรี ซึ่งพบว่ามีจำนวนที่ลดลงเนื่องจากถูกกลืนโดยคนไทยเบิ่ง หรือไทยโคราช และคนลาวอีสานที่เข้าไปอยู่อาศัยปะปน และมีการย้ายถิ่นฐานกระจัดกระจายไปบ้าง ปัจจุบันมีชาวญ้อกรหลงเหลือประมาณ 6,000 คน เท่านั้น (อนันต์ ลิ้มปคุปตถาวร และคณะ. 2549 : 1-15)

ลักษณะที่ตั้งหมู่บ้านชาวญ้อกรใน 3 จังหวัดดังกล่าวนี้ เป็นบริเวณใจกลางของประเทศไทย โดยอาศัยอยู่บนที่ราบสูงโคราชและพื้นที่ราบสูงในจังหวัดชัยภูมิที่ติดต่อกับภาคเหนือและติดต่อกับจังหวัดลพบุรี (ปรีชา อุยตระกูล และคณะ. 2530 : 1-10) ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าในจำนวนญ้อกรทั้งหมดนี้มีเพียงไม่กี่หมู่บ้านที่ยังคงมีภาษารวมทั้งวัฒนธรรมญ้อกรชัดเจน เนื่องจากในหมู่บ้านของชาวญ้อกรจะมีกลุ่มคนไทยโคราช คนไทยจากลพบุรี หรือลาวอีสาน เข้าไปอยู่ปะปนมากขึ้น และความทันสมัยเข้าไปในชุมชนชาวญ้อกร ทำให้คนรุ่นเด็กอายุประมาณ 20 ปี เริ่มพูดภาษาญ้อกรเพี้ยนและพูดไม่ได้ ซึ่งกลุ่มภาษาต่างๆ ในประเทศไทยมีจำนวนอย่างน้อย 14 ภาษาที่กำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤตรุนแรงและมีความชัดเจนว่า มีโอกาสที่จะเสื่อมสลายไปในศตวรรษนี้ และใน 14 ภาษานี้ ภาษาญ้อกร เป็นหนึ่งใน 14 ภาษานี้ด้วย (อภิญา บัวสรวง และคณะ. 2546 : 3) แม้แต่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรหรือชาวบน ทำให้ความเป็นญ้อกรกำลังประสบกับภาวะวิกฤต ซึ่งสิ่งที่จะตามมาคือ วิถีชีวิตของญ้อกร โดยเฉพาะเรื่องของการแต่งกาย การดำรงชีวิต เศรษฐกิจและขนบธรรมเนียมประเพณี

หากทบทวนงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงของกลุ่มชาติพันธุ์ของ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2538 : 1-19) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนชาติพันธุ์ญ้อ ” พบว่า ไทยญ้อกำลังเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยด้านวัตถุแต่ถึงจะมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าวก็ตาม ชาวไทยญ้อก็ยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มไว้เสมอ โดยได้ผ่อนปรนไปตามสถานการณ์และภาวะแวดล้อมตามควร ชาวไทยญ้อมีความภาคภูมิใจในชาติพันธุ์ของกลุ่มตนเป็นอย่างมาก และมยุรี ถาวรพัฒน์ (2546 : 1-2) เสนอบทความเรื่อง ชาติพันธุ์ละว้า (ก้อง) กับการเสื่อมสลาย การดำรงอยู่ และการฟื้นฟู ผลการศึกษาเบื้องต้น พบว่า สังคมก้องตกกำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤตและเสี่ยงต่อการเสื่อมสลาย ซึ่งเป็นหนทางนำไปสู่การสูญเสียเอกลักษณ์ หากมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนเกิดความรักและภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ตน หันมาอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ ก็จะเป็นการชะลอการเสื่อมสลาย และทำให้

ภาษาและวัฒนธรรมละว้า (ก๋อง) สามารถดำรงอยู่ได้ในโลกใบนี้ได้ อภิญญา บัวสรวง และคณะ ได้ศึกษาการแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวจังหวัดสุรินทร์ พบว่า เกิดการเปลี่ยนแปลง การดำรงอยู่ และการพลิกฟื้นวัฒนธรรมของชาวจังหวัดสุรินทร์ (ชาวบน) ที่อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิว่า

“...ภาษาและวัฒนธรรมของชาวจังหวัดสุรินทร์กำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤติเสี่ยงต่อการสูญหายไป ในอนาคตอันเป็นผลมาจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ...”

นอกจากนั้น นโยบายของรัฐทั้งในด้านการศึกษา นโยบายทางสังคมเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อย ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการแสดงออกทางอัตลักษณ์ของชาวจังหวัดสุรินทร์ในพื้นที่ศึกษา (อภิญญา บัวสรวง และคณะ. 2546 : 1-5) และพบว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางวิกฤตอย่างมาก ทั้งทางภาษา วัฒนธรรม การแต่งกาย ความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเดิมชาวจังหวัดสุรินทร์นับถือผี แต่เมื่อศาสนาพุทธเข้ามา ชาวจังหวัดสุรินทร์จึงมีประเพณีที่ประยุกต์ตามความเชื่อ ทางศาสนาพุทธด้วย เช่น ประเพณีบุญโกนจุก บุญกินคอง บุญเข้ากรรม บุญคูณลาน บุญข้าวจี เป็นต้น ซึ่งในวันพระผู้เฒ่าผู้แก่จะงูงมือลูกหลานไปทำบุญที่วัดด้วยความศรัทธา ในส่วนของ ความเชื่อและพิธีกรรมดั้งเดิมของชาวจังหวัดสุรินทร์นั้น บางอย่างก็สูญหายไปแล้ว แต่บางอย่างก็ยังคงมี ในผู้สูงอายุ ชาวจังหวัดสุรินทร์จะเชื่อในภูตผีวิญญาณ เวทย์มนต์คาถาอาคม เครื่องรางของขลัง ฤกษ์ยาม ความฝัน และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องในชีวิตและการประกอบอาชีพหลายอย่าง เช่น ประเพณีการเกิด การตาย การทำไร่ ทำนา ฯลฯ (อนันต์ ลิมปคุปตถาวร และคณะ. 2549 : 20-24) ชาวจังหวัดสุรินทร์นิยมพูดภาษามอญโบราณ ชอบบอาศัยอยู่ตามไหล่เขาเตี้ย ๆ ลักษณะการตั้งบ้านเรือนจะตั้งอยู่เป็น กลุ่ม ๆ มีใต้ถุนสูง เสาบ้านจะเป็นไม้ง่ามเพื่อรองรับคานหรือรอด พื้นและฝาทำด้วยไม้ไผ่ หลังคา มุงด้วยหญ้าแฝก ใต้ถุนบ้านจะก่อกองไฟเพื่อป้องกันความหนาวเย็น และสัตว์ร้าย ชาวจังหวัดสุรินทร์ มีความเชื่อเรื่องผี มีการเลี้ยงผีปู่ตา สำหรับการแต่งกาย ผู้หญิงแต่งกายสวมเสื้อพอกและนุ่งผ้าถุง มีชายผ้าใหญ่ สวมสร้อยเงิน และเจาะใบหูกว้างเพื่อสวมตุ้มหูใหญ่ (กระจอน) ไว้ผมยาวเกล้ามวย ผู้ชายนุ่งผ้าโจงกระเบน สวมเสื้อหม้อฮ่อม ส่วนการละเล่นที่สืบสานมาแต่โบราณจะออกมา ในรูปการร้องเพลงปี่เประ การเป่าใบไม้ การตีกลองน้ำ ฯลฯ

สิ่งที่โดดเด่นที่แสดงถึงความเป็นตัวตนของชาวจังหวัดสุรินทร์ คือ การแต่งกาย การละเล่น ประเพณีการแห่หอดอกผึ้ง การเล่นเพลงปี่เประ ความเชื่อต่าง ๆ ซึ่งปัจจุบันกำลังจะสูญหาย เนื่องจากกระแสความศิวิไลซ์ของสังคมปัจจุบัน โดยไม่มีการสืบสาน คนรุ่นใหม่ไม่เห็นความสำคัญ ซึ่งคนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจว่าประเพณีต่าง ๆ ของชาวจังหวัดสุรินทร์ สามารถเป็นแบบอย่างให้กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นได้ โดยเฉพาะในเรื่องความสามัคคี ความพอเพียงในการดำรงชีวิต ไม่มีความรุนแรงในสังคม จากชาวจังหวัดสุรินทร์ จากการยืนยันที่หนักแน่นของ อนันต์ ลิมปคุปตถาวร คนไทยที่อาศัยอยู่ร่วมกับ คนจังหวัดสุรินทร์มานาน กล่าวว่า ชาวจังหวัดสุรินทร์เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์มาก เห็นควรเป็นแบบอย่างให้กับคน

คนอื่น ๆ และอีกเหตุผลหนึ่งที่เป็นผลให้การท่องเที่ยวของชัยภูมิมีสถิติผู้มาเที่ยวเพิ่มขึ้นจากคำบอกเล่าของ มานิต เพชรล้ำ หัวหน้าอุทยานป่าหินงามที่นำวิถีชีวิตผู้ศุกรมาแสดงให้นักท่องเที่ยวดูที่ป่าหินงามจำนวน 3 ครอบครัวทำให้เป็นที่สนใจแก่นักท่องเที่ยวส่งผลให้สถิติผู้มาเที่ยวชมป่าหินงามปี พ.ศ. 2550 เฉลี่ยสูงถึงวันละ 2,000 คนต่อวัน (มานิต เพชรล้ำ. สัมภาษณ์)

ด้วยข้อจำกัดและความจำเป็นข้างต้นหากไม่มีแนวทางการอนุรักษ์ ไม่มีแนวทางการฟื้นฟู และแนวทางในการพัฒนาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวผู้ศุกร ที่เป็นสิ่งที่จะแสดงให้เห็นว่า ในความเป็นชาวผู้ศุกรให้ อนุชนรุ่นหลังได้พบได้เห็น ว่า ครั้งหนึ่งมีชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งที่เคยอาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว ที่เรียกตนเองว่า “ผู้ศุกร” หรือ “ชาวคง” ก็จะไม่ปรากฏให้เห็นอีกต่อไป

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกร เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ” เพื่อความคงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ใช่วัฒนธรรมการเขียน แต่เป็นวัฒนธรรมการพูดในเรื่องของภาษา และส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรที่สามารถนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาแนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ

คำถามในการวิจัย

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกร ที่สามารถนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ เป็นอย่างไร
2. แนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกร เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ เป็นอย่างไร

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบองค์ความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรที่สามารถนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดชัยภูมิ

2. ได้แนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุรเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. รูปแบบ หมายถึง กรอบความคิดที่แสดงขั้นตอนของการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุรเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิที่มาจากความร่วมมือกันของหน่วยงานทางราชการและเอกชนและผู้มีส่วนได้เสีย

2. การอนุรักษ์ หมายถึง การทำให้ปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิต ภาษา และขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปหัตถกรรมที่มีในวิถีชีวิตของผู้สกุรจังหวัดชัยภูมิให้มีอยู่กับผู้สกุรชัยภูมิตลอดไป

3. การฟื้นฟู หมายถึง การนำเอาสิ่งที่ดิ่งงามของผู้สกุรคือประเพณีการแห่หอดอกฝิ่ง การเล่นปี่เรเร อาหารในเทศกาลของผู้สกุร และการแต่งกายผู้สกุรในอดีตที่กำลังสูญหายไปกลับให้มีอีกในปัจจุบัน

4. การพัฒนา หมายถึง การปรับขนบธรรมเนียมประเพณี ที่มีในวิถีชีวิตผู้สกุรจังหวัดชัยภูมิให้คงอยู่และดีขึ้นต่อไป

5. ขนบธรรมเนียมประเพณีผู้สกุร หมายถึง การแห่หอดอกฝิ่ง การเล่นปี่เรเร เครื่องแต่งกาย อาหาร ความเชื่อ พิธีกรรม การเป่าเพลงใบไม้ และการรวมกันของผู้สกุรในเทศกาลบุญเดือนห้าในจังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา และเพชรบูรณ์

6. แนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีผู้สกุรเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หมายถึง กรอบที่วางไว้เป็นที่ยึดถือในการปฏิบัติ และแสดงขั้นตอนของการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุรที่ใช้วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์เพื่อตอบสนองความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวซึ่งไม่กระทบวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นรวมถึงการถูกรอบงำทางวัฒนธรรมจากภายนอก

7. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวในจังหวัดชัยภูมิที่มุ่งเน้นในการเที่ยวที่มีการสืบทอดทางด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ เพื่อตอบสนองความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว อีกทั้งต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวตระหนักถึงการอนุรักษ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมโดยไม่กระทบวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น รวมถึงการถูกรอบงำทางวัฒนธรรมจากภายนอก และเน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และธรรมชาติและให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

8. องค์ความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุร หมายถึง ข้อมูลที่ได้รับมาจากการศึกษา การค้นคว้าและการลงพื้นที่วิจัยเกี่ยวกับประเพณีการแห่หอดอกฝิ่ง

การเล่นปีละเรเร เครื่องแต่งกาย อาหาร ความเชื่อ พิธีกรรม การเป่าเพลงใบไม้ และการรวมตัวกัน
ของผู้อยู่ในเทศกาลบุญเดือนห้าในจังหวัดชัยภูมิ

9. ผู้อยู่ หมายถึง กลุ่มคนที่พูดภาษาออสโตร-เอเชียติก และอาศัยอยู่ในจังหวัดชัยภูมิ
จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งชาวอีสานทั่วไปเรียกว่า ชาวบนหรือคนดง

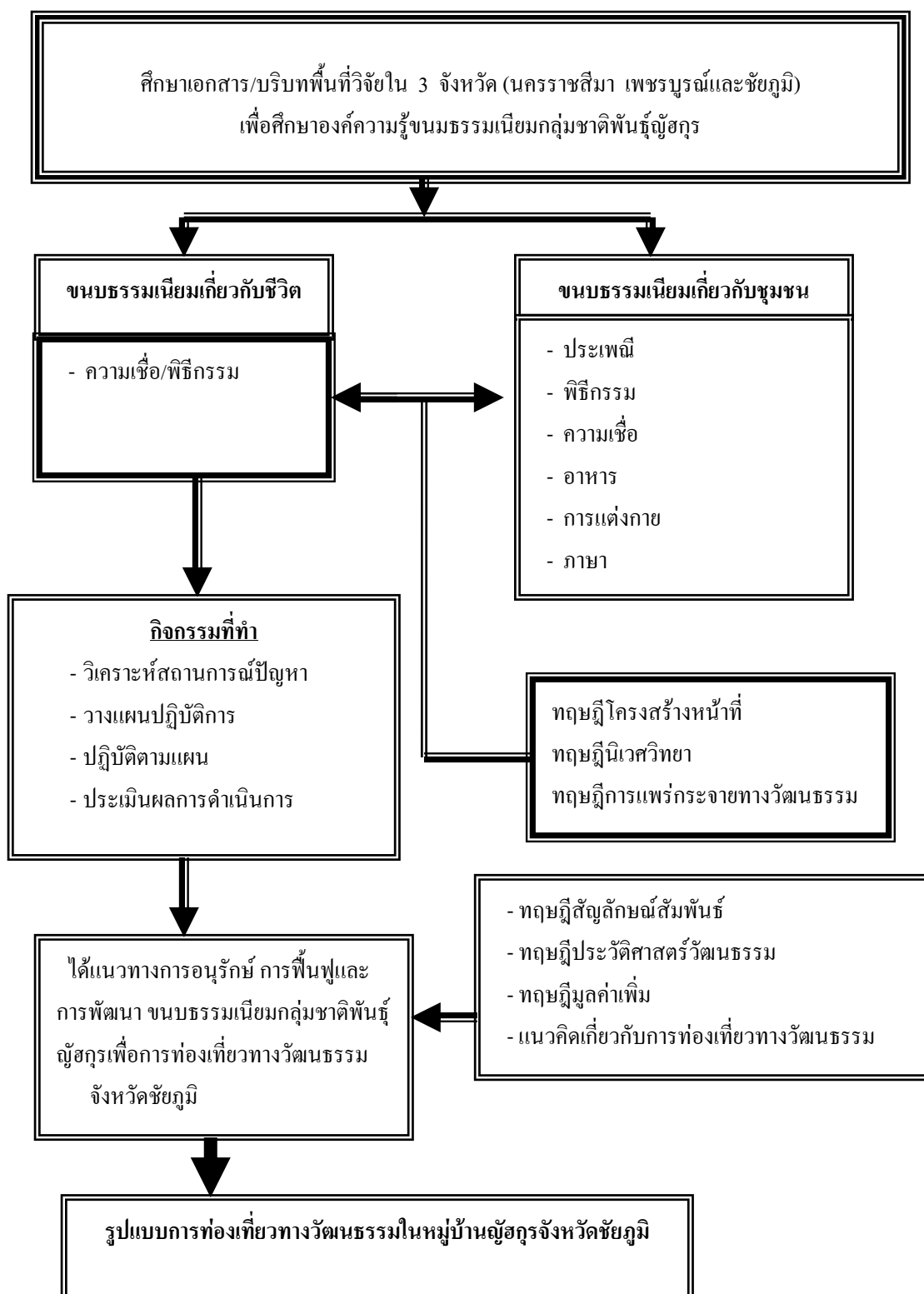
กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีของ
กลุ่มชาติพันธุ์ชาวบนเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย
เชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร
(Document) และเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และ
พัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้อยู่เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ
ผู้วิจัยได้เลือกการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อศึกษา
ขนบธรรมเนียมประเพณีของผู้อยู่ในจังหวัดชัยภูมิ จังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดเพชรบูรณ์
ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์สามารถแยกได้เป็นขั้นตอนได้ ดังนี้

1. ศึกษาความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี การอนุรักษ์ ฟื้นฟู
การพัฒนา ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม
ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม

2. ศึกษาหาแนวทางรูปแบบการอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการพัฒนาขนบธรรมเนียม
ประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้อยู่เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง “แนวทางและรูปแบบ การอนุรักษ์ ป่าฟื้นฟู และการพัฒนาชนบชนรมนิยม ประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ” ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำ เอกสารแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยแบ่งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ออกเป็น 6 กลุ่ม ดังนี้

1. ชนกลุ่มน้อยและกลุ่มชาติพันธุ์ในอีสาน
2. พื้นฐานการเกิดภูมิปัญญาพื้นบ้านของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการพัฒนา
3. การศึกษาวัฒนธรรมชุมชน การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
 - 3.1 องค์ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
 - 3.2 ภูมิปัญญาพื้นบ้าน การเรียนรู้ และการถ่ายทอดความรู้
4. บริบทพื้นที่วิจัย
5. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
 - 5.2 ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม และทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม
 - 5.3 ทฤษฎีเสริม
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ชนกลุ่มน้อยและกลุ่มชาติพันธุ์ในอีสาน

1. ชนกลุ่มน้อย

แนวคิดเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อย ซึ่งลิจิต ธีรเวคิน กล่าวถึงชนกลุ่มน้อยและวิธีดำเนินการต่อชนกลุ่มน้อยในนามประเทศไทยทางการเมืองว่า ชนกลุ่มน้อยมีความหมายตามตัวอักษรว่า หมายถึงกลุ่มชนที่มีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับชนส่วนใหญ่ของประชาคมการเมือง ในประชาคมหนึ่ง ๆ อาจมีชนกลุ่มน้อยหลาย ๆ กลุ่ม ถ้ามีจำนวนน้อยมากก็ไม่มีผลสำคัญทางการเมือง แต่ถ้าชนกลุ่มน้อยมีจำนวนพอที่จะทำให้เกิดพลังอำนาจทางการเมืองหรือเศรษฐกิจก็ย่อมมีความสำคัญทางการเมือง อาจมีผลกระทบต่อโครงสร้างอำนาจรูปแบบปกครอง รวมทั้งเสถียรภาพของรัฐบาลและการพัฒนาประเทศ ตัวอย่างเช่น ชาวจีนในประเทศในเอเชียอาคเนย์หลายประเทศที่คุ้มครองสิทธิของประเทศรัฐต้องมีนโยบายพิเศษสำหรับชาวจีน นโยบายดังกล่าวมีข้อแตกต่างกันไปตามสภาวะและทัศนคติของชนชั้นปกครองของแต่ละประเทศ ลักษณะของชนกลุ่มน้อยนั้น มีข้อแตกต่างจากชนกลุ่มใหญ่และชนกลุ่มน้อยด้วยกันในเรื่องเผ่าพันธุ์ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ขนบธรรมเนียม ทัศนคติประเพณี และอุดมการณ์ทางการเมืองซึ่งอาจเกิดปัญหาขึ้นได้ ทั้งในระดับถิ่นและระดับประเทศ อันได้แก่ความมึนเคือง และการเลือกปฏิบัติซึ่งกันและกันทั้งในระหว่างกลุ่มน้อยต่อชนกลุ่มน้อยและระหว่างชนกลุ่มน้อยกับชนกลุ่มใหญ่ มีผลกระทบต่อการเมือง การปกครองและการพัฒนาประเทศในประเทศไทย ชนกลุ่มน้อยไม่มีอำนาจทางการเมืองและการปกครอง ชนกลุ่มน้อยจำแนกได้เป็น 4 ประเภทย่อยๆ คือ Pluralistic Assimilationist Secessionist และ Militant พวก Pluralistic เป็นพวกที่ต้องการอยู่ร่วมในสังคมโดยสันติภักดีต่อประชาคมการเมืองนั้น แต่ก็ยังมีโอกาสได้รับการเอกลัทธิของตน พวก Assimilationist เป็นพวกที่ยอมผสมกลมกลืนเข้ากับสังคมส่วนใหญ่ของประเทศ โดยยินดีละทิ้งวัฒนธรรมของตนเอง ชนกลุ่มน้อย 2 ประเภทนี้ไม่สร้างปัญหาในทางการเมืองและการปกครอง พวก Secessionist เป็นพวกที่มีวัฒนธรรมแตกต่างจากสังคมส่วนใหญ่ของประเทศและชนกลุ่มน้อยกลุ่มอื่นๆมาก ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมนอกกลุ่มตัวเองได้ มีความต้องการเป็นอิสระทางการเมือง มักถูกปราบปรามและเกิดการสู้รบกันเสมอ ส่วนพวก Militant เป็นชนกลุ่มน้อยที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองค่อนข้างรุนแรงต้องการเปลี่ยนสภาพตนเองจากกลุ่มที่ไม่มีอำนาจทางการเมืองเป็นกลุ่มที่ยึดอำนาจทางการเมืองและการปกครองจากกลุ่มใหญ่ ชนกลุ่มน้อย 2 ประเภทหลังนี้ทำให้ประเทศต่างๆ ที่มีชนกลุ่มน้อยอาศัยต้องกำหนดนโยบายแก้ปัญหาชนกลุ่มน้อยขึ้นไว้เป็นแนวปฏิบัติ ซึ่งโดยทฤษฎีแล้วมีวิธีดำเนินการอยู่ 6 วิธี ได้แก่ การผสมกลมกลืน (Assimilation) การอยู่ร่วมกันในพหุสภาวะ (Pluralism) การป้องกันโดยกฎหมาย (Legal Protection)

of Minorities) การย้ายประชากร (Population Transfer) การบังคับขับไล่ (Continued Subjugation) และการกำจัดให้สิ้นซาก (Extermination) (ลิจิต ซีรเวคิน. 2521 : 1-15)

กรณีชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย อมรา พงศาพิชญ์ (2533 : 214 – 218) ได้ชี้ให้เห็นชัดเจน ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ รัฐบาลได้ใช้นโยบายผสมกลมกลืนชาวเขาโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นแกนนำ มีโครงการธรรมจาริก โครงการบวชสามเณรชาวเขาเป็นต้น เพื่อให้ชาวเขาที่มานับถือศาสนาพุทธและใช้ชีวิตตามวิถีคนไทยยอมรับค่านิยมและความคิดแบบคนไทย มีกิจกรรมที่สนับสนุนนโยบายนี้หลายกรณี ปรากฏผลว่าได้รับความสำเร็จเป็นอย่างมาก แต่คนไทยบางกลุ่มในภาคเหนือเกิดความรู้สึกว่ารัฐบาลเอาใจชาวเขามากเกินไป มากกว่ากลุ่มของตน ส่งผลให้รัฐบาลต้องพิจารณาโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชาวเขา ปรับกิจกรรมไม่ให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ หรือให้สิทธิแก่ชาวเขามากเกินไป เพื่อป้องกันข้อขัดแย้งระหว่างชนกลุ่มน้อยกับชนกลุ่มใหญ่ คือกลุ่มชาวเขากับกลุ่มชาวไทยในภาคเหนือและในช่วงระยะเวลาที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ครองอำนาจอยู่นั้นได้มีโครงการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ ในภาคอีสานเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและมากมาย ทำให้คนอีสานรู้สึกว่าจะไม่ได้ถูกทอดทิ้งและได้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย อมรา พงศาพิชญ์ ได้สรุปว่านโยบายที่รัฐควรกระทำได้แก่

- 1 สร้างทัศนคติและค่านิยมของคนกลุ่มใหญ่ ให้มีลักษณะที่เห็นใจชนกลุ่มน้อย โดยการขจัดอคติและการเลือกปฏิบัติ
- 2 สร้างความสัมพันธ์ที่เข้ากันได้ ระหว่างชนกลุ่มน้อยกับชนกลุ่มใหญ่ โดยยอมรับวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยบางกลุ่ม ควรใช้นโยบายพหุสังคมแทนนโยบายผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม
- 3 กรณีชนกลุ่มน้อยบางกลุ่มซึ่งเดิมประสงค์เพียงจะอาศัยอยู่ในประเทศไทยชั่วคราว แต่ภายหลังพิสูจน์ได้ชัดว่าประสงค์จะอยู่เป็นการถาวร รัฐต้องช่วยส่งเสริมให้ชนกลุ่มใหญ่ซึ่งเป็นคนไทยมีทัศนคติต่อชนกลุ่มน้อยนี้เพื่อลดอคติและการเลือกปฏิบัติ

สรุปได้ว่าหัวใจสำคัญในการแก้ปัญหาชนกลุ่มน้อยอยู่ที่ความเข้าใจและร่วมมือกันทั้งสองฝ่ายให้เกิดความสัมพันธ์แบบภราดรภาพ ทั้งนี้นโยบายต้องอยู่บนพื้นฐานของการขจัดหรือลดความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม โดยการศึกษาค้นคว้าและความแตกต่างทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนอย่างลึกซึ้ง

2. กลุ่มชาติพันธุ์ในอีสาน

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมตามที่บุญยงค์ เกศเทศ (2539 : 1-13) กล่าวว่ามีส่วนประกอบสำคัญสองส่วน ได้แก่ ส่วนที่เป็นร่างกายที่สามารถมองเห็น และจับต้องได้ และส่วนที่เป็นจิตใจ ซึ่งไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่าหรือจับต้องได้ทั้งสองส่วนต่างก็มีความต้องการแตกต่างกัน

กล่าวคือ ร่างกายต้องการอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค โดยมนุษย์สามารถแสวงหา มาเพื่อตอบสนองความต้องการได้ แม้จะยากลำบากเพียงใดก็ตาม ส่วนความต้องการทางด้านจิตใจ นั้นมักจะมีอยู่ไม่สิ้นสุด เป็นต้นว่าต้องการความมั่นคงความปลอดภัยในชีวิต ต้องการความรัก ต้องการให้บุคคลอื่นยอมรับ หรือต้องการมีเกียรติยศชื่อเสียงในสังคม ความต้องการเหล่านี้บางอย่าง ไม่สามารถแสวงหาเพื่อตอบสนองได้ หรือยากเกินไป

มนุษย์รู้จักหาปัจจัยในการดำรงชีวิตในสมัยแรกอย่างง่าย ๆ จากสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว และอยู่อาศัยตามถ้ำหรือเพิงผา ต่อมาก็ถ้ำที่จะจับสัตว์ทั้งสัตว์ปีก และสัตว์น้ำมากินเป็นอาหาร ทั้งดิบ ๆ ภายหลังเริ่มรู้จักวิธีสร้างไฟขึ้นเองโดยใช้หินตีให้เกิดประกายไฟหรือใช้ไม้ไฟเสียดสีกัน โดยนำไฟมาใช้เพื่อประกอบอาหารหรือให้ความอบอุ่นแก่ร่างกาย ตลอดจนใช้ป้องกันสัตว์ร้าย เครื่องนุ่งห่มก็ใช้ใบไม้ เปลือกไม้หรือหนังสัตว์มาหุ้มห่อปกปิดร่างกาย แม้ยารักษาโรคก็คงใช้รากไม้ บางชนิด ตลอดจนเลือดและไขมันสัตว์บางชนิดเป็นต้นว่า เลือดแรด เลือดค้างคาว หรือกระดูกา จะเห็นได้ว่าปัจจัยดังกล่าวเป็นเครื่องยังชีพระดับพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งล้วนได้มาจากธรรมชาติทั้งสิ้น แรกเริ่มจากการเก็บหรือแสวงหาของป่า รู้จักจับปลาล่าสัตว์ โดยใช้กรรมวิธีง่าย ๆ เช่น มือ เท้า หรือก้อนหิน ไม้ ตามแต่จะหาได้ ต่อมาได้เริ่มคิดหาเครื่องผ่อนแรงที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น บางกลุ่มพัฒนาได้ช้ามากแต่บางกลุ่มพัฒนาได้เร็วรับเอาวัฒนธรรมใหม่ ๆ มายึดถือเป็นแนวปฏิบัติ จากแบบเกษตรกรรมเพื่อยังชีพมาสู่ยุคอุตสาหกรรม ซึ่งมีความยุ่งยากสลับซับซ้อนมากขึ้นดังเช่น ปัจจุบัน

อันที่จริงเครื่องมือและทักษะซึ่งมนุษย์ได้รับเป็นมรดกโดยการ สัมผัส สืบทอด แพร่กระจาย ปรับปรุงและมีการผสมผสานมาตลอดระยะเวลาอันยาวนานนั้น เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม เป็นสิ่งช่วยควบคุมและเปลี่ยนแปลงสภาพธรรมชาติให้มนุษย์สามารถเพิ่มผลผลิต ให้สูงขึ้น ความก้าวหน้าสามารถในการสร้างเครื่องมือ จากการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือ เครื่องใช้ได้นี้เองทำให้มนุษย์ต่างจากสัตว์ และจากการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือ และเทคนิควิธีการต่าง ๆ ของมนุษย์ซึ่งไม่เหมือนกัน ย่อมแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างด้านวัฒนธรรมของเผ่าพันธุ์ มนุษย์ในโลกนี้

ถ้าจะพิจารณาในด้านรูปร่างผิวพรรณของมนุษย์เชื่อกันว่าชาติพันธุ์มนุษย์กลุ่มดั้งเดิม ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นอยู่ในตระกูลออสโตรลอยด์ ที่มีผิวคล้ำบ้าง ดำบ้าง ผมเป็นหยัก หรือคลื่นบ้างและมักจะมีร่างกายดำเตี้ย ส่วนกลุ่มใหม่ ในดินแดนแถบนี้เป็นกลุ่ม สมัยหินใหม่หรือหินที่อพยพเคลื่อนย้ายกันในช่วงแรกแผ่นดินใหญ่ทางตอนใต้ของจีนเป็นกลุ่ม ที่อยู่ในตระกูลมองโกลอยด์ หรือ ออสโตรนีเซียน จะมีผิวค่อนข้างขาวเหลือง เส้นผมเหยียดตรง

หากพิจารณาชาติพันธุ์ในด้านภาษาพูดจะพบว่าในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะมีกลุ่มตระกูลภาษาอยู่ถึง 5 ตระกูล ได้แก่ ตระกูลมาลาโยโพลีนีเซียน ซึ่งพูดกันแถบชายฝั่งทะเลและหมู่เกาะต่าง ๆ ด้านทิศใต้ กลุ่มออสโตรเอเชียติก ซึ่งแบ่งกลุ่มย่อยเป็น มอญ-เขมร ไทกะได ได้แก่ กลุ่มไทยและลาว ลีโนทิเบตัน เป็นกลุ่มชาวเขา มีแม้ว เย้า กะเหรี่ยง เป็นต้น และทิเบตเบอร์มัน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีเชื้อสายเกี่ยวข้องกับพม่า

และถ้าจะกล่าวได้เฉพาะถึงกลุ่มมนุษย์ชาติพันธุ์ไท ไต หรือไทย ที่ตั้งภูมิลำเนาถิ่นฐานอยู่ในบริเวณอาณาเขตประเทศไทยตั้งแต่แรกเริ่มมานั้น อาจพิจารณาได้ 5 บริเวณ ได้แก่ ในแอ่งสกลนคร แอ่งโคราชแหล่งกลาง ถิ่นเหนือ และถิ่นใต้

บริเวณแอ่งสกลนครนั้น อาจครอบคลุมพื้นที่จังหวัดสกลนคร มุกดาหาร นครพนม หนองคาย เลย และอุดรธานี โดยมีแม่น้ำสงครามที่ไหลลงมาจากเทือกเขาภูพานทางด้านทิศใต้ผ่านจังหวัดต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วไหลลงแม่น้ำโขง นอกจากนี้ก็ยังมีลำน้ำพุง ลำหลวง และแอ่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งมีน้ำขังตลอดปี ชุมชนพื้นถิ่นแถบกลุ่มแม่น้ำสงครามนี้ มีวัฒนธรรม และอารยธรรมเก่าแก่ที่รู้จักกันดีว่า “วัฒนธรรมบ้านเชียง” ซึ่งค้นพบโครงกระดูกและเครื่องมือเครื่องใช้ตลอดจนเครื่องปั้นดินเผาในเขตอำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี เชื่อกันว่ามีอายุราว 4,000 – 6,000 ปี ซึ่งก็เป็นการพิจารณาตรวจสอบจากหลักฐานโบราณคดีที่ได้ขุดค้นพบและคาดการณ์จากหลักฐานทางวิชาการ

ส่วนบริเวณแอ่งโคราชนั้น ครอบคลุมพื้นที่บริเวณทุ่งกุลารุและจังหวัดนครราชสีมา ขอนแก่น ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ มหาสารคาม อุบลราชธานี มีแม่น้ำชี แม่น้ำมูล แม่น้ำพอง และแม่น้ำป่าสักไหลผ่านและไหลลงสู่แม่น้ำโขงทางทิศตะวันออกของภาค บริเวณแถบนี้ มีหลักฐานโบราณคดีที่ขุดค้นพบ เช่น “บริเวณทุ่งสัมฤทธิ์” ในเขตอำเภอยางชุมน้อย บ้านปราสาท หรือ “ธารประสาท” ในเขตอำเภอโนนสูงซึ่งก็คาดประมาณกันว่ามีอายุราว 2,500 ปี 3,000 ปี

จะเห็นได้ว่าชุมชนพื้นถิ่นในเขตอีสานบริเวณแอ่งสกลนคร และแอ่งโคราช จะมีช่วงอายุค่อนข้างเก่ากว่าบริเวณอื่น การศึกษาทางด้านโบราณคดีนั้น ในทุกพื้นถิ่น อาจจะสามารถพิจารณาลักษณะกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มพื้นถิ่น หรือวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตอยู่มาก

สภาพกลุ่มชาติพันธุ์และประชากรอีสาน

ภาคอีสานมีกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว อาศัยอยู่เป็นส่วนใหญ่ มีจำนวนประมาณ 85 เปอร์เซ็นต์ จากจำนวนประชากรราว 18 ล้านคน ส่วนใหญ่มักจะอพยพมาจากบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำโขง มาตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้กันได้ผสมผสานประเพณี วัฒนธรรม และความเป็นอยู่เข้าด้วยกัน

นานเข้าก็กลายเป็นพวกเดียวกัน ไปถือว่าเป็นคนไทยเหมือนกัน กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว จะกระจายอยู่ในพื้นที่ที่ราบลุ่มแม่น้ำสายหลัก เช่น แม่น้ำสงคราม แม่น้ำมูล แม่น้ำโขง ในพื้นที่ของแอ่งสกลนคร และแอ่งโคราช

นักประวัติศาสตร์เชื่อกันว่า แต่เดิมคนที่อาศัยในพื้นที่ภูมิภาคนี้เป็นผู้ที่อพยพมาจากแคว้นทางใต้ของประเทศจีน และกล่าวกันว่า ในดินแดนอีสานนั้นพวกขอม มีอิทธิพลอยู่ก่อน แต่เมื่อการศึกษาทางโบราณคดีและมานุษยวิทยาได้แพร่หลายในวงกว้าง และการได้พบหลักฐานหลายประการทางประวัติศาสตร์เช่นที่ตำบลโนนนกทา อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ที่บ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี เป็นต้น หลักฐานที่ขุดพบ เมื่อนำมาศึกษาและตีความดู จึงพบว่า มีมนุษย์อยู่ในดินแดนอีสานนานแล้วกว่า 10,000 ปี โดยมีหลักฐานที่แสดงถึงการประกอบอาชีพ ส่วนสิ่งประดิษฐ์เช่นเครื่องปั้นดินเผาพบว่ามีอายุประมาณ 6,500 ปีมาแล้ว

คนไทยอีสานนิยมรับประทานข้าวเหนียว ปลายี่สาร ส้มตำ ไก่ย่าง และมีสำเนียงการพูดที่ผิดเพี้ยนไปจากคนในภาคกลาง แต่ไปคล้ายคลึงกับภาษาในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จึงเรียกว่าเป็นชนเผ่าไทย-ลาว ซึ่งอาจแบ่งเป็น 4 กลุ่มใหญ่ คือ

1 ลาวเวียง ลาวเวียงจันทร์ (Lao Wieng Lao Wiengchan) อยู่ตอนใต้ของจังหวัดอุดรธานี จังหวัดชัยภูมิ ในบางส่วนของจังหวัดนครราชสีมา ร้อยเอ็ด อุบลราชธานี และอำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ

2 ลาวกาว (Lao Kao) อยู่กระจัดกระจายไปตามพื้นที่บางส่วนของจังหวัดอุดรธานี ร้อยเอ็ด อุบลราชธานี และต่อลงไปทางตะวันออกเฉียงใต้ ยังมีบางกลุ่มเข้าไปตั้งถิ่นฐานในภาคอื่น เช่น ที่ปราจีนบุรี เพชรบุรี ราชบุรี สระบุรี เป็นต้น

3 ลาวพวน (Lao Poan) เป็นกลุ่มที่อพยพมาจากฝั่งแม่น้ำโขง แขวงเชียงขวาง ปัจจุบันจะอยู่ในบางพื้นที่ของจังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดอุดรธานีเป็นส่วนใหญ่

4 ลาวโคราช หรืออาจเรียกว่า ลาว ไทยโคราช เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยที่มีสำเนียงการพูดและความเป็นอยู่ต่างกับประชากรกลุ่มอื่น เชื่อกันว่ามีเชื้อสายมาจากเขมร

กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว

เพื่อแสดงให้เห็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่อาศัยในพื้นที่บริเวณอีสานทั้ง 19 จังหวัด ให้เด่นชัด อาจจำแนกเป็นกลุ่มย่อยได้ดังนี้

1. ผู้ไทย

ผู้ไทย เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอยู่ประมาณ 1 แสนคนเศษ ส่วนใหญ่ตั้งภูมิลำเนาอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำโขง และแถบเทือกเขาภูพาน เช่น จังหวัดนครพนม มีในอำเภอคำชะอี

ชาตพนม อำเภอเมือง และอำเภอนาแก จังหวัดมุกดาหาร อยู่ที่กิ่งอำเภอหนองสูง หนาแน่นที่สุดในทุกตำบลและหมู่บ้าน ในจังหวัดสกลนคร ในอำเภวาริชภูมิ อำเภอเรณูนคร จังหวัดกาฬสินธุ์ มีในอำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอสหัสขันธ์ อำเภอเขาวงเป็นต้น ยังมีผู้ไทยที่ตั้งภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดราชบุรี และจังหวัดเพชรบุรีอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า “ลาวโซ่ง” “ผู้ไทย” มีผู้ใช้เรียกแตกต่างกันออกไปหลายชื่อ เช่น ภูไท ภูไทย ภูไท ผู้ไทย และพูไทย

กลุ่มผู้ไทยอพยพเข้าสู่ประเทศไทยเมื่อราว 130 ปีมาแล้ว ก่อนที่จะอพยพเข้ามาอยู่ ประเทศไทยนั้น กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทยเคยอยู่ในดินแดน “สิบสองจุไทย” แถบเมืองไล เมืองเจียน เมืองมน และเมืองบางซึ่งเป็นกลุ่มผู้ไทยขาว ส่วนผู้ไทยดำมีเมืองหลวงอยู่ที่เมืองแดง เมืองวัง เมืองม่วย เมืองลา เมืองโละ เมืองวัด และเมืองซาง เป็นต้น

เมื่อกลุ่มผู้ไทยเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยใหม่ๆ จะอยู่โดดเดี่ยวและอิสระ โดยปกครองตนเอง หลังจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าอยู่หัว ได้ทรงจัดระบบการปกครองของภาคตะวันออกเฉียงเหนือใหม่ในปลายศตวรรษที่ 19 แล้วกลุ่มผู้ไทยได้เข้ามาอยู่ในครอบครองของไทยเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีหน้ารูปไข่ ผิวขาว นวลเกลี้ยง กิริยามารยาทเข้มซ้อย มีอักษรขอมไม่ตรีอันดี (บุญยงค์ เกศเทศ. 2539 : 1-13)

นอกจากมีผู้ไทยขาว ผู้ไทยดำแล้วยังมีผู้ไทยแดง และผู้ไทยลายอีกด้วย คงจะเรียกตามลักษณะสอดคล้องกับสีของเสื้อผ้าที่สวมใส่ ชื่อผู้ไทยสาขาต่างๆ นี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างทางประวัติศาสตร์และการเมืองของผู้ไทยด้วยกันเอง ชื่อที่ต่างกันเหล่านี้อาจจะไม่มีความหมายสำคัญนัก เพราะในระยะหลังได้รับวัฒนธรรมไทย-ลาว เข้าไปปะปนมาก จากการสำรวจเมื่อปี พ.ศ. 2505 พบว่ามีทรงผมดั้งเดิมในกลุ่มผู้สูงอายุเท่านั้น (บุญยงค์ เกศเทศ. 2539 : 13 ; อ้างอิงมาจาก ทองคุณ หงษ์พันธุ์. 2522 : 6)

ภาษาผู้ไทยมีสำเนียงใกล้เคียงกับกลุ่มลาว และจากหลักฐานต่างๆ พบว่าชาวผู้ไทยเคยมีตัวหนังสือใช้มาแล้ว (พระยาอนุমানราชชน. 2499 : 98 ; อ้างอิงมาจาก บุญยงค์ เกศเทศ. 2539 : 13) นอกจากนี้ ผู้ไทยในลาวนั้น เขียนหนังสือด้วยพู่กันจีน แต่ใช้ตัวอักษร มีสระอยู่บนข้าง ล่างข้าง ตามแบบไทยเดิมแต่เนื่องจากเขียนด้วยพู่กันจีนจึงทำให้ตัวหนังสือเปลี่ยนรูปไป (บุญยงค์ เกศเทศ. 2539 : 13 ; อ้างอิงมาจาก หลวงวิจิตรวาทการ. 2512 : 107)

2. ย้อ

กลุ่มย้อ ยอ โย้ หรือ ญ่อ เดิมจะอยู่ที่ไหนและมีเชื้อชาติเดิมมาจากชาติใดไม่ปรากฏ แต่เมื่อขุนบรม ชาวเวียงจันทน์ ได้แยกตัวออกเป็นก๊กขึ้นไปที่เมืองคำเกิดซึ่งมีกลุ่มย้ออาศัยอยู่ ต่อมาเมืองเวียงจันทน์เสียกรุงแก่กรุงทพฯ พระคำก๋อนเจ้าเมืองคำเกิด ก็เลยสวามิภักดิ์ต่อกรุงทพฯ เมื่อราวปี พ.ศ. 2382 ต่อมาให้อพยพราษฎรจากเมืองคำเกิดมาตั้งที่บ้านท่าขอนยาง

ครั้งปี พ.ศ. 2387 โปรดเกล้าให้ตั้งเป็นเมืองท่าขอนยาง และพระราชทานพระคำก้อนเป็น พระสุวรรณภักดี ปกครองเมืองท่าขอนยาง แต่ยังให้ขึ้นกับเมืองกาฬสินธุ์ (ปัจจุบันเป็นตำบล ขึ้นอยู่ในอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม) ต่อมาในปี พ.ศ. 2427 พระสุวรรณภักดี (ผู้บุตร) พาไพร่พลกลุ่มน้อยประมาณ 300 คน อพยพไปทำราชการขึ้นกับเมืองท่าอุเทน จังหวัดนครพนม (บุญยงค์ เกศเทศ. 2539 : 14 ; อ้างอิงมาจาก กรมศิลปากร. 2501 : 374)

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงกล่าวถึงพวกย้อไว้ว่า “ชาวเมืองท่าอุเทนนี้เป็นชาวย้อโดยมากแต่ตัวแบบชาวเมือง ภาษาพูดก็เหมือน ๆ กัน เป็นแต่สำเนียงเพี้ยนกัน พวกย้อก็หนีไปตั้งอยู่ เมืองหลวงโปงเลงทางเมืองคำกิด เมืองคำม่วน เมื่อเจ้าพระยาบดินทรเดชา ไปตั้งอยู่ที่เมืองยโสธรได้แต่งคนไปเกลี้ยกล่อม พวกย้อลงมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองท่าอุเทน (บุญยงค์ เกศเทศ. 2539 : 14 ; อ้างอิงมาจาก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. 2463 : 31)

นอกจากนี้ ยังทรงให้ความเห็นเกี่ยวกับย้ออีกว่า “พวกย้อพบที่ท่าอุเทน พุคภาษาไทยแต่สำเนียงแปร่งไปอีกอย่างหนึ่ง ถ้ามถึงถิ่นเดิมบอกได้ว่าเดิมอยู่ที่เมืองชัยบุรี ใกล้บ้านแคนญวนเสียวคราวหนึ่ง แล้วจึงพากันกลับมาอยู่ที่เมืองท่าอุเทนเมื่อรัชกาลที่ 3 ในหนังสือเรื่อง “แหลมอินโดจีน” ของนาย ย.ส. อนุমানราชชนว่า แต่โบราณชาวเมืองตั้งเกี่ยและเมืองอันนัม มีนามเรียกว่า “เหยอะ” จะเป็นมูลของคำ “ย้อ” ได้สะดวกกระมัง...” (บุญยงค์ เกศเทศ. 2539 : 14 ; อ้างอิงมาจาก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. 2463 : 31)

ปัจจุบันกลุ่มย้อ มีภูมิลำเนาอยู่ที่บ้านนาขุง อำเภอกุมวาศิ จังหวัดอุดรธานี บ้านท่าขอนยาง บ้านกุดน้ำใส บ้านยาง บ้านเหล่ากลาง บ้านโพน บ้านคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม บ้านสิม บ้านหนองแวง บ้านสา อำเภอขามเฒ่า บ้านหนองไม้ตาย อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ บ้านหนามแท่ง บ้านจำปา บ้านดอกนอ บ้านปุงเป่า บ้านนาสีนวล อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร บ้านขามเฒ่า อำเภอเมือง บ้านซ่ง อำเภอคำชะอี บ้านท่าอุเทน บ้านแพง บ้านนาทม อำเภอบ้านแพง บ้านดงเย็น จังหวัดมุกดาหาร บ้านศรีสงคราม นาเคือ นาหัว บ้านเสียว อำเภอศรีสงคราม (บุญยงค์ เกศเทศ. 2539 : 14 ; อ้างอิงมาจาก กรมศิลปากร. 2501 : 373)

3. กะเลิง (ข่าเลิง)

กะเลิง (ข่าเลิง) เป็นกลุ่มพวกหนึ่ง ที่จริงควรเรียกว่า “ข่าเลิง” แต่คนในถิ่นอื่นมักเรียกว่า กระเลิง (ด้วยพยัญชนะ ก และ ข พุคสับเสียงอยู่เสมอ) กลุ่มชาติพันธุ์ข่าเลิงอยู่กระจัดกระจายไปตามเชิงเขาภูพานในจังหวัดนครพนม และจังหวัดสกลนคร กล่าวถึงถิ่นเดิมของกะเลิงอยู่แขวงสะหวันเขต แขวงคำม่วน และแขวงสาละวัน ในประเทศลาว พวกกะเลิง

มีจำนวนประมาณ 3 หมื่นคน ไม่นิยมสวมเสื้อทั้งชายและหญิงปัจจุบันกลุ่มกะเลิงไม่สามารถจะชี้ให้เห็นเด่นชัด ไม่มีลักษณะเด่นอย่างใดแม้ภาษาที่ถูกละทิ้งไปจนเกือบจะไม่มีร่องรอยของเผ่าพันธุ์เดิมเหลืออยู่

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงกล่าวไว้ในพระนิพนธ์ “นิทานโบราณคดี” ว่า “พวกกะเลิง” พบในแขวงจังหวัดสกลนครมีมาก ว่าถิ่นเดิมอยู่เมืองกะตากแต่ไม่รู้ว่ามีเมืองกะตากอยู่ที่ไหน

อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มกะเลิงในจังหวัดสกลนครนั้นอยู่ที่อำเภอเมือง ด้านเชิงเขาภูพาน ส่วนในจังหวัดนครพนมนี้มีกระจายตามอำเภอต่าง ๆ เช่น บ้านดงเย็น จังหวัดมุกดาหาร และหมู่บ้านในเขตอำเภอปลาปาก เป็นต้น

ลักษณะเด่นของกลุ่มกะเลิง หรือข่าเลิง คือ ชอบสักรูปนกที่แก้ม ไว้ผมยาว ประบ่า ส่วนผู้หญิงเกล้ามวยผมนิยมตำลูก (ทอผ้า) เข็นฝ้ายและตำข้าว

4. โชะ

โชะ หรือกะโชะ (ข่าโส้) เป็นข่าอีกพวกหนึ่ง อยู่แถบเทือกเขาภูพาน บริเวณหนองหานในเขตจังหวัดสกลนคร และนครพนมกลุ่มชาติพันธุ์นี้มีอยู่ไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นคน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงเล่าเกี่ยวกับพวกโชะไว้ในหนังสือนิทานโบราณคดีว่า

“...พวกกะโชะ เป็นข่าผิวคล้ำมากกว่าชาวเมืองอื่นและพูดภาษาของตนต่างหากมีในมณฑลอุดรหลายแห่ง แต่รวมกันอยู่มากเป็นปึกแผ่นที่เมืองกุสุมาลย์มณฑล ขึ้นจังหวัดสกลนคร เจ้าเมืองกรมการ และราษฎรล้วนเป็นข่า อันที่จริงพวกกะโชะเป็นข่าจำพวกหนึ่งยังมีชนชาติจำพวกอื่นๆ อีกหลายจำพวก ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ตั้งแต่แขวงหลวงพระบาง ตลอดไปจนถึงต่อแดนเขมร แต่พวกกะโชะที่เมืองกุสุมาลย์มณฑลพูดภาษาไทยได้...” (บุญยงค์ เกศเทศ. 2539 : 16 ; อ้างอิงมาจาก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ. 2563 : 344) นอกจากนี้ เดิมวิภาคย์พจนกิจ ได้กล่าวไว้ในประวัติศาสตร์อีสานเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์โชะไว้ตอนหนึ่งว่าครั้งปีเถาะ นพศกจุลศักราช 123 (พ.ศ. 2415) พวกข่ากะโชะ เมืองกุสุมาลย์ มณฑลเกิดวิวาทชิงตำแหน่งการ โดยมีท้าวขันติยะ ไทยชาวกะโชะเป็นหัวหน้าร้องขอเป็นเมืองขึ้นเมืองสกลนคร ขอแยกออกจากเมืองกุสุมาลย์ จึงโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ท้าวขันติยะเป็นพระไพศาลมีมานะรักษ์ เจ้าเมือง ยกบ้านนาโพธิ์แขวงเมืองสกลนคร เป็นเมืองโพธิ์ไพศาลนิคม ขึ้นต่อเมืองสกลนคร (เดิม วิภาคย์พจนกิจ. 2513 : 318)

วัฒนธรรมการแต่งกายของชาวโชะ ผู้หญิงไว้ผมสูงแต่งตัวนุ่งชิ้นสวมเสื้อกระบอกข้อมคอห่มผ้าแถบ ผู้ชายแต่งตัวอย่างชาวเมืองแต่เดิมนุ่งผ้าขัดเดี่ยวไว้ชายหน้าชายหนึ่งข้าง

หลังชายหนึ่ง พวกผู้ชายมีการเล่นเรียกว่า “สะลา” คือมีหม้ออุ ตั้งกลางวงแล้ว คนดันปีคนหนึ่ง คนสะพายหน้าไม้และสำหรับยิงคนหนึ่ง คนตีฆ้องซึ่งเรียกว่าพะเนาะคนถือไม้ไผ่ท่อนสามปล้อง สำหรับกระทุ้งดินเป็นจังหวะสองคน คนถือขามสองมือสำหรับติดเทียนรำคนหนึ่ง คนถือตะแกรงสองมือสำหรับรำคนหนึ่ง แล้วคนถือมีดถือสิ่วหักสำหรับเคาะจังหวะคนหนึ่ง รวมเป็น 8 คน เดิมร้องเป็นวงเวียนไปมาพอได้สักพักหนึ่งก็ดื่มและร้องรำต่อไป พวกข้าจะโซนี่กินอาหารไม่ใคร่เลือก เล่ากันว่าพวกนี้ชอบบริโภคเนื้อสุนัข (บุญยงค์ เกศเทศ. 2539 : 16 ; อ้างอิงมาจาก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ. 2463 : 39)

ภาษาโซนี่มีแต่ภาษาพูดไม่มีภาษาเขียนหรือตัวอักษรกล่าวกันว่าแต่เดิมนั้นโซนี่มีตัวอักษรเหมือนกันแต่เขียนไว้บนหนังควายแห้งมา “จี” ไฟกิน จนในที่สุดหนังควายก็หมดตัวอักษรโซนี่ก็หายไปด้วยลักษณะภาษาโซนี่คล้ายภาษาเขมรและภาษาส่วย พวกโซนี่ออกเสียงตัว ร. และควบกล้ำ ร ล ชัดเจนมากการออกเสียงคำต่าง ๆ มักจะมีเสียง “หึ่ง ๆ” ที่หน้าอาจจะเป็นเสียง “อะ” “อ้ง” หรือ “อัน” และสระเอียมักจะลากเสียงยาวเป็น “เอีย-อา” (บุญยงค์ เกศเทศ. 2539 : 16 ; อ้างอิงมาจาก ทองคุณ หงส์พันธุ์. 2522 : 40)

กลุ่มโซนี่นอกจากจะอยู่ในอำเภอสุมาลัย จังหวัดสกลนครแล้ว ในจังหวัดนครพนม ยังมีกระจายตามอำเภอต่างๆ เช่น อำเภอโพนสวรรค์ อำเภอพะทาย อำเภอบ้านค้อ อำเภอนาขมื่น อำเภอปลาปาก อำเภอท่าอุเทน อำเภอดงหลวง เป็นต้น “ไทยส่วย” เช่น ในเขตจังหวัดสุรินทร์ และศรีสะเกษ ชาวโซนี่ยังรักษาการเล่น “สะลา” หรือ “โซนี่บั้ง” และ “โซนี่กะดั่ง” มาจนทุกวันนี้

5. แสก

กลุ่มชาติพันธุ์แสกเดิมมีถิ่นฐานใกล้เคียงกับพวกญวน สันนิษฐานว่าคงมีภูมิลำเนาอยู่ที่เมืองรองประมาณ 200-300 ปีมาแล้ว พวกแสกได้อพยพมาเมืองไทย เนื่องจากถิ่นฐานเดิมไม่ค่อยจะอุดมสมบูรณ์ แต่เดิมถิ่นฐานอยู่ตามรายทางที่อพยพมาคือในประเทศลาว กล่าวกันว่าแต่เดิมพวกแสกอยู่ตามเมืองแสก แขวงคำม่วน ประเทศลาว ต่อมาพวกแสกได้อพยพข้ามแม่น้ำโขงมาอยู่ฝั่งไทยในราวสมัยพระเจ้าปราสาททอง ซึ่งเป็นส่วนน้อยที่ข้ามมาฝั่งไทย พวกแรกที่ข้ามมาได้ตั้งถิ่นฐานที่บ้านอาจสามารถ มีเจ้าเมืองปกครองและไม่ได้ขึ้นต่อหัวเมืองต่างๆ แต่ต้องส่งส่วยขึ้นต่อทางกรุงเทพฯ ต่อมาก็มีแสกกลุ่มอื่นๆ อพยพแยกย้ายกระจัดกระจายอยู่หลายหมู่บ้านในนครพนม (บุญยงค์ เกศเทศ. 2539 : 17 ; อ้างอิงมาจาก ทองคุณ หงส์พันธุ์. 2522 : 257)

ปัญหาเรื่องถิ่นฐานเดิมของพวกแสกนี้ยังมีข้อขัดแย้งกันอยู่มาก เดิม วิชาลัยพนกิจ ได้กล่าวถึงพวกแสกไว้ในประวัติศาสตร์อีสานว่า

“พลเมืองเมืองคำเกิด เมืองคำม่วน 2 เมือง นี้มีหลายจำพวกปนกัน คือ ลาวพวนบ้าง ผู้ไทยบ้าง นอกจากนี้ก็มีกระโซ่ แสก ฉู่ (ย้อ) และญวน แกว พวกกระโซ่กับพวก ฉู่พูดภาษาลาวได้ดี คงเป็นพวกผู้ไทยสาขาหนึ่ง ซึ่งถูกเรียกชื่อแปลกไปคือสำเนียงแปร่งไป ส่วนพวกแสกนั้นพูดภาษาเวียดนามได้ไม่โซ่ไทย หรือ ลาว คือเข้ามาแทรกอยู่แทนที่จะเรียก “พวกแขก” เลยกลายเป็น “พวกแสก” ไป พวกแสกมีมากทางด้านตะวันออกใกล้เขตญวน และ ตามริมแม่น้ำโขงมีอยู่จำนวนน้อยทางเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยที่อพยพเข้ามาเมื่อราว พ.ศ. 2398 นั้นมีอยู่ที่ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมืองนครพนม (เติม วิชาลัยพจนกิจ. 2531 : 257)

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพนั้น ทรงสงสัยเกี่ยวกับ ถิ่นฐานเดิมของพวกแสก ซึ่งปรากฏในนิทานโบราณคดีว่า “พวกแสกที่อยู่เมืองอาจสามารถขึ้น เมืองนครพนม ว่าถิ่นเดิมอยู่ที่เมืองแสกทางฝั่งซ้ายใกล้เชิงเขาบรรทัดต่อแดนญวน แต่สงสัยว่าที่จริง จะมีได้มาจากทางแดนญวน เพราะพวกแสกพูดภาษาไทยพิวพรรณก็เป็นไทย เขาพาพวกผู้หญิงแสก มาการเล่นให้ฉันดูอย่างหนึ่งเรียกว่า “เต็นสาก” (บุญยงค์ เกศเทศ. 2539 : 17 ; อ้างอิงมาจาก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ. 2509 : 343) แสกส่วนใหญ่ชนบทรรมนิยม ประเพณีเหมือนกับชาวไทยทั่ว ๆ ไปจะผัดเผดออกไป ก็คือประเพณี “ตรุษแสก” ทางภาษาแสก เรียกว่า “กินเตด” คล้ายประเพณีนี้จัดขึ้นเพื่อบวงสรวง “ศาลเจ้า” ซึ่งเชื่อกันว่าศาลเจ้าเป็นผู้ช่วย ค้ำครองรักษาชาวบ้านให้ปราศจากภัยอันตรายทั้งปวง ตรุษแสกนี้จะมีขึ้นในวันที่ 13 ค่ำเดือน 3 ของทุก ๆ ปี ในวันนี้ทุก หลังคาเรือนจะต้องนำอาหารพร้อมทั้งขนมต่าง ๆ ใส่ถาดใส่จานไปรวมกัน ที่บริเวณหน้าศาล หลังจากพิธีบวงสรวงเสร็จแล้วก็มีกร่วมกินอาหารดื่มสุราแล้วร้องรำทำเพลงกัน นอกจากนี้ในวันตรุษแสกก็จะมีการเล่นอย่างหนึ่งคือ “แสกเต็นสาก” ซึ่งคล้ายกับ “ลาวกระทบไม้” (บุญยงค์ เกศเทศ. 2539 : 9 ; อ้างอิงมาจาก ทองคุณ หงส์พันธุ์. 2522 : 7)

ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นแสกมีอยู่เฉพาะในจังหวัดนครพนมเท่านั้น ในเขต อำเภอเมืองส่วนใหญ่จะอยู่ที่บ้านอาจสามารถ นอกจากนี้ก็มีอยู่บ้านไผ่ล้อมในเขตอำเภอสรีสงคราม มีที่บ้านท่าบ่อ สงคราม บ้านเลี้ยว บ้านดอนส้มมอ และบ้านบะหว้า

กลุ่มชาติพันธุ์แสกเคยมีประวัติว่าเป็นนักรบที่กล้าหาญ มีเอกลักษณ์ประจำ กลุ่มคือ “แสกเต็นสาก” (รำลาวกระทบไม้) และแต่งกายนุ่งผ้าซิ่นสองชั้น โดยปล่อยให้ชายผ้าซิ่น ขึ้นในแถบยาวออกมา

6. โย้ย

กลุ่มชาติพันธุ์โย้ย เป็นอีกกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในจังหวัดสกลนครแต่ไม่มี หลักฐานว่าถิ่นฐานเดิมของพวกโย้ยที่ไหน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงกล่าวไว้สั้น ๆ ในนิทานโบราณคดีว่า “พวกโย้ย อยู่ที่เมืองอากาศอำนวย ขึ้นเมืองสกลนคร

ถามไม่ได้ความว่าถิ่นเดิมอยู่ที่ไหน” (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระยาดำรงราชานุภาพ. 2509 : 343 ; อ้างมาจาก บุญยงค์ เกศเทศ. 2539 : 12) และในพระนิพนธ์เรื่องเที่ยวที่ต่าง ๆ ภาคที่ 4 ทรงกล่าวไว้ว่า “วันที่ 13 มกราคม เวลาบ่ายออกจากบ้านกุฎรุฑูทางขึ้นเนินป่าเต็งไปตามทางสายโทรศัพท์ถึงห้วยหินสะแนน เวลา 2 โมงเช้า 15 นาที ระยะทาง 410 เส้น มีราษฎรมาคอยรับผู้ใหญ่บ้านผู้หนึ่งดักนกอินทรียี่คู่หนึ่งมาให้ในหมู่ราษฎรมีคนไทยโย้ยคนหนึ่งแต่งตัวอย่างคนพื้นเมืองว่ามาจากเมืองอากาศอำนวย” (บุญยงค์ เกศเทศ. 2539 : 18 ; อ้างอิงมาจาก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ. 2463 : 38)

จากหลักฐานต่าง ๆ ที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่ากลุ่มชนเผ่าของพวกโย้ยจะอยู่ในบริเวณอำเภออากาศอำนวย อำเภอนานนิต และอำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร แต่ยังไม่พบข้อมูลว่าอยู่ที่บ้านใดบ้าง และยังไม่พบหลักฐานที่บ่งชี้ว่า ถิ่นเดิมของพวกโย้ยอยู่ที่ใดกันแน่

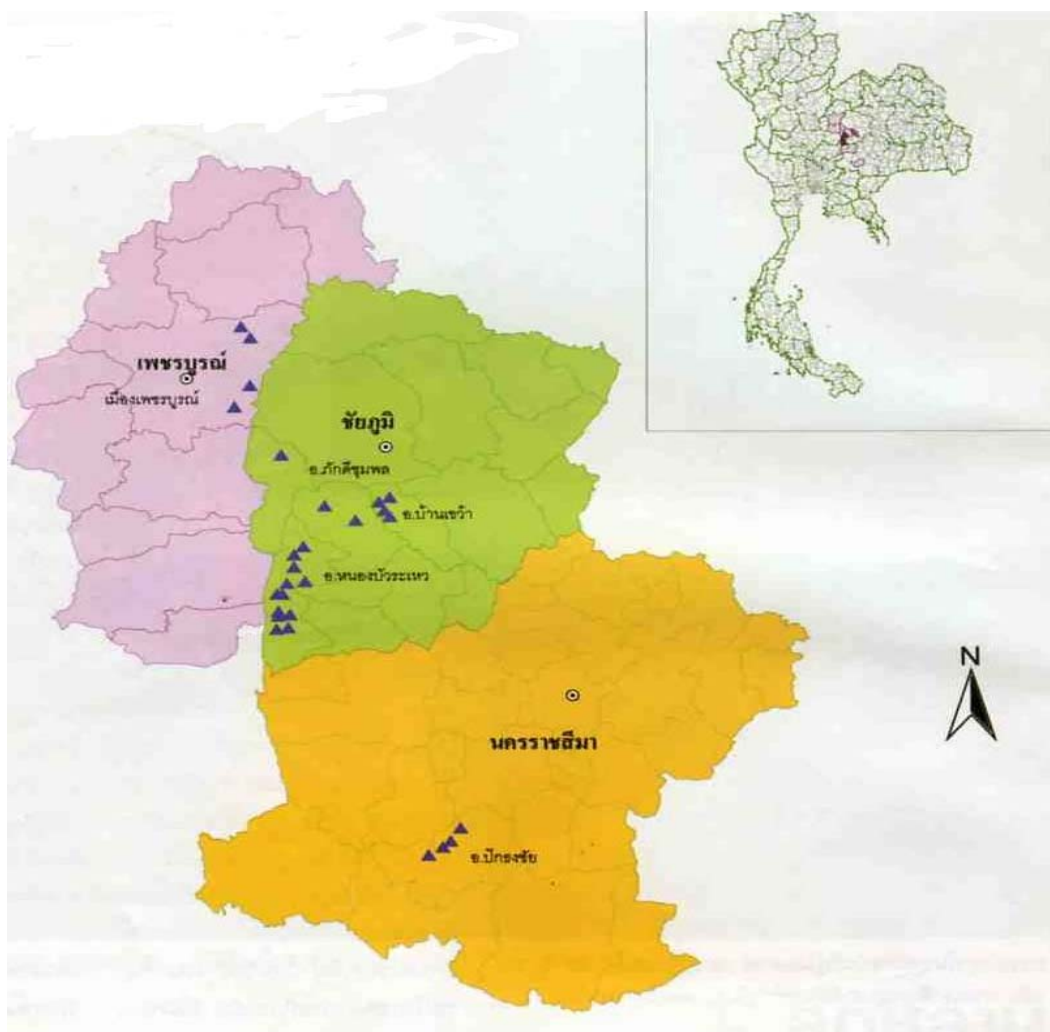
7. บาลู

ชาวบาลูไม่ต่างไปจากชาวม้ง (แม้ว) ชาวอีเก้อ ชาวกะเหรี่ยง หรือชาวเขาเผ่าอื่น ๆ ที่เป็นชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่ตามป่าตามเขา ชาวบาลูจะมีลักษณะเฉพาะ คือ มีชื่อสกุลเดียวกันทั้งหมู่บ้าน ได้แก่ “เชื้อคำสด” มีอยู่ในบ้านโพนสว่าง บ้านดัว บ้านนาหลัก บ้านหนองหมอบ้านหนองคลอง และบ้านโพนไฮในเขตจังหวัดมุกดาหาร บริเวณใจกลางเทือกเขาภูพานที่ล้อมรอบตัวเขาสูงชัน ชาวบาลูนิยมปลูกสร้างบ้านเรือนหลังเล็ก ๆ ทำฝาด้วยแถบตองมุงหญ้า ชาวบาลูยังนิยมเก็บหาของป่ามาแลกข้าว เพราะไม่ชอบการเพาะปลูกข้าว มีความเชื่ออย่างเหนียวแน่น เช่น เรื่องการผีดุ ตลอดจนมีข้อห้ามในพฤติกรรมหลายเรื่อง เป็นต้นว่า จะดำข้าวด้วยครกกระเดื่องไม่ได้ หรือทอผ้ากลางคืนก็ไม่ได้อีกเช่นกัน ปัจจุบันเกือบทุกหมู่บ้านจะปฏิบัติตรงกันข้าม ในส่วนที่เกี่ยวกับการเกษตรนั้น ชาวบาลูยังไม่เปลี่ยนไปมากนัก การสักหลุมข้าว การถางไร่เลื่อนลอยยังมีปรากฏให้เห็นอยู่เหมือนในอดีต

8. ฉู้สุกร (ชาวนน หรือ เนียะกุล)

ชาวฉู้สุกร เนียะกุล ชาวดง หรือชาวนน นั้นเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน แต่มีชื่อเรียกแตกต่างกันไป ฉู้สุกรอาศัยอยู่ตามไหล่เขาหรือเนินเขาเดี่ยว ๆ แถบบริเวณจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ และจังหวัดเพชรบูรณ์ เข้าใจว่าจะตั้งภูมิลำเนาอยู่บริเวณดังกล่าวมา ไม่น้อยกว่าสามชั่วคน ฉู้สุกรมีภาษาของตนเอง ซึ่งเป็นภาษาย่อยของมอญโบราณ ที่พูดในสมัยอาณาจักรทวารวดี ซึ่งเป็นอาณาจักรที่เก่าแก่ที่สุดในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย แต่ฉู้สุกรนิยมย้ายถิ่นฐานอยู่เสมอ (บุญยงค์ เกศเทศ. 2539 : 19 ; อ้างอิงมาจาก ปรีชา อุยตระกูล. 2529 : 29)

ภาพประกอบ 2 ถิ่นที่อยู่ของชาวนุ้ยฮกรุกุ่มสุดท้ายในโลก

จากการสำรวจของปรีชา อุยตระกูล (2529 : 29-30) เมื่อปี 2522 พบว่า มีนุ้ยฮกรุกุ่มอาศัยอยู่บริเวณต่อไปนี้

1. บ้านกระเบื้อง บ้างวังตะเคียน บ้างกลาง บ้านตะขบ ในตำบลตะขบ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา มี 69 ครอบครัว ชาย 113 คน หญิง 133 คน
2. บ้านห้วยแย้ 200 คน บ้านท่าโป่ง 100 คน สองหมู่บ้านนี้อยู่ใน อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ
3. ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ 4 หมู่บ้าน คือ บ้านไร่ 233 คน วังอ้ายโพธิ์ 329 คน วังตาเทพ 118 คน วังอ้ายคง 175 คน

4. ตำบลนาขางลัด อำเภอสทศดิต มี 7 หมู่บ้าน คือ บ้านสะพานหิน 158 คน บ้านนา 125 คน บ้านน้ำลาด 286 คน บ้านบึงเวียน 108 คน บ้านสะพานยาว 38 คน บ้านเสด็จทอง 116 คน บ้านโคกสะอาด 99 คน

5. บ้านวังกำแพง ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ 377 คน นอกจากนี้ผู้สกรที่บ้านวังกำแพงและบ้านน้ำลาดยังให้ข้อมูลว่ามีผู้สกรเป็นจำนวนมาก เช่น มีบ้านชัยชุม ชนหงส์ ห้วยเลียงผา ฯลฯ ในเขตตำบลท่าดัวง อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ แต่ไม่รู้จำนวนประชากรที่แน่นอน

ผู้สกรมีผิวค่อนข้างดำ รูปร่างสูงสันทัด หญิงชราในหมู่บ้านผู้สกรส่วนใหญ่ ยังนิยมแต่งกายแบบโบราณ กล่าวคือ สวมเสื้อเกี้ยว และนุ่งผ้ามีชายผ้าใหญ่ สวมสร้อยเงิน และ ทั้งยังนิยมเจาะใบหูกว้างเพื่อสวมตุ้มหูใหญ่ (ผู้สกรเรียก กะจอน ทำด้วยไม้มีกระจกติดข้างหน้า) ผู้สกรนิยมไว้ผมยาวเกล้าเป็นมวย

ผู้สกรชอบทำไร่ เพาะปลูกข้าว วิถีชุดหลุมหยอดตามไหล่เขา และ จะเก็บเกี่ยวโดยใช้มือรูดเมล็ดข้าวออกจากรวงข้าวใส่ตะกร้าซึ่งสะพายไว้ข้างหลังแทนการเกี่ยว ด้วยเคียว

ผู้สกรนับถือศาสนาพุทธ เชื่อในเรื่องภูตผีวิญญาณและเวทมนต์คาถา แต่ยังมี วัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรม ตลอดจนวิถีชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะตน เช่น นิยมแต่งงานในพวก เดียวกัน หนุ่มสาวนิยมอาบน้ำด้วยกันในแม่น้ำลำธาร กล่าวคือ ฝ่ายสาวจะกระพุ่มน้ำให้เกิดเสียงดัง เสียงน้ำจะดังไปไกล เมื่อฝ่ายชายได้ยินก็จะลงมาอาบน้ำด้วย มีการเกี่ยวพาราสิกัน และเมื่อเป็นที่ตกลงกันแล้วจึงบอกให้ผู้ใหญ่มาสู่ขอตามประเพณี อีกประการหนึ่งผู้สกรนิยมเป่าใบไม้เป็น สัญญาณเรียกหากัน ตลอดจนนิยมเล่นเพลงพื้นบ้านซึ่งเรียกว่า การแจ๊ะ หรือป๊ะเรเร โดยมีเนื้อหา ทำนองเกี่ยวพาราสิกัน

9. กะตาก

กะตาก เป็นชนกลุ่มน้อยที่อยู่กระจัดกระจายแหล่งละเล็กละน้อยในท้องที่ จังหวัดสกลนครไม่ทราบว่ามีถิ่นเดิมที่ไหน

10. เขมรป่าดง

เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่ ตั้งถิ่นฐานอยู่ในท้องที่จังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ และนครราชสีมาบางส่วน มีการพูดและใช้อักษรเป็นของตนเอง ภาษาเขมรป่าดงเหมือน ภาษาเขมรในกัมพูชาแต่เสียงเพี้ยนกันอยู่บ้าง มีขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมเป็นของตนเอง เขมรป่าดงแต่เดิมนับถือพุทธศาสนานิกายมหายาน ผสมกับศาสนาพราหมณ์และเทวนิยมดั้งเดิม

11. ส่วย หรือ กุย

ส่วยหรือกุยเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่ง มีรูปร่างลักษณะคล้ายกลุ่มชาติพันธุ์เขมรมากภาษาก็ใกล้เคียงกัน ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ จังหวัดศรีสะเกษ อุบลราชธานี สุรินทร์ บุรีรัมย์ บางส่วน ส่วยไม่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ทราบเพียงว่า แต่เดิมอยู่ในกัมพูชานิยมพูดภาษาเป็น 2 กลุ่ม คือ ลาวส่วย อยู่ในเขตจังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดอุบลราชธานี เขมร และส่วยบางส่วนในจังหวัดสุรินทร์

12. พวน

พวน ถิ่นเดิมอพยพมาจากเมืองพวนเหนือของลาวปัจจุบันตั้งถิ่นฐานอยู่ในท้องที่จังหวัดเลย อุตรดิตถ์ หนองคาย สกลนคร และนครพนมบางส่วน พวนมีรูปร่างลักษณะเด่นอยู่ที่ผิวขาวเหลือง นิยมแต่งตัวด้วยผ้าทอจากมือที่มีลวดลายไทพวน รักพวกพ้องและมีความขยันขันแข็ง

13. กุลา

กุลาเดิมถิ่นฐานอยู่ทางตอนใต้ของพม่า เป็นชนกลุ่มน้อยปัจจุบันมีถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา และบริเวณกลุ่มแม่น้ำมูลบางส่วน เข้ามาสู่ประเทศไทย โดยการหนีภัยในสมัยสงครามเมื่อครั้งอังกฤษรบกับพม่า เข้ามาค้าขาย พ่อค้าชาวกุลาในสมัยก่อนจะนำของที่มีค่า เช่น เครื่องประดับประเภททอง สร้อยคอ แหวน เสื้อผ้า เข้ามาค้าขายแลกเปลี่ยนในประเทศไทย โดยเฉพาะชาวอีสาน

14. ข่า

กลุ่มชาติพันธุ์ข่า มีถิ่นกำเนิดอยู่ในแขวงสุวรรณเขต และแขวงอัตปือของประเทศลาว อพยพมาอยู่ในไทยราวรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ชาวข่าเคยมีประวัติว่ามีศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมก่อน มีความรอบรู้ในการดำเนินชีวิต เช่น ทำเครื่องปั้นดินเผา ใช้เอง ทำโลหะและรู้จักทำหินขึ้นใช้สอยในชีวิตประจำวันชาวข่ามีรูปแบบการแต่งกายเป็นเอกลักษณ์ กล่าวคือ ผู้ชายจะแต่งกายด้วยการนุ่งผ้า ตัดผมม้ายาวประป่า ผู้หญิงนุ่งผ้าถุงถึงข้อเท้า ปัจจุบันมีชาวข่ากลุ่มต่าง ๆ อยู่หลายพื้นที่ในเขตจังหวัดภาคอีสาน

ชาวข่า มีการฟ้อนนางเทียนเพื่อบอกกล่าวและเสียดแทงความอยู่เย็นเป็นสุข เครื่องใช้ประจำวันก็มี กระดืบข้าว หับ (ที่ใส่สิ่งของ) ตาแป้ (เตาไฟ) โรงตะบอง (ภาชนะสำหรับใส่ข้าวได้) เป็นต้น

15. ขมุ หรือผู้ทิ้ง

ชนกลุ่มนี้อพยพมาจากฝั่งตะวันออกของแม่น้ำโขง เขตแคว้นหลวงพระบาง ได้เข้ามาอยู่ในประเทศไทยโดยถูกกวาดต้อนเข้ามาอยู่ในจังหวัดกาญจนบุรี เนื่องจากแพ้สงคราม

อีกกลุ่มหนึ่ง เข้ามาอยู่ในอำเภอบึงกาฬ จังหวัดหนองคายเพราะถูกพม่านำมาขายเป็นทาส เมื่อราว พ.ศ. 2440 พวกนี้บางกลุ่มอาศัยอยู่ในเขต จังหวัดนครพนม อุบลราชธานี และแก่งสะเดา ตามลุ่มแม่น้ำโขง

16. ของ หรือฉอง

ของ สันนิษฐานกันว่า ของสืบเชื้อสายมาจากพวกของในเขมรเรียกว่า “ปอร์” ปัจจุบันมีถิ่นอยู่แถบภูเขา ในจังหวัดจันทบุรี แต่อาจเป็นไปได้ว่า พวกของนี้สืบเชื้อสายมาจากส่วยหรือกวยในอีสาน ซึ่งปัจจุบันก็คงพบได้ในเขตจังหวัดสุรินทร์ และศรีสะเกษ

17. กะลอง

กะลอง เป็นกลุ่มที่อพยพมาจากฝั่งแม่น้ำโขงในประเทศลาวปัจจุบัน ตั้งภูมิลำเนาอยู่บน 2 เทือกเขาภูพานในจังหวัดสกลนคร และบางกลุ่มอยู่ในจังหวัดนครพนม แม้ว่าจะมีกะลองอยู่มากในเขตดังกล่าว แต่ชาวกะลองมักจะลืมภาษาและวัฒนธรรมของตนเองจนเกือบหมดสิ้นแล้ว

18. ข่าพรวัว

กลุ่มนี้อพยพมาจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง เขตจังหวัดอัตปือของลาว เข้ามาอยู่ในเขตอำเภอขามแก่นและเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี นอกจากนี้ยังได้อพยพไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตจังหวัดนครราชสีมาอีกด้วย มักเรียกกันว่า “ข่าตองออง”

19. ไทยโคราช

ไทยโคราชเป็นชนเผ่าผสมกับเขมร พูดได้หลายภาษาบางกลุ่มพูดภาษาไทยอีสาน (ลาว) บางกลุ่มพูดภาษาโคราช บางกลุ่มพูดภาษากลาง แต่บางกลุ่มก็พูดได้หลายภาษาชาวไทยโคราชนิยมทำหม้อ หรือตีหม้อจนมีชื่อเสียงเลื่องลือทั่วไปว่าอาชีพทำหม้อเป็นของชาวไทยโคราช อาจกล่าวได้ว่า ชนเผ่าในไทยอีสาน หรือไทยลาว แต่เดิมนั้นมีอยู่ 4 กลุ่ม คือ

1. หัวเมืองลาวตะวันออก
2. หัวเมืองลาวตะวันออกเฉียงเหนือ
3. หัวเมืองลาวฝ่ายเหนือ
4. หัวเมืองลาวฝ่ายกลาง

แต่เมื่อมีการปรับปรุงเขตการปกครองใหม่ใน พ.ศ. 2434 ได้มีการเปลี่ยนเขตการปกครองออกเป็น 4 กลุ่ม (บุญยงค์ เกศเทศ. 2539 : 22 ; อ้างอิงมาจาก อุดม บัวศรี. 2538 : 18) กล่าวคือ

1. หัวเมืองลาวกาว
2. หัวเมืองลาวพวน
3. หัวเมืองลาวพุงขาว ได้แก่ พวกลาวสิบสองจุไทย สิบสองปันนา

หัวพันทั้งห้าทั้งหก

4. หัวเมืองลาวเฉียงหรือลาวเอียง เปลี่ยนมาจากหัวเมืองลาวพุงดำ ทางภาคเหนือซึ่งได้แก่ เมืองลำพูน เชียงใหม่ ลำปาง น่าน แพร่ เถิน

หากพิจารณาถึงแนวหรือเขตในการตั้งภูมิลำเนาแล้ว อาจจำแนกชนเผ่า “ลาว” ได้เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. ลาวเวียง หมายถึง ลาวเวียงจันทร์ โดยพิจารณาสำเนียงภาษาที่พูดเป็นเกณฑ์และการตั้งภูมิลำเนาดังปรากฏมีบางส่วนใน จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ นครราชสีมา
2. ลาวกาว เป็นพลเมืองของลาว ซึ่งได้อพยพเข้ามาอยู่ในจังหวัดภาคอีสานอยู่กระจายไปทั่วภูมิภาค นอกจากนี้ยังมีในจังหวัดปราจีนบุรี เพชรบุรี ราชบุรี สุพรรณบุรี กาญจนบุรี. สระบุรี เป็นต้น

3. ลาวพวน เป็นกลุ่มลาวอพยพมาจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงแขวงเชียงขวาง ทางตอนเหนือของเมืองเวียงจันทร์ ซึ่งในอดีตเคยเป็นอาณาจักรอิสระ กลุ่มลาวพวนอยู่ในประเทศไทย โดยเฉพาะในเขตภาคอีสานในจังหวัดหนองคาย สกลนคร นครพนม อุดรธานี ขอนแก่น กาฬสินธุ์ เป็นต้น

4. ลาวโคราช ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ลาว-ไทยโคราช เป็นกลุ่มชนเผ่าที่มีเชื้อสายมาจากเขมร เป็นกลุ่มชนที่พูดได้หลายภาษาทั้งภาษาไทยอีสาน และภาษาโคราช

กล่าวได้ว่ากลุ่มชนที่กระจัดกระจายตั้งภูมิลำเนาอยู่ในเขตภาคอีสานดังกล่าวมาข้างต้นอาจจำแนกภาษาที่พูดจากกันได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ กล่าวคือ กลุ่มภาษาไต และกลุ่มภาษามอญ – เขมร

1. กลุ่มภาษาไต มี ไตใหญ่ ไตลื้อ ไตยอง ขมุ ไตดำ ลาว โข่ง ผู้ไท และกะเลิง ย้อ ไชย พวน และแสก

กลุ่มที่ใช้ภาษาไต ได้กระจายกันอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ เช่น

- 1.1 กลุ่มที่ใช้ภาษาไตดำ อยู่ในเขตอำเภอคง จังหวัดนครราชสีมา

1.2 กลุ่มลาวโซ่งอยู่ในอำเภอห้วยแถลงจังหวัดนครราชสีมา อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น

1.3 กลุ่มผู้ไท พบในอำเภอสหัสขันธ์ อำเภอเขาวง อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอท่าอุเทน อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม อำเภอนาแก อำเภอเรณูนคร อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม อำเภอลำชะอี อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดหนองคาย และในจังหวัดสกลนครมีอำเภอสว่างแดนดิน อำเภอบ้านม่วง อำเภอวานรนิวาส อำเภออากาศอำนวย อำเภอพรรณานิคม อำเภอพังโคน อำเภวาริชภูมิ อำเภอกุดบาก เมืองสกลนคร อำเภอกุสุมาลย์ และอำเภอลานนูน นอกจากนี้ยังพบในอำเภออำนาจเจริญ และอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

1.4 กลุ่มกะเลิง (ข่าเลิง) มีในอำเภอท่าอุเทน และอำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม และในจังหวัดสกลนคร พบที่อำเภอเมืองสกลนคร และอำเภอกุดบาก

1.5 กลุ่มข้อ มีในจังหวัดนครพนม เขตอำเภอศรีสงคราม อำเภอท่าอุเทน อำเภอเรณูนคร และอำเภอนาหว้า ส่วนในจังหวัดหนองคาย พบในอำเภอท่าบ่อ และในจังหวัดมหาสารคาม พบที่บ้านท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย ในจังหวัดสกลนคร พบที่อำเภอสว่างแดนดิน อำเภอวานรนิวาส อำเภออากาศอำนวย อำเภอกุดบาก อำเภอกุสุมาลย์และอำเภอเมืองในจังหวัดกาฬสินธุ์ พบที่บ้านโนนสิม อำเภอยางตลาด เป็นต้น

1.6 กลุ่มโซ้ย มีอยู่ที่จังหวัดสกลนคร ในท้องที่อำเภอวานรนิวาส และอำเภออากาศอำนวย

1.7 กลุ่มแสด พบมากในเขตอำเภอศรีสงคราม และอำเภอนาหว้า ในจังหวัดนครพนม

2. กลุ่มภาษามอญ-เขมร มีกูย (ส่วย) โซ่ บรู ขมุ ฉ้อฮุก ชอง ชาไกละว้า เป็นต้น กลุ่มนี้ใช้ภาษามอญ-เขมร ได้กระจายอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ มี

2.1 กลุ่มเขมร อยู่ในอำเภอห้วยแถลง ปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา และปะปนอยู่ในทุกท้องที่ของจังหวัดบุรีรัมย์ ในจังหวัดมหาสารคามมีอยู่ที่อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย ส่วนในจังหวัดศรีสะเกษมีในอำเภออุทุมพรพิสัย อำเภอเมือง อำเภอกันทรารมย์ อำเภอกันทรลักษณ์ อำเภอขุนหาญ อำเภอพรบึง อำเภอปรังค์ภู์ เช่นเดียวกับจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีกลุ่มเขมรอยู่เป็นจำนวนมาก ในอำเภอชุมพลบุรี อำเภอท่าตูม อำเภอจอมพระ อำเภอศรีขรภูมิ อำเภอเมือง อำเภอปราสาท อำเภอสังขะ นอกจากนี้ยังกระจัดกระจายไปอยู่ในอำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี อีกด้วย

2.2 กลุ่มกูย หรือส่วย มีในอำเภอห้วยแถลง จังหวัดนครราชสีมา อำเภอสตึก อำเภอกะสัง อำเภอเมือง อำเภอลำปลายมาศ อำเภอประโคนชัย อำเภอบ้านกรวด อำเภอหนองกี่ ในจังหวัดบุรีรัมย์ และในอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม พบในทุกท้องที่ของจังหวัดสุรินทร์ และศรีสะเกษ นอกจากนี้ยังพบในจังหวัดอุบลราชธานี บริเวณอำเภอโขงเจียม อำเภอบ้านด่าน อำเภอเดชอุดม อำเภวารินชำราบ อำเภอนาจรวย เป็นต้น

2.3 กลุ่มโซ่ มีในอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ และอำเภอบ้านแพง อำเภอศรีสงคราม อำเภอท่าอุเทน อำเภอนาแก อำเภอคำชะอี ในจังหวัดนครพนม และมุกดาหาร อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดหนองคาย และในอำเภอกุสุมาลย์ อำเภอส่องดาว อำเภอนิคมน้ำอูน จังหวัดสกลนคร

2.4 กลุ่มบรู อยู่ในอำเภอโขงเจียม (บ้านด่าน) จังหวัดอุบลราชธานี

2.5 กลุ่มญ้อสุกร ชาวบน หรือเนียะกุล เป็นกลุ่มที่คนไทยมักเรียกว่าเป็นชาวบน หรือชาวคงเป็นชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ตามไหล่เขา หรือนิยมเขาเตี้ย ๆ เช่น ในอำเภอปักธงชัย อำเภอด่านขุนทด อำเภอครบุรีใน จังหวัดนครราชสีมา นอกจากนี้ยังพบในจังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดเพชรบูรณ์อีกด้วย

ภาษาญ้อสุกร เป็นภาษาย่อยของมอญโบราณ ที่ใช้พูดจาปราศรัยกันในสมัยอาณาจักรทวารวดีมีคำในภาษาญ้อสุกรหลายคำที่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงทั้งในด้านเสียง และความหมายกับคำในศิลาจารึกของมอญโบราณ (บุญยงค์ เกศเทศ. 2539 : 11-25)

ความเชื่อและคตินิยมคำสอนของกลุ่มชาติพันธุ์ในอีสาน

ชนพื้นถิ่นในอีสานจะมีความเชื่อและคตินิยมคำสอนที่แตกต่างกันไปตามลักษณะชนเผ่าซึ่งนับเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน แม้จะมีบางส่วนที่คล้ายคลึงกันอยู่บ้าง แต่ก็มีอีกหลายประเด็นที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิงซึ่งอาจพิจารณาได้จากข้อมูลต่อไปนี้

1. ด้านคตินิยมคำสอน เป็นคตินิยมที่มีมาแต่ยุคโบราณ มักปรากฏในนิทานพื้นบ้านพิธีกรรม วรรณกรรม ซึ่งจะปรากฏคตินิยมทั้งในเชิงศาสนา ปรัชญา และจริยธรรม เช่น กาพย์ปู่สอนหลาน กาพย์หลานสอนปู่ พระยาคำทองสอนไพร่ อินทนิยานสอนลูก สีหราชสอนลูก เสียดวาสดี เป็นต้น คตินิยมเหล่านี้มักจะเน้นหนักด้านจริยธรรมสำหรับผู้ปกครองบุคคลทั่วไป ทั้งชายและหญิง ประเด็นที่ให้ความสำคัญมากนั้นจะเป็น ลักษณะปฏิบัติตามฮีต-คอง อันเป็นบรรทัดฐานทางสังคมของเผ่าชนที่สืบทอดมาช้านาน นอกจากนี้ยังมีเรื่องความสามัคคี การพูดจา การเป็นคนใจกว้าง การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การยึดมั่นในพระพุทธศาสนา ความกตัญญูผู้มีพระคุณ การขยันขันแข็งในการสร้างบารมีให้แก่ครอบครัว เป็นต้น

ทั้งวรรณกรรม นิทาน ตำนาน เพลงพื้นบ้าน บันทึกทางประวัติศาสตร์ เหล่านี้ได้แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมของชนเผ่าอีสาน ที่แทรกอยู่ในแก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร และภาษา ซึ่งให้ทั้งความสนุกสนานทางอารมณ์และเสนอกติคำสอน ที่กินใจสามารถนำไปใช้ดำเนินชีวิตได้ เช่น เรื่องสังข์ศิลป์ชัย สามารถใช้เป็นแนวการปกครองที่ยึดถือประชาชนเป็นใหญ่ในการที่จะจรรโลงให้ชาติมั่นคงอยู่ได้ เช่น มีถ้อยคำว่า

อันว่า โยธะสรท้าว	ทุกทั่วแดนดิน
ให้อำปิพายเหมือน	ฮากฮองพายพุ้น
ฝูงหมู่มุเสนาหน้า	มีคุณคลองประเสริฐ
เลือกผู้แก้ว	ปุ่นไว้ดังลำ แท้เอนอ
ฝูงหนึ่งอำมาตย์น้อย	เอาแอบตาตา
ปุ่นดั่งเป็นสาขา	ง่างามระว่างไว้
องค์กษัตริย์ให้	เป็นจอมยังยอด
ระดูแผ่ฝั่ง	ผลล้นลุ่มเทิง

(บุญยงค์ เกศเทศ. 2539 : 25)

2. ด้านสังคม ประวัติศาสตร์ และวรรณกรรมไม่ได้กำเนิดขึ้นในความว่างเปล่า แต่เป็นสิ่งที่ผู้แต่ง ได้สร้างสรรค์ขึ้นมาในช่วงหนึ่งของความเป็นไปในสังคม เพื่อถ่ายทอดสภาพความเป็นอยู่คติความเชื่อ ปัญหาสังคมตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของผู้แต่งที่มีต่อโลกภายนอก จึงอาจนับได้ว่าเป็นคลังข้อมูลทางวัฒนธรรมทั้งทางตรงและทางอ้อมให้ผ่านแก่นเรื่อง ผ่านเหตุการณ์ที่ผูกเป็นโครงเรื่องและวิถีชีวิตของตัวละคร ภาพเรื่องสะท้อนทางวัฒนธรรม และอารยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมแต่ละเรื่องเป็นแง่มุมบางประการที่ผู้แต่งตั้งใจจะสื่อสารมายังผู้อ่านแม้มิได้เป็นภาพที่ครอบคลุมวิถีชีวิตทั้งหมดก็ตาม แต่ภาพรวมที่วรรณกรรมหลายเรื่องเสนอคือ ความเป็นสังคม พุทธศาสนา สังคมเกษตรกรรม และสังคมที่เคร่งครัดในด้านจารีตประเพณี วรรณกรรมพื้นถิ่นส่วนใหญ่จึงมีพันธกิจต่อพุทธศาสนาและการควบคุมบรรทัดฐานที่เป็นจริยธรรมของสังคมของชนเผ่าอีสานอย่างเด่นชัด ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ท้าวสูง-ท้าวเอียง ขุนบรม พระยาดันดาก ท้าวหน้าผากไกล กระตุน ได้พยายามสะท้อนแนวคิดทางศาสนาอย่างมีพัฒนาการ กล่าวคือในตอนต้นเรื่องกล่าวถึงความเชื่อเรื่องผีสามเทวดาในฐานะอำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่ให้กำเนิดสรรพสิ่ง สามารถให้ดีให้ร้ายแก่ทุกชีวิตได้ แต่ในตอนจบของเรื่องจะกล่าวถึงจิตใจที่เชื่อถือศรัทธาในพุทธศาสนา ซึ่งสามารถกล่อมเกล่าทั้งผีและมนุษย์ให้ยึดมั่นในศีลธรรมแสดงให้เห็นถึงคติธรรมความเชื่อของสังคมว่าเดิมคงนับถือผีมาก่อนที่จะนับถือพุทธศาสนา

จะเห็นได้ว่ารูปแบบพุทธศาสนาในวรรณกรรมอีสานเป็นพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน ซึ่งเป็นความเชื่อที่ผสมผสานกันอยู่ระหว่างคติ การเชื่อถือผีและพุทธศาสนาตามคติมหายาน ในระดับโลกียะซึ่งนับถือพระธรรม เพื่อประโยชน์สุขทั้งกายและใจมิใช่ปฏิบัติธรรมเพื่อหลุดพ้นหรือเพื่อบรรลุนิพพาน นอกจากนี้ยังสะท้อนความเชื่อเรื่องเวทมนต์คาถา และฤกษ์ยาม ซึ่งจะเป็นศาสนาในในชีวิตประจำวันของชนชาวอีสาน ซึ่งชาวอีสานมีลักษณะภาพ สะท้อนเรื่องเล่านิยาย อุดมการณ์ และบรรทัดฐานของสังคม ตลอดจน ฮีตบ้าน-คลองเมือง ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด การบวช การแต่งงาน การตาย การผูกเสี่ยว การตรวจดวงชะตาการทำขวัญและการทำเสน่ห์ยาแฝด เป็นต้น ยังพบเห็นประเพณีเหล่านี้ได้ในวิถีชีวิตของชาวอีสานโดยทั่วไป

พื้นฐานการเกิดภูมิปัญญาพื้นบ้านของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการพัฒนา

ในส่วนของพื้นฐานการเกิดและการดำรงอยู่ของภูมิปัญญาพื้นบ้าน เอกวิทย์ ฌ กลาง (2541 : 10-11) ได้กล่าวถึงเรื่องดังกล่าวไว้ว่า ในระดับพื้นฐาน ภูมิปัญญาพื้นบ้านของมนุษย์เกิดจากการที่มนุษย์ต้องเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เพื่อความอยู่รอด และการดำรงเผ่าพันธุ์ ในขณะที่เดียวกันมนุษย์ก็ต้องสร้างและปรับระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันตลอดเวลา ยิ่งไปกว่านั้นเพราะมนุษย์เป็นเพียงส่วนเล็กน้อยมากในธรรมชาติ ในจักรวาลอันลึกลับไพศาล มนุษย์ถึงจะเก่งอย่างไรก็ไม่สามารถควบคุมทุกสิ่งทุกอย่างไว้ได้อำนาจ มนุษย์จึงสร้างความเชื่อและระบบความสัมพันธ์กับสิ่ง “เหนือธรรมชาติ” ขึ้นตามความรู้ความเข้าใจ และจินตนาการของเผ่าพันธุ์เพื่ออย่างน้อยก็ให้เกิดดุลยภาพ เกิดความมั่นคงทางใจ เกิดความราบรื่นในการดำรงชีวิต ทั้งหมดนี้เป็นเพราะมนุษย์ใช้ปัญญาแก้ปัญหา สังคม สืบสวนและปรับเปลี่ยนประสบการณ์อย่างไม่หยุดยั้ง คือภูมิปัญญาพื้นบ้าน เป็นแก่นของวัฒนธรรม

อนึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในอาณาบริเวณที่มีสภาพภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติแตกต่างกันก็ย่อมสร้างสม “ภูมิปัญญา” และพัฒนาระบบความสัมพันธ์กับธรรมชาติแวดล้อม และความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรมระหว่างมนุษย์ด้วยกันในลักษณะที่แตกต่างหลากหลาย ในขณะที่เดียวกันโดยธรรมชาติแห่งความเป็นมนุษย์ ธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตก็ทำให้มีลักษณะพื้นฐานร่วมกันด้วย และเพราะมนุษย์ไม่หยุดคิดที่เสมอไป มีการเคลื่อนย้ายอพยพด้วยเหตุ นานาประการ หรือมีการแลกเปลี่ยน ติดต่อสังสรรค์กันระหว่างกลุ่มชน ต่างวัฒนธรรมซึ่งยอม ถ้ายแต่ลักษณะคล้ายคลึงกันได้เช่นกัน โดยธรรมชาติของความเป็นมนุษย์บวกกับความแตกต่างหลากหลายของธรรมชาติแวดล้อมในดินแดนที่เป็นประเทศไทย จึงอนุมานได้ว่าภูมิปัญญาพื้นบ้านพื้นบ้านของคนในท้องถิ่นต่าง ๆ ภูมิภาคต่าง ๆ ย่อมมีทั้งความหลากหลายและคล้ายคลึงระคนกัน

ความหลากหลายและคล้ายคลึงมีอยู่อย่างไร ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและในด้านสังคม วัฒนธรรม จัดว่าเป็นเหตุปัจจัยสำคัญพื้นฐานที่สำคัญของสังคมมนุษย์

อย่างไรก็ตามความแตกต่างทางด้านกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้เกิดความแตกต่างทางด้าน วัฒนธรรม ซึ่งแต่ละสังคมมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ปรากฏในสังคมหมู่บ้าน สะท้อนให้เห็นถึงหลักในการดำรงอยู่ร่วมกันหลายประการ คือ (อภิชาติ ทองอยู่. 2528 : 18)

1. เป็นสังคมที่อยู่บนพื้นฐานของความเรียบง่าย
2. มีการประหยัดและอนุรักษ์สูง
3. มีความมั่นคงต่อการเคารพคนและสรรพสิ่ง
4. มีวิถีชีวิตและวิถีแห่งสังคมที่ไม่มุ่งความรุนแรง
5. เป็นระบบขนาดเล็ก ๆ กระจายตัวทั้งในแง่กายภาพและอำนาจการตัดสินใจ
6. มีการอ่อนน้อมถ่อมตนและการประนีประนอมสูง

ประเวศ วะสี และยิ่งยง เทาประเสริฐ ได้อธิบายเปรียบเทียบว่า สังคมที่ดำรงอยู่ได้ ด้วยตนเองมาช้านาน ย่อมต้องมีภูมิปัญญาพื้นบ้านที่เป็นของตนเอง เพื่อเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง ที่เกิดขึ้น ซึ่งการอยู่รอดของชาติพันธุ์ใด ๆ ขึ้นอยู่กับความสามารถทางภูมิปัญญาพื้นบ้านในการ ดำรงชีพเพื่อมีชีวิตอยู่ทั้งในด้านปัจจัยสี่ คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค ตลอดจนความสามารถในการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติอันจำกัดอย่างชาญฉลาด ถ้ามองภาพ ในเชิงเคลื่อนไหวจากกล่าวได้ว่า เผ่าพันธุ์มนุษย์ล้วนต้องปรับปรน พัฒนาตนเองตลอดเวลา ให้สอดคล้องกับผันแปรของสภาพแวดล้อม ทั้งทางสังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดอย่างมีสุขภาวะที่ดีของชาติพันธุ์รุ่นใหม่ การปรับปรนและการพัฒนาตนเองนั้น ต้องอาศัยความสามารถหรือศักยภาพทางภูมิปัญญาพื้นบ้าน ที่สั่งสมสืบทอดกันมาจากประสบการณ์ของบรรพบุรุษ ทั้งในท้องถิ่นและต่างถิ่น ผสมผสานกับ การเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่ นั้นย่อมเป็นการบ่งชี้ว่า ภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ใด ๆ ดำรงแน่นอน แต่อาศัยภูมิปัญญาพื้นบ้านที่มีความหลากหลาย (Diversities) และผันแปร ยืดหยุ่น เคลื่อนไหว (Dynamism) ไปตามความเหมาะสมของสภาพการณ์อย่างเป็นองค์รวม (Holistic) (ยิ่งยง เทาประเสริฐ และคณะ. 2536 : 1 ; ประเวศ วะสี. 2536 : 17)

การอนุรักษ์และการพัฒนา

1. การอนุรักษ์ หมายถึง การใช้ประโยชน์ตามความต้องการที่พอเหมาะและประหยัด เพื่ออนาคต ซึ่ง กาญจนา พันธุ์ชู (2550 : 1) ได้กล่าวถึงการอนุรักษ์ไว้พอสรุปได้ดังนี้

1.1 หลักการอนุรักษ์วิทยา ประกอบด้วย

หลักการที่ 1 การใช้อย่างยั่งยืน การใช้อย่างสมเหตุสมผล หรือใช้อย่างฉลาด เลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ไม่ก่อให้เกิดของเสียและมลพิษ

หลักการที่ 2 การสงวนของหายาก ทรัพยากรที่กำลังจะสูญสิ้น ควรหลีกเลี่ยง การนำไปใช้และทำนุบำรุง หรือทำให้ทรัพยากรนั้นมีเพิ่มขึ้น

หลักการที่ 3 การทำนุบำรุงทรัพยากรที่เสื่อมโทรม จากไม่สามารถนำไปใช้ได้ จนฟื้นฟูสภาพนำมาใช้ได้

1.2 วิธีการอนุรักษ์ มีด้วยกัน 8 วิธี คือ

1.2.1 การใช้ หมายถึง การใช้หลายรูปแบบ เช่น การบริโภคโดยตรง เห็นได้จากพลังงานต้องใช้แบบยั่งยืน

1.2.2 การเก็บกัก หมายถึง การรวบรวมหรือการเก็บกักทรัพยากรที่มีแนวโน้มจะขาดแคลนในบางเวลา หรือคาดว่าจะเกิดวิกฤติขึ้น

1.2.3 การรักษา/ซ่อมแซม หมายถึง การดำเนินการใด ๆ ต่อทรัพยากรที่ขาดไปไม่ทำงานตามพฤติกรรม เสื่อมโทรม เกิดปัญหา สามารถฟื้นคืนสภาพได้ จนสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้

1.2.4 การฟื้นฟู หมายถึง การดำเนินการใด ๆ ต่อทรัพยากรหรือสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมให้เป็นปกติ สามารถเอื้อประโยชน์ในการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

1.2.5 การพัฒนา หมายถึง การทำสิ่งที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้เกิดผลผลิตที่ดีขึ้น

1.2.6 การป้องกัน หมายถึง การป้องกันสิ่งที่เกิดขึ้นมิให้ลุกลามมากกว่านี้และป้องกันสิ่งที่ยังไม่เกิดไม่ให้เกิดขึ้น

1.2.7 การสงวน หมายถึง การเก็บไว้โดยไม่ให้แตะต้องหรือนำไปใช้ด้วยวิธีการใดก็ตาม

1.2.8 การแบ่งเขต หมายถึง ทำการแบ่งเขตหรือการแบ่งกลุ่มและประเภทตามคุณสมบัติของทรัพยากร

แนวคิดในการอนุรักษ์เหล่านี้นำมาใช้ในการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมของชุมชนชาติพันธุ์ผู้ฮกกร

2. การพัฒนา หมายถึง ทำให้มั่นคง ทำให้ก้าวหน้า การพัฒนาประเทศก็ทำให้บ้านเมืองมั่นคงมีความเจริญ ความหมายของการพัฒนาประเทศนี้ก็เท่ากับตั้งใจที่จะทำให้ชีวิตของแต่ละคน มีความปลอดภัย มีความเจริญ มีความสุข (กรมพัฒนาที่ดิน. 2533 : 5)

การพัฒนาเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง (Continuing Process) การพัฒนาจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับลำดับ/ขั้นตอน (Stages) และความเชื่อมโยง (Relation or Linkage) เพราะฉะนั้น แนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาจึงปรากฏชัดเป็น 2 กลุ่ม ๆ หนึ่งมองการพัฒนาว่า ดำเนินการไปตามลำดับหรือขั้นตอนจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่ง โดยต้องสร้างความพร้อมด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสม สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงเน้นสำหรับพันธุ์ไม้ที่ปลูกในโครงการ ป่ารักน้ำว่าต้องยึดพระราชนโยบายของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คือ ไม้ใช้สอย ไม้ผล และไม้ยืนต้นที่จะเติบโตเป็นป่า และป่าไม้ช่วยซึมซับน้ำฝนไว้ได้ดิน เป็นต้นน้ำลำธารเพื่อการบริโภคและการเกษตร อีกกลุ่มมองการพัฒนาว่าจะเกิดขึ้นได้โดยการกระตุ้นหรือชักนำโดยปัจจัยในการพัฒนา เช่น การสะสมทุน การค้าต่างประเทศ เป็นต้น โดยมีความเชื่อว่าการพร้อมนั้นสร้างได้ เพื่อให้สอดคล้องกับการสะสมทุนหรือการค้าระหว่างประเทศ บนความเชื่อดังกล่าวมักจะเกิดการพัฒนาระบบ “ก้าวกระโดด” เพราะประชาชนไม่สามารถสร้างความพร้อมตามแบบอย่างของนักพัฒนา และนักพัฒนาที่ไม่สามารถปรับตนเองให้มีความพร้อมที่จะสอดคล้องกับความพร้อมของประชาชน ทำให้เกิดช่องว่างและปัญหาได้ พระราชดำรัส เมื่อ 4 ธันวาคม 2540 “...ถ้าสามารถจะเปลี่ยนกลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมด แม้จะไม่ถึงครึ่ง อาจจะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็สามารถที่จะอยู่ได้ การแก้ไขจะต้องใช้เวลา ไม่ใช่ง่าย ๆ โดยมากคนที่ใจร้อนเพราะเดือดร้อน แต่ว่าถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ก็สามารถที่จะแก้ไขได้...” (กรมพัฒนาที่ดิน. 2533)

การพัฒนาต้องทำตามขั้นตอน

พระบรมราชาวาทที่พระราชทานแก่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พุทธศักราช 2517 ตอนหนึ่งว่า

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามขั้นตอนต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความ “พอมี พอกิน พอใช้” ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคง พร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...”

“...การช่วยเหลือ สนับสนุนให้ประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มี ความพอกินพอใช้ก่อนอื่นเป็นพื้นฐานนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะผู้มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงขึ้นต่อไปได้โดยแน่นอน...”

“...ในการสร้างความเจริญก้าวหน้านี้ ควรอย่างยิ่งที่จะค่อยสร้างค่อยเสริมทีละเล็กทีละน้อยให้เป็นลำดับให้เป็นการนำไปพิจารณาไป และปรับปรุงใหม่ ไม่ทำด้วยการเร่งรีบตามความกระหายที่จะสร้างของใหม่เพื่อความแปลกใหม่ เพราะความจริง สิ่งใหม่แท้ ๆ นั้นไม่มี

สิ่งใหม่ทั้งปวงย่อมสืบเนื่องมาจากสิ่งเก่า และต่อไปย่อมจะต้องเป็นสิ่งเก่า...” (การพัฒนา. 2550 : เว็บไซต์) คนคือหัวใจของการพัฒนา การพัฒนาจะต้องสร้างความภูมิใจในอาชีพ ดังพระราชดำรัสสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ...”

“...ประเทศไทยยืนอยู่ได้อย่างมีอิสระเสรี ไม่ต้องพึ่งพาใครก็เพราะพืชพันธุ์ ทรัพยากรที่เรามี และผู้ที่ทำให้เรายืนอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง คือ ชาวบ้านคนไทยที่ภูมิใจในการทำไร่ นา นั้นเอง...”

“...การพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญยิ่งขึ้นไปนั้น ย่อมต้องพัฒนาบุคคลก่อน เพราะ ถ้าบุคคลอันเป็นองค์ประกอบของส่วนรวมไม่ได้รับการพัฒนาแล้ว ส่วนรวมจะเจริญ และมั่นคง ได้ยากยิ่ง การที่บุคคลจะพัฒนาได้ก็ด้วยปัจจัยประการเดียว คือ การศึกษานั้นแบ่งเป็นสองส่วน คือ การศึกษาวิชาการ (Academic Learning) ส่วนหนึ่ง กับการอบรมบ่มนิสัย (Spiritual Development) ให้เป็นผู้มีจิตใจใฝ่ดีใฝ่เจริญ มีปกติ ละอายชั่วกลัวบาปส่วนหนึ่ง การพัฒนาบุคคลจะต้องพัฒนา ให้ครบถ้วนทั้งสองส่วน เพื่อให้บุคคลได้มีความรู้ไว้ใช้ประกอบการและมีความดีไว้เกื้อหนุน การประพฤติปฏิบัติทุกอย่างให้เป็นไปในทางที่ถูกที่ควร และอำนวยผลเป็นประโยชน์ที่พึง ประสงค์...”

พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่ผู้นำเยาวชนและเจ้าหน้าที่ ณ ตำนกจักรลดดา-
รโหลฐาน เมื่อ 14 ตุลาคม 2512

“...คำว่า “การพัฒนา” คืออย่างไร ก่อนอื่นเราต้องทราบว่า “พัฒนา” คือ “มุ่งให้เกิดความเจริญก้าวหน้า มุ่งให้ทุกคนมีความสุขสบาย” ดังนั้นทุกคนจึงมุ่งที่จะพัฒนา แต่เพราะ การที่ทุกคนมุ่งที่จะพัฒนานี้ จึงมีทางทำให้เสียได้ เพราะว่ามีผู้ที่ไม่ได้มุ่งให้เกิดความก้าวหน้าแท้จริง รวมอยู่ด้วย หรืออาจเป็นว่าฝ่ายตรงข้ามนำเอาคำ “พัฒนา” ไปใช้ด้วยก็ได้ ผู้ที่ฉลาดมีไหวพริบดี จึงจะแยกได้ว่า ใครจะมาพัฒนาให้ และใครจะมามุ่งพัฒนาเพื่อประโยชน์ของฝ่ายพวกตัว...” (กรมพัฒนาที่ดิน. 2533)

การศึกษาวัฒนธรรมชุมชน การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

กลุ่มชาติพันธุ์เป็นเรื่องของวัฒนธรรมและเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมย่อยหรือ วัฒนธรรมรอง ดังที่กล่าวมาแล้ว กลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึงกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมย่อยร่วมกัน คือ มีค่านิยม ความคิด อุดมการณ์ ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา ระบบสัญลักษณ์และวัฒนธรรมด้าน อื่น ๆ ร่วมกัน กลุ่มชาติพันธุ์จะมีวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมใหญ่ และมักเชื่อมโยงกับ การอพยพมาจากประเทศอื่น ๆ เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อพยพมาอยู่อาศัยในสังคมใหม่ก็มี

ความสำนึกในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมสูงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าอพยพเข้ามาในสังคมใหม่ เป็นจำนวนมากและกลุ่มคนเหล่านี้มักจะถูกเลือกปฏิบัติ และได้รับการปฏิบัติอย่างอคติ แต่เมื่อเวลาผ่านไปนานเข้ากลุ่มลูกหลานของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มแรก ๆ อาจยอมรับวัฒนธรรมใหม่และพยายามหาทางเคลื่อนที่ทางชนชั้นให้สูงขึ้นและในที่สุดอาจจะทิ้งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนอย่างสิ้นเชิงก็เป็นไปได้

ในสังคมไทยก็เช่นเดียวกับสังคมอื่น ๆ มีกลุ่มชาติพันธุ์มากมายหลายกลุ่มดังกล่าวมาแล้ว เช่น พวกชาวเขา ชาวเล ชาวมุสลิม คนไทยเชื้อสายจีน เขมร มอญ พม่า ลาว ไทดำ ผู้ไท ไทลื้อ และไทยย้อ เป็นต้น แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีกระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมแตกต่างกันไป

ในอเมริกา นักวิชาการพยายามอธิบายกระบวนการบูรณาการ (Integration) ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ปรากฏว่ามีแนวคิดอยู่ 2 รูปแบบ คือ The Melting Pot และ Cultural Pluralism รูปแบบแรกที่เรียกว่า The Melting Pot หมายถึงกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ จะสูญเสีย อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนไปในที่สุดเมื่อเวลาผ่านไปและจะผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมใหญ่ (Hess Markson and Stein. 1988) ส่วนอีกรูปแบบหนึ่งที่เรียกว่า Cultural Pluralism หรือพหุวัฒนธรรม หมายถึง การยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในสังคมนั้น ๆ โดยแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ จะพยายามรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนไว้และมีความรู้สึกภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตน และเพิ่มความตระหนักถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันมากยิ่งขึ้น (งามพิศ สัตย์สงวน. 2545 : 34-35)

การศึกษาวัฒนธรรมชุมชน

การศึกษาวัฒนธรรมชุมชน เป็นการศึกษาที่ นักวิชาการโดยเฉพาะ นักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาไทยให้ความสนใจมานาน โดยเฉพาะเมื่อกระแสของการริเริ่มหันกลับไปหา “ภูมิธรรม ภูมิปัญญาเดิมของชาวบ้าน” การศึกษาวัฒนธรรมจึงได้รับความสนใจมากขึ้น กาญจนา แก้วเทพ (2530 : 10) กล่าวว่าบรรดาความคิด ความเชื่อ คุณธรรม รวมทั้งทัศนคติที่คนรุ่นเรากำลังมีอยู่นั้นล้วนเป็นวัฒนธรรม (ซึ่งหล่อหลอมมาจากข้างนอก) ที่มีความแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับวัฒนธรรมชุมชนที่ไม่ได้แยกเอาภูมิปัญญาออกไปจากคุณธรรมต่าง ๆ ดังที่จะสังเกตได้จากบรรดานิทานต่าง ๆ นั้น คุณภาพของคาบวิเศษต่าง ๆ จะต้องมีคุณธรรมกำกับเสมอจึงจะใช้ได้

วัฒนธรรมที่ถูกหล่อหลอมมาจากข้างนอกสังคม เป็นวัฒนธรรมที่ละเอียดของค์รวมของระบบคุณค่า อเนก นาคะบุตร (2535 : 24-35) อธิบายว่า วิถีวัฒนธรรมของชุมชนผูกติดอยู่กับองค์รวมของระบบคุณค่า ระบบความเชื่อที่เชื่อมโยงมาที่ “คน” และความสัมพันธ์ของ “คน” กับทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า” ในการพัฒนาหรือการแก้ไขปัญหา ดิน น้ำ ป่า จึงไม่ใช่เป็นศูนย์กลางของการจัดการ แท้ที่จริงคือ การจัดการคน และพฤติกรรมของคน ให้สอดคล้องกับจารีต

ข้อห้ามที่เชื่อมโยง และสืบสานให้วัฒนธรรมชุมชน และภูมิปัญญาของบรรพบุรุษศักดิ์สิทธิ์และ
 คู่ครองดูแลคนที่ยังมีชีวิตอยู่ร่วมกับ ดิน น้ำ ป่า

บุญเทียน ทองประสาน (2531 : 68) กล่าวถึง ระบบคุณค่าของชุมชนที่ได้รวบรวม
 มาจากประวัติศาสตร์เป็นคุณค่าทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และแนวคิดที่สัมพันธ์กันเป็นโครงสร้าง
 มีผลต่อพฤติกรรมของคนในฐานะปัจเจกบุคคล และคนในหมู่บ้าน (สังคม) ในชีวิตจริงทั้งหมด
 ระบบคุณค่านี้คือวัฒนธรรมที่เป็นบทสรุปของความคิด และการปฏิบัติ หรือคุณค่าทั้งหมดที่ให้แก
 สังคมรวมกันเป็นโครงสร้างทั้งด้านการทำมาหากิน (เศรษฐกิจ) ด้านอุดมการณ์ความเชื่อ และ
 ด้านของอำนาจการตัดสินใจ (การเมือง) ทั้งหมดนี้เกี่ยวโยงกันอย่างแยกไม่ออก

ในการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะ จากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี
 ที่เป็นการพยายามของมนุษย์ ในการควบคุมธรรมชาติ และใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น
 การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะทำให้วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป ระบบคุณค่าเดิมของสังคม ไม่อาจ
 เปลี่ยนแปลงได้เร็วตามเทคโนโลยี (ยศ สันตสมบัติ. 2537 : 13) ทำให้อุดมการณ์ต่าง ๆ ในอดีต
 ไม่อาจเชื่อมโยงและผูกมัดสมาชิกของสังคมไว้ด้วยกันได้อีกต่อไป ทำให้บุคคลเกิดภาวะความรู้สึก
 แปลกแยก (Alienation)

วัฒนธรรมชุมชนจึงเป็นวัฒนธรรมที่เป็นระบบไม่ได้แยกออกเป็นวิชาสมัยใหม่
 โดยเดิมที่ชาวบ้านจะหาความรู้จากธรรมชาติ เช่น ฤดูกาล การมีกลางวันกลางคืน ต้นไม้ผลิดอก
 ออกผลอย่างไร แต่บางเรื่องมนุษย์จะไม่สามารถหาคำตอบจากธรรมชาติได้ ความเชื่อในอำนาจเหนือ
 ธรรมชาติจึงเกิดขึ้นมาเพื่ออธิบาย ซึ่งความเชื่อนั้นปรากฏในรูปธรรม อาทิเช่น พิธีกรรมต่าง ๆ
 วัฒนธรรมของชุมชน จึงมักมีความสัมพันธ์กับความเชื่อ โดยเฉพาะความเชื่ออำนาจเหนือธรรมชาติ
 เสมอ (ประเวศ วะสี. 2533 : 84-88)

ยศ สันตสมบัติ (2537 : 204-213) อธิบายว่า เมื่อมนุษย์ต้องเผชิญหน้ากับปัญหาต่าง ๆ
 ที่มนุษย์ไม่รู้ไม่เข้าใจ และไม่สามารถอธิบายสาเหตุได้ด้วยสามัญสำนึกและตรรกะนั้น จะกลายมาเป็น
 การอธิบายโดยอาศัย ความเชื่อ เหตุผล อีกชุดหนึ่งที่วางอยู่บนฐานของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์
 กับอำนาจเหนือธรรมชาติ การอธิบายปรากฏการณ์กลายมาเป็นแบบแผนปฏิบัติและพิธีกรรมที่
 เกี่ยวกับศาสนา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้รับการบวงสรวงสังเวย เพื่อขอให้ช่วยแทรกแซงในกิจการต่าง ๆ
 ที่อยู่นอกเหนืออำนาจควบคุมมนุษย์ เช่น ให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ให้พืชผลออกงามแข็งแรง
 เป็นต้น

กาญจนา แก้วเทพ (2530 : 67-91) ก็ได้ศึกษามรดกทางวัฒนธรรม ที่หมายถึงบรรดา
 คุณค่าอันดีงามต่าง ๆ ที่บรรพบุรุษไทยในอดีตได้สั่งสม และสืบทอดกันเรื่อยมา โดยอาศัย
 เปรียบเทียบระหว่างเขตชนบทที่ห่างไกล ชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงตัวเมืองเข้ามา และชุมชนในเมือง

ใหญ่ ๆ โดยในภาคเหนือ กาญจนบุรี แก้วเทพ เลือกชุมชน กิ่งหมู่บ้าน กิ่งเมือง แห่งหนึ่งของจังหวัด เชียงใหม่ และพบว่า ในวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ชาวบ้านให้ความสำคัญกับคน เป็นศูนย์กลาง ทั้งในแง่ของความเชื่อดั้งเดิม (ผี) และในแง่พุทธศาสนา รวมทั้งมีการเน้นการอยู่ร่วมกันอย่างประสานกลมกลืนระหว่างคน สิ่งเหนือธรรมชาติ ธรรมชาติแวดล้อม เช่นเดียวกันและในความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ และคนกับธรรมชาติแวดล้อมนั้นมียุคมการณ์ความเชื่อเรื่องผีและพุทธศาสนาแฝงอยู่ในทุกระดับ ความสัมพันธ์ด้วย

วิธีการศึกษาวัฒนธรรมของชุมชนนั้น กาญจนบุรี แก้วเทพ ศึกษาโดยแบ่งระดับความสัมพันธ์ออกเป็น 3 ระดับ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ - ศึกษาการเลี้ยงผีเหมืองฝาย ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ - ศึกษา พิပ္ปาย่า : การสืบทอดและพิธีกรรมผีเสื้อบ้าน การแต่งงาน ประเพณีตาน - ต้อด และกระบวนการอบรมบ่มเพาะตามประเพณีความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ ศึกษา พิธีแหกนา พิธีเรียกขวัญข้าว พิธีเรียกขวัญควาย

กาญจนบุรี แก้วเทพ และอานันท์ กาญจนพันธุ์ (2533 : 8-141) ได้ศึกษาวัฒนธรรมของชาวบ้านล้านนา โดยศึกษาจากพิธีที่เกี่ยวกับความเชื่อ อาทิเช่น การไหว้ผีผด การเลี้ยงผีปูและย่าแสะ และผ่านทางพิธีกรรมเหล่านี้พบว่า พื้นฐานความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวบ้านล้านนาประกอบด้วย

1. ยุคมการณ์ อำนาจเกี่ยวกับความคิดว่าด้วยการนับถือผี
2. พิธีกรรมในการสืบทอดยุคมการณ์
3. อำนาจในการจัดการทรัพยากรร่วมกันบนพื้นฐานความคิดเรื่องของ หน้าหมู่บ้าน
4. ภูมิปัญญา
5. องค์กร และเครือข่ายของความสัมพันธ์

ความสัมพันธ์ทางสังคม ทั้ง 5 องค์ประกอบนั้น รวมกันอย่างเชื่อมโยงเป็นระบบสังคมที่ทำหน้าที่ ควบคุมสังคม แก้ปัญหาสังคม แก้ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บ การผลิต และการจำหน่ายจ่ายแจกผลผลิตของสังคม

การศึกษาวัฒนธรรมโดยผ่านพิธีกรรมของกาญจนบุรี แก้วเทพ และอานันท์ กาญจนพันธุ์ เป็นการศึกษาด้านทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism) โดย ปรีดา เฉลิมเผ่า-กอนันต์กุล (2525 : 152 – 158) อธิบายว่าพิธีกรรมและความเชื่อต่างๆ นั้นต้องมีหน้าที่อยู่ในสังคมหน้าที่หลักคือควบคุมและจัดระเบียบทางสังคม ทางารปกครองและเศรษฐกิจ รวมทั้งเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจแก่มนุษย์วัฒนธรรมจึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับระบบความเชื่อและค่านิยมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกร

นอกจากนี้การศึกษาของ กาญจนา แก้วเทพ และ อานันท์ กาญจนพันธุ์ ยังพบว่าอุดมการณ์ความเชื่อของไทยในการนับถือพุทธศาสนาและการนับถือผีนั้น ยังตั้งอยู่บนพื้นฐานของการนับถือตัวบุคคล และการมีชีวิตอยู่ของบุคคลยังขึ้นกับบาป-บุญที่แต่ละบุคคลทำ สนิทสมัครการ (2534 : 41-43) อธิบายวัฒนธรรมแบบปัจเจกชนนิยมของคนไทยปัจจุบันว่า เดิมคนไทยมีลักษณะประจำชาติ คือ ความยึดถือในตัวบุคคล (Personalism) เป็นลักษณะที่เหนียวแน่นและค่อนข้างลึกซึ้งซึ่งมีสาเหตุมาจากวัฒนธรรมการเมืองของไทยเป็นวัฒนธรรมที่มีเจ้าปกครองไม่ขาดสาย ถ้าเจ้าดีบ้านเมืองจะรุ่งเรืองอยู่เย็นเป็นสุข ถ้าเจ้าอ่อนแอไร้ศีลธรรมบ้านเมืองจะทรุดโทรม ราษฎรจะลำบากยากแค้น หนทางที่จะอยู่รอดปลอดภัยคือ ราษฎรต้องมีเจ้านายคุ้มหัว ทำให้คนไทยต้องยึดผู้มีอำนาจเป็นที่พึ่ง วัฒนธรรมการเมืองของไทย จึงมุ่งสร้างเจตนารมณ์ของบุคคล มากกว่าการยึดอุดมการณ์ หรือการมุ่งสร้างระบบที่เข้มแข็ง และจากวัฒนธรรมการเมืองที่ยึดถือในตัวบุคคล เพื่อรักษาตัวรอดนี้ เอื้ออำนวยต่อการที่บุคคลต้องต่อสู้เพื่อเอาตัวรอดตามแบบปัจเจกชนนิยม

นอกจากนี้ ยศ สันตสมบัติ, วิเชียร แสงโชติ และธีรพล สุวรรณ รุ่งเรือง (2534 : 197-198) กล่าวถึงการครอบงำทางวัฒนธรรมว่าระบบการศึกษาเป็นแขนงของรัฐบาลศูนย์กลางที่เข้าไปครอบงำและทำลายศักยภาพของท้องถิ่น ทำลายเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาดั้งเดิม ประสพการณ์และเทคโนโลยีที่สั่งสมมาหลายชั่วคน ทำให้วิถีชีวิตของประชาชนเป็นไปในทิศทางเดียวกันหมด ทำให้ชนบททุกแห่งเป็นผู้ตามโดยขาดความสำนึกถึงเอกภาพของความหลากหลาย ขาดความยืดหยุ่น และขาดการคำนึงถึงบริบทของสังคม และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไปแต่ละท้องถิ่นตามภูมิภาคต่างๆ ซึ่งหมายถึงว่า วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนจะถูกครอบงำไปด้วย

วิธีการให้หลุดพ้นจากการถูกครอบงำนี้ เสรี พงศ์พิศ (2529 : 93-105) เสนอว่าต้องมีการศึกษาเพื่อให้เข้าใจรากเหง้าของชีวิตชาวบ้านก่อนที่จะดำเนินการพัฒนาการศึกษากระทำได้หลายวิธีเช่น ศึกษาจากเอกสาร คำบอกเล่า ศึกษาตีความจากประเพณี พิธีกรรม วรรณกรรม รวมทั้งวิถีชีวิตของชาวบ้านเองสอดคล้องกับความคิดของ อภิชาติ ทองอยู่ (2527 : 73-86) ที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ชุมชนที่ย่อมมีคุณค่าในตัวเอง นักพัฒนาต้องเรียนรู้ และปฏิสัมพันธ์กับชาวบ้านและชุมชน โดยยึดหลักวัฒนธรรมปะเพณีดั้งเดิมของชุมชน เพื่อสร้างคุณค่าของชุมชนขึ้นมาใช้ในการงานพัฒนา เพื่อให้ชุมชนเห็นแนวทางของตนเองสอดคล้องกับสภาพของชุมชน ในการเลือกเส้นทางเดินต่อไปของชุมชน กลับไปหาสิ่งเก่าๆ ของชุมชนเพื่อสู้กับระบบใหม่ของแนวคิดการพัฒนา แนวคิดการพัฒนาของ เสรี พงศ์พิศ และอภิชาติ ทองอยู่ จึงให้ความสำคัญกับระบบคุณค่าของวัฒนธรรมชุมชนในการพัฒนา

องค์ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism)

นับเป็นอีกแขนงหนึ่งของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ประกอบด้วยการท่องเที่ยวแบบมวลชนและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ตามความหมายของการท่องเที่ยวแบบมวลชนแล้ว คำประกาศ ยุทธศาสตร์การพัฒนากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทางตรง (Setting a Strategic Direction for the Development of Cultural Tourism) ในปี ค.ศ. 2001 ของคณะกรรมการอำนวยการด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประจำเมืองบลูมิงตัน (Position Bloomington for Cultural Steering Committee) ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ว่าเป็นวิธีการหนึ่งในการเผยแพร่ศิลปะ วัฒนธรรมมรดก สิ่งแวดล้อมและประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นอันเป็นส่วนเติมเต็มให้กับประชาชน ประเพณี รูปแบบศิลปะ และเฉลิมฉลองอันหลากหลายภายใต้ความกลมเกลียวของคนในพื้นที่นั้น ๆ ดังนั้น การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงจำเป็นต้องผนวกศิลปะท้องถิ่น การนันทนาการ และทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเป็นจุดขายไว้ด้วย

นอกจากนี้ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมวัฒนธรรมหรือชมงานประเพณีต่าง ๆ ที่ชุมชนท้องถิ่นจัดขึ้น เพื่อให้ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน พร้อมทั้งได้ศึกษาความเชื่อความเข้าใจ ต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรมมีประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างดีรวมถึงการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นให้มีสำนึก ต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน อันได้แก่การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวงานประเพณีและศิลปวัฒนธรรมการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตของคนในชนบท การท่องเที่ยวเชิงกีฬาและบันเทิง การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม เป็นต้น

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural tourism) โดยสำนักสถิติแห่งชาติได้ให้ความหมายว่า เป็นการท่องเที่ยวเพื่อเข้าชมศิลปะทางวัฒนธรรมต่างๆ เช่น พิพิธภัณฑสถานและอาคารที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สวนพฤกษศาสตร์ สวนสัตว์ การแสดงและสถานที่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมความน่าสนใจของการท่องเที่ยวรูปแบบนี้อยู่ที่การศึกษาข้อมูลก่อนไปเที่ยว และการตั้งจุดมุ่งหมายในการท่องเที่ยวแต่ละครั้งว่ายังทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ในเรื่องของประวัติศาสตร์และขนบธรรมเนียมที่นำสนใจของผู้คนในแต่ละท้องถิ่นอีกด้วย

1. วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีวัตถุประสงค์สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ อันประกอบด้วยการเรียนรู้ การสัมผัส การชื่นชมเอกลักษณ์ความงดงามทางวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนอื่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชนต่างสังคม ไม่ว่าจะเป็นด้านของ

ศิลปะ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ เรื่องราวและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รูปแบบวิถีชีวิตการต่างกาย การบริโภค ความเชื่อ ศาสนา จารีตประเพณี ล้วนแต่เป็นสิ่งดึงดูดใจที่สำคัญช่วยกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่ต้องรับผิดชอบต่อไปจวบยพื้นฐานทางวัฒนธรรมอยู่ 4 ประการ คือ

1.1 เพื่อมุ่งเน้นคุณค่าของวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

1.2 เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องดูแลรักษาให้คงไว้ถึงคุณภาพสิ่งแวดล้อมและคุณค่าของวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

1.3 เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจสูงสุด แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องเคารพในวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย

1.4 เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์ตอบแทนเพียงพอ พร้อมทั้งให้ปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่นให้ดีขึ้น

2. หลักการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางวัฒนธรรมดังที่กล่าวมานำไปสู่หลักการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 4 ประการ คือ

2.1 เป็นการท่องเที่ยวที่มีการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวนั้น เพื่อเป็นข้อมูลให้นักท่องเที่ยวในการเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ในการเข้าชม ในขณะเดียวกันก็จะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น

2.2 เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมและได้รับความเพลิดเพลิน พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

2.3 เป็นการท่องเที่ยวที่ปลูกฝังสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความรัก ความหวงแหน รักษาและดึงชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรของตนด้วย และได้รับประโยชน์ตอบแทนจากการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจ้างงาน การบริการการนำเที่ยว การให้บริการขนส่ง การให้บริการที่พัก การกระจายสินค้าที่ระลึก เป็นต้น

2.4 เป็นการท่องเที่ยวที่มีการเคารพวัฒนธรรมของเพื่อนบ้านหรือของชุมชนอื่นรวมทั้งเคารพในวัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และผู้คนของตนเองด้วย

3. ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548 : 18) ได้ให้ลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญอยู่ 9 ประการคือ

3.1 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ทำให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมประเพณี โดยยึดหลักที่ว่าต้องอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เพื่อให้สามารถสืบต่อถึงอนุชนรุ่นหลัง

3.2 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักที่ว่าด้วยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือให้กระทบน้อยที่สุด

3.3 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

3.4 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่ของสังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลาย

3.5 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์ โดยยึดหลักว่าต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอันเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น

3.6 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการตลาดของบริการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยยึดหลักที่ว่าจะต้องให้ธุรกิจท่องเที่ยวเน้นในเรื่องอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

3.7 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ เพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้ต้องการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีก โดยยึดหลักที่ว่าต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

3.8 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงขีดความสามารถรองรับของพื้นที่และความสะอาดของพื้นที่ โดยยึดหลักที่ว่าต้องไม่เกินขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ในทุก ๆ ด้านและต้องดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวอยู่เสมอ

3.9 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว โดยยึดหลักที่ว่าต้องป้องกันรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว โดยยึดหลักที่ว่าต้องป้องกันรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างเข้มงวด เพื่อให้นักท่องเที่ยวอบอุ่นใจ

4. องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (พงศธร เดชสำลี. 2531 : 20)
องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอ้างอิงตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
มี 6 องค์ประกอบดังนี้

4.1 องค์ประกอบด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวในแหล่ง
ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอันประกอบด้วยสิ่งดึงดูดใจ 10 ประการคือ

4.1.1 ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น

4.1.2 โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานต่าง ๆ

4.1.3 งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมือง
รวมทั้งซากปรักหักพัง

4.1.4 ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้น และแกะสลัก

4.1.5 ศาสนารวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา

4.1.6 ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ มหรสพต่าง ๆ

4.1.7 ภาษาและวรรณกรรม รวมถึงระบบการศึกษา

4.1.8 วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย การทำอาหาร ธรรมเนียม

การรับประทานอาหาร

4.1.9 ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียมและเทศกาลต่าง ๆ

4.1.10 ลักษณะ งานหรือเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มีการนำมาใช้เฉพาะท้องถิ่น

4.2 องค์ประกอบด้านกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม เป็นการท่องเที่ยวที่มี
กระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อม โดยมีการศึกษาเรียนรู้สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศในแหล่ง
ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้แก่ผู้เกี่ยวข้องกับ
การท่องเที่ยว

4.3 องค์ประกอบด้านธุรกิจท่องเที่ยวเป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้บริการ
การท่องเที่ยวโดยผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และ
ได้ผลตอบแทนในกำไรสู่ธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับ
สิ่งแวดล้อมศึกษา อีกทั้งช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

4.4 องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการท่องเที่ยวที่มี
การคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้น
มีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือจัดการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ และได้รับประโยชน์ตอบแทน
เพื่อกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น

4.5 องค์ประกอบด้านการตลาดการท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึง การตลาดท่องเที่ยวคุณภาพ โดยแสวงหานักท่องเที่ยวคุณภาพให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อให้ นักท่องเที่ยวคุณภาพได้รับรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างพึงพอใจ อีกทั้งช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

4.6 องค์ประกอบด้านการสร้างจิตสำนึกแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่ต้องคำนึงถึงการปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องทางการท่องเที่ยวแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยมีการให้ความรู้และสื่อความหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

5. ประเภทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540 : 26) ได้แบ่งประเภทการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้ 5 ประเภท ดังนี้

5.1 การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยว โดยได้รับความรู้ความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีท้องถิ่น

5.2 การท่องเที่ยวงานวัฒนธรรมประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ๆ จัดขึ้นเพื่อให้ได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียะศิลป์และศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือ การเคารพ พิธีกรรมต่าง ๆ อีกทั้งได้รับความรู้ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรมมีประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น

5.3 การท่องเที่ยวเชิงวิถีชนบท (Rural Tourism / Village Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษโดดเด่น เพื่อให้ได้รับความเพลิดเพลิน ได้ความรู้ ผลงานสร้างสรรค์ และภูมิปัญญาพื้นบ้าน อีกทั้งมีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น

5.4 การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาหรือแข่งขันกีฬา โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบของการจัดการกีฬาตามเส้นทางที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกีฬาได้สนุกสนานเพลิดเพลินกับการออกกำลังกายหรือการเล่นกีฬาหรือแข่งขันกีฬา ในขณะเดียวกันก็ได้ไปยังแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางจัดการรายการกีฬา ทำให้ได้รับความเข้าใจและประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น

5.5 การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Health Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปชมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยมีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพหรือฟื้นฟูสุขภาพทางวัฒนธรรม เช่นการนวดตัว การนวดฝ่าเท้า การอบสมุนไพร การประคบสมุนไพร การฝึกกายบริหาร การฝึกสมาธิ เป็นต้น เพื่อเสริมสร้างสุขภาพและคุณภาพชีวิตของนักท่องเที่ยว

6. ความหมายของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และคุณสมบัติของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวเพื่อความสนใจใฝ่รู้ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตชุมชน โดยมี ความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งบริษัทมรดกโลก (2537 : 21) ได้กล่าวถึงนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นกลไกที่แยก นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ออกจากนักท่องเที่ยวทั่วไปได้อย่างชัดเจน ตั้งแต่อาชีพ ฐานะทาง เศรษฐกิจ โลกทัศน์ ทัศนียมและความสนใจก่อนไปทางการศึกษา ทำให้อยากรู้อยากเห็น ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรมของสถานที่ที่ไปพบเห็นเพื่อเปรียบเทียบกับ บ้านเมืองของตน สะท้อนถึงความเป็นนักคิด นักแสวงประสบการณ์ที่ที่ไปพบเห็น เพื่อปรับปรุง คุณภาพชีวิตมากกว่าจะสนุกอย่างเดียว โดยคำนึงถึงผลกระทบอย่างหนึ่งอย่างใดต่อชุมชนหรือ ประเทศที่ตนเข้าไปเที่ยว นอกจากนี้นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังเป็นผู้พร้อมจ่ายค่าบริการต่าง ๆ ในอัตราสูงกว่านักท่องเที่ยวทั่ว ๆ ไปและให้ความสนใจต่อผลกระทบทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ของสถานที่เข้าเยี่ยมชมด้วย

7. คุณสมบัติของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สรุปได้ดังนี้ คือ

7.1 เป็นผู้เดินทางไปท่องเที่ยวยังท้องถิ่นใดแล้ว ก็มีความประสงค์ที่จะสร้างสัมพันธภาพร่วมกันและเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันกับชุมชนท้องถิ่นนั้น

7.2 เป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน เพื่อเพิ่มคุณค่าในการท่องเที่ยว เพิ่มพูนคุณภาพชีวิต เรียนรู้วิถีชีวิตวัฒนธรรมของผู้คน และระบบนิเวศของท้องถิ่นนั้น ๆ

7.3 เป็นผู้มีความประทับใจ ตื่นเต้น ซาบซึ้ง และแปลกใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่ได้ไปชมเช่น ชมโบราณสถาน การแสดงพื้นบ้าน ดนตรีพื้นบ้านเรียนรู้การทำอาหารพื้นบ้าน เป็นต้น

7.4 เป็นผู้มีอาชีพมั่นคง มีความต้องการความปลอดภัยต่อการเดินทางต้องการที่พักสะอาด ต้องการอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ

7.5 เป็นผู้มีจิตสำนึกต่อการรักษาคุณค่าคุณภาพสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นอีกทั้งมีความห่วงใยต่อการเกิดผลกระทบต่อทรัพยากรทางการท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อม

3. แนวคิดของการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การตลาดในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว หมายถึง แนวความคิดหรือปรัชญาทางการจัดการที่ มุ่งเน้นไปสู่ความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยอาศัยการวิจัยตลาด การพยากรณ์ การคัดเลือกทรัพยากรการท่องเที่ยวที่กำลังอยู่ในความต้องการเพื่อให้ธุรกิจได้รับประโยชน์สูงสุด

ในการเสนอบริการแก่นักท่องเที่ยวตามเป้าหมายที่กำหนดไว้จากคำจำกัดความข้างต้น การตลาดของ การท่องเที่ยวมีจุดเน้นสำคัญ 3 ประการ (วินิจ วีรยางกูร. 2532 : 63) คือ

1. มุ่งเน้นในประเด็นที่จะตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว
2. ความต้องการของนักท่องเที่ยวทราบได้โดยการวิจัยตลาดและการพยากรณ์ ความต้องการของตลาดในอนาคต
3. แนวความคิดเกี่ยวกับวงจรชีวิตของทรัพยากรการท่องเที่ยว ความชอบ หรือไม่ชอบของนักท่องเที่ยวมีอิทธิพลมากต่อการประยุกต์ใช้ในการกำหนดนโยบายของธุรกิจ การท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นผลิตภัณฑ์ที่มองไม่เห็น เป็นสินค้าที่มีคุณลักษณะพิเศษ เฉพาะตัว การท่องเที่ยวมุ่งที่การขายและประสบการณ์ที่ลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวได้สัมผัสมากกว่า ตัวสินค้าที่มีรูปร่างลักษณะทั่ว ๆ ไปในร้านค้าที่ผู้ซื้อสามารถตรวจสอบตัวสินค้าก่อนตัดสินใจซื้อได้ นอกจากนี้ ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวยังไม่สามารถที่จะเก็บไว้เช่นสินค้าประเภทอื่น ๆ ได้ตัวอย่างเช่น บริษัทการบินจะต้องใช้ความพยายามในการขายที่นั่งให้หมดในทุกเที่ยวการบิน เช่นเดียวกับ โรงแรมที่พยายามจะขายห้องพักให้หมดทุกห้อง ทุกคืน เพราะที่ที่ว่างบนเครื่องบิน หรือห้องพัก ว่างในโรงแรมก็คือรายได้ที่จะต้องสูญเสีย ไม่สามารถเก็บไว้ขายวันหลังได้

ดังนั้น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบถึงกลุ่ม ตลาดนักท่องเที่ยวที่เป็นเป้าหมายในธุรกิจของตน เพื่อทราบถึงธรรมชาติความต้องการของกลุ่มตลาด นักท่องเที่ยวที่เป็นเป้าหมายนั้น อันจะนำไปสู่รูปแบบการดำเนินธุรกิจที่จะสามารถตอบสนอง ความต้องการของนักท่องเที่ยว และก่อให้เกิดความจงรักภักดีต่อผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว

1. แนวคิดการตลาดการท่องเที่ยวมีแนวคิดอยู่ 2 ประการ คือ
 - 1.1 แนวคิดการตลาดท่องเที่ยวมุ่งสู่วัตถุประสงค์ด้านกำไรเป็นหลัก
 - 1.1.1 ปริมาณผู้เยี่ยมชมเยือนได้แก่ ผลรวมของจำนวนนักท่องเที่ยว (ผู้ที่เดินทางมาพักแรมในพื้นที่) และจำนวนนักท่องเที่ยว (ผู้ที่มาแวะเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวโดยไม่ได้ พักค้าง)
 - 1.1.2 ที่มาของผู้เยี่ยมชมเยือน พาหนะที่ใช้เดินทาง (ขับรถมาเอง / รถประจำทางสาธารณะ)
 - 1.1.3 ลักษณะการเดินทาง (เป็นกลุ่ม/คนเดียว/เดินทางเอง/บริษัทนำเที่ยว)
 - 1.1.4 แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวชอบแรงจูงใจ ที่ทำให้ เดินทางมา

1.1.5 ค่าใช้จ่ายที่ใช้ จำนวนคืนพัก เป็นต้น

1.1.6 โครงสร้างผู้เยี่ยมชม เช่น ชาวไทยหรือชาวหรือต่างประเทศ อายุ เพศ การศึกษารายได้ เป็นต้น

1.1.7 การกระจายตัวของผู้เยี่ยมชมในแต่ละช่วงเวลา แต่ละสถานที่ ช่วงเวลาที่มีปริมาณ ผู้เยี่ยมชมสูงสุด – ต่ำที่สุด

1.2 แนวคิดการตลาดท่องเที่ยวที่มุ่งสู่วัตถุประสงค์ด้านสังคมเป็นหลัก ในขณะที่การท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยม (Conventional Tourism) จะใช้แนวคิดการตลาดท่องเที่ยวแบบมุ่งวัตถุประสงค์ด้านกำไรเป็นหลัก แต่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) จะมุ่งวัตถุประสงค์ด้านสังคมเป็นหลัก ในการศึกษาครั้งนี้จะเน้นการพัฒนาตลาดท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นหลักซึ่งมีหลักการดังนี้

การพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการกำหนดความต้องการและความจำเป็นของตลาดท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้สามารถตอบสนองความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายนี้ ซึ่งความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายหมายถึงความรู้สึกที่ดีของนักท่องเที่ยวภายหลังการซื้อสินค้า และบริการทางการท่องเที่ยว อันเป็นผลมาจากการเปรียบเทียบระหว่างสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับกับสิ่งที่นักท่องเที่ยวคาดหวัง ถ้าสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับต่ำกว่าสิ่งที่คาดหวังก็จะทำให้เกิดความไม่พึงพอใจ (Dissatisfaction) ถ้าสิ่งที่ได้รับตรงกับสิ่งที่คาดหวังก็จะทำให้เกิดความพึงพอใจ (Satisfaction) และถ้าสิ่งที่ได้รับตรงกับสิ่งที่คาดหวังก็จะเกิดความประทับใจ (Impression) ดังนั้น เจ้าของแหล่งท่องเที่ยวและธุรกิจท่องเที่ยวต่างพยายามที่จะให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจเพื่อให้นักท่องเที่ยวกลับมาใช้บริการของตนซ้ำอีกหรือเปลี่ยนจากการใช้บริการของกลุ่มแข่งมาใช้บริการของตนอันจะทำให้ได้รับผลกำไรมากขึ้น

แนวคิดของการตลาดท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะมุ่งวัตถุประสงค์ด้านสังคมสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นหลัก โดยมุ่งเน้นที่การกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวตามคุณค่าและเป้าหมายของชุมชนให้เป็นจุดขายทางการท่องเที่ยวของตน และเลือกตลาดท่องเที่ยวเป้าหมายที่เหมาะสมกับตลาดการท่องเที่ยวเป้าหมาย ดังนี้

1. การเลือกกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวให้เป็นจุดขาย
2. การเลือกตลาดเป้าหมาย
3. การพัฒนาส่วนผสมทางการตลาดท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับตลาดท่องเที่ยวเป้าหมาย
4. การบรรลุวัตถุประสงค์ด้านสังคมสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

จะเห็นได้ว่า แนวคิดการตลาดท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมุ่งวัตถุประสงค์ด้านสังคมผู้การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นหลัก

1. การกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวให้เป็นจุดขาย เป็นการวางตำแหน่งผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของคนเพื่อครองใจนักท่องเที่ยว ด้วยการกำหนดว่าจะให้ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของตนเป็นอะไรในความคิดของนักท่องเที่ยว จึงจะทำให้ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของตนอยู่โดดเด่นเหนือคู่แข่งและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวไม่เหมือนใคร โดยดูจากคุณค่าเป้าหมายของชุมชน ให้เป็นจุดเด่นหรือจุดขายของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว มีหลักเกณฑ์อยู่ 7 ประการคือ

- 1.1 หลักเกณฑ์การกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวตามคุณสมบัติ
- 1.2 หลักเกณฑ์การกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวตามคุณภาพ
- 1.3 หลักเกณฑ์การกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวตามการใช้
- 1.4 หลักเกณฑ์การกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวตามผู้ใช้
- 1.5 หลักเกณฑ์การกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวตามคู่แข่ง
- 1.6 หลักเกณฑ์การกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวตามระดับชั้น
- 1.7 หลักเกณฑ์การกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวตามสัญลักษณ์

2. การเลือกตลาดท่องเที่ยวเป้าหมาย เป็นการพิจารณาเลือกตลาดท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของตน เนื่องจากมีตลาดท่องเที่ยวอยู่หลายกลุ่มกระจายไปทุกมุมโลก จึงไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดท่องเที่ยวทุกกลุ่มได้อย่างทั่วถึงและถูกใจนักท่องเที่ยวในทุกกลุ่ม เพราะนักท่องเที่ยวในแต่ละกลุ่มจะมีความต้องการผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน ทำให้ต้องมีการแบ่งตลาดท่องเที่ยวออกเป็นตลาดย่อย ๆ หรือที่เรียกว่าส่วนตลาดท่องเที่ยว (Tourism Market Segment) เพื่อที่จะเลือกส่วนตลาดท่องเที่ยวที่เห็นว่าเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ทางการตลาดท่องเที่ยวของตนเป็นตลาดท่องเที่ยวเป้าหมาย อันจะสามารถ

ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวตลาดเป้าหมายนี้ได้อย่างพึงพอใจและประทับใจ ซึ่งการแบ่งส่วนการตลาดแบ่งได้ 3 หลักเกณฑ์ดังนี้

2.1 การแบ่งส่วนตลาดท่องเที่ยวตามหลักเกณฑ์เชิงภูมิศาสตร์ เป็นการแบ่งตลาดท่องเที่ยวตามตัวแปรทางภูมิศาสตร์ เช่น ตลาดท่องเที่ยวต่างประเทศ ตลาดท่องเที่ยวในประเทศหรือตามเขตปกครองเช่น ตลาดท่องเที่ยวภาคเหนือ ตลาดท่องเที่ยวภาคใต้ ตลาดท่องเที่ยวภาคกลาง ตลาดท่องเที่ยวภาคอีสาน ตลาดท่องเที่ยวอำเภอ ตลาดท่องเที่ยวจังหวัด เป็นต้น นักท่องเที่ยวที่อาศัยในท้องถิ่นภูมิศาสตร์แตกต่างกันย่อมมีความต้องการในการท่องเที่ยวแตกต่างกันนับเป็นการแบ่งส่วนการตลาดที่เก่าแก่ที่สุด และเป็นวิธีการแบ่งส่วนการตลาดที่ง่ายที่สุด เพียงหาข้อมูลว่านักท่องเที่ยวเหล่านี้อยู่ในเขตใดและเข้าสู่ตลาดการท่องเที่ยวได้อย่างไร

2.2 การแบ่งส่วนตลาดท่องเที่ยวตามหลักเกณฑ์เชิงประชากรศาสตร์ เป็นการแบ่งกลุ่มตลาดท่องเที่ยวตามปัจจัยหรือตัวแปรประชากรศาสตร์ ได้แก่ อายุ เพศ อาชีพ รายได้การศึกษา สถานภาพทางครอบครัว เชื้อชาติ และศาสนา เป็นต้นเกณฑ์แบ่งส่วนตลาดท่องเที่ยวแบบนี้เป็นที่นิยมมากที่สุดเนื่องจากทำให้กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างไปตามลักษณะปัจจัยทางประชากร และช่วยให้ตลาดท่องเที่ยวมีผลสัมพันธ์กับลักษณะความต้องการท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มอย่างชัดเจน

2.3 การแบ่งส่วนตลาดท่องเที่ยวตามหลักเกณฑ์เชิงจิตวิทยา เป็นการแบ่งกลุ่มการตลาดท่องเที่ยวตามปัจจัยหรือตัวแปรทางจิตวิทยา ได้แก่ ชั้นในสังคม วิธีการดำรงชีวิตบุคลิกภาพ โอกาสในการท่องเที่ยว ลักษณะการท่องเที่ยว ประเภทขนส่งที่ใช้ในการท่องเที่ยว อัตราความถี่ในการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวที่ชอบ และระยะทางการท่องเที่ยว เป็นต้น

3. การพัฒนาส่วนผสมทางการตลาดท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับตลาดเป้าหมาย เป็นการพัฒนาปัจจัยทางการตลาดท่องเที่ยวที่สามารถควบคุมได้ 4 ตัวหรือที่นิยมเรียกกันว่า 4P ให้เกิดคุณค่าหรือคุณประโยชน์ต่อตลาดท่องเที่ยวเป้าหมาย เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ด้านสังคมสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งปัจจัยทางการตลาดที่สามารถควบคุมได้มี 4P ได้แก่

3.1 ผลิภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว (Product of Tourism) เป็นส่วนผสมที่สำคัญที่สุดของส่วนผสมทางการตลาดท่องเที่ยวในตลาดท่องเที่ยวเป้าหมายจะซื้อผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวตามความต้องการของตน หมายถึงรายได้ของธุรกิจท่องเที่ยวด้วยจึงต้องทำให้ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวตรงตามความต้องการของตลาดท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย เพื่อนำไปสู่การเป็นลูกค้าที่จงรักภักดีและซื้อซ้ำ ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวประกอบด้วย ทรัพยากรท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว และภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว

3.2 ราคาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว (Price of Tourism)

เป็นส่วนผสมที่สำคัญในการพิจารณาว่าจะกำหนดราคาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเท่าไรจึงจะเหมาะสม โดยอาจตั้งราคาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวตามค่าใช้จ่ายในการผลิตบวกผลกำไรที่ต้องการ หรืออาจตั้งราคาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวตามคู่แข่ง ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับสภาพการแข่งขันว่ามีมากหรือน้อยเพียงใด มีความรุนแรงในการแข่งขันเพียงใด ความสามารถทำให้ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของตนต่างจากคู่แข่งได้แค่ไหน และตลาดท่องเที่ยวเป้าหมายมีความรู้สึกไวต่อการเปลี่ยนแปลง ราคาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเพียงใด ปัจจุบันนี้นักการตลาดท่องเที่ยวพยายามหลีกเลี่ยงการแข่งขันด้านราคา แต่จะแข่งขันด้านการบริการและด้านภาพลักษณ์มากขึ้น

3.3 การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว (Place of Tourism)

การนำผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสมเพื่อช่วยให้เกิดการซื้อขึ้น ซึ่งช่องทางการจัดจำหน่ายทางการท่องเที่ยวจะมี 3 ช่องทางคือ (1) ช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวแบบขายตรง ซึ่งเป็นการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวจากผู้ประกอบการท่องเที่ยวไปยังนักท่องเที่ยวในตลาดการท่องเที่ยวโดยตรง (2) ช่องทางการจำหน่ายแบบการขายผ่านตัวแทน (3) ช่องทางการจำหน่ายแบบขายผ่าน Internet

3.4 การส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยว (Promotion of Tourism)

การส่งเสริมการตลาดเป็นส่วนผสมทางการตลาดที่สำคัญในการสื่อสารข้อมูลทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสม มีองค์ประกอบอยู่ 4 ประการ ได้แก่

3.4.1 การโฆษณาทางการท่องเที่ยว หมายถึงรูปแบบการเสนอข่าวสารผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวต่อสาธารณชนในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ โดยผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น นิตยสาร หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ป้ายโฆษณา เป็นต้น

3.4.2 การประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยว หมายถึง รูปแบบการเสนอข่าวสารทางการท่องเที่ยว เพื่อสร้างภาพพจน์ และความประทับใจให้แก่ตัวผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว โดยกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความสนใจของสาธารณชนทำให้นักท่องเที่ยวชื่นชมยอมรับ และนำไปสู่การซื้อผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวหรือเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว

3.4.3 การส่งเสริมการขายทางการท่องเที่ยว หมายถึง รูปแบบการเสนอข่าวสารทางการท่องเที่ยวเพื่อชักจูง กระตุ้น เร่งเร้าให้นักท่องเที่ยว เกิดการซื้อผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวในช่วงเวลาอันสั้น โดยอาจทำการส่งเสริมโดยการลดราคา

3.4.4 การขายทางการท่องเที่ยวโดยพนักงานขาย หมายถึง รูปแบบการเสนอข่าวสารทางการท่องเที่ยวที่ใช้นักท่องเที่ยวที่เป็นพนักงานขายชักจูง กระตุ้น ใ้ให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจและความต้องการเพิ่มขึ้น

3.5 การบรรลุวัตถุประสงค์ด้านสังคมสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน แนวคิดการตลาดท่องเที่ยวมุ่งวัตถุประสงค์ด้านสังคมเป็นแนวคิดการตลาดที่ไม่ได้มุ่งเน้นความพอใจของนักท่องเที่ยวในตลาดเป้าหมายเพียงอย่างเดียว แต่ยังสามารถเสริมความพอใจของสังคมด้วย โดยแนวคิดทางการตลาดท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นสังคมนี้ได้โต้แย้งแนวคิดการตลาดท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นจะตอบสนองความพอใจของนักท่องเที่ยวอย่างเดียว โดยไม่ตอบสนองความพอใจของสังคมได้หรือกล่าวได้ว่าการตอบสนองความพอใจของนักท่องเที่ยวเป็นเรื่องระยะสั้น แต่การตอบสนองความพอใจของสังคมเป็นเรื่องระยะยาว ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่มุ่งสังคมเป็นวัตถุประสงค์หลักโดยมีสาระสำคัญ 6 ประการ คือ

- 3.5.1 เพื่อตอบสนองความพอใจของนักท่องเที่ยว
- 3.5.2 เพื่อผลกำไรแก่ธุรกิจท่องเที่ยว
- 3.5.3 เพื่อสร้างสรรค์คุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่น
- 3.5.4 เพื่อสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว
- 3.5.5 เพื่อใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวอย่างประหยัด
- 3.5.6 เพื่อตอบสนองความพอใจของชุมชนท้องถิ่น

2. แนวทางการพัฒนาการตลาดท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การพัฒนาการตลาดท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นวิธีการที่นักการตลาดท่องเที่ยวจะทำการวิเคราะห์พิจารณาโอกาสที่จะขยายตลาดท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้กว้างขวางเพิ่มขึ้น โดยขยายส่วนตลาดท่องเที่ยวเป้าหมายเพื่อเพิ่มยอดขายหรือเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว และนำผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในปัจจุบันเข้าสู่ส่วนตลาดท่องเที่ยวใหม่ที่ยังไม่เคยยึดครองมาก่อน บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548 : 147 – 153) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาการตลาดท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต่อไปนี้

2.1 การวิเคราะห์สถานการณ์ด้านการตลาดท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

เป็นการวิเคราะห์ถึงโอกาสทางการตลาดท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการตลาดท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อได้ข้อมูลนำไปพัฒนาการตลาดท่องเที่ยวแบบยั่งยืนซึ่งการวิเคราะห์ สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะต้องวิเคราะห์ดังต่อไปนี้ คือ

1. การวิเคราะห์แนวโน้มตลาดท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการศึกษาวิเคราะห์ถึงความต้องการตลาดท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในอนาคตว่าจะมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นหรือลดน้อยลงอย่างไร มีปัจจัยอะไรที่บอกถึงแนวโน้มการเพิ่มหรือลดของการตลาดท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

2. การวิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยวคุณภาพ เป็นการศึกษาวิเคราะห์ถึงกระบวนการตัดสินใจซื้อของนักท่องเที่ยวคุณภาพ โดยพิจารณาถึงเหตุจูงใจให้เกิดการซื้อหรือไม่ซื้อของนักท่องเที่ยวคุณภาพ ถ้าจะทำการซื้อ จะซื้ออะไร ที่ไหน เมื่อไร และอย่างไร เพื่อหาโอกาสส่งเสริมและพัฒนารตลาดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวคุณภาพ

3. การวิเคราะห์การแข่งขัน เป็นการศึกษาวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็งของกลุ่มแข่งขัน พร้อมทั้งพิจารณากลยุทธ์ทางการตลาดของกลุ่มแข่งขันด้วยเพื่อตัดสินใจว่าจะต่อสู้แข่งขันแบบไหนดีหรือจะหลีกเลี่ยงการแข่งขันดี

2.2 การพยากรณ์ด้านการตลาดท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการทำนายหรือพยากรณ์เหตุการณ์ต่าง ๆ ด้านตลาดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเพื่อจะได้ทราบล่วงหน้าถึงการเปลี่ยนแปลงในลักษณะต่างๆ ของความต้องการของนักท่องเที่ยวคุณภาพในอนาคต ปัจจุบันมีวิธีพยากรณ์ด้านการตลาดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่นิยมมีอยู่ 5 วิธีคือ

2.2.1 วิธีการใช้วิจารณ์ญาณ (Judgment Method) เป็นวิธีการพยากรณ์ด้านการตลาดท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่อาศัยตัวเลขการขายหรือจำนวนนักท่องเที่ยวในอดีตมาคาดคะเนปริมาณการขายและจำนวนนักท่องเที่ยวในอนาคต โดยใช้วิจารณ์ญาณเป็นตัวช่วยในการพยากรณ์ซึ่งอาจดำเนินการในรูปคณะทำงาน และให้คณะทำงานใช้วิจารณ์ญาณพยากรณ์ตลาดการท่องเที่ยวในอนาคตว่าจะเพิ่มหรือลดลงมากน้อยเพียงใด

2.2.2 วิธีการใช้ยอดจำนวนนักท่องเที่ยวในอนาคต (Last Amount of Tourism) เป็นวิธีการพยากรณ์ด้านการตลาดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่อาศัยจำนวนนักท่องเที่ยวในอดีตมาคาดคะเนยอดจำนวนนักท่องเที่ยวในปีต่อไปหรือในอนาคต การคาดคะเนมักเป็นการเพิ่มปริมาณนักท่องเที่ยวในทุกปีเป็นเปอร์เซ็นต์ ของยอดในปีที่ผ่านมาเป็นอัตราตายตัวทุกปี (Flat Percentage Increase Method)

2.2.3 วิธีการใช้สหสัมพันธ์ (Correlation Method) เป็นวิธีการพยากรณ์ด้านการตลาดท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่อาศัยตัวแปรที่มีผลต่อปริมาณนักท่องเที่ยว แล้วทำการวิเคราะห์ให้ทราบว่าหากตัวแปรนั้นเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มขึ้นหรือลดลงแล้ว จะมีผลทำให้ปริมาณนักท่องเที่ยวเพิ่มหรือลดลงเท่าใด ตัวแปรด้านการตลาดท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่สำคัญได้แก่ รายได้

ประชากร จำนวนประชากร ราคาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ค่าใช้จ่ายในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นต้น

2.2.4 วิธีการวิจัย (Research Method) เป็นการพยากรณ์ด้านการตลาดท่องเที่ยวแบบยั่งยืนโดยอาศัยการวิจัยตลาด ซึ่งจะต้องทำตามกระบวนการและขั้นตอนของระเบียบวิธีการวิจัย

2.2.5 วิธีการใช้อนุกรมเวลา (Time Series Method) เป็นการพยากรณ์ตลาดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนโดยมีข้อสมมติว่าปริมาณนักท่องเที่ยวในอนาคตจะเปลี่ยนแปลงไปตามปริมาณนักท่องเที่ยวในอดีตที่ผ่านมาอย่างไร นั่นคือปริมาณนักท่องเที่ยวในอนาคตจะเป็นฟังก์ชันเวลาของปริมาณนักท่องเที่ยวในอดีต ซึ่งมีตัวแบบที่แสดงลักษณะต่าง ๆ ของอนุกรมเวลาอยู่ 4 แบบคือ

2.2.5.1 ลักษณะแนวโน้ม

2.2.5.2 ลักษณะความผันแปรแบบวัฏจักร

2.2.5.3 ลักษณะความผันแปรแบบฤดูกาล

2.2.5.4 ลักษณะความผันแปรแบบผิดปกติ

2.3 การวิเคราะห์ความได้เปรียบ และเสียเปรียบในการแข่งขัน เป็นการวิเคราะห์สภาพการณ์ด้านการตลาดท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่ามีความได้เปรียบและเสียเปรียบในการแข่งขันอย่างไรบ้าง ซึ่งเรียกกันว่า SWOT ANALYSIS อันเป็นการวิเคราะห์ 4 ด้านตามตัวย่อ SWOT แข่งขันอย่างไรบ้าง ซึ่งเรียกกันว่า SWOT ANALYSIS อันเป็นการวิเคราะห์ 4 ด้านตามตัวย่อ SWOT คือ

S = Strength (จุดแข็ง) W = Weakness (จุดด้อย)

O = Opportunity (โอกาส) T = อุปสรรค (อุปสรรค)

2.3.1 จุดแข็ง (Strength) เป็นคุณสมบัติด้านความได้เปรียบของตนเองที่เหนือคู่แข่ง อันจะเป็นจุดที่ควรส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวในตลาดท่องเที่ยวได้รู้ เพื่อเป็นจุดขายให้แก่ตัวเอง เช่น มีทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงามยากที่จะหาชมได้จากที่อื่น มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่แปลกและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่พร้อมและได้มาตรฐาน มีชุมชนในท้องถิ่นที่อริยาศีลในการต้อนรับนักท่องเที่ยว มีระบบการจัดการตลาดท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ มีการดำเนินโครงการนำร่องทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนอย่างสม่ำเสมอ มีกฎหมายควบคุมและอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อมที่ทันสมัย เป็นต้น

2.3.2 จุดด้อย (Weakness) เป็นคุณสมบัติด้านความเสียเปรียบของตนเองเมื่อเทียบกับคู่แข่ง อันจะเป็นจุดที่ควรปรับปรุงให้ลดความด้อยลงหรือให้กลับกลายเป็น

จุดแข็งขึ้นมาเพื่อลดความเสียเปรียบในการแข่งขัน เช่น ไม่มีทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ สวยงามและมีความเป็นเอกลักษณ์น้อย ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่เพียงพอได้มาตรฐาน ไม่มีบริการท่องเที่ยวที่เพียงพอได้มาตรฐาน เป็นต้น

2.3.3 โอกาส (Opportunity) เป็นช่องทางหรือช่องทางที่จะทำให้ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวมีโอกาสเจาะตลาด เพื่อเพิ่มส่วนการตลาด และเพิ่มกำไรให้แก่ธุรกิจท่องเที่ยว เช่น มีโอกาสเพิ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมในตลาดท่องเที่ยวเป้าหมายให้มากขึ้น มีโอกาสขยายสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวให้เพิ่มขึ้น มีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการบริการนักท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานดียิ่งขึ้น มีโอกาสพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวใหม่ให้เกิดขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น เป็นต้น

2.3.4 อุปสรรค (Treat) เป็นภาวะความผันแปรที่ไม่ก่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาตลาดท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หรือนำไปสู่สภาพความหยุดยั้งไม่เจริญเติบโตของตลาดท่องเที่ยว นั่น ๆ เช่น มีคู่แข่งมากมายทั้งระดับภายในประเทศและต่างประเทศ ไม่มีเงินทุนระยะยาวในการพัฒนาด้านการตลาดท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเพียงพอ มีการต่อต้านจากชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ไม่มีการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ปัญหาความล้าสมัยของกฎหมายข้อบังคับทางการท่องเที่ยว เป็นต้น

2.4 ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการส่งเสริมตลาดท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เมื่อวิเคราะห์จุดแข็งและโอกาสด้านการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนแล้ว ก็ต้องทำการส่งเสริมตลาดท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในแหล่งท่องเที่ยวของคนมากขึ้น โดยภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องร่วมมือกันเผยแพร่ข่าวสารทางการท่องเที่ยวไปยังนักท่องเที่ยวในตลาดท่องเที่ยวเป้าหมายผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อชักชวน กระตุ้นเร่งเร้าให้นักท่องเที่ยวในตลาดท่องเที่ยวเป้าหมายตัดสินใจเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว โดยมีหลักในการปฏิบัติดังนี้

2.4.1 การส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของรัฐบาล รัฐบาลตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ จึงพยายามทุกวิถีทางที่จะส่งเสริมตลาดท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อชักจูงนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาให้มากขึ้น และให้ประชาชนของคนท่องเที่ยวภายในประเทศมากขึ้น

2.4.2 การส่งเสริมตลาดท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของเอกชน ซึ่งผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเอกชนจะมีส่วนช่วยส่งเสริมตลาดท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเพื่อชักจูงนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวให้มากขึ้น และจะได้ใช้บริการธุรกิจท่องเที่ยวของเขามากขึ้นตามไปด้วย

2.4.3 สื่อที่ใช้ในการส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากต่างประเทศเป็นเสมือนคนที่ไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับประเทศที่มาท่องเที่ยว แต่ที่เขาเดินทางมาท่องเที่ยวก็เพื่อแสวงหาประสบการณ์และความรู้จากการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน จึงควรที่เจ้าของประเทศทั้งภาครัฐและเอกชนจะร่วมมือกันเผยแพร่ข่าวสารทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เช่น ข่าวสารเกี่ยวกับทรัพยากรท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ข่าวสารเกี่ยวกับการบริการหรือสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว ข่าวสารธุรกิจการท่องเที่ยว ป้ายโฆษณา แผ่นพับ สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์รายวัน วารสารสัปดาห์ วารสารรายเดือน วิทยุ โทรทัศน์ การเล่าขาน บทความท่องเที่ยว Websiteทางการท่องเที่ยว (ทัศนีย์ บัวระพา, 2549 : 26-41) และยังสามารถนำมาใช้ในยุทธศาสตร์อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ทั้งนี้นอกจากการสร้างกลมเกลียวกันของมนุษย์แล้วยังส่งผลให้มีการใช้วัฒนธรรมเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวที่สำคัญเพื่อสร้างเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม

สมัชชาแห่งชาติว่าด้วยหน่วยงานศิลปะของรัฐ (The Nation Assembly of State Arts Agencies : NASAA) ประเทศสหรัฐอเมริกา นับเป็นหน่วยงานของรัฐต่างประเทศอีกแห่งหนึ่ง ที่ให้ความหมายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในความหมายของการท่องเที่ยวแบบมวลชนไว้ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ ประเพณีสำคัญ รูปแบบทางศิลปะ งานเฉลิมฉลอง ตลอดจนประสบการณ์ต่าง ๆ ของคนในชาติที่ปะติดปะต่อร่วมกัน โดยนัยนี้ นิยามการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในความหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาจึงมีความเกี่ยวพันกับความพยายามที่จะสร้างความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติผ่านการท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั่นเอง

ในส่วนการนิยามการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในประเทศไทยนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นหน่วยงานการท่องเที่ยวของรัฐได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ว่าเป็นการเรียนรู้ความแตกต่างในแต่ละพื้นที่ของประเทศที่ไม่มีในตำราแนะนำการท่องเที่ยว เพื่อให้เห็นความเป็นหนึ่งเดียวภายใต้ความหลากหลายของการดำเนินชีวิตของคนไทย นอกจากนี้ยังได้จำแนกการประเภทท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทยเอาไว้ดังนี้

1. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (กรุงเทพฯ) เป็นการเที่ยวชมวัฒนธรรมที่หลากหลายในเมืองหลวงที่จะพบว่าเป็นสยามเมืองยิ้ม
2. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (ภาคเหนือ) เป็นการท่องเที่ยวเมืองที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานถึง 700 ปี อุดมไปด้วยตำนานและเรื่องเล่าต่าง ๆ ของล้านนา
3. ชาวเขา (Hill Tribes) พบได้ในเขตพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงราย เชียงใหม่ และตาก ที่ราบลุ่มเป็นเผ่าต่าง ๆ และมีวัฒนธรรมประเพณีเป็นของตนเอง อันเป็นส่วนชนหลงไหลมาหลายทศวรรษ

4. การล่องลำน้ำ (River Ruises) เป็นการล่องเรือตามแม่น้ำลำคลองซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตของไทยในอดีต ที่เกี่ยวข้องลาคมน้ำ การตัดกบตรพระสงฆ์ที่พายเรือบิณฑบาต การเล่นน้ำของเด็ก ฯลฯ อาจกล่าวได้ว่า การนิยามความหมายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตามความหมายของการท่องเที่ยวแบบมวลชนนอกเหนือจากความสัมพันธ์ระหว่างการใช้วัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพื่อผลทางเศรษฐกิจแล้ว การใช้วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวยังนำมาซึ่งการรื้อฟื้นความเป็นชาติ (ดังเช่นกรณีประเทศสหรัฐอเมริกา) ผ่านวัตถุประสงค์ของรัฐอีกด้วย นอกจากนี้สำหรับประเทศไทยเอง การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตามความหมายของการท่องเที่ยวแบบมวลชนครอบคลุมไปถึงการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ และการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ อันชี้ให้เห็นการซ้อนทับของนิยามการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นได้อย่างดี

ขณะที่องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization : UNESCO) ซึ่งเป็นหน่วยงานทางด้านวัฒนธรรมของโลกได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ในลักษณะประนีประนอมระหว่างการท่องเที่ยวแบบมวลชนและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ค่อนข้างตระหนักถึงผลกระทบต่อลบลบควมคุ้มสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจไว้ว่าเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่สามารถสร้างรายรับให้กับคนที่มีวัฒนธรรมหลากหลายแตกต่างกันได้ นอกจากนี้ยังเป็นสิ่งที่สร้างมิตรภาพและหลักประกันในการพัฒนาได้อีกเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้มีความยั่งยืนไม่ว่าจะเป็นยุทธศาสตร์การให้ความเคารพต่ออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม การปกป้องและเพิ่มพูนความสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่น ตลอดจนการฝึกอบรมคนในท้องถิ่นเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจและสนับสนุนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่ความร่วมมือระดับชาติในอนาคต

ขณะเดียวกันตามความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแล้ว สมิท (Smith, 1989) ที่อธิบายความหมายของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่มีการ “แต่งแต้ม (Picturesque)” หรือ “ละเลงสีสันท้องถิ่น (Local Culture)” ที่การดำเนินชีวิตแบบเก่า ๆ (Old Style) ได้สูญหายจากความทรงจำของมนุษย์ไปแล้ว ไม่ว่าจะเป็นบ้านเรือน การมุงหลังคาด้วยใบไม้ การใช้ม้าหรือวัวไถนา ตลอดจนการประดิษฐ์ของใช้ด้วยมือมากกว่าเครื่องจักร กิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นเห็นได้จากการรับประทานอาหาร และฟ้านักในบ้านแบบชนบท การชมการแสดงท้องถิ่น การร่วมงานเทศกาลด้วยการแต่งกายหรือตี๋มสุราท้องถิ่น กระทั่งการทำปศุสัตว์กลางป่าด้วยตนเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือ วัฒนธรรมของชาวบ้านที่ถูกสร้างขึ้น

สมิทได้ยกตัวอย่างการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่บาหลิ และสเปนที่คนในท้องถิ่น ในฐานะเจ้าของวัฒนธรรมได้รับความลำบากมากขึ้นจากการที่ดั่งใช้ที่ดินในชนบทของตนเป็นที่พัก

สำหรับนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนมากเพื่อมาอาศัยในชนบท และถ้ารูปบรรยากาศชนบทโดยตรง สมัยยังได้กล่าวถึงความเกี่ยวพันระหว่างการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism) ว่าแท้ที่จริงเกิดขึ้นมาจากกรากเหง้าของการท่องเที่ยว สองประเภท ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (Nature Tourism) กับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ทั้งนี้การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนับเป็นต้นกำเนิดของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) ในมิติของการท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับความเป็นมนุษย์ในสังคม ขณะที่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชาติ กระทั่งเป็นต้นกำเนิดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในมิติที่เกี่ยวกับนิเวศวัฒนธรรมนั่นเอง

อย่างไรก็ดี ไม่เพียงแต่สมิธเท่านั้นที่ให้ความหมายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมว่า ทรงคุณค่าแก่คนในท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชนแห่งหนึ่งในประเทศแคนาดา ซึ่งมีชื่อว่ากลุ่มพันธมิตรเพื่อศิลปวัฒนธรรม (Alliance for Arts and Culture) ได้มีการจัดประชุมทั่วไปว่าด้วย องค์กรคู่มือการท่องเที่ยวเพื่อวัฒนธรรม (Visiting Audiences : A tourism Guide for Cultural Organizations) ณ กรุงแวนคูเวอร์ ประเทศแคนาดา เมื่อเดือนมกราคม ค.ศ. 2001 โดยมีสาระสำคัญ เกี่ยวกับการจัดทำคู่มือวางแผนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมซึ่งกระทบกับวัฒนธรรม ท้องถิ่นน้อยที่สุด และก่อให้เกิดประโยชน์ทางธุรกิจในพื้นที่มากที่สุด ทั้งนี้ในการประชุมดังกล่าว ได้นิยามการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ว่าเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ดีที่สุด ในการสร้างความเข้าใจความเป็นชุมชน เจ้าของสถานที่ท่องเที่ยว การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะประกอบไปด้วยศิลปการแสดง จินตลีลา มรดกที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมและพหุชาติพันธุ์ (Multicultural/Ethnic) และสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม วิธีการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ดีที่สุดประการหนึ่งก็คือ การเข้าไปเพื่อศึกษาเรียนรู้อย่างมีปฏิสัมพันธ์เพื่อให้สัมผัสกับรากเหง้าทางวัฒนธรรมในระดับสูง

นอกจากนี้ กลุ่มพันธมิตรเพื่อศิลปวัฒนธรรมยังได้ระบุถึงนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมว่าอย่าคิดว่าการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จะต้องไปสัมผัสกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เป็นแบบโบราณเสมอไป เนื่องจากในธุรกิจการท่องเที่ยวแล้วสามารถสร้างวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวมาแสดงให้นักท่องเที่ยวดูได้

แนวคิดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ส่งผลให้ ในที่สุดภาระระหว่างประเทศว่าด้วยอนุสรณ์สถานและแหล่งโบราณคดี (International Council on Monuments and Sites : ICOMOS) ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนอีกแห่งหนึ่งที่มีสมาชิกประกอบด้วย ประเทศในภูมิภาคยุโรป ออสเตรเลีย และอเมริกาใต้ ได้ร่วมกันจัดทำกฎบัตรการท่องเที่ยวทาง

วัฒนธรรม (International Cultural Tourism Charter Managing Tourism at Places of Heritage Significance) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกและสนับสนุนการอนุรักษ์และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อให้เข้าถึงแก่คนในชุมชนและผู้มาเยือน อำนวยความสะดวกและสนับสนุนการรณรงค์ให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเคารพต่อมรดกและชีวิตวัฒนธรรมของคนในชุมชน อำนวยความสะดวกและสนับสนุนให้เกิดการประสานกันระหว่างการอนุรักษ์ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มรดกทางธรรมชาติ และชีวิตวัฒนธรรมเพื่อให้เป็นเครื่องมือสู่ความยั่งยืนในอนาคต และสนับสนุนการวางแผนการกำหนดนโยบายการพัฒนา หลักเกณฑ์ เป้าหมายและยุทธศาสตร์สอดคล้องกัน ระหว่างการแสดงออกและการสื่อสารความหมายสถานที่และกิจกรรมอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรม กับบริบทในการอนุรักษ์ทั้งนี้รายละเอียดดังนี้

1. การท่องเที่ยวภายในและระหว่างประเทศนับเป็นพาหนะที่ดีที่สุดในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้การอนุรักษ์จึงต้องเป็นไปอย่างรับผิดชอบพร้อมกับการจัดการที่ดีควบคู่กันระหว่างสมาชิกในชุมชนท้องถิ่นและผู้มาเยือน เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจถึงมรดกทางวัฒนธรรมในชุมชนทางตรงมากที่สุด โดยรายละเอียดดังนี้

1.1 มรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมเป็นวัตถุศิลปะและทรัพยากรทางจิตใจอันแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น และมีบทบาทที่สำคัญต่อรูปแบบชีวิตสมัยใหม่ทางกายภาพ ภูมิปัญญา และจริยธรรมแก่สาธารณชนส่วนใหญ่ ดังนั้น ราชการอนุรักษ์และปกป้องเนื่องด้วยเหตุผลทางรูปธรรม นามธรรม ความเป็นวัฒนธรรมปัจจุบัน และการอยู่ในบริบทเดียวกันจึงควรได้รับการสนับสนุนให้เกิดความเข้าใจและประทับใจมรดกวัฒนธรรมดังกล่าวระหว่างคนในชุมชนและผู้มาเยือนอย่างมีความเท่าเทียมกัน

1.2 ทิศทางอันเป็นปัจเจกของมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติที่มีความแตกต่างกันระดับต่าง ๆ ทั้งในระดับความเป็นสากล ชาติ ภูมิภาค หรือท้องถิ่น ในการสื่อความหมายจึงต้องกระทำอย่างตรงประเด็นและเข้าใจได้โดยง่ายระหว่างคนในชุมชนและผู้มาเยือนอย่างเหมาะสม ผ่านสื่อต่าง ๆ อาทิ การให้การศึกษา เครื่องมือสื่อสาร เทคโนโลยี ตลอดจนการอธิบายทางตรงให้ทราบถึงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

1.3 ควรมีการอำนวยความสะดวกและสนับสนุนให้การสื่อความหมายกระตุ้นจิตสำนึกสาธารณะในระดับสูงเพื่อให้มรดกทางวัฒนธรรม และธรรมชาติคงอยู่ได้นาน

1.4 การสื่อความหมายต่อสถานที่ ประเพณี และสิ่งที่เกี่ยวข้องจากวัฒนธรรมอื่น ๆ อย่างหลากหลายทั้งในอดีตและปัจจุบัน จะต้องให้ความสำคัญต่อคนกลุ่มน้อยที่แตกต่างทางภาษา ซึ่งผู้มาเยือนสังเกตได้ถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมดังกล่าวด้วย

2. ความเกี่ยวพันระหว่างสถานที่อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยวที่มีความเคลื่อนไหวและความขัดแย้งกัน ควรได้รับการจัดการเพื่อให้เกิดการยั่งยืนในปัจจุบันและเพื่อคนในอนาคต

2.1 สถานที่อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่แท้จริงของทุกคนมีความสำคัญต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการพัฒนาสังคม การปกป้อง และอนุรักษ์ชีวิตวัฒนธรรมและสถานที่ และวัตถุต่าง ๆ ให้ยืนนานในด้านกายภาพ ระบบนิเวศ ความมั่นคง และบริบทสิ่งแวดล้อมดั้งเดิม นับเป็นส่วนสำคัญของนโยบายการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง กฎหมาย วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว

2.2 การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรมรดกทางวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยวที่มีความเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงไปนั้น การสร้างโอกาสและการทำทนายภายใต้ขีดความสามารถที่มีอยู่ของการท่องเที่ยว กิจกรรม และการพัฒนาจึงควรเป็นไปเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ทางบวกและก่อให้เกิดผลกระทบต่อมรดก ชีวิตวัฒนธรรมและคนในชุมชนน้อยที่สุด ควบคู่ไปกับการตอบสนองความต้องการของผู้มาเยือน

2.3 การอนุรักษ์ การสื่อความหมาย และการพัฒนาการท่องเที่ยวควรอยู่ในพื้นฐานของความเข้าใจลักษณะเฉพาะโดยรวมผ่านการวิจัยเพื่อให้เกิดความเข้าใจ และซาบซึ้งกับมรดกทางวัฒนธรรมดังกล่าว

2.4 สิ่งปลูกสร้างที่สงวนไว้ในสถานที่อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันมีความสำคัญต่อรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในอดีต ควรได้รับการนำเสนอ และสื่อความหมายต่อสถานที่หรือวัฒนธรรมนั้น ๆ เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งและเข้าใจมรดกทางวัฒนธรรมดังกล่าว

2.5 การพัฒนาการท่องเที่ยวด้านสาธารณสุขโลก ควรกระทำอย่างมีสุนทรียภาพ สอดคล้องกับมิติทางสังคม และวัฒนธรรมธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่วัฒนธรรมนั้น ๆ นอกจากนี้ควรใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น โดยใช้สถาปัตยกรรมตามท้องถิ่นหรือตามจารีตพื้นเมือง

2.6 ก่อนการเผยแพร่และพัฒนาสถานที่มรดกทางวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดการขยายตัวทางการท่องเที่ยว การวางแผนการจัดการดังกล่าวจึงควรกำหนดให้อยู่ในเงื่อนไขทางธรรมชาติและวัฒนธรรม นอกจากนี้การจัดการสร้างใด ๆ ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จึงควรถูกจำกัดไม่ว่าจะเป็นผลกระทบจากจำนวนผู้มาเยือน ความมั่นคงระบบนิเวศ ความหลากหลายทางชีวภาพต่อสถานที่นั้น ๆ การเข้าถึงท้องถิ่นด้วยระบบการขนส่งและสังคม ตลอดจนเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของคนในชุมชน

2.7 ผลกระทบที่ดำเนินไปอันเนื่องมาจากกิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องเป็นไปอย่างมีพัฒนาการและมีความก้าวหน้าต่อสถานที่หรือชุมชน

3. การอนุรักษ์และการวางแผนการท่องเที่ยวด้านสถานที่มรดกทางวัฒนธรรมจะต้องสร้างความบันเทิงแก่ผู้มาเยือนตามความต้องการ

3.1 การอนุรักษ์และการท่องเที่ยวควรนำเสนอข้อมูลในระดับสูงเพื่อสร้างความเข้าใจแก่ผู้มาเยือนมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อให้เข้าใจการปกป้องสถานที่และความสนุกสนานจากการท่องเที่ยว

3.2 หากเลือกได้ผู้มาเยือนควรได้รับความประทับใจจากการสัมผัสด้วยการเดินเท้าในบริเวณที่จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อธรรมชาติและรูปธรรมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมน้อยที่สุด

3.3 ควรให้ความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสถานที่นั้น ๆ ด้วยความเคารพไม่ว่าจะเป็นผู้มาเยือน ผู้กำหนดนโยบาย ผู้วางแผน และผู้ปฏิบัติการการท่องเที่ยว นอกจากนี้ผู้มาเยือนควรเป็นแขกที่ดีที่ให้ความเคารพต่อการดำเนินชีวิตในชุมชน โดยการไม่ปฏิเสธหรือละเมิดวัฒนธรรมในชุมชน

3.4 การวางแผนกิจกรรมการท่องเที่ยวควรอำนวยความสะดวกตามความเหมาะสมและมีความปลอดภัยแก่ผู้มาเยือนเพื่อให้ได้รับความสนุกสนาน และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อภูมิประเทศและระบบนิเวศ

4. คนในชุมชนและชาวพื้นเมืองควรร่วมมือกันวางแผนอนุรักษ์การท่องเที่ยว

4.1 สิทธิและผลประโยชน์ของคนในชุมชนทั้งในระดับภูมิภาคและท้องถิ่น และคนพื้นเมืองจะต้องมีสิทธิตามจารีตของตนเอง ดังนั้นการกระทำใด ๆ ต่อสถานที่ต่าง ๆ จะต้องเป็นไปด้วยความเคารพ นอกจากนี้คนพื้นเมืองยังสามารถกำหนดเป้าหมายยุทธศาสตร์นโยบายและข้อตกลงเพื่อการสร้างอัตลักษณ์ การอนุรักษ์ การจัดการและการสื่อความหมายมรดกทางวัฒนธรรมด้วยตนเองในบริบทการท่องเที่ยว

4.2 สถานที่พิเศษของบางชุมชนหรือคนพื้นเมืองสามารถจำกัด จัดการทางกายภาพ จิตวิญญาณ หรือภูมิปัญญาได้ การปฏิบัติใด ๆ ต่อวัฒนธรรม ความรู้ ความเชื่อ กิจกรรมวัตถุ หรืออื่น ๆ ควรเป็นไปด้วยความเคารพ

5. กิจกรรมการท่องเที่ยวและอนุรักษ์ควรสร้างผลกำไรแก่คนในชุมชน

5.1 ผู้กำหนดนโยบายควรชี้ให้เห็นถึงการแบ่งสรรผลกำไรจากการท่องเที่ยวอย่างยุติธรรมด้วยความเสมอภาคในระดับประเทศ ภูมิภาค อีกทั้งเพื่อมีเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการบรรเทาความยากจน

5.2 กิจกรรมการจัดการอนุรักษ์และการท่องเที่ยวควรวางสรรผลกำไรอย่างยุติธรรมระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม กระทั่งความเป็นเพศชายและเพศหญิงในชุมชนผ่านการให้การศึกษา การฝึกอบรมการจ้างงานเต็มเวลา

5.3 มีการแบ่งรายได้จากภาษีอากรซึ่งได้มาจากการท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อมาใช้ในการปกป้อง อนุรักษ์ และคุ้มครองสถานที่นั้น ๆ ให้คงอยู่ในบริบทของธรรมชาติและวัฒนธรรม และผู้มาเยือนควรเข้าใจในการสรรจัดสรรเงินภาษี

5.4 รายการท่องเที่ยวควรมีสันถุน การฝึกอบรม การจ้างงานภาคฤดูร้อนและผู้สื่อความหมายจากคนในชุมชนเองอันสามารถสื่อความหมายในฐานะคนในท้องถิ่นและวัฒนธรรมของตนได้อย่างดี

5.5 รายการสื่อความหมายและการให้การศึกษาต่อมรดกทางวัฒนธรรมของคนในชุมชนควรได้รับการยอมรับจากคนในท้องถิ่น โดยนัยนี้รายการท่องเที่ยวจึงควรให้ความรู้และการเคารพต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น อีกทั้งยังคนในท้องถิ่นให้ได้รับผลประโยชน์จากการดูแลและรักษามรดกทางวัฒนธรรมโดยตรง

5.6 รายการท่องเที่ยวและการจัดการอนุรักษ์ควรผนวกภารกิจด้านการศึกษาและการฝึกอบรมเข้าไว้แก่ผู้กำหนดนโยบาย นักวางแผน นักวิจัย นักออกแบบ สถาปนิก นักสื่อความหมาย นักอนุรักษ์ และผู้ปฏิบัติการการท่องเที่ยว เพื่อให้มีส่วนร่วมในการสร้างความเข้าใจและช่วยลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

6. รายการแพร่การท่องเที่ยวควรถูกเป็นไปเพื่อปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ

6.1 รายการท่องเที่ยวควรถูกกำหนดจากความหวังที่เป็นไปได้ และมีข้อมูลเป็นจริงแก่ผู้มาเยือน

6.2 สถานที่อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมควรได้รับการเผยแพร่และการจัดการซึ่งสามารถจำกัด จำนวนผู้มาเยือนมิให้มีมากเกินไปในแต่ละครั้งได้

6.3 รายการเผยแพร่การท่องเที่ยวควรมีนำเสนอการแบ่งสรรผลกำไรและบรรเทาความกดดันจากคนจำนวนมากในสถานที่มรดกทางวัฒนธรรมแก่ผู้มาเยือนที่มีต่อมรดกทางวัฒนธรรมและชาตินั้น ๆ ในระดับภูมิภาค และท้องถิ่น

6.4 การเผยแพร่และการแบ่งสรรกำไรจำหน่ายหัตถกรรมท้องถิ่นหรือผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ต้องเป็นไปเพื่อการย้อนกลับสู่ชุมชนอย่างมีเหตุผลทางสังคมและเศรษฐกิจอีกทั้งเพื่อสร้างความมั่นคง และลดความอับอายทางวัฒนธรรม

กล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเช่นเดียวกับการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ ในประเด็นของการคาบเกี่ยวระหว่างการเดินทางเป็นการเที่ยวแบบมวลชนและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตามสาระสำคัญของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอยู่ตรงที่การใช้วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว และเพื่อสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว โดยมีให้กระทบกับวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น มากที่สุด นอกจากนี้การที่ความหมายของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสามารถถูกอธิบายถึงความคล้ายคลึงกับการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ สามารถเข้าใจได้ถึงการถูกอธิบายการท่องเที่ยวในมิติของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ และมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ อันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเช่นเดียวกัน โดยนัยนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมก็คือการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ในมิติความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

ภูมิปัญญาพื้นบ้าน การเรียนรู้ และการถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้าน

ความหมายของคำว่า “ภูมิปัญญา”

ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจน ที่กลุ่มชน ได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัวและการดำรงชีวิตในระบบนิเวศ หรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม ที่ได้มีพัฒนาการสืบสานกันมา ภูมิปัญญาเป็นความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจน ที่เป็นผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวกับสภาวะต่างๆ ในพื้นที่กลุ่มชนนั้นตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานอยู่ และได้แลกเปลี่ยนสังสรรค์ทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนอื่นจากพื้นที่สิ่งแวดล้อมอื่นที่ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กัน แล้วรับเอาหรือปรับเปลี่ยนนำมาสร้างประโยชน์ หรือแก้ปัญหาได้ในสิ่งแวดล้อมและบริบททางสังคม วัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น ภูมิปัญญาจึงมีทั้งภูมิปัญญาอันเกิดจากประสบการณ์ในพื้นที่ ภูมิปัญญาที่มาจากภายนอกและภูมิปัญญาที่ผลิตใหม่ หรือผลิตซ้ำเพื่อการแก้ปัญหาและการปรับและการปรับตัวให้สอดคล้องกับความจำเป็นและความเปลี่ยนแปลง (เอกวิทย์ ณ ถลาง. 2541 : 9)

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2538 : 1) ได้ให้ความหมายของคำว่าภูมิปัญญาไว้ว่า ภูมิปัญญา หมายถึง แบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าแสดงถึงความเฉลียวฉลาดของบุคคลและสังคม ซึ่งได้สั่งสมและปฏิบัติต่อกันมา ภูมิปัญญาจะเป็นทรัพยากรบุคคลหรือทรัพยากรความรู้ก็ได้

ความหมายของภูมิปัญญาพื้นบ้าน

ภูมิปัญญาพื้นบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นคำที่ใช้ในความหมายที่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Local Wisdom” หรืออาจเรียกว่า “Indigenous Knowledge” ซึ่งมีหน่วยงานและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของคำว่าภูมิปัญญาพื้นบ้านไว้ต่าง ๆ นามาสรุปได้ดังนี้

กิตติพิศ ศิริสุต (2538 : 40) ภูมิปัญญาพื้นบ้านหมายถึงมวลประสบการณ์และมวลความรู้ของชาวบ้านที่ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุข โดยการประสมประสานความรู้ความคิด

เข้าด้วยกันในการใช้แก้ไขปัญหาต่าง ๆ และได้รับการถ่ายทอดสั่งสมกันมาผ่านกระบวนการพัฒนาให้สอดคล้องกับกาลสมัย

อังกูล สมคะเนย์ (2535 : 37) ภูมิปัญญาพื้นบ้านหมายถึงมวลความรู้และมวลประสบการณ์ของชาวบ้าน ที่ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุข โดยได้รับการถ่ายทอดสั่งสมกันมาผ่านกระบวนการพัฒนาให้สอดคล้องกับยุคสมัย

ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์ (2537 : 35-37) ปัญญาพื้นบ้านหมายถึงความรู้และประสบการณ์ของประชาชนในท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดกันมาจากบรรพบุรุษหรือได้รับโดยการศึกษอบรมจากสถาบันในชุมชน ได้แก่ วัดและครอบครัว รวมทั้งความรู้และประสบการณ์ตรงของคนในท้องถิ่นที่ได้จากการสั่งสมประสบการณ์ในการทำงาน การประกอบอาชีพ และการเรียนรู้จากธรรมชาติแวดล้อมซึ่งอาจจะเป็นทั้งแนวคิด กิจกรรม และบุคคลที่ได้รับการยกย่องให้เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้าน

เสน่ห์ จามริก (2532 : 27) ภูมิปัญญาพื้นบ้านหมายถึงกระบวนการทางปัญญา ความคิด เพื่อแสวงหาคำรู้ของชุมชนในท้องถิ่น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงกระแสความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างธรรมชาติ จิตใจและพฤติกรรม สังคม องค์กรและวัฒนธรรม ชุมชนเศรษฐกิจ เทคโนโลยีการผลิต และในที่สุดการพึ่งตนเอง

ลักษณะ รอดสน (2540 : 19) ภูมิปัญญาพื้นบ้านหมายถึง ความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดกันมาจากบรรพบุรุษ เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุขในแต่ละสภาพแวดล้อม โดยการประสบประสานความรู้ความคิดเข้าด้วยกันในการใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ ล้วนเป็นสิ่งที่มีความค่าโดยผ่านกระบวนการพัฒนาให้สอดคล้องกับกาลสมัย

ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาพื้นบ้าน

สามารถ จันทร์สุรีย์ (2534 : 18-23) ได้กล่าวภูมิปัญญาพื้นบ้านไว้ 2 ลักษณะคือ ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ชีวิตทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องเกี่ยวกับเฉพาะด้านต่างๆ เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปศาสตร์ และอื่นๆ ภูมิปัญญาพื้นบ้านเหล่านี้สะท้อนออกมาใน 3 ลักษณะที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกันคือ

1. ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม สัตว์ พืช ธรรมชาติ
2. ความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ที่ร่วมกันในสังคมหรือชุมชน
3. ความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้

ทั้งหลาย

ประเวศ วะสี (2532 : 81-86) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาพื้นบ้านไว้ดังนี้

1. มีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน ไม่ใช่วิทยาศาสตร์
2. มีการบูรณาการสูงทั้งในเรื่องของกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
3. มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง
4. เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2533 : 3) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาพื้นบ้านไว้ดังนี้

1. ภูมิปัญญาพื้นบ้านเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้ใด ๆ หรือหน่วยสังคมใด ๆ เป็นข้อมูลเป็นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับการเกษตร ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

2. ภูมิปัญญาพื้นบ้านเป็นความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องใด ๆ หรือหน่วยสังคมใด ๆ ความเชื่อดังกล่าวอาจยังไม่มีข้อพิสูจน์ยืนยันว่าถูกต้อง หากพิสูจน์แล้วความเชื่อก็จะมีความรู้ความเชื่อบางอย่างพิสูจน์ไม่ได้ เช่น เรื่องนรกสวรรค์ ตายแล้วไปไหน ผีมีจริงหรือไม่

3. ภูมิปัญญาพื้นบ้านคือความสามารถ หรือแนวในการแก้ปัญหา หรือป้องกันปัญหา เช่น ความสามารถในการสร้างหรือดำรงความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว เป็นต้น

เสรี พงศ์พิศ (2529 : 145) ได้กล่าวถึงลักษณะของภูมิปัญญาพื้นบ้านที่สำคัญมีดังนี้

1. ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน
2. ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องเกี่ยวกับเฉพาะด้านต่าง ๆ เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรี และอื่นๆ

ภูมิปัญญาพื้นบ้านเหล่านี้สะท้อนออกมาใน 3 ลักษณะที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกันคือ

1. ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด คือความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม สัตว์ พืช ธรรมชาติ
2. ความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ที่ร่วมกันในสังคมหรือชุมชน
3. ความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้

ทั้งหลาย

ทั้งสองลักษณะนี้คือชีวิตของชาวบ้านที่สะท้อนออกมาถึงภูมิปัญญาพื้นบ้านในการดำเนินชีวิตอย่างมีเอกภาพในทั้งสามด้านที่กล่าวมาแล้วนั้น ภูมิปัญญาพื้นบ้านจึงเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน

กระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

การสร้างสรรคและสังสมภูมิปัญญาเป็นกระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติของมนุษย์ท่ามกลางสภาพแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่มีพัฒนาการมายาวนาน แม้ปัจจุบันมนุษย์จะมีความก้าวหน้าทางด้านวิชาการ เทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร มีทางด่วนข้อมูลข่าวสาร มีระบบเครือข่ายข้อมูลนานาชาติที่มีประสิทธิภาพ คนธรรมดาสามัญสามารถเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารและเข้าถึงองค์ความรู้ได้อย่างกว้างขวางลึกซึ้งและรวดเร็วฉับพลัน แต่มนุษย์ยังต้องเรียนรู้จากการสัมผัสมนุษย์ด้วยกัน เรียนรู้ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่เกื้อกูลชีวิตมนุษย์ตลอดมา กระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติของมนุษย์แล้วสังสมไว้เป็นมรดกทางปัญญา จึงยังคงมีความสำคัญควบคู่กับการเรียนรู้ด้วยวิธีการก้าวหน้าดังกล่าว

อกวิทย์ ณ ถลาง (2544 : 12-18) ได้ศึกษา วิเคราะห์และประมวลลักษณะการเรียนรู้ของชาวบ้าน ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาภูมิปัญญา ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ในบรรพกาล มนุษย์เรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตและรักษาเผ่าพันธุ์ของตนด้วยการลองผิดลองถูก จากประสบการณ์ลองผิดลองถูกดังกล่าว มนุษย์ก็สะสมความรู้ ความเข้าใจของตนไว้แล้วถ่ายทอดส่งต่อให้แก่ลูกหลานเผ่าพันธุ์ของตน ความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ จะได้รับการทดสอบอยู่ตลอดเวลาในการดำเนินชีวิตจริง เมื่อเกิดปัญหาที่จะคิดวิธีแก้ปัญหา จนสามารถสังสมภูมิปัญญา จากประสบการณ์ในการดำรงชีวิตไว้ได้มาก

2. มนุษย์เรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำในสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่จริง เช่น การเดินทาง ปลูกพืช สร้างบ้าน เป็นต้น การเรียนรู้และสังสมประสบการณ์ต่าง ๆ ไว้ในสถานการณ์จริง ปฏิบัติจริง แล้วส่งต่อไปยังรุ่นลูกหลาน แบบค่อยเป็นค่อยไป จนได้กลายเป็นแบบธรรมเนียมปฏิบัติในชีวิต

3. การถ่ายทอดความรู้และการเรียนรู้จากการทำจริง ได้พัฒนาต่อมาจนเป็นส่งต่อแก่คนรุ่นหลัง ด้วยการ “สาธิตวิธีการ” “การสั่งสอนด้วยการบอกเล่า” ในรูปของเพลงกล่อมเด็ก คำพังเพย สุภาษิต และการ “สร้างองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์” โดยทั่วไป การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นทุกภาคจะนิยมสองวิธีแรกคือ สาธิตวิธีการและสอนเป็นวาจา กรณีที่เป็นศิลปะหรือวิชาการระดับที่มีความซับซ้อนก็จะใช้วิธีลายลักษณ์ในรูปของตำรา เช่น ตำรายา ตำราโหราศาสตร์ ฯลฯ หรือผูกเป็นวรรณกรรมคำสอน ภาษิต กลุ่มือ ตำนาน นิทาน ฯลฯ

4. การเรียนรู้โดย “พิธีกรรม” เนื่องจากพิธีกรรมมีความศักดิ์สิทธิ์และมีอำนาจโน้มน้าวให้คนที่มีส่วนร่วมรับเอาคุณค่าและแบบอย่างพฤติกรรมที่ต้องการเน้นเข้าไว้ในตัว เป็นการตอกย้ำความเชื่อและกรอบศีลธรรมจรรยาของกลุ่มชน รวมทั้งตอกย้ำแนวปฏิบัติและความคาดหวัง โดยไม่ต้องใช้การจำแนกแจกแจงเหตุผล แต่ใช้ศรัทธา ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรม

เป็นการสร้างกระแสความเชื่อและพฤติกรรมที่พึงประสงค์

5. ศาสนา หลักธรรมคำสอน คีล ตลอดจนพิธีกรรม ล้วนมีส่วนต่อย้าภูมิ ปัญญาที่เป็นอุดมการณ์แห่งชีวิตให้กรอบและบรรทัดฐานความประพฤติ และให้ความอบอุ่นทางใจ สถาบันศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของคนที่อยู่ร่วมกันเป็นหมู่เหล่า ศาสนาเป็นหลักในการ บ่มเพาะทั้งความประพฤติ สติปัญญา และอุดมการณ์แห่งชีวิตไปพร้อม ๆ กัน เป็นการศึกษาที่มี ลักษณะเป็นองค์รวม มีอิทธิพลต่อชีวิตของคนที่น่าถือศาสนานั้น ๆ อีกทั้งเป็นกรอบในกระบวนการ จัดเกล้าทางสังคมด้วย

6. การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างกลุ่มคนที่แตกต่างกัน ทั้งในชาติพันธุ์ ถิ่นฐานทำกิน รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนกันคนต่างวัฒนธรรม ทำให้กระบวนการ เรียนรู้ขยายตัว มีความคิดใหม่ วิธีการใหม่เข้ามาผสมผสานกลมกลืนบ้าง ชัดแย้งบ้าง แต่ทำให้เกิด การเรียนรู้ที่หลากหลายกว้างขวาง ทั้งในด้านสาระ รูปแบบ และวิธีการ

7. การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม ในการแก้ปัญหาทั้งทางสิ่งแวดล้อม ทางเศรษฐกิจ และทางสังคม ได้มีคนพยายามเลือกเฟ้นเอาความเชื่อ และธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดกันมาในสังคม ประเพณีมาผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมให้ดั่งกับฐานความเชื่อเดิม ขณะเดียวกันก็แก้ปัญหาในบริบทใหม่ ได้ระดับหนึ่ง

8. ครูพักลักจำ เป็นกระบวนการเรียนรู้วิถีหนึ่งที่มีมาแต่เดิม และจะยังมีอยู่ ต่อไปวิถี “ครูพักลักจำ” เป็นการเรียนรู้ในทำนองแอบเรียน แอบเอาอย่าง แอบลองทำดู ตามแบบอย่างที่เราสังเกตอยู่เงียบ ๆ แล้วรับเอามาเป็นของตนเมื่อสามารถทำได้จริง วิธีนี้ดูเผิน ๆ เป็นเหมือนการลักขโมยภูมิปัญญาของผู้อื่น แต่ในความเป็นจริงเป็นการเรียนรู้ธรรมชาติของคนทั่วไป ที่เรียนรู้จากผู้อื่นซึ่งมีอยู่ในทุก ๆ คน ไม่น่ามากนักน้อย และการเรียนรู้แบบครูพักลักจำเป็นคนละเรื่องกับการ ขโมยลิขสิทธิ์ทางภูมิปัญญาที่เป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบัน

ชาวบ้านทุกหมู่เหล่าได้ใช้สติปัญญาของตนสั่งสมความรู้ประสบการณ์เพื่อการดำรงชีพมาโดยตลอด และย่อมถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งตลอดมา ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น ทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยอาศัยศรัทธาทางศาสนา ความเชื่อถือผีต่าง ๆ รวมทั้งความเชื่อบรรพบุรุษเป็นพื้นฐานในการถ่ายทอดเรียนรู้ สืบต่อกันมา จากบรรพบุรุษในอดีตถึงลูกหลานในปัจจุบัน ซึ่งพอจะจำแนกได้ คือ

1. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็ก เด็กทั่วไปมีความสนใจในช่วงเวลาสั้น ในสิ่งที่ใกล้ตัว ซึ่งแตกต่างจากผู้ใหญ่กิจกรรมการถ่ายทอดต้องง่ายไม่ซับซ้อน สนุกสนาน และ ดึงดูดใจ เช่น การละเล่น การเล่านิทาน การลองทำ (ตามตัวอย่าง) การเล่นปริศนาคำทาย เป็นต้น

วิธีการเล่นเหล่านี้เป็นการสร้างเสริมนิสัยและบุคลิกภาพที่สังคมปรารถนา ซึ่งส่วนใหญ่มุ่งเน้นจริยธรรมที่เป็นสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำ

2. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ถือว่าเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ มาพอสมควรแล้ว และเป็นวัยทำงาน วิธีการถ่ายทอดทำได้หลายรูปแบบ เช่น วิธีบอกเล่าโดยตรงหรือบอกเล่าโดยผ่านพิธีสู่ขวัญ พิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นต่าง ๆ เช่น พิธีการแต่งงาน เป็นต้น (สามารถ จันทรสุรีย์. 2534 : 16)

นอกจากนี้ วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาจะออกมาในรูปของการบันเทิงที่สอดแทรกในกระบวนการเนื้อหา หรือคำร้องของบันเทิง เช่น ในคำร้องของลิเก ลำตัดของภาคกลาง โนรา หนังสือตระกูลของภาคใต้ หนังสือของภาคอีสาน (หนังสือประโมทัย) กลอนลำ คำผญา คำสอของภาคอีสาน คำขอของภาคเหนือ เป็นต้น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นประสบการณ์ที่ผ่านการกลั่นกรองมาแล้ว จนกลายเป็นวิถีชีวิตของบุคคลในท้องถิ่น โดยมีมรดกทางวัฒนธรรม เป็นแนวพื้นฐาน การคงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมีการรับและถ่ายทอดต่อ ๆ กันมาจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง วิจิต นันทสุวรรณ (2534 : 18) ได้แบ่งลักษณะการถ่ายทอดออกเป็น 3 ลักษณะคือ

1. การถ่ายทอดประสบการณ์ระหว่างวัย ในชุมชนนั้นจะมีบุคคลที่ต่างวัยอย่างน้อยที่สุด 4 วัย คือ วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ วัยชรา คนในแต่ละวัยจะมีความรู้ และประสบการณ์ที่ได้สะสมไว้เป็นของตนเอง และขณะเดียวกันก็รับ และถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่กันและกัน

2. การเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับสถาบันต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ถึงแม้ภูมิปัญญาชาวบ้านจะเกิดจากการสรุปประสบการณ์ชีวิตของคน แต่สถาบันก็มีการสะสมและถ่ายทอดภูมิปัญญานั้น ๆ เช่น สถาบันครอบครัว วัด นอกจากนั้นประเพณีและพิธีกรรมก็มีส่วนเสริมสร้าง และช่วยทำให้ภูมิปัญญาชาวบ้านคงอยู่ได้ทั้งสิ้น

3. การเรียนรู้เชิงประจักษ์ ภูมิปัญญานี้เกิดจากการได้รับรู้ ได้เห็น ได้เข้าใจ ได้สะสมการปฏิบัติ ได้จากประสบการณ์ทำมาหากิน การบวชเรียน การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ประสบการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้นำไปสู่การก่อให้เกิดภูมิปัญญาชาวบ้านในตัวบุคคล ชาวบ้านทุกคนจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนรุ่นหนึ่งตลอดมา ด้วยวิธีการที่แตกต่างกันไป ตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยอาศัยศรัทธาทางศาสนา ความเชื่อถือผีต่าง ๆ รวมทั้งความเชื่อบรรพบุรุษเป็นพื้นฐานในการถ่ายทอด เรียนรู้ สัมผัสต่อกันมาจากบรรพบุรุษในอดีตถึงลูกหลานในปัจจุบัน

จากข้อมูลสรุปได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นมีหลายวิธี และเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ในอดีตจะเป็นการถ่ายทอดความรู้เฉพาะกลุ่มโดยสถาบันต่าง ๆ โดยเฉพาะสถาบันครอบครัว ชุมชน เป็นการถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นทางการ ส่วนหนึ่งเป็นภูมิปัญญาที่ได้มาจากข้อมูลเชิงประจักษ์ คือ ได้เห็น ได้ปฏิบัติ ทำให้เกิดการตั้งสม และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอีก แต่ในปัจจุบันด้วยความเจริญทางด้านเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารทำให้การติดต่อสื่อสารสามารถกระทำได้หลายรูปแบบ การถ่ายทอดความรู้อันเป็นภูมิปัญญาของชุมชนหนึ่ง สามารถส่งไปยังอีกชุมชนหนึ่งได้ ซึ่งทำให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ขึ้น ทำให้บุคคลหรือชุมชนนั้น ๆ สามารถเลือกรับความรู้ ทักษะ และความชำนาญใหม่ ๆ ไปใช้ในสังคมและชุมชนได้ แต่หากไม่พยายามอนุรักษ์ความรู้ดั้งเดิม และไม่ชาญฉลาดในการเลือกรับความรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง ก็อาจทำลายล้างภูมิปัญญาท้องถิ่นได้

บริบทพื้นที่วิจัย

เกี่ยวกับการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ

ประวัติจังหวัดชัยภูมิ

ผืนแผ่นดินไทยในอดีตเต็มไปด้วยอารยธรรมอันสูงส่งในนามของอาณาจักรต่าง ๆ ที่มีวิวัฒนาการต่อเนื่องกันมาโดยไม่ขาดสาย แผ่นดินไทยหรือประเทศไทยจึงเป็นแหล่งชุมทรัพย์อันมหาศาลของวงการนักปราชญ์ทางโบราณคดีทั่วโลกที่จะศึกษาค้นคว้า สืบเสาะหาความเป็นมาของมนุษยชาติ และอารยธรรมแห่งทวีปเอเชีย

ประวัติศาสตร์แห่งดินแดนสุวรรณภูมิ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดชัยภูมิ มีผู้ศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ออกมาเป็น 4 สมัย คือ สมัยก่อนกรุงศรีอยุธยา สมัยอยุธยา สมัยกรุงธนบุรี และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ดังนี้

สมัยก่อนกรุงศรีอยุธยา

ดินแดนสุวรรณภูมิสมัยก่อนกรุงศรีอยุธยาเป็นสมัยที่ชนชาติไทยยังไม่ได้เข้ามาตั้งภูมิลำเนาอยู่ เดิมเป็นที่อยู่ของชนชาติขอม มอญ และละว้า แยกกันอยู่ตามบริเวณดังนี้

ขอม อยู่ทางภาคตะวันออกของกลุ่มแม่น้ำโขงตอนใต้หรือบริเวณที่เป็นประเทศกัมพูชาในปัจจุบัน

มอญ หรือรามัญ อยู่ทางทิศตะวันออกของกลุ่มแม่น้ำสาละวินตลอดจนถึงกลุ่มแม่น้ำอิระวดี หรือบริเวณที่เป็นอาณาเขตของสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่าในปัจจุบัน

ลวะ อยูในแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นอาณาเขตของประเทศไทย ปัจจุบัน อาณาเขตลวะ แบ่งเป็น 3 อาณาจักร คือ

1. อาณาจักรทวารวดี หรือลวะใต้ มีอาณาเขตทางภาคกลางของประเทศไทยปัจจุบันคือบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา แล่ออกไปจากชายทะเลตะวันตก และตะวันออกของอ่าวไทย มีเมืองนครปฐมเป็นราชธานี

2. อาณาจักรยางหรือโยนก หรือลวะเหนือ มีอาณาเขตทางภาคเหนือของประเทศไทย ปัจจุบัน ตลอดไปจนถึงฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง มีเมืองนครพนมเป็นราชธานี

3. อาณาจักรโคตรบูร หรือพนม มีอาณาเขตทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยปัจจุบัน ซึ่งจังหวัดชัยภูมิก็รวมอยู่ในอาณาจักรนี้

ประมาณพุทธศตวรรษที่ 11 ขอมได้แผ่อำนาจเข้ามาในอาณาเขตลวะ และสามารถครอบครองอาณาจักรลวะทั้ง 3 ได้ เมื่อพุทธศตวรรษที่ 14 โดยยึดอาณาจักรโคตรบูรรวมเข้าเป็นอาณาจักรขอม ส่วนอาณาจักรทวารวดีนั้น ขอมส่งอุปราชของตนมาปกครองสำหรับอาณาจักรโยนกให้ชาวพื้นเมืองปกครองโดยส่งส่วยให้แก่ขอม

ขอมปกครองอาณาจักรลวะอยู่เป็นเวลากว่า 200 ปี ได้ขยายอิทธิพลทางศิลปวัฒนธรรม และวิทยาการอันเป็นความรู้ทางศาสนา ปรัชญา สถาปัตยกรรม และอารยธรรมต่าง ๆ มากมาย ปรากฏตามโบราณสถาน โบราณวัตถุโดยทั่วไป จังหวัดชัยภูมิก็มีปรากฏอยู่มากมาย

อำนาจขอมเสื่อมลงเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 16 พม่าซึ่งมีอำนาจครอบครองอยู่ในอาณาเขตลุ่มแม่น้ำอิรวดีตอนเหนือ ได้รุกเข้ามาในดินแดนของชนชาติมอญทั้งหมด ได้สถาปนาอาณาจักรพม่าขึ้นในสมัยพระเจ้าอนรุทมหาราช แต่เมื่อสิ้นสมัยพระเจ้าอนรุท พม่าก็หมดอำนาจ ขอมจึงเข้ามามีอำนาจอีกครั้งหนึ่ง แต่อยู่ไม่นานไทยก็ขยายอำนาจเข้ามาแทน

สมัยอยุธยา

ระหว่างปีพุทธศักราช 2199-2231 เป็นสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เมืองเวียงจันทร์ ได้มาขอเป็นเมืองขึ้นของกรุงศรีอยุธยา หลังจากกรุงศรีอยุธยารับมือเมืองเวียงจันทร์เป็นเมืองขึ้นแล้ว ชาวเมืองเวียงจันทร์ก็อพยพเข้ามาประกอบอาชีพและติดต่อกับกรุงศรีอยุธยา เส้นทางก็ผ่านพื้นที่ของจังหวัดชัยภูมิ คือ ผ่านลำชี ข้ามช่องสามหมอ ชาวเวียงจันทร์ก็เห็นว่าเป็นทำเลดี เหมาะแก่การเพาะปลูก ทำไร่ ทำนา จึงพากันอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานทำมาหากิน และขนานนามว่า “ชัยภูมิ” เพราะเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ผู้คนอาศัยอยู่อย่างสันติ สงบเรียบร้อย ทำเลเหมาะแก่การสู้รบป้องกันตัว เมืองชัยภูมิปรากฏในทำเนียบเมืองในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเป็นครั้งแรกเมื่อมีผู้คนหนาแน่นขึ้น สมเด็จพระนารายณ์มหาราชจึงได้โปรดให้เมืองชัยภูมิขึ้นตรงต่อเมืองนครราชสีมาเพราะใกล้กว่าและสะดวกในการปกครอง

สมัยกรุงธนบุรี

เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียเอกราชแก่พม่าครั้งที่สองในปีพุทธศักราช 2310 นั้น พม่าได้ทำลายล้างผลาญทุกสิ่งทุกอย่างโดยหวังจะไม่ให้ไทยมีโอกาสตั้งตัวขึ้นมาอีก ได้รับทรัพย์สิน จัปชเลข เผาผลาญปราสาทราชมณเฑียร วัดวาอาราม ตลอดจนบ้านเรือนราษฎร ผู้คน กว่า 30,000 คน ถูกกวาดต้อนไปเป็นเชลย กรุงศรีอยุธยาซึ่งสั่งสมความเจริญรุ่งเรืองมาเป็นเวลา 417 ปี มีกษัตริย์ปกครองถึง 33 พระองค์ ต้องมีสภาพเหมือนเมืองร้างมีแต่ซากปรักหักพัง ทั้งนี้เพราะคนไทยแตกความสามัคคี มีคนเป็นไส้ศึกเปิดโอกาสให้พม่าเข้ามาทำลายจนย่อยยับ

อย่างไรก็ตาม กรุงศรีอยุธยาที่ยังไม่สิ้นคดี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้พาสมัครพรรคพวกหนีออกจากกรุงศรีอยุธยาไปรวมกำลังกันอยู่ที่เมืองจันทบุรี มีอาณาเขตตลอดบริเวณหัวเมืองชายทะเลด้านตะวันออกต่อแดนกัมพูชาจนถึงเมืองชลบุรี ขณะนั้นหัวเมืองต่าง ๆ ที่กองทัพพม่าไม่ได้บุกเข้าไปย่ำยี จึงมีกำลังคนและกำลังอาวุธก็ถือโอกาสตั้งตัวเป็นอิสระหวังจะเป็นใหญ่ในเมืองไทยต่อไป กลุ่มหัวเมืองที่ตั้งตัวเป็นอิสระมีหลายกลุ่ม เรียกว่าชุมนุมต่าง ๆ มีชุมนุมที่สำคัญและครอบครองอาณาเขตต่าง ๆ ดังนี้

1. ชุมนุมเจ้าพระฝาง (เรือน) มีอาณาเขตตั้งแต่หลวงพระบาง แพร่ น่าน และเหนือเมืองพิชัย
 2. ชุมนุมเจ้าพระยาพิชัยโลก (เรือง) มีอาณาเขตตั้งแต่เมืองพิชัยลงมาถึง นครสวรรค์
 3. ชุมนุมเจ้านครศรีธรรมราช มีอาณาเขตตั้งแต่ชุมพรลงไปจนถึงตอนใต้ ต่อแดนมลายู
 4. ชุมนุมเจ้าพิมาย หรือกรมหมื่นเทพพิพิธ ซึ่งเป็นโอรส
- สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศตั้งตัวขึ้นเป็นใหญ่ ณ เมืองพิมาย มีอาณาเขตตั้งแต่สระบุรีตลอดจนบริเวณหัวเมืองต้นสนตะวันออกเฉียงเหนือจดแดนลานช้างและกัมพูชา ดูจากอาณาเขตของชุมนุมเจ้าพิมายแล้ว แสดงว่าชัยภูมิก็อยู่ในอาณาเขตนี้

พระเจ้าตากสินมหาราชซึ่งตั้งตัวเป็นใหญ่อยู่ที่จันทบุรี ได้ปราบปรามชุมนุมต่าง ๆ ที่กล่าวมาลงได้หมด รวมทั้งชุมนุมเจ้าพิมาย และให้หัวเมืองภาคตะวันออกเฉียงเหนือขึ้นอยู่กับเมืองนครราชสีมาตามเดิม ตลอดช่วง 15 ปี ของสมัยกรุงธนบุรี ประวัติศาสตร์ไม่ได้กล่าวถึงเมืองชัยภูมิ แต่เหตุการณ์ต่าง ๆ ก็มีสิ่งชี้ชัดได้ว่า เมืองชัยภูมิต่อเมืองนครราชสีมา เช่นเดียวกับสมัยกรุงศรีอยุธยา

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ตามประวัติศาสตร์และลักษณะภูมิศาสตร์แสดงให้เห็นว่าเมืองชัยภูมิขึ้นอยู่กับเมืองนครราชสีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี แต่ก็ยังไม่มีหลักฐานปรากฏให้ทราบว่าใครเป็นผู้นำหรือเป็นเจ้าของเมืองชัยภูมิ อาจเป็นเพราะผู้คนยังน้อย ยังไม่รวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนจึงยังไม่สมควรที่จะแต่งตั้งใครมาปกครองเป็นทางการ

หลังจากสิ้นสุดสมัยกรุงธนบุรีแล้ว พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชผู้เป็นต้นราชวงศ์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ก็ย้ายเมืองหลวงมาอยู่อีกฝั่งหนึ่งของแม่น้ำเจ้าพระยา และได้ทรงจัดรูปการปกครองให้เป็นระเบียบ แต่ก็ไม่ได้กล่าวถึงเมืองชัยภูมิแต่อย่างใดจนกระทั่งประมาณปี พ.ศ. 2360 สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยรัชกาลที่ 2 ได้มีขุนนางชาวเวียงจันทน์คนหนึ่งมีนามว่า “อ้ายแล” ตามประวัติเดิมมีตำแหน่งเป็นที่เลี้ยราชบุตรเจ้าอนุวงศ์เมืองเวียงจันทน์ ได้ลาออกจากหน้าที่ อพยพครอบครัวและไพร่พลชาวเมืองเวียงจันทน์ข้ามแม่น้ำโขงเข้ามาหาทำเลทำมาหากินในเมืองไทย ซึ่งได้กลายเป็นเจ้าเมืองชัยภูมิคนแรกซึ่งประวัติการสร้างเมืองจะได้กล่าวโดยละเอียดต่อไป

ประวัติจังหวัดชัยภูมิ

ชัยภูมิเป็น 1 ใน 17 จังหวัดภาคอีสาน อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร 330 กิโลเมตร นับเป็นจังหวัดที่อยู่ใกล้กรุงเทพฯ เป็นลำดับที่ 2 รองจากจังหวัดนครราชสีมาที่มีพื้นที่ทั้งหมด 12,778.3 ตารางกิโลเมตร หรือ 7,980,429.4 ไร่ นับเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่กว้างใหญ่เป็นอันดับ 4 ของภาคอีสาน และเป็นอันดับที่ 9 ของประเทศ มีประชากรทั้งสิ้น 957,423 คน (สถิติเดือนมิถุนายน 2529)

ประวัติการสร้างเมืองชัยภูมิ

ได้กล่าวไว้แล้วว่า เจ้าเมืองชัยภูมิคนแรกคือ “นายแล” ข้าราชการสำนักเจ้าอนุวงศ์เมืองเวียงจันทน์ ซึ่งลาออกจากหน้าที่ อพยพครอบครัวและไพร่พลมาหาทำเลทำมาหากินในเมืองไทยเมื่อปี พ.ศ. 2360 ครั้งแรก นายแล ได้เลือกตั้งถิ่นฐานที่บ้าน “น้ำขุ่นหนองอิจาน” ปัจจุบันอยู่ในท้องที่อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา ต่อมาในปี 2362 ได้อพยพมาอยู่บ้าน “โนนน้ำอ้อม” ซึ่งเป็นบริเวณที่มีน้ำล้อมรอบอยู่ระหว่างบ้านชีเหล็กใหญ่ กับ บ้านหนองนาแซง และบ้านโนนกกอกห่างจากศาลากลางจังหวัดไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ประมาณ 6 กิโลเมตร (ปัจจุบันคือบ้านชีลอง) และได้ตั้งหลักฐานมั่นคงใช้ชื่อเมืองว่า “เมืองชัยภูมิ” สมัยนั้นเขียนเป็น “ไชยภูมิ” มีผู้คนอพยพมาตั้งถิ่นฐานเพิ่มขึ้น ๆ ถึง 12 หมู่บ้าน นายแลได้เก็บตัวข้าจากหมู่บ้านเหล่านั้นไปเป็นบรรณาการแก่เจ้าอนุวงศ์เมืองเวียงจันทน์จึงได้รับปูนบำเหน็จความชอบตั้งให้เป็น “ขุนภักดีชุมพล” เป็นตำแหน่งหัวหน้าหมู่บ้านขึ้นกับเวียงจันทน์ในปี พ.ศ. 2365 ขุนภักดีชุมพล

พิจารณาเห็นว่า บ้านโนนน้ำอ้อม เริ่มคับแคบเพราะมีราษฎรหนาแน่นขึ้น น้ำเสียมากขึ้น จึงย้ายเมืองไปตั้งระหว่างหนองปลาเต่ากับหนองหลอด อยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ 2 กิโลเมตร เรียกชื่อบ้านใหม่นี้ว่า “บ้านหลวง” พ.ศ. 2366 ขุนภักดีชุมพลไปพบบ่อทองบริเวณเชิงเขาภูอิเต่า ที่ลำห้วยชาดอยู่ในท้องที่อำเภอหนองบัวแดง ปัจจุบัน จึงได้เกณฑ์ชายฉกรรจ์ไปช่วยกันขุดร่อนทองมีครั้งหนึ่งที่ขุดร่อนทองแล้วพบทองคำหนึ่งกึ่งโล่อยู่ จึงเรียกบ่อนั้นว่า “บ่อไขโหล” และได้นำทองคำก้อนนั้นไปถวายเจ้าอนุวงศ์ จึงได้รับบำเหน็จความชอบแต่งตั้งให้เป็น “พระยาภักดีชุมพล” เจ้าเมืองชัยภูมิในเวลานั้น เมืองต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง เช่น เมืองสีมม (ปัจจุบันคืออำเภอจัตุรัส) เมืองเกษตรสมบูรณ์ เมืองภูเขียว และเมืองนครราชสีมา ขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ หมดแล้วด้วยนครราชสีมา และส่งส่วยผ้าขาวกับทองคำให้กรุงเทพฯ พ.ศ. 2369 ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เจ้าอนุวงศ์ก่อการกบฏ ยกทัพหมายจะไปตีกรุงเทพฯ โดยหลอกหัวเมืองต่าง ๆ ที่เดินทัพผ่านว่าจะไปช่วยกรุงเทพฯ รบกับอังกฤษ จนกระทั่งสามารถยึดเมืองนครราชสีมาได้ ครั้งต่อมาความแตก จึงหันไปกวาดต้อนผู้คนชาวเมืองนครราชสีมาเพื่อนำไปเวียงจันทน์ เมื่อเดินทางไปถึงทุ่งสัมฤทธิ์ หลวงชายชาวเมืองที่ถูกกวาดต้อนไปได้ลุกฮือขึ้นต่อสู้ภายใต้การนำของคุณหญิงโม ภริยาพระยาปลัดทองคำ สามารถฆ่าฟันทหารลาวได้เป็นจำนวนมาก พระยาภักดีชุมพลและเจ้าเมืองใกล้เคียงได้ส่งกำลังไปสมทบกับคุณหญิงโมตีกระหนาบทัพเจ้าอนุวงศ์แตกพ่ายไปเจ้าอนุวงศ์โกรธแค้นมาก จึงส่งทหารกองหนึ่งไปจับพระยาภักดีชุมพลประหารชีวิตที่ใต้ต้นมะขามใหญ่ริมหนองปลาเต่า พระยาภักดีชุมพลสังหารและชาวชัยภูมิไม่ให้ต่อสู้ เพราะเกรงชาวบ้านจะเดือดร้อน ขอมตายผู้เดียว ชาวชัยภูมิจึงบูชาน้ำใจท่านยิ่งนัก ปัจจุบันนี้ ต้นมะขามใหญ่นั้นก็ยังคงอยู่ ประชาชนร่วมกับทางราชการได้สร้างศาลไว้เคารพสักการะดวงวิญญาณของท่าน และต่อมาได้สร้างอนุสาวรีย์เพิ่มอีกที่บริเวณหนองปลาเต่าและสี่แยกหน้าเทศบาลเมืองชัยภูมิ เพื่อรำลึกถึงคุณงามความดีและความซื่อสัตย์ของท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนจังหวัดชัยภูมิเคารพเลื่อมใสในความซื่อสัตย์อย่างยิ่งของพระยาภักดีชุมพล โดยที่เมื่อครั้งยังขึ้นกับเวียงจันทน์ก็ซื่อสัตย์ภักดีต่อเวียงจันทน์มิได้ขาด แต่เมื่อขึ้นกับกรุงเทพฯ แล้ว ก็ซื่อสัตย์มั่นคงต่อกรุงเทพฯ ทุกวันนี้ ชาวชัยภูมียังนิยมกล่าวนามเดิมของพระยาภักดีชุมพลว่า “เจ้าพ่อพญาแล” เมื่อพระยาภักดีชุมพล (แล) ถึงแก่อนิจกรรมแล้ว ปี 2375 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้โปรดเกล้าฯ ให้นายเกตมาเป็นเจ้าเมืองชัยภูมิ โดยมีบรรดาศักดิ์เป็นพระยาภักดีชุมพล (เกต) นายเกตเป็นชาวอยุธยา บ้านอยู่คลองสายบัวกรุงเก่า ตามประวัติเดิมว่าเป็นนักเทศน์ เคยเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพิจารณาเห็นว่าเป็นคนดีจึงให้มาเป็นเจ้าเมืองชัยภูมิ เจ้าเมืองคนที่ 2 ได้พิจารณาเห็นว่า ที่ตั้งเมืองชัยภูมิที่บ้านหลวงไม่เหมาะสม จึงมาตั้งใหม่ที่ “บ้านโนนปอปิด” คือบ้านหนองบัวเมืองเก่า ปัจจุบัน และได้เก็บส่วยทองคำ ส่งกรุงเทพฯ เป็นบรรณาการ พระยาภักดีชุมพล (เกต) รับราชการอยู่ 13 ปี

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดเพชรบูรณ์ ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดนครราชสีมาทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดนครราชสีมาทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดลพบุรี และจังหวัดเพชรบูรณ์

ลักษณะภูมิประเทศบริเวณตอนกลางของจังหวัดเป็นพื้นที่ราบ มีพื้นที่ป่าไม้และเทือกเขาตั้งเรียงรายจากทิศตะวันออกสู่ทิศตะวันตก ประกอบด้วยเทือกเขาสำคัญ คือ ภูอิเฒ่า ภูแลนคา และภูพังเหย ทำให้พื้นที่จังหวัดถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนเหนือประกอบด้วย อำเภอหนองบัวแดง อำเภอแก้งคร้อ อำเภอบ้านแท่น อำเภอเกษตรสมบูรณ์ อำเภอภูเขียว อำเภอกอนสาร และอำเภอภักดีชุมพลส่วนใต้ประกอบด้วย อำเภอเมือง อำเภอบ้านเขว้า อำเภอจัตุรัส อำเภอบำเหน็จณรงค์ อำเภอหนองบัวระเหว อำเภอเทพสถิต อำเภอกอนสวรรค์ และอำเภออำเภอนีนสง่า

จังหวัดนครราชสีมา

นครราชสีมา เป็นเมืองโบราณในราชอาณาจักรไทยเมืองหนึ่ง เป็นเมืองใหญ่ สมัยก่อนมีฐานะเป็นเมืองเจ้าพระยามหานคร เทียบเท่า เมืองนครศรีธรรมราชในภาคใต้ จากหลักฐานทางโบราณคดีพบว่ามีชุมชนโบราณซึ่งเป็นร่องรอยของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ตั้งแต่ยุคหินใหม่ ต่อเนื่องมาถึงยุคโลหะ กระจายอยู่ทั่วไปในจังหวัดนครราชสีมา ครั้งถึงสมัยประวัติศาสตร์ก็มีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยทวารวดี ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่ เมืองเสมา ตั้งอยู่บริเวณอำเภอสูงเนิน ในปัจจุบัน เป็นเมืองใหญ่เชื่อกันว่าเป็นที่ตั้งของรัฐศรีจนาศะ ต่อมามีการสร้างเมืองโคราชปุระอยู่ใกล้กัน และในสมัยของพระนเรศวรมหาราช มีเมืองพิมาย เป็นเมืองสำคัญในบริเวณนี้

ครั้งถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเห็นว่าเป็นหัวเมืองใหญ่ และมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ เนื่องจากเป็นเมืองหน้าด่านของอยุธยา ติดกับชายแดนลาว ลาวบุแบร์ ชาวฝรั่งเศสที่เข้ามาสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้เขียนรายงานว่า เมืองนครราชสีมา เป็นเมืองชายแดนของอยุธยา ติดพรมแดนลาว (เข้าใจว่าเลยลำสะเทต ซึ่งเป็นลำน้ำสาขาของแม่น้ำมูล เหนือเมืองพิมายเป็นเขตแดนลาว เพราะมีบันทึกไว้ในนิราศหนองคาย สอดคล้องกับวัฒนธรรมและภาษาที่เปลี่ยนไปด้วย) จึงโปรดให้ย้ายเมืองเสมา มาสร้างเมืองใหม่ ณ ที่ตั้งปัจจุบัน โดยมีนายช่างชาวฝรั่งเศสเป็นคนออกแบบ ขนาดกว้าง 1,000 เมตร ความยาว 1,700 เมตร มีกำแพงเมืองขนาดใหญ่ มีป้อมค่ายหอรบ และพระราชทานนามว่า เมืองนครราชสีมา

อย่างไรก็ตามมีผู้เสนอว่า นครราชสีมา นั้นเป็นคำไทยเป็นคำใหม่ แยกเป็นคำได้คือนคร+สีมา แปลได้ตรงตัวว่า เมืองใหญ่ (นคร) อันเป็นขอบขันฑสีมาของราชอาณาจักร (ราช+สีมา) ส่วนคำว่า โคราช (สำเนียงถิ่น : โค-หฺราด ไทยกลาง : โค-ราด) นั้น น่าจะเพี้ยนมาจาก ครราช

(อ่านตามสำเนียงว่า คอน – หราด ซึ่งเป็นคำเรียกนครราชสีมา แบบย่อ ๆ ของชาวบ้าน) มากกว่าที่จะเพี้ยนมาจาก โคราฆปุระ ช่วงต้นสมัยรัตนโกสินทร์ มีบทบาทในการปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ และผู้นำในการช่วยเหลือคือคุณหญิงโม ได้รับการแต่งตั้งเป็นท้าวสุรนารี

นครราชสีมาในปัจจุบัน

นักลงทุนทั้งในประเทศไทยและต่างชาติ ต่างให้ความสำคัญกับจังหวัดนี้มาก จึงได้ตั้งฉายาให้กับจังหวัดนี้ว่าเป็นมหานครแห่งอีสาน เป็นเสมือนเมืองหลวงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพราะเป็นศูนย์กลางทางด้านต่าง ๆ ของภูมิภาค ได้แก่ การปกครอง การศึกษา การคมนาคมขนส่ง การเงิน-การธนาคาร การพาณิชย์ การสื่อสาร ฯลฯ มีคำขวัญของเมืองโคราชว่า มหานครแห่งอีสาน เมืองศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ ประดู่เชื่อมโยงพันธมิตร สร้างเศรษฐกิจคู่สากล

ประชากร

ปัจจุบันจังหวัดนครราชสีมา มีประชากรมากเป็นอันดับหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ มากเป็นอันดับสองของประเทศรองจากกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยประชากรกลุ่มใหญ่สองกลุ่มคือไทยโคราชและไทยอีสาน ชนกลุ่มน้อยได้แก่ มอญ กูย (ข่า หรือ ลัวะ) ฉุฮกูร จีน ไท-ยวน ญวน และ แขก

ไทยโคราช เป็นคนไทยแท้ทั้งเชื้อชาติ และภาษา แต่สำเนียงพูดแปร่งไปบ้าง เดิมถิ่นนี้ชาวพื้นเมืองเป็นละว้า ชาวไทยได้อพยพเข้ามาอยู่อาศัย สมัยกรุงศรีอยุธยา พระเจ้าอู่ทองให้ขุนหลวงพะงั่ว ยกกองทัพมารวบรวมดินแดนแถบนี้เข้ากับกรุงศรีอยุธยา พระเจ้าอู่ทอง โปรดฯ ให้กองทหารอยุธยาตั้งด่านอยู่ประจำ และส่งชาวอยุธยามาก่อสร้างบ้านเรือน วัดวาอาราม เป็นอันมาก ชาวไทยอยุธยา ได้อพยพเข้ามาอยู่อาศัยเพิ่มขึ้นเป็นอันมากในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ชาวอยุธยา ได้อพยพมาอยู่นครราชสีมาอีกระลอกหนึ่ง คือ คราวเสียกรุงครั้งที่ 2 และมีชาวไทยชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเฉียงใต้ได้อพยพเข้ามาเพิ่มเติม ชาวไทยกลุ่มนี้และชาวไทยพื้นเมืองเดิม (เข้าใจว่าเป็นชาวสยามลุ่มน้ำมูล (ไทเสียม) อาจมี เขมร และมอญ ปนอยู่ด้วย) สืบเชื้อสาย เป็นชาวไทยราช สืบเชื้อสายเป็นชาวไทยโคราช และรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี สืบทอดกันมา

กลุ่มไทยโคราชเป็นกลุ่มที่แสดงเอกลักษณ์ของเมืองนครราชสีมา เพราะสำเนียงแตกต่างจากกลุ่มอื่น เป็นกลุ่มที่พูดภาษาไทยโคราชซึ่งคล้ายคลึงภาษาไทยกลางแต่สำเนียงเพี้ยนเหนือ ห้วนสั้น เกิ่นเสียง มีคำไทยลาว (อีสาน) ปะปนบ้างเล็กน้อย ชาวไทยโคราชแต่งกายแบบไทยภาคกลาง รับประทานอาหารทั่วไปคล้ายคลึงภาคกลาง ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมคล้ายไทยภาคกลางปัจจุบัน กลุ่มไทยโคราชอาศัยอยู่ทุกอำเภอในจังหวัดนครราชสีมา ยกเว้น บางอำเภอที่มีชาวลาวมากกว่า (บัวใหญ่ ปิงรังชัย สูงเนิน) และยังพบชาวไทยโคราช

ในบางส่วนของจังหวัดสระบุรี ลพบุรี ชัยภูมิ (อำเภอป่าหน่จณรงค์ จัตุรัส) บุรีรัมย์ (อำเภอเมือง นางรอง ละหานทราย)

ลาวเวียง (เวียงจันทน์) หรือ ไทยอีสาน ลาวเวียง ไทยลาว หรือ ไทยอีสาน เป็นกลุ่มชนที่อพยพเข้ามาที่หลังมีจำนวนมากรองจากไทยโคราชอาศัยอยู่มากในบางอำเภอของจังหวัด นครราชสีมา เช่น อำเภอบัวใหญ่ ปักธงชัย สูงเนิน เป็นต้น ไทยอีสานพูดภาษาอีสาน ขนบธรรมเนียมประเพณีเหมือนชาวอีสานทั่วไป กลุ่มไทย กลุ่มไทยอีสาน อพยพเข้ามาอยู่ในจังหวัด นครราชสีมา หลายรุ่น ส่วนใหญ่อพยพเข้ามาอยู่สมัยสงครามปราบปรามเมืองเวียงจันทน์ สมัยธนบุรี มีการกวาดต้อนครอบครัวลาวเข้ามาอยู่ในหัวเมืองชั้นใน และอพยพเข้ามาโดยสมัครใจเพิ่มขึ้น ในระยะหลัง

หน่วยการปกครอง

การปกครองแบ่งออกเป็น 32 อำเภอ 293 ตำบล 3,423 หมู่บ้าน (จังหวัด นครราชสีมา. 2550 : Web Site)

1. อำเภอเมืองนครราชสีมา
2. อำเภอครบุรี
3. อำเภอเสิงสาง
4. อำเภอดง
- 5 อำเภอบ้านเหลื่อม
6. อำเภอจักราช
- 7 อำเภอโชคชัย
8. อำเภอด่านขุนทด
9. อำเภอโนนไทย
10. อำเภอโนนสูง
11. อำเภอขามสะแกแสง
12. อำเภอบัวใหญ่
13. อำเภอประทาย
14. อำเภอปักธงชัย
15. อำเภอพิมาย
16. อำเภอห้วยแถลง
17. อำเภอชุมพวง
18. อำเภอสูงเนิน

19. อำเภอขามทะเลสอ
20. อำเภอสีคิ้ว
21. อำเภอปากช่อง
22. อำเภอหนองบุญมาก
23. อำเภอแก้งสนามนาง
24. อำเภอโนนแดง
25. อำเภอวังน้ำเขียว
26. อำเภอเทพารักษ์
27. อำเภอหนองยาง
28. อำเภอพระทองคำ
29. อำเภอลำทะเมนชัย
30. อำเภอบัวลาย
31. อำเภอสีดา
32. อำเภอเฉลิมพระเกียรติ

ประวัติจังหวัดเพชรบูรณ์

โบราณคดี ที่พระเจดีย์ ทรงดอกบัวตูม ที่วัดมหาธาตุ เมืองเพชรบูรณ์ของกรมศิลปกร เมื่อ พ.ศ. 2510 ค้นพบศิลปวัตถุจำนวนมาก เช่น เครื่องสังคโลก ของไทยและเครื่องถ้วยกับตุ๊กตาจีน สมัยอยุธยา

ในสมัยอยุธยา กฎหมายที่ตราขึ้นในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ว่าด้วยการเทียบศักดินาสำหรับข้าราชการ ที่มียศ สูงสุดมีศักดินาหนึ่งหมื่น ได้แก่ฝ่ายทหาร จำนวน 12 ตำแหน่ง มีพระยาเพชรรัตนสงคราม ตำแหน่งประจำเพชรบูรณ์ด้วย สมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ แห่งกรุงศรีอยุธยา (สมเด็จพระมหาธรรมราชา) ได้ทำสัมพันธไมตรีกับ พระไชยเชษฐาธิราช แห่งนครเวียงจันทน์เพราะเกรงว่า สมเด็จพระมหาธรรมราชาจะยกทัพมาตี สมเด็จพระมหาธรรมราชาพระไชยเชษฐาธิราช ได้ปฏิบัติตามสัญญาพันธมิตร ณ เจดีย์ศรีสองรักย์ อีก 5 ปีต่อมาพระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยาอีกครั้งหนึ่ง ทพพระไชยเชษฐา ส่งกองทัพมาช่วย ทางด้านเมืองนครไทย เข้ามาทางเมืองเพชรบูรณ์ ผ่านมาทางเมืองสระบุรีเวลารบนาน 9 เดือน จึงเสียกรุงศรีอยุธยา ราวปี พ.ศ. 2100 สมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชา ที่กล่าวถึงเมืองเพชรบูรณ์ดังต่อไปนี้ พระยาละแวกเจ้าแผ่นดินเขมร ยกทหารมา 3 หมื่นคน เข้ามาทาง เมืองนครนายก สมเด็จพระมหาธรรมราชา เกรงว่าจะตั้งรับเขมรไม่ได้ เพราะถูกพระเจ้าหงสาวดี กวาดต้อนเอาทหารและอาวุธไป เมื่อกรุงแตกสมเด็จพระมหาธรรมราชาทรงมีบัญชา ให้ขุนเทพอรชุน จัดเตรียม

เรือพระที่นั่งและเรือ ประทับเสด็จไปที่เมืองพิษณุโลก เพื่อให้พ้นศัตรูก่อน ขณะนั้นพระเพชรรัตน เจ้าเมืองเพชรบูรณ์ มีความผิด จึงถูกปลดออกจากตำแหน่ง มีข่าวลือไปถึงเมืองหลวงว่า พระเพชรรัตนโกรธ และคิดขง่สมคนเพื่อ คักปล้นกองทัพ หลวง สมเด็จพระมหาธรรมราชาจึง ไม่เสด็จไปที่พิษณุโลกและตีทัพ พระยาละแวกแตกไป ในสมัยพระมหาธรรมราชา ยังได้กล่าวถึง จังหวัดเพชรบูรณ์อีกว่า มีไทยใหญ่ที่เมืองกำแพงเพชรอพยพหนีพม่า และมอญมุ่งไปทางเมืองพิษณุโลก ทรงเกรง ว่าเป็นพวกอื่น ปลอมปนมาด้วย จึงอัยค่านเพชรบูรณ์เมืองนครไทย ชาติตระกูล และชาไม่ไห้ไทยใหญ่หนีไปได้

สมัยกรุงธนบุรี

พ.ศ. 2218 เจ้าพระยาจักรีและเจ้าพระยาสุรสีห์ได้นำกองทัพ ตีแตกทัพ อะแซหวุ่นกี้ (พม่า) ที่ล้อมเมืองพิษณุโลก ออกมาได้ และมาชุมนุม พักทัพที่เมืองเพชรบูรณ์ สมัยรัตนโกสินทร์

ในหนังสือนิทานโบราณคดี พระนิพนธ์ ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาบำรงภูวณราชานุภาพ ทรงกล่าวถึงเมือง ศรีเทพและเมืองเพชรบูรณ์ว่า ขณะที่เป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ทรงไปสืบเมืองโบราณ และไม่มีใครรู้ว่าเมืองศรีเทพ อยู่ที่ใด ได้พบสมุดคำเป็นหนังสือให้คนเชิญตรา ไปบอกข่าวเรื่องการสิ้นรัชกาลที่ 2 ตามหัวเมืองสระบุรี เมืองชัยบาดาล เมืองศรีเทพและเมืองเพชรบูรณ์สำหรับพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4 ของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ เรื่องทรงตั้งและเปลงนามเจ้าเมือง กรมการ ซึ่งมีว่า เจ้าเมืองเพชรบูรณ์ คือ พระเพชรพิชัยปลัดแปลงเป็นพระเพชรพิชัยภูมิ หลักฐานที่ชัดเจน เป็นพระราชนิพนธ์นิทาน โบราณคดีของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาบำรงภูวณราชานุภาพเรื่องคนไขเมืองเพชรบูรณ์ มีว่า เมืองเกิดไข้มาลาเรียระบาดอย่างร้ายแรงที่เมืองเพชรบูรณ์ไม่มีผู้ใดอาสาไปปราบปราม ด้วยความกลัวไข้ ท่านจึงเสด็จไป ตรวจราชการที่เมืองเพชรบูรณ์ เองเพื่อแสดงให้เห็นว่า ไข้มาลาเรียไม่ได้ร้ายแรง อย่างเช่นที่กลัวกันขณะที่เตรียมตัว ออกเดินทางก็มีคนหวังไข มาส่งและให้พรคล้ายกับจะไปทำการรบ เมื่อเสด็จถึง เมืองเพชรบูรณ์ ทรงกล่าวว่า “ฉันไปถึงเมืองเพชรบูรณ์เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ ที่องที่มณฑลเพชรบูรณ์ บอกแผนที่ได้ไม่ยาก ถือลำแม่น้ำป่าสักเป็นแนวแต่เหนือลงมาได้มีภูเขาสูงเป็นเทือกเขาลงมา ตามแนวลำน้ำทั้งสอง ฟากเทือกข้างตะวันออก เป็นเขาปึกน้ำ ต่อแดน มณฑล นครราชสีมา เทือกเขาตะวันตกเป็นเขาต่อ แดนมณฑลพิษณุโลก เทือกเขาทั้งสองข้างบางแห่งก็ห่าง บางแห่งก็ใกล้ แม่น้ำป่าสักเมืองหล่มสักที่อยู่สุดลำน้ำทางข้างเหนือ แต่ลงมาถึงเมืองเพชรบูรณ์ตรงที่ตั้งเมืองเพชรบูรณ์ เทือกเขาเข้ามา ใกล้ลำน้ำคูเหมือนจะไม่ถึง 400 เส้น แลเห็นต้นไม้บนภูเขาอนัดทั้ง 2 ฟัง ทำเลที่เมืองเพชรบูรณ์ตอนริมน้ำเป็นที่ลุ่ม ฤดูน้ำ น้ำท่วมแทบ ทุกแห่ง พื้นที่ลุ่มขึ้นไปเป็นที่ราบ ทำนาได้ผลดี เพราะอาจจะขุดเหมืองชักน้ำจากห้วยเข้านาได้เช่นเมืองลับแล พื้นที่ราบขึ้นไป เป็นโคกสลับกับแอ่งเป็นหย่อม ๆ ไปจนถึงเชิงเขาบรรทัด บนโคกเป็นป่าเต็งรังเพราะปลูกอะไรอย่างอื่นไม่ได้

แต่ตามแอ่งน้ำ เป็นที่น้ำซับ เพาะปลูกพันธุ์ไม้ งอกงามดี เมืองเพชรบูรณ์จึงสมบูรณ์ ด้วยกิจกรรม จนถึงชาวเมืองท่านา ครั้งเดียวก็ได้ข้าพอกินกันทั้งปีสิ่งซึ่งเป็นสินค้า เมืองเพชรบูรณ์ ก็คือ ยาสูบ เพราะรสชาติกว่ายาสูบ ที่อื่นทั้งหมดในเมืองไทย ชาวเมืองเพชรบูรณ์ จึงหาผลประโยชน์ ด้วยการปลูก ยาสูบขาย “หลังจากที่สมเด็จพระยาดำรง ราชานุภาพ เสด็จกลับถึงกรุงเทพฯ ทรงยืนยัน ถึงประโยชน์ ของการไป ครั้งนี้ว่าสามารถหาคนไปรับราชการ ในเมืองเพชรบูรณ์ได้ ง่ายกว่า สมัยก่อนมาก

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้จัดตั้งมณฑลเทศาภิบาลรวบรวมหัวเมืองต่าง ๆ เข้าเป็นมณฑล ในปี พ.ศ. 2436 และในปี พ.ศ. 2440 เมืองเพชรบูรณ์ได้ยกฐานะเป็นมณฑลเพชรบูรณ์ ผู้ว่าราชการ จังหวัด ดำรงตำแหน่ง สมุหเทศาภิบาลอำเภอหล่มสักยกฐานะเป็น จังหวัดหล่มสักใน พ.ศ. 2447 มณฑลเพชรบูรณ์ถูกยุบไป ขึ้นกับมณฑลพิษณุโลก แต่ได้รับการ แต่งตั้งอีกครั้ง ในปี พ.ศ. 2450 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้ยุบเมืองเพชรบูรณ์ไปขึ้นกับมณฑลพิษณุโลก มีฐานะเป็น เมืองเพชรบูรณ์ตามเดิม มีการยกเลิกมณฑล ต่าง ๆ เมื่อมีพระราชพิธีราชาภิเษก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

นครบาลเพชรบูรณ์

ในระหว่างสงครามโลก ครั้งที่ 2 และสงครามมหาเอเชียบูรพา กรุงเทพฯ ถูกข้าศึก โจมตีจนประชาชนต้อง อพยพ ออกต่างจังหวัด จอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี เห็นสมควรย้ายเมืองหลวงไปอยู่ที่จังหวัดเพชรบูรณ์ เพราะมีภูมิประเทศเห็นภูเขา ล้อมรอบ มีทางออกทางเดียว ศัตรูรุกรานยาก คณะรัฐมนตรีจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี จึงได้ยกพระราชกำหนดสร้างนครบาลขึ้นชื่อว่า “พระราชกำหนดระเบียบการบริหาร นครบาล เพชรบูรณ์และสร้างพุทธบุรี พ.ศ. 2487”

การก่อสร้างเมืองหลวงใหม่ได้ดำเนินการโดยเร่งด่วน และถือเป็น ความลับ ของราชการ ยุทธของชาติตลอดมาเพื่อมิให้ข้าศึกรู้แผนการ กระทั่งวันที่ 20 กรกฎาคม 2487 รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เสนอ พระราชกำหนดระเบียบราชการ บริหาร นครบาล เพชรบูรณ์ฯ พ.ศ. 2487 ต่อสภาผู้แทนราษฎรเพื่ออนุมัติเป็นพระราชบัญญัติ มีผลดำเนินการ อย่างถาวร ตลอดไปแต่ในที่สุดสภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่อนุมัติด้วยคะแนนเสียง 48 ต่อ 36 ด้วยเหตุผลว่า “เพชรบูรณ์เป็นแดนกันดาร ภูมิประเทศเป็นป่าเขาและมีไข้ชุกชุมเมื่อเริ่มสร้างเมืองนั้น ผู้ที่ถูกเกณฑ์ไปทำงานล้มตายลงนับเป็นพัน ๆ คน

อนุสรณ์นครบาลเพชรบูรณ์แห่งนี้ จึงสร้างขึ้นเพื่อรำลึก ถึงบุญคุณและอัจฉริยภาพ ของจอมพล ป.พิบูลสงคราม และเพื่อคน เพชรบูรณ์ จะได้ภูมิใจในประวัติศาสตร์ช่วงหนึ่งและ ความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมืองตน

1. ภูมิศาสตร์ทำเลที่ตั้ง อยู่ระหว่างภาคเหนือภาคอีสาน และภาคกลาง มีภูเขา ล้อมรอบมีภูมิประเทศที่สวยงามมองรอบทิศทางจะสามารถมองเห็นภูเขารอบตัว จุดที่ตั้งของจังหวัด เป็นรอยต่อของภาคเหนือและภาคอีสาน จึงน่าจะหยิบยกเอาสะพานห้วยตองหรือสะพานพ้อขุนเมือง ซึ่งเป็นสะพานที่มีตอม่อสูงที่สุดในประเทศไทยมาสถาปนาให้เป็นตัวสะพานที่เชื่อมต่อระหว่าง ภาคเหนือ และภาคอีสาน ส่วนจุดหนึ่งเป็นเรื่องบังเอิญคือรูปร่างแผนที่ของจังหวัดเพชรบูรณ์เมื่อดู ให้ดีจะเหมือนกับฝักมะขามหวานพันธุ์ประกายทองซึ่งตรงกับเอกลักษณ์ที่ว่าเพชรบูรณ์เป็นเมือง มะขามหวาน

ลักษณะความเติบโตของเมืองต่าง ๆ ในจังหวัดจะมีความเจริญที่ไม่กระจุกตัว อยู่เฉพาะในตัวเมืองใหญ่ แต่ความเจริญกระจายไปในแต่ละอำเภอมีขนาดไม่แตกต่างกันมาก ไม่ว่าจะ เป็นอำเภอหล่มสัก วิเชียรบุรี บึงสามพัน หนองไผ่ ก็จะมีขนาดใหญ่ความเจริญกันกับตัวจังหวัด ซึ่งตรงนี้เป็นจุดสำคัญของแผนการพัฒนาเมืองที่ควรจะต้องดำรงเอาไว้ไม่ใช่โตแต่หัวแล้วตามตำบล หมู่ก็จะมีความเล็กมาก เมืองระดับตำบลอย่างเช่นตำบลวังชมพู ตำบลท่าพลตำบลนาเฉลียง ถึงแม้ จะเป็นตำบลแต่ความเจริญก็เทียบเท่าอำเภอในหลายจังหวัด

2. ธรณีวิทยา มีจุดที่น่าสนใจก็คือเพชรบูรณ์เป็นรอยต่อของผืนอนุทวีปสองผืน มาชนกัน ได้แก่ผืนดินโบราณ อินโด-ไชน่า ทางฝั่ง ภาคอีสานและผืนแผ่นดินใหม่ทางฝั่งภาคเหนือ ตอนล่าง ชานไทย จากเหตุการณ์นี้เกิดปรากฏการณ์ทางธรณีวิทยาที่น่าสนใจหลายแห่ง ตั้งแต่เรื่องมีรายงานการพบซากฟอสซิลไดโนเสาร์กินพืชที่อำเภอน้ำหนาว ซึ่งพื้นที่เป็นส่วนหนึ่งของแผ่นดินโบราณที่ราบสูง โคราชเป็นส่วนที่ต่อเนื่องมาจากทางภูเวียงของจังหวัดขอนแก่น

นอกจากนั้นยังมีสาเหตุการเกิดน้ำท่วมที่บ้านโนนน้ำเคือดอำเภอวิเชียรบุรี ส่วนแนวหินที่เป็นรอยชนกันของอนุทวีปทำให้เกิดน้ำพุร้อนมากมายเช่นน้ำพุร้อนที่ อำเภอเมือง ที่บ้านน้ำร้อนหรือบ่อน้ำร้อนที่ตำบลพุดเตย นอกจากนั้นมีอุทยานหอยซึ่งตอนนี้ยังขาดการดูแล ก็คง จะได้มีการประสานงานให้ทางองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เพชรบูรณ์ได้ทำหน้าที่เข้าไปดูแล ทำถนนเข้าไป

ขณะเดียวกันเรามีฟอสซิลปลาที่มีประวัติมาตั้งแต่ยุคไมโอซีนประมาณ 10 กว่าล้านปี ซึ่งเป็นจุดที่น่าสนใจพบได้ที่อำเภอหล่มสัก และตำบลท่าพลที่ล่าสุด นอกจากนั้น ขอบแผ่นดินโบราณที่บริเวณผาแดงเป็นจุดที่น่าสนใจมากเพราะเป็นส่วนที่หินทรายของอนุทวีป ทางฝั่งอีสานยกตัวสูงขึ้นมาเป็นหน้าผาที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

นอกจากนั้นของทางด้านเหนือก็จะมีภูมิลินร่องกล้า มีปรากฏการณ์หินที่มีการวัดเซาะของน้ำและลมมีความประหลาด พิสดารและสวยงามมาก เรามีหินคลอนหรือศัพท์ วิชาการเรียกว่า มวลสารพอก ซึ่งเป็นลักษณะหิน แต่เมื่อเขย่าดูแล้วจะมีเสียงดังและมีสะเก็ดหินออก

ก็จะมีการที่อยู่ใต้นั้นมีทั้งสีแดง เหลือง ขาว เป็นที่น่าอัศจรรย์ อีกเรื่องคือเหมืองทองคำที่
อำเภอวังโป่ง อำเภอชนแดน ถือเป็นศักยภาพที่ทางธรณีวิทยาที่เราน่าจะดำเนินการรื้อเรียงออกมา
สำหรับผู้สนใจและเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกด้วย

นอกจากนั้นเรายังมีเรื่องดาราศาสตร์ที่น่าสนใจคือ มีอุกกาบาตรองค์ ที่ตกลง
มาเป็นก้อนโลหะขนาดใหญ่พอสมควรเป็นจุดที่น่าสนใจ

3. โบราณสถาน มีความหลากหลายยุคหลายสมัยเริ่มตั้งแต่สมัยที่เก่าที่สุดตั้งแต่
ยุคก่อนประวัติศาสตร์มีหลักฐานทางโบราณคดีการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ที่อำเภอวังโป่ง เช่นที่
ถ้ำเขาขาด คอยน้ำโจก เป็นต้น สมัยทราวดีโยมาถึงยุคสมัยอาณาจักรขอมเรื่องอำนาจได้แก่ อุทยาน
ประวัติศาสตร์ศรีเทพ ตรงนี้มีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เรื่องของความเป็นมาศิลปะต่าง ๆ เรายังมีถ้ำ
ที่เขาดมอร์ตัน ซึ่งยังขาดการดูแลบำรุงรักษาอยู่เป็นประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจระหว่างพุทธศาสนา
กับศาสนาพราหมณ์เข้ามาเชื่อมต่อกัน

นอกจากนั้นก็ยังมีประวัติศาสตร์ในยุคสุโขทัยซึ่งปรากฏร่องรอยอยู่มากมาย
ที่วัดมหาธาตุที่มีเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์และมีโบราณวัตถุต่าง ๆ ที่ขุดค้นพบในสมัยนั้น มีการขุดค้นพบ
จารึกลานทองคำที่กล่าวถึงการสร้างเมืองประเอาไว้ด้วย ซึ่งบ่งบอกถึงอาณาจักรสุโขทัยที่มีอิทธิพล
ต่อเมืองเพชรบูรณ์ในช่วงนั้น โดยมีวัดมหาธาตุเป็นจุดศูนย์กลางและมีสันคูเมืองล้อมรอบเป็นเขต
เมืองเก่า ยุคสมัยอยุธยาปรากฏร่องรอยมากมายมีวัดไตรภูมิเป็นจุดศูนย์กลาง วัดพระแก้ว เจดีย์
สมัยอยุธยา เป็นแบบเหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสอง ซึ่งตรงนี้ปรากฏหลักฐานชัดเจนที่แนวกำแพงเมืองเก่า
แบบก่ออิฐถือปูนประกอบศิลาโดยมีการสร้างควบคู่กันไปกับลำแม่น้ำป่าสัก ยังมีปรากฏร่องรอย
อยู่ทั้ง 4 ด้าน

เสาหลักเมืองของจังหวัดเพชรบูรณ์ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ตั้งศาลเจ้าพ่อหลักเมือง
ตามประวัติศาสตร์นั้นกรมพระยาดำรงราชานุภาพได้เชิญใบเสมาหินทรายมาจากเมืองเก่าศรีเทพ
แล้วมาตั้งเป็นเสาหลักเมืองของเพชรบูรณ์ไว้ซึ่งถือว่าเป็นเสาหลักเมืองเก่าแก่ที่สุดในไทย เรายังมี
ประวัติศาสตร์ตำนานเรื่องข้าวสารดำที่ อำเภอหล่มสักบ้านห้วยโป่ง ซึ่งพบได้เวลาฝนตกสามารถ
ไปเก็บได้ตามพื้นดินซึ่งมีตำนานที่เกี่ยวข้องไปถึงสมัยพ่อขุนผาเมือง พระนาสิงขรเทวีผาเมืองราด
เรายังมีเมืองนคร เดิมอยู่ตำบลลานบ่า ซึ่งมีร่องรอยของกำแพงเมืองโบราณซึ่งสร้างด้วยศิลาแลง
ที่กำลังร่อนนักประวัติศาสตร์มาสำรวจค้นหาว่าเป็นเมืองยุคไหนต่อไป นอกจากนั้นยังมีจิตรกรรม
ฝาผนังวัดนาทราย อำเภอหล่มเก่า ซึ่งถือว่ามีคุณค่าสำคัญที่สุดในเรื่องของจิตรกรรมฝาผนัง บ่งบอกถึง
วิถีชีวิตคนไทย กำนนิมของตอนสมัยนั้น ซึ่งปัจจุบันนี้ยังขาดการอนุรักษ์อยู่

4. ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี ประเพณีอุ้มพระดำน้ำซึ่งมีตำนานองค์พระพุทธรูป
มหาธรรมราชาซึ่งเป็นบ้านคู่มือและเป็นประเพณีที่เป็นเดียวในโลกของคนเพชรบูรณ์โดยทุกวัน

แรม 15 ค่ำเดือน 10 ในประเพณี น้ำจะมีการแข่งขันเรือยาวซึ่งมีลักษณะการแข่งขันพายเรือทวนน้ำที่ลำแม่น้ำป่าสักเขี้ยวกราก เป็นสิ่งที่แปลกและสนุกจากนั้นยังมีงานมะขามหวานเป็นประจำปีจะมีการนำมะขามหวานมาแสดงให้กับนักท่องเที่ยว และเป็นการฟื้นฟูเชิงอุตสาหกรรมที่ปลูกมะขามหวาน เทศกาลเส็งกลอง ล่องโคมไฟ ไหว้พ่อขุนผาเมือง ที่อำเภอหล่มสัก วิศวกรรมของพ่อขุนผาเมือง งานบวงสรวงศาลสมเด็จพระนเรศวร บูรี ตามประวัติศาสตร์นั้น สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ได้กรีธาทัพมานี้ ประเพณีการแข่งขันเรือยาวลาพรยาที่อำเภอหล่มเก่า และประเจ็กน้อย ซึ่งเป็นหมู่บ้านชาวม้งที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยล้วนนอกจากนั้นยังมีดนตรีพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์คือ วงคู่เบ่ง ไม่มีที่ไหนเหมือน คือ ภาษาหล่ม ภาษาสะเดี้ยว ภาษาญ้อฮูร์ โบราณอยู่ตามบนเขา ทางทิศตะวันออกของทางจังหวัด มีประเจ็กทรายกลบธาตุของชาวบ้านสะเดี้ยว ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ การก่อสร้างโยงถึงการทำบุญ ถึงบรรพบุรุษ ถึงบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว มีการละเล่นที่ อำเภอ วิเชียรบุรีคือ การรำโง้ง ฯลฯ

5. อาหาร เอกลักษณ์มะขามหวานมีรสชาติที่ดีที่สุดของไทย มีประกายทอง สีทอง หมิ่นจาง ชมพู อินทผาลัม ฯลฯ มีการพัฒนาจากมะขามหวานและมีการถนอมมะขามหวานให้สามารถจำหน่ายได้อย่างวิเชียรบุรีก็เป็นเอกลักษณ์อีกอย่างที่มีรสชาติอร่อย มีเฉพาะเทคนิคการย่างที่ไม่เหมือนใคร เทศกาลขนมจีนหรือขนมจีนหรือภาษาท้องถิ่นเรียกขนมเส้นนั้น เป็นเอกลักษณ์ของลักษณะการทำจะมีการจับเส้น โดยเส้นที่ไม่มีใครเหมือน ในส่วนประกอบสำคัญจะไม่เหมือนที่ไหน เรายังมีปิ้งไก่ข้าวเป็๋นไปแบบพื้นเมือง โดยมีการนำข้าวเป็๋น และเครื่องแกงมาทาไว้ที่ไก่รสชาติไม่เหมือนที่ไหน รวมทั้งลาบเป็ดที่หล่มสักซึ่งมีความอร่อยที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาก

6. ธรรมชาติ แหล่งที่ขึ้นชื่อได้แก่ เขาค้อซึ่งมีความสวยงามทางธรรมชาติจากเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขาเพชรบูรณ์เป็นทะเลภูเขา เทือกเขามันทิวทัศน์ที่สวยงาม อากาศเย็นสบาย ไม่ว่าจะช่วงฤดูหนาวหรือฤดูท่องเที่ยวต่าง ๆ นักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาท่องเที่ยวกันมิได้ขาด โดยมีสถานที่ท่องเที่ยวที่ น้ำตกศรีดิษฐ์ แก่งบางระจัน พระตำหนักเขาค้อ อนุสรณ์ผู้เสียสละแต่ที่ผ่านมา เขาค้อยังขาดการดำเนินการ สร้างรายได้ให้แก่ท้องถิ่น อุทยานแห่งชาติน้ำหนาวถือว่าเป็นพื้นที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์มีสัตว์ป่ามากมาย ช่วงฤดูหนาวจะมีปรากฏการณ์ต้นไม้สีเหลืองที่เรียกว่า ป่าเปลี่ยนสี และยังมีลำใหญ่น้ำหนาวมีน้ำตกแห่งเหมาะกับการท่องเที่ยวประเภทเชิงอนุรักษ์และแบบแค้นปี ทิวทัศน์ที่สวยงามโดยเฉพาะช่วงพระอาทิตย์ขึ้นและตก ส่วนเพชรบูรณ์มีหลายแหล่ง ระบุที่มีความสวยงามมากเช่น น้ำตกน้ำตกธารทิพย์ น้ำตกตาดฟ้าที่อำเภอหล่มสัก และน้ำตกซับชมพู นอกจากนี้ยังมีอ่างเก็บน้ำป่าแดง อ่างเก็บน้ำห้วยเฉลียงลับ อ่างเก็บน้ำขอนแก่น และกำลังจะสร้างอีกหลายแห่ง ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งพักผ่อนท่องเที่ยวได้ที่ทับเบิกเป็นหมู่บ้านม้ง ที่อำเภอหล่มเก่า มีจุดจังหวัดเพชรบูรณ์ จุดนี้หากมองลงไปหุบเขาน้ำก็จะเหมือน โดยเฉพาะในยามที่เมฆหมอก

ปกคลุมนักท่องเที่ยวจะประทับใจน้ำสาธารณะในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์มีหลายแห่ง หนองแค อำเภอหล่มสัก อำเภอบึงสามพันที่ อำเภอบึงสามพัน ตรงนี้น่าจะได้รับการแหล่งท่องเที่ยว แมงกะพรุนน้ำจืดที่อำเภอเขาค้อซึ่งมีความน่าสนใจทางชีววิทยา น่าเป็นแหล่งศึกษาของเยาวชนในเรื่องวงจรชีวิตของมีพัฒนาการที่น่าใจมีการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมเป็นความสมบูรณ์ของสภาพแวดล้อม

7. ประวัติศาสตร์การเมือง ในสมัยโบราณตั้งแต่สมัยศรีเทพ ซึ่งว่าเป็นเมืองขนาดใหญ่ในสมัยขอมเรืองอำนาจ ต่อมาในยุคเมืองผาเมือง ในสมัยสุโขทัยมีวัดมหาธาตุเป็นศูนย์กลาง และสมัยอยุธยาเป็นแนวกำแพงเมืองรวมทั้งเจดีย์เป็นหลักฐาน สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ยกฐานะให้เป็นเพชรบูรณ์มณฑลนั้น ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อยเลยเพราะสมัยก่อนนั้นการแบ่งเป็นมณฑลแต่เพชรบูรณ์ถูกตั้งเป็นเมือง ที่ทรงกรมก็คือลูกยาเธอเพชรบูรณ์อินทราชัย เพราะมีฐานะถึงขนาดเมืองลูกหลวงจึงถือได้ว่ามีความสำคัญทางการเมืองการปกครองอย่างยิ่ง ประวัติศาสตร์การเมืองในยุคสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามเรื่องนครบาลซึ่งจอมพล ป. พิบูลสงครามได้มีแผนที่จะย้ายเมืองหลวงมาอยู่ที่ตั้งแต่ ปี 2486-2487 มีการย้ายกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ มาอยู่อย่างมากมาย มีการตั้งเสาหลักเมืองหลวงที่ตำบลบึงน้ำเต้าและสำคัญ ๆ เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องวิถีชีวิตชาวบ้าน การตัดถนนสาธารณูปโภคต่าง ๆ มีประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจอย่างยิ่ง สุดท้ายในหมวดประวัติศาสตร์การเมืองคือเรื่องสมรภูมิเขาค้อ ซึ่งเป็นต่อสู้กัน ในเรื่องของลัทธิทางการเมืองจนไปถึงการต่อสู้ที่เสียไทยไปอย่างมาก ตรงนี้ก็น่าจะมีการรื้อฟื้นทำเป็นเหตุการณ์ด้านการเมืองของจังหวัดเพชรบูรณ์อีกด้วย

8. บุคคลสำคัญ วีรกรรมวีรกรรมของเราคือ พ่อขุนผาเมือง เจ้าเมืองสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย อาณาจักรแห่งแรกของคนไทยของเราดินแดนสุวรรณภูมิแห่งนี้ ซึ่งท่านเป็นผู้ที่มีความกล้าหาญมีความเสียสละความชาญฉลาดซึ่งน่าจะเป็นแบบอย่างที่ดีของชาวเพชรบูรณ์ มีนเรศวรมหาราชที่ได้เคยกรีธาทัพผ่านมาทางเพชรบูรณ์ และในสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชก็เคยมาพักทัพไว้ที่วัดเพชรบูรณ์ จนกระทั่งเกิดตำนานหลวงพ่อเพชรมีชัย จอมพล ป. พิบูลสงครามสร้างเมืองเพชรบูรณ์ยุคใหม่โดยการสร้างนครบาลเพชรบูรณ์ และเป็นที่น่าับถือมากคือ หลวงพ่อทบ นอกจากนั้นเรายังมีแชมป์เปียนโลก เพชรบูรณ์มีแชมป์เปียนโลกหลายคนตั้งแต่ แสนศักดิ์ เมืองเขาทราย แกแลคซี่ สองแชมป์เปียนโลกคู่แฝดชาวไทย และนอกจากนี้ยังมีนักมวยสมัครเล่นนักมวยไทยหลายคนที่ไม่ไปจากจังหวัดเพชรบูรณ์

9. การเกษตร ที่จะต้องกล่าวถึงลำดับแรก คือ มะขามหวานเป็นและผลไม้เอกลักษณ์ของจังหวัดเพชรบูรณ์ ที่สร้างรายได้ให้แก่เป็นจำนวนมาก ซึ่งก็ต้องการบำรุงพันธุ์พัฒนาพันธุ์ แล้วก็ส่งรูปธรรมต่อไป นอกจากนี้เรายังมีบริษัทจุฬาไหม ไทยซึ่งเป็นโรงเส้นยืน

ที่ใหญ่ที่สุด ในเอเชียอาคเนย์ มีการส่งเสริมการปลูกหม่อน เพชรบูรณ์เป็นอย่างดีที่น่าสนใจคือว่า เราไม่มีการทอผ้าไหมปลูกหม่อนเลี้ยงไหมซึ่งเป็นไหมชนิดพิเศษคือ ไหมเส้นยืน ไม่เหมือนทางภาคอีสานซึ่งจะเป็นเส้นสั้น ๆ นอกจากนั้นบริษัทปลูก สละ ส้ม ส้มโอ และผลิตภัณฑ์จากปลา เหมาะสมที่จะเป็นของฝากสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างมาก อีกประการหนึ่งก็คือพืชผักเมืองหนาว ที่ไร่บีเอ็ม ดอกไม้ ผลไม้เมืองหนาวหลายอย่าง เรามีตลอดที่บริเวณสี่แยกซึ่งเป็นตลอดกลางผักที่ใหญ่มากที่จะส่งไปส่วนต่าง ๆ ในประเทศที่จะมีการรับซื้อจิงกับผู้ที่ปลูกมาทำการดองแล้วส่งขายที่ประเทศอำเภอหล่มสักและหล่มเก่า ซึ่งเป็นโรงงานขนาดใหญ่ สัญลักษณ์อีกอย่างก็คือ ใบบายูบ เรามีการปลูกใบบายูบแล้วก็ยาฟันซึ่งนำมาผลิตเป็นยาการปลูกมาก และได้ชื่อว่าเป็นใบบายูบที่เมืองเพชรบูรณ์ ศักยภาพก็คือ เรื่องพืชผลที่เป็นหลักสำคัญในเรื่องของเศรษฐกิจในจังหวัด จังหวัดเพชรบูรณ์ปลูกข้าวโพดมากที่สุดในประเทศไทยเป็นข้าวแล้วก็มีถั่วเขียวที่เรียกว่า ถั่วมัน หรือ ถั่วเขียวผิวมัน อันนี้เพชรบูรณ์ถือเป็นอาชีพหลักของชาวเพชรบูรณ์ (จังหวัดเพชรบูรณ์. 2550 : เว็บไซต์)

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

รัฐทิติยา หิรัญหาค (2544 : 13) ได้ศึกษาวิจัยแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี กล่าวถึงบทบาทวัฒนธรรมไทยในการท่องเที่ยว ได้แบ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ คือ ประเภทธรรมชาติ ประเภทสถานที่ ทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ ศาสนสถาน โบราณสถาน และประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรมทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านี้จัดอยู่ในกลุ่มของวัฒนธรรมทั้งสิ้น โดยพิจารณาจากความหมายและลักษณะของวัฒนธรรม ประเภทที่ 2 เป็นผลผลิตของวัฒนธรรมที่มีตัวตนเป็นรูปธรรมที่เห็นได้ชัดเจนประเภทที่ 3 มาจากแนวความคิด ความเชื่อ วิถีประชา ซึ่งเป็นนามธรรม แต่ได้มีการพัฒนาจนมีองค์ประกอบมาเสริมขึ้น และมีลักษณะทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปแบบหากขึ้น ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสการท่องเที่ยวประเภทนี้ได้โดยตรงสำหรับประเทศไทย วัฒนธรรมที่นำมาใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยว ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน แหล่งประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน เทศกาลงานประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และอรัชยาศัยไมตรี ของคนไทย ทรัพยากรประเภทศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้เมื่อรวมกันแล้วจึงกลายเป็นความสอดคล้อง ผสมผสาน และกลมกลืนเป็นวัฒนธรรมไทยได้อย่างสมบูรณ์

ดังนั้นแนวคิดด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงวางแผนในพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ อีกมาก ซึ่งแนวคิดทางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสามารถประมวลเป็นหัวข้อสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1. การตัดสินใจวางแผนและพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ต้องคำนึงถึงคุณค่าทางด้านกายภาพ และวัฒนธรรมของพื้นที่
2. การกำหนดรูปแบบของการท่องเที่ยวภายในชุมชน ต้องคำนึงถึงศักยภาพ การรองรับนักท่องเที่ยว ทั้งในแง่ของกายภาพ ระบบการบริการต่าง ๆ และความเปราะบางทางวัฒนธรรม
3. การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องยึดความสมดุลทางวัฒนธรรมและวิถีชุมชนเป็นหลัก และต้องไม่ให้เกิดผลกระทบในเชิงลบต่อคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน
4. การท่องเที่ยวจะต้องเป็นการจัดการและพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development)
5. ชุมชนควรจะมีบทบาทในการวางแผนเพื่อการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ชุมชน ตั้งแต่เริ่มต้น
6. ประชาชนในชุมชนควรได้รับประโยชน์จากการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างเท่าเทียมกับผลประโยชน์ที่ได้รับอาจจะอยู่ในรูปแบบที่แตกต่างกัน

แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นคิดในการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม มรดก สิ่งแวดล้อม และประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นอันเป็นส่วนเติมเต็มให้กับประชาชนภายใต้ความกลมเกลียวของคนในพื้นที่นั้นๆ ดังนั้นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงจำเป็นต้องผนวกศิลปะท้องถิ่น การนันทนาการ และทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเป็นจุดขายไว้ด้วย

สำหรับแนวคิดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) ในความหมายของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวก และสนับสนุนอนุรักษ์ จัดการมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อให้เข้าถึงคนในชุมชน และผู้มาเยือน การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะต้องเคารพสถานที่ ชีวิตวัฒนธรรมของคนในชุมชน ซึ่งมีหลักเกณฑ์และเป้าหมายในการอนุรักษ์ โดยจะต้องเป็นไปอย่างรับผิดชอบพร้อมกับการจัดการที่ดีควบคู่กันระหว่างสมาชิกในชุมชนท้องถิ่นและผู้มาเยือน เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงมรดกทางวัฒนธรรมในชุมชนทางตรงมากที่สุด ทั้งนี้ในการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมต้องกระทำอย่างตรงประเด็นและเข้าใจได้ง่ายระหว่างคนในชุมชนและผู้มาเยือนอย่างเหมาะสม

โดยผ่านสื่อต่าง ๆ อาทิ การให้การศึกษา เครื่องมือสื่อสาร เทคโนโลยี ตลอดจน การอธิบายทางตรงให้ทราบถึงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมพร้อมนี้ควรต้องมี สิ่งอำนวยความสะดวกและสนับสนุนให้มีการสื่อความหมายกระตุ้นจิตสำนึกสาธารณะเพื่อให้มรดก ทางวัฒนธรรมคงอยู่ได้นาน ทั้งนี้แนวคิดในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่ พระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จึงมีลักษณะดังนี้

1. แนวคิดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ วัฒนธรรมประเพณี ส่งเสริมการท่องเที่ยวในแหล่งเที่ยวเดิมเพิ่มขึ้น พร้อมทั้งสำรวจแหล่งท่องเที่ยว ใหม่ และเร่งพัฒนาเพื่อเป็นการกระจายนักท่องเที่ยว นำรายได้สู่ชุมชน ตระหนักถึงการอนุรักษ์ ดูแลสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว และปรับปรุงอยู่ในสภาพที่คงความสมบูรณ์
2. พัฒนาเส้นทางแหล่งท่องเที่ยว โดยพัฒนาเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อสู่ แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด และเชื่อมโยงสู่กลุ่มจังหวัด และข้ามกลุ่มจังหวัด
3. พัฒนาสินค้าพื้นเมือง สินค้า OTOP และการบริการนักท่องเที่ยว มีคุณภาพดี ราคาเหมาะสมไม่แพง และได้รับการรับรองมาตรฐานจากหน่วยงานที่ควบคุมดูแล
4. พัฒนาสมรรถนะบุคลากรด้านการท่องเที่ยว อาทิ มัคคุเทศก์ และบุคลากร ด้านการท่องเที่ยวให้ได้รับ การอบรมฯ ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ได้รับการอบรมจาก หน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยผ่านเกณฑ์การอบรมตามหลักสูตร ศึกษาดูงาน ด้านการท่องเที่ยวภายในและต่างประเทศ
5. ร่วมกันวางแผน การมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งประกอบด้วยชุมชน และองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ในการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง
6. ร่วมจัดทำข้อกำหนด เกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยว กำกับ ติดตาม และประเมิน ความคิดเห็นชุมชน
7. ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยกำหนดนโยบายในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในท้องถิ่น ไว้ดังนี้ คือ
 - 7.1 สร้างความรู้ และฝึกทักษะ ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้คน ในท้องถิ่น
 - 7.2 ร่วมกับชุมชนท้องถิ่นจัดกิจกรรมฝึกอบรมการเป็นเจ้าบ้านที่ดี คนในท้องถิ่น เป็นอาสาสมัครท่องเที่ยวในชุมชน
 - 7.3 ค้นหาและสำรวจแหล่งท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรมประเพณีในพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อเชื่อมต่อการท่องเที่ยวในชุมชน
 - 7.4 สร้างจิตสำนึกในนักท่องเที่ยวตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์

แมคอินทอช และ โกลด์เนอร์ (McIntoch and Goldner. 1989) กล่าวว่า “การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสร้างความคุ้นเคยกับประชาชนในท้องถิ่นอื่น ๆ หรือประเทศอื่น ๆ เพื่อที่จะเข้าใจและซาบซึ้งต่อวัฒนธรรมของประชาชนเหล่านั้น ดังนั้น การท่องเที่ยวจึงเป็นการก่อให้เกิดความรู้ และการติดต่อดสื่อสาร ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างความเข้าใจของคนทั้งโลกเข้าด้วยกัน อันจะนำไปสู่สันติสุขในการอยู่ร่วมกันทั้งปัจจุบันและอนาคต”

ฟิลลิป ไฟเฟนไชด์ และจอฟเฟอร์รี วอลล์ (Philip Feifan Xie & Geoffery Wall 2000) กล่าวว่า “การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม และนำพาผู้คนจากดินแดนและชาติพันธุ์แตกต่างกันมาพบประซึ่งกันและกัน”

ไรท์ซิงเกอร์ (Reisinger. 1994) กล่าวว่า “การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นความสนใจพิเศษในการสืบค้นและแสวงหาประสบการณ์การมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมใหม่ ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความงาม สติปัญญา อารมณ์และจิตใจ”

สมิท (Smith. 1989) กล่าวว่า “การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทำให้นักท่องเที่ยวได้ซึมซับและมองเห็นถึงวิถีชีวิตของสังคมในอดีตผ่านสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏให้เห็น เช่น แบบบ้าน งานหัตถกรรม เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำมาหากินและการแต่งกาย เป็นต้น

ไพแกรม (Pigram. 1993) กล่าวว่า “สิ่งจูงใจสำคัญของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมคือความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในเรื่องของความแตกต่างในวิถีชีวิต การแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดซึ่งกันและกัน”

กรีนวูด (Greenwood. 1982) กล่าวว่า “ทั้งการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวทางมนุษยชาติ (Ethnic Tourism) ล้วนแล้วแต่นำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ต่างโดยมีโอกาสดูสัมผัสวัฒนธรรมที่แท้จริงของชาติต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด”

โฮเวลล์ (Howell. 1993) กล่าวว่า “ผู้คนที่เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อที่จะเรียนรู้ หาประสบการณ์ และความบันเทิง นักท่องเที่ยวบางกลุ่มเห็นว่า คนท้องถิ่นที่มีวัฒนธรรมที่แปลกและโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ก็สามารถเป็นสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวได้เช่นกัน สิ่งที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้โดดเด่นก็คือ การที่นักท่องเที่ยวสามารถเพิ่มพูนประสบการณ์ความรู้และมุมมองทางด้านวัฒนธรรมที่กว้างไกล”

โคลท์แมน (Coltman. 1989) ได้สรุปแนวทางในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ 9 ประการ ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจในสังคม

2. การพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ และความต้องการของชุมชนว่าจะต้องการให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในชุมชนมากน้อยเพียงใด

3. วิธีและความถี่ในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยว ควรได้รับความเห็นความชอบจากประชาชนในท้องถิ่น เพราะจะเป็นเครื่องวัดว่าท้องถิ่นนั้น ๆ ต้องการนักท่องเที่ยวประเภทใด และจำนวนเท่าไร

4. ควรมีความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชน ในการพยายามที่จะทำให้อุตสาหกรรมเป็นสถานที่พักผ่อนที่มีความสมบูรณ์และมีคุณภาพ

5. ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ไม่ควรให้มีผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่นผู้ที่เกี่ยวข้องในการวางแผนจึงต้องมีความระมัดระวัง และต้องวางแผนรองรับในเรื่องนี้เอาไว้ด้วยเพื่อที่จะรักษาวัฒนธรรมและค่านิยมของท้องถิ่นให้คงอยู่

6. เงินทุน แรงงาน รวมทั้งนักบริหารการท่องเที่ยว ควรมาจากชุมชนเจ้าของท้องถิ่นเพื่อที่ท้องถิ่นจะสามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการได้

7. ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรม และงานเทศกาลที่จัดขึ้นเพื่อนักท่องเที่ยว

8. เรื่องงานและงานเทศกาลที่จัดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยว จะต้องสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และสภาพทางภูมิศาสตร์ทางท้องถิ่น

9. ก่อนที่จะลงมือการพัฒนาการท่องเที่ยว ควรพยายามขจัดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนให้เรียบร้อย

ดุษฎี ชุมสาย และญิบพัน พรหมโยธี (2527 : 18) กล่าวว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในสถาบันหรือสถานศึกษาที่มีชื่อเสียงหรือในประเทศที่น่าสนใจก็เพื่อศึกษาพิจารณาชีวิตความเป็นอยู่ในแง่มุมมานุษยวิทยาและสังคม เพื่อชมโบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เพื่อติดตามความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยีปัจจุบัน เพื่อชมศิลปะนานาชาติพรณในหอศิลปะ เพื่อนมัสการศูนย์ศาสนาที่สำคัญ เพื่อร่วมปฏิบัติในงานมหกรรม งานฉลอง และเพื่อชมการแสดงศิลปะครั้งสำคัญ ๆ

วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์ (2537 : 21-25) กล่าวว่า เมื่อสังคมมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยมงานศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมบางอย่างก็ถูกปล่อยปะละเลยให้สูญหาย ด้วยสาเหตุของประโยชน์ใช้สอยน้อย ความไม่จำเป็นหรือไม่สะดวกต่อวิถีชีวิตสมัยใหม่ตลอดจนอิทธิพลของความเจริญหรือความเป็นเมือง (Civilization) แต่เมื่อมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวมาสู่ท้องถิ่นนั้นก็กระตุกให้เกิดการฟื้นฟูวัฒนธรรมพื้นบ้านขึ้นมาเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว จึงก่อ

ประโยชน์ขึ้น 2 ทางคือ การอนุรักษ์หรือสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้าน และการพัฒนาวัฒนธรรมพื้นบ้านให้เป็นทรัพยากรท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542 : 11) กล่าวว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อมุ่งการให้ความรู้และความภาคภูมิใจที่มุ่งเน้นเสนอลักษณะวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถานที่ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของสังคม

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542 : 25) สรุปได้ว่า “การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวที่มุ่งเสนาทางลักษณะทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถานที่ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นและเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่สังคม เป็นการท่องเที่ยวในเชิงการให้ความรู้และความภาคภูมิใจ

บริษัทมรดกโลก จำกัด (2537 : 16) กล่าวถึง การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Culture Tourism) ว่าเป็นกลไกที่แยก “นักท่องเที่ยว” ออกจาก “นักท่องเที่ยว” ได้อย่างชัดเจน ตั้งแต่อาชีพฐานะทางเศรษฐกิจ โลกทัศน์ รสนิยม และความสนใจที่ค่อนข้างไปทางการศึกษา ทำให้ อยากรู้อยากเห็น ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรมของสถานที่ที่ไปพบเห็น เพื่อเปรียบเทียบกับบ้านเมืองของตนสะท้อนถึงความเป็นนักคิด นักจัดการที่แสวงประสบการณ์เพื่อปรับปรุงคุณภาพมากกว่าจะสนุกอย่างเดียว เหมือนกันกับนักท่องเที่ยวทั้งหลายที่เอาความพึงพอใจของตนเป็นที่ตั้งโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบอย่างหนึ่งอย่างใดต่อชุมชนหรือประเทศที่ตนไปเที่ยว

โครงการวิถีทรรศน์ (2540 : 14) กล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่น โดยต้องเดินทางเข้าไปเยี่ยมชมอย่างเกรงใจ ให้ความเคารพต่อศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและรักษาสິงแวดล้อม หากสามารถกระทำได้เช่นนี้ก็จะเกิดประโยชน์จากการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมเดินทางท่องเที่ยว

พงศร เกษสำลี (2537 : 13) กล่าวว่า วัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ โบราณวัตถุสถาน แหล่งประวัติศาสตร์ สถานที่สำคัญทางศาสนา งานศิลปกรรม สถาปัตยกรรมนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ งานเทศกาลประเพณี งานศิลปหัตถกรรม และสินค้าของที่ระลึกในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนภาพวิถีชีวิตและอศยาศัยไมตรีของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นสิ่งทีเพิ่มรสชาติในการเดินทางให้แก่นักท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง

สามพร มณีไมตรีจิต (2535 : 23) กล่าวถึง บทบาทวัฒนธรรมไทยจากการท่องเที่ยวจากการแบ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวออกเป็นประเทศใหญ่ 3 ประเภทใหม่ คือ ประเภทธรรมชาติ ประเภทสถานที่ ประเภทประวัติศาสตร์ ได้แก่ ศาสนสถาน โบราณสถาน และประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม ซึ่งพบว่านอกจากประเภทแรกแล้ว ทรัพยากรท่องเที่ยวล้วนจัดอยู่กลุ่ม ของวัฒนธรรมทั้งสิ้น โดยพิจารณาจากความหมาย และลักษณะของวัฒนธรรม

ประเภทที่ 2 เป็นผลผลิตของวัฒนธรรมที่มีตัวตน เป็นรูปธรรมที่เห็นได้ชัดเจน ส่วนประเภทที่ 3 เป็นต้นตอมาจากแนวความคิด ความเชื่อ วิถีประชา ซึ่งเป็นนามธรรมแต่ได้มีการพัฒนาจนถึงองค์ประกอบมาเสริมขึ้นจนมีลักษณะทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปแบบประกอบขึ้นมา ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสกับทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทนี้ได้โดยตรง สำหรับประเทศไทยวัฒนธรรมที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยว ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางวัดอุทยาน แหล่งประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน งานศิลปกรรม สถาปัตยกรรม นาฏศิลป์ วัฒนธรรม การละเล่นพื้นบ้าน เทศกาล งานประเพณี งานหัตถกรรม และสินค้าในท้องถิ่นต่างๆ ตลอดจนวิถีความเป็นอยู่และอัธยาศัยไมตรีของคนไทยทรัพยากรประเภทศิลปวัฒนธรรมมากมายหลายประเภท แต่เมื่อรวมกันแล้วกลับมีความสอดคล้อง ผสมผสาน และกลมกลืนเป็นวัฒนธรรมไทยได้อย่างสมบูรณ์

สมชาย หิรัญกิจ (2530 : 18) ได้กล่าวในแง่ของการใช้วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวว่า ควรใช้ทั้งวัฒนธรรมที่เป็นรูปแบบเดิม และวัฒนธรรมที่ประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัย ถ้าในกรณีท้องถิ่นมีวัฒนธรรมดั้งเดิมก็การปล่อยไว้อย่างไม่ตัดแปลงอะไร แต่ในบางโอกาสที่เป็นการแสดงให้นักท่องเที่ยวต่างท้องถิ่นมาชม เพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย และเพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรมพอสมควรก็อาจจะมีการตัดแปลงให้กะทัดรัด เช่น การแต่งตัวให้ดูสวยงามขึ้นแต่อย่าไม่ทำกับเสียพื้นฐานเดิมของวัฒนธรรม อย่างเช่น การที่กรมศิลปากรนำเอาสิ่งเก่า ๆ มาประยุกต์ตัดแปลงนั้นเป็นสิ่งที่เหมาะสมแล้ว แต่ในส่วนของวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เขาเล่นกันแบบเดิมก็คงไว้เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินในแต่ละระดับแต่ละกลุ่มบุคคล

เสรี วงศ์ไพจิตร (2530 : 16) กล่าวว่าการนำวัฒนธรรมพื้นบ้านมาบริการนักท่องเที่ยว นั้นถ้าหากขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องหวังผลกำไรจนเกินควร และขาดสำนึกของนักอนุรักษ์ ก็จะทำให้เกิดการประยุกต์ตัดแปลงจนผิดเพี้ยนกระทั่งไม่มีเอกลักษณ์ และค่อยๆ ค่อยๆ ปล่อยให้สูญหายไป ในที่สุดก็จะไม่สามารถดึงดูดความสนใจและความเลื่อมความนิยมไปจากนักท่องเที่ยว

ขวัญสุดา ชันชวิทย์ (2541 : 15) ได้ศึกษา การเปรียบเทียบการจัดการสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสองแห่งในเมืองเก่าอยุธยา ที่มีผลต่อชุมชนท้องถิ่น กรณีศึกษา การจัดการแบบมูลนิธิ กับแบบชุมชนดั้งเดิม ผลการศึกษาความคิดเห็นชุมชนต่อการจัดการ 2 รูปแบบ พบว่า การจัดการของกลุ่มชุมชนดั้งเดิมให้ประโยชน์ต่อชุมชน ท้องถิ่น ที่มีที่อาศัยอยู่โดยรอบพื้นที่ ได้มากกว่าเพราะการจัดการเน้นการส่งเสริม การมีส่วนร่วมของชุมชน ส่วนการจัดการของกลุ่มมูลนิธิแม้มีการจัดสรรเงินรายได้เพื่อ พัฒนาหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชน อยู่ทั้งเป็นการให้ประโยชน์ต่อกลุ่มคนเพียงบางคนหรือ เพื่อพื้นที่ของตน

ชววิทย์ มิตรชอบ (2544 : 19) ได้ศึกษา การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยระบบสหกรณ์ : กรณีศึกษาสหกรณ์ไฟฟ้าโครงการ หลวงแม่กำปอง จำกัด จังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษาพบว่า การจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยระบบสหกรณ์มีความเหมาะสมต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาคมท้องถิ่นในการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ธิป ศรีสกุลไชยรัก (2543 : 16) ได้ศึกษา การอนุรักษ์ย่านบางรักเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการท่องเที่ยว เหมาะสมกับพื้นที่ศึกษา คือการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและวัฒนธรรม โดยมีพื้นฐานความคิด มาจากแนวคิดในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และชุมชน การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

อนันต์ สุรพัฒน์ (2541 : 26) ได้ศึกษา การศึกษาเปรียบเทียบเชิงพื้นที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ แหล่งท่องเที่ยวประเภทมรดกทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า พบว่ากระบวนการในการเปิดโอกาสให้ ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ยังมี ไม่มากพอ และยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร อีกทั้งประชาชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีเวลาในการเข้ามามีส่วนร่วมมากนัก เนื่องจากต้องประกอบอาชีพ ในการทำมาหากินตลอดทั้ง

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สามารถนำเสนอองค์ความรู้ สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวที่มุ่งเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนประเพณี ศิลปวัฒนธรรม โบราณวัตถุโบราณสถาน เพื่อก่อให้เกิดมิตรภาพ ความรู้ ความเข้าใจ และความซาบซึ้งใจในวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ โดยคำนึงการอนุรักษ์สิ่งที่ล้ำค่าของชุมชนให้คงอยู่ต่อไป อีกทั้งต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวตระหนักถึงการอนุรักษ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมโดยไม่กระทบกับวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นรวมถึงการถูกรบกวนทางวัฒนธรรมจากภายนอก

สรุปแนวคิดด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้กล่าวว่าเป็นรูปแบบการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวเป็นโบราณสถาน ศาสนสถาน รวมถึงการเดินทางเพื่อชื่นชมวิถีชีวิต เทศกาลงานประเพณี และศิลปวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อบุคคลในชุมชนนั้น ๆ โดยให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด หรือไม่ให้เกิดขึ้นเลยหากเป็นไปได้ ทางด้านเจ้าบ้านหรือชุมชนท้องถิ่นก็สมควรที่จะรักษาวัฒนธรรมพื้นบ้านดั้งเดิมไว้ไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือตัดแปลงศิลปวัฒนธรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่ถ้าหากมีความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยก็สามารถทำได้แต่ต้องไม่ให้เสียรูปแบบดั้งเดิมหรือความหมายที่เป็นหัวใจสำคัญของวัฒนธรรมนั้น ๆ ซึ่งหาไม่รักษาไว้จะก่อให้เกิดการสูญเสียคุณค่าทางวัฒนธรรมในที่สุด

ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้วิถีชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม การที่มนุษย์ใช้ชีวิตความเป็นอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวและสังคม มีการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนค้าขาย ทำให้เกิดการซึมซับรับเอาวัฒนธรรมที่ตนไปสัมผัสก่อให้เกิด การแพร่กระจายแล้ว เกิดการถ่ายทอดจากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่ง โดยมีนักคิดที่อธิบายถึง การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ดังนี้ จี.เอลเลียท สมิท (G.Elliot Smith) วิลเลียม เจ.เพอร์รี่ (Rilliam J.Perry) และ ริเวอร์ส (W.H.R.Rivers) ชาวอังกฤษ (ยศ สันตสมบัติ. 2540 : 25) มีความเห็นว่าอียิปต์ถือเป็นจุดกำเนิดอารยธรรมชั้นสูงสุด ที่ทำให้เกิดการแพร่กระจายไปยังชนชาติต่าง ๆ ในโลกด้วยการติดต่อค้าขายกันทำให้ความรู้ ศิลปวิทยาการ แพร่กระจายไปยังภูมิภาคต่าง ๆ

สำหรับฟริตซ์ แกรบ (Fritz Graegb) และวิลเฮล์ม ชมิตซ์ (Wilhelm Schmidt) ชาวเยอรมันและชาวออสเตรีย มีความเห็นว่า จุดศูนย์กลางของวัฒนธรรมมิได้มีเพียงจุดเดียวแต่มีหลายจุดแต่ละจุดแพร่กระจายวัฒนธรรมของตนออกไปรอบ ๆ เป็นวงกลมเรียกว่า (Culture Circle หรือ Kulturkreis) วงรอบทางวัฒนธรรม โดยทั้งสองกลุ่มมีความเห็นว่ามนุษย์ส่วนใหญ่ในสังคมต่าง ๆ มักไม่ค่อยมีความคิดสร้างสรรค์ ไม่รู้จักคิดค้นสิ่งใหม่ของตนเองแค่ลอกเลียนแบบผู้อื่นเสมอ หรือที่เรียกว่า การหยิบยืม

ในขณะที่ คล้าก วิสเลอร์ (Clark Wissler) อัลเฟรด โคลเบอร์ (Alfred-Kroeber) ชาวอเมริกา (นิยพรรณ วรณศิริ. 2540 : 99-101) มองว่าวัฒนธรรมจะแพร่กระจาย จากศูนย์กลางหรือจุดกำเนิดไปยังเขตคณาภูมิศาสตร์เดียวกัน และยุคสมัยที่ใกล้เคียงกันเท่าที่เกิดการยอมรับในสังคมนั้นการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมสามารถไปได้ทุกที่ในที่ไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ และในที่มนุษย์สามารถเดินทางไปถึง โดยที่คนสามารถสร้างวัฒนธรรมได้ทุกที่ เพื่อสนองตอบจำเป็นขั้นพื้นฐานของตน วัฒนธรรมจะแพร่กระจายไปในทุกพื้นที่ที่ไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ขวางกั้นและไม่จำเป็นต้องแพร่กระจายในรูปแบบวงกลม

การศึกษาการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมสามารถใช้หลักวิธีการได้ดังนี้

1. หลักภูมิศาสตร์ แกะรอยพื้นที่ ดูจากสถานที่อาณาเขตรอยต่อทางวัฒนธรรมซึ่งจะเกิดวัฒนธรรมแบบผสมผสาน
2. ใช้ประวัติศาสตร์สืบค้น ช่วยให้รู้ความเป็นมาและสนับสนุนการตีความ
3. การขุดค้นทางโบราณคดี เพื่อให้สิ่งที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน สามารถบอกถึงพฤติกรรมของคนหรือผู้สร้างและเรื่องราวในยุคสมัยนั้นได้ดี
4. ดูวิวัฒนาการของวัฒนธรรม ว่ามีขั้นตอนและการเติบโตเป็นมาอย่างไร

วิธีการทั้ง 4 หลักสามารถนำมาศึกษาการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจะทำให้ทราบถึงความเป็นมาของวัฒนธรรมเดียวกันหรือไม่ และวัฒนธรรมใดจะเป็นแม่บทของอีกวัฒนธรรมหนึ่งเพื่อหาวัฒนธรรมต้นกำเนิด

นอกจากนี้ นิยพรรณ วรรณศิริ (2540 : 93) กล่าวถึงหลักการของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมอันเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ต้องไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ขวางกั้น เพราะสภาพภูมิศาสตร์เป็นตัวกำหนดเส้นการเดินทางของมนุษย์ที่จะนำวัฒนธรรมติดตัวไปเผยแพร่ยังพื้นที่ต่าง ๆ
2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เกิดจากปัญหาความยากจน ความไม่พอเพียงต่อการยังชีพ ทำให้มนุษย์ต้องแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า เพื่อความอยู่รอด
3. ปัจจัยทางสังคม มีการแลกเปลี่ยนวิธีการ พฤติกรรม และความรู้ใหม่จากการไปศึกษาต่างถิ่น หรือการรู้จักแต่งงานกับคนต่างวัฒนธรรม และการอพยพย้ายถิ่นที่อยู่
4. ปัจจัยทางการคมนาคม เป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม เพราะ การมีถนนหรือระบบขนส่งที่ดี ทำให้มีการติดต่อสื่อสาร ค้าขายแลกเปลี่ยนช่วยให้การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเป็นไปได้รวดเร็ว

สรุปได้ว่า การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นได้จากปัจจัยต่าง ๆ เป็นตัวกระตุ้นและเป็นแรงผลักดันที่ทำให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นที่อยู่ของมนุษย์และนำความเชื่อทางวัฒนธรรมติดตัวไปเผยแพร่ในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ หรือการแลกเปลี่ยนค้าขายทำให้วัฒนธรรมเกิดการหลั่งไหลและผสมผสานเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน จนเป็นวัฒนธรรมที่ยอมรับและเข้มแข็งทางสังคม

นักปราชญ์ทางวัฒนธรรมเช่น Edward Sapir และ Franz Boas มีแนวความคิดว่า วัฒนธรรมนั้นเกิดจากแหล่งศูนย์กลางเป็นแหล่งๆ ไปแล้วแพร่กระจายไปตามพื้นที่ ๆ มันจะไปถึงได้ตามวันเวลาที่ผ่านไป และอาศัยการติดต่อเชื่อมโยงของมนุษย์ชาติในโลกที่มีแนวโน้มที่จะติดต่อถึงกันตลอดเวลา วัฒนธรรมตามแหล่งต่างๆ ของโลกที่มีส่วนคล้ายคลึงกันนั้นมีสาเหตุมาจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมนี้เอง Boas (1940) เชื่อว่าวัฒนธรรมที่เจริญสูงสุดขณะนั้น ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่งไม่ได้หมายความว่ามันเกิดจากแหล่งอื่นมาก่อน แต่มาเจริญในที่ ๆ มันปรากฏอยู่ ณ ที่ ตัวอย่างเช่น ศาสนาคริสต์เกิดที่ตะวันออกกลาง (เยรูซาเล็ม) แต่มาเจริญรุ่งเรืองในยุโรปและอเมริกา วัว ควาย ซึ่งเป็นที่มาของวัฒนธรรมหลายรูปแบบของสังคมอัฟริกาที่ไม่ได้เกิดแต่แรกที่อัฟริกา แต่แพร่กระจายมาจากที่อื่นเป็นต้น

พอจะสรุปแนวคิดที่เกี่ยวกับการแพร่กระจายวัฒนธรรมของ Boas ได้ว่า

1. วัฒนธรรมอาจจะเกิดและพัฒนาเสียก่อน ณ จุดเกิดแล้วแพร่กระจายตัวไปยังแหล่งอื่น ๆ โดยรวม

2. วัฒนธรรมอาจจะเกิด ณ แห่งหนึ่ง แล้วจึงแพร่กระจายไปพร้อมกับพัฒนาตัวเอง ณ แห่งอื่น ๆ ได้

การที่ Boas สรุปทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมว่าวัฒนธรรมเกิดขึ้นจากแหล่งหนึ่งแล้วแพร่กระจายไปอีกแห่งหนึ่ง ทำให้วัฒนธรรมหลาย ๆ แหล่งที่ต่อเนื่องมีลักษณะคล้าย ๆ กัน นั้น Boas ไม่ได้หมายถึงการแพร่กระจายของวัฒนธรรมแบบล่องลอยไปโดยตัวของมันเองหากแต่มีปัจจัยอื่น ๆ มาประกอบ ได้แก่

1. ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ส่งเสริมการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมต้องมีลักษณะดังนี้ ต้องเป็นพื้นที่ต่อเนื่องกัน ต้องไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ขวาง เช่น ทะเล ภูเขา ป่าไม้ หิมะ และทะเลทราย เป็นต้น

2. ปัจจัยทางระยะทาง หมายถึงต้องไม่อยู่ไกลเกินกว่าที่คนและวัฒนธรรมแพร่กระจายไปถึงได้

3. ปัจจัยทางเทคโนโลยีการสื่อสารคมนาคม นั่นคือวิธีการที่คนจะไปมาหาสู่ติดต่อถึงกันได้ ถึงแม้จะมีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ขวางก็ตาม

4. ปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นตัวสนับสนุนการแพร่กระจายที่สำคัญปัจจัยหนึ่งจะเห็นได้ว่าคนที่มีเงินเท่านั้นที่จะสามารถเดินทางไปยังสังคมอื่น ๆ ได้ เมื่อไปถึงที่ใดก็จะเผยแพร่วัฒนธรรมของตนที่นั่นทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม

5. ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม การแพร่กระจายอาจเกิดจากคนจากสังคมหนึ่งเดินทางไปศึกษาต่อ ณ อีกสังคมหนึ่ง ทำให้ได้แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันขึ้น เกิดภัยสงครามในสังคมหนึ่งทำให้มีคนอพยพโยกย้ายไปอยู่อาศัยในอีกสังคมหนึ่ง เกิดจากการแต่งงานระหว่างคนต่างวัฒนธรรมขึ้นเกิดภัยธรรมชาติเช่น ความแห้งแล้ง โรคระบาด ฯลฯ ทำให้คนอพยพโยกย้ายไปอยู่ที่อีกสังคมหนึ่ง

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับ เขตวัฒนธรรม (Culture Areas) อยู่มากที่สุด เพราะในเขตที่คนไปมาติดต่อกันได้สะดวกจะมีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน

1. วัฒนธรรมสัมผัส

การแพร่กระจายตัวของวัฒนธรรมออกไปรอบทิศทางย่อมไปสัมผัส (Contact) เข้ากับวัฒนธรรมเดิมของสังคมแห่งใหม่ การสัมผัสกันของวัฒนธรรมที่ต่างกันสองวัฒนธรรมนั้นมีที่มาจากที่คนต่างวัฒนธรรมมาสังสรรค์กันจะเป็นโดยความบังเอิญหรือจงใจก็ตามย่อมจะเกิดการเกี่ยวข้องกันทางพฤติกรรมส่วนบุคคลเสมอ การพูดจากันครั้งแรก ๆ อาจจะไม่เข้าใจกัน แต่มนุษย์ก็มีวิธีที่ดีกว่าโดยใช้ภาษาไปและภาษาท่าทาง (Gesture) ต่อมารู้จักกันมาก ๆ ก็เริ่มพูดจากันรู้เรื่อง เพราะได้ฝึกหัดทำความเข้าใจกันบ่อย ๆ ต่อมาจะนำไปสู่การปฏิสังสรรค์กันในรูปแบบพฤติกรรม

อื่น ๆ เช่น พฤติกรรมทางเศรษฐกิจอาจมีการขอข่าวกัน มีการแลกอาหารกัน และมีการค้าขายกัน เป็นต้น การปฏิสังสรรค์กันของคนสองวัฒนธรรมที่ต่างกันก็คือ การสัมผัสกันทางวัฒนธรรม เพราะวัฒนธรรมนั้นคือพฤติกรรมที่ติดตัวบุคคลมาดังนั้น วัฒนธรรมซึ่งแพร่กระจายมาพบกันและปฏิสังสรรค์กันก็คือการมาพบปะและสัมพันธ์กันของคนต่างวัฒนธรรมนั่นเอง วัฒนธรรมสัมผัสเป็นขั้นตอนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และเป็นขั้นตอนต่อจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

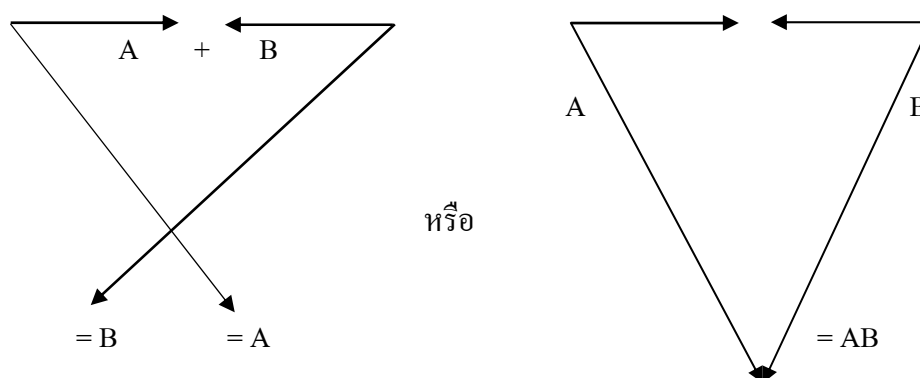
การหยิบยืมทางวัฒนธรรม

การหยิบยืมทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นหลังจากที่วัฒนธรรมต่างกันสองวัฒนธรรมมาพบกันย่อมมีการหยิบยืมแลกเปลี่ยนกันขึ้น การที่บุคคลจากต่างวัฒนธรรมมาสัมพันธ์กันย่อมหาทางที่จะแลกเปลี่ยนความเข้าใจซึ่งกันและกันเสมอ มิฉะนั้นจะทำความสัมพันธ์กันไม่ได้ วิธีแสดงออกซึ่งความคิดของบุคคลต่างวัฒนธรรมทั้งสองนี้ต่างจำพฤติกรรมใด ๆ ของกันและกันไว้แล้วเอาไปใช้เป็นประจําานาน ๆ เข้าย่อมถูกผนวกเข้ากับวัฒนธรรมเดิมของตน แต่ก็ยังพอจะแยกออกให้ว่าแบบใดเป็นวัฒนธรรมเดิมของคนและอันไหนของยืมมาจากคนที่คบหาจากต่างวัฒนธรรม การหยิบยืมวัฒนธรรมกันใช้เกิดมาจากการพบปะกันและความจำเป็นต้องเข้าใจกันและกันตัวอย่างของการหยิบยืมวัฒนธรรมกันใช้จะเห็นได้ง่าย ๆ รอบ ๆ ตัวเราเช่น คนไทยกับคนจีนยืมวัฒนธรรมทางภาษา ของกันและกันมาใช้มากมาย อาทิเช่นคนไทยยืมคำว่า “ถ้วยเดียว” “เกี้ยว” “เฮงชวย” ของจีนมาใช้จนลืมไปแล้วว่าเป็นคำจีน ส่วนจีนนั้นปัจจุบันนี้ก็รับประทานแกงเผ็ด ขายลาบ ขายข้าวแกงจืด ร้าวยไปตาม ๆ กัน ร้านอาหารไทยแต่คนจีนทำอาหารก็มีปรากฏมากมายในเมืองไทย

การผสมผสานทางวัฒนธรรม

หลังจากวัฒนธรรมที่ต่างกันสองวัฒนธรรมมาพบกัน สัมผัสกัน และเกิดการหยิบยืมแลกเปลี่ยนกับใช้ในระยะเวลาที่สม่ำเสมอและยาวนาน พอสมควร วัฒนธรรมทั้งสองผสมผสานกัน ปะปนกันหมด แต่ก็ยังรู้ว่าเป็นวัฒนธรรมของใครไม่ถึงกับปนกับจนแยกไม่ออกเมื่อผู้หยิบยืมวัฒนธรรมผู้อื่นกลับเข้าสู่กลุ่มชนเดิมของตน วัฒนธรรมเดิมนั้นก็จะดำรงรูปแบบเดิมไว้ดีอยู่ บุคคลนั้นก็ยิ่งประพฤติปฏิบัติตามวัฒนธรรมเดิมของตนไปตามเดิม แต่เมื่อออกมาพบปะหรือเผชิญกับคนจากวัฒนธรรมอื่นอีกเขาก็จะผสมผสานวัฒนธรรมของเขาเข้ากับวัฒนธรรมใหม่ที่มาสัมผัสกันอีกลักษณะของการผสมผสานทางวัฒนธรรมสามารถจะทำความเข้าใจได้ดียิ่งขึ้นจากรูปแบบดังตัวอย่างต่อไปนี้

จากรูปแบบวัฒนธรรม A ผสมผสานกับวัฒนธรรม B แต่ก็เกิดเป็นวัฒนธรรม B และ A อย่างเดิมตัวอย่าง เช่น คนจีนกับคนไทยอยู่ปนกันในสังคมไทย คนไทยก็กินอาหารจีน และใช้ภาษาจีนในภาษาไทย ส่วนคนจีนนั้นเมื่อออกนอกบ้านก็จะพูดภาษาไทยทำตัวแบบคนไทย แต่เมื่อกลับถึงบ้านก็จะพูดภาษาจีน ทานอาหารแบบจีน ใหัวพระจันทร์ไปตามเดิม เป็นต้น อยู่ลัดหลังคนไทยก็ว่าคนจีน คนจีนก็ว่าคนไทย

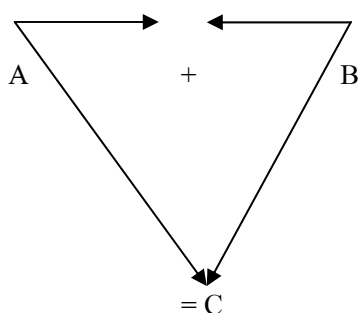
George M. Foster (1969) พูดถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรมว่าการผสมผสานทางวัฒนธรรมคือขบวนการที่วัฒนธรรมที่แตกต่างกันสองวัฒนธรรมมาพัวพันกันแล้วเกิดประปนกันขึ้น หลังจากนั้นต่อฝ่ายต่างแยกกันปฏิบัติวัฒนธรรมเดิมของตน

การผสมผสานทางวัฒนธรรมอยู่ในขบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่อยู่ค่อนข้างมาข้างท้ายของขบวนการมากแล้ว เป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่จะนำไปสู่การกลืนกลายทางวัฒนธรรม (Assimilation) และบางครั้งในบางสังคมเรายังจะแยกปรากฏการณ์ของการผสมผสานกับการกลืนกลายทางวัฒนธรรมไม่ออก ปราชญ์ทางสังคมของไทยหลาย ๆ คนได้เรียกชื่อปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมทั้งสองรวมเข้าด้วยกันเป็นชื่อเดียวกัน คำว่า “การผสมผสานกลมกลืนทางวัฒนธรรม” ที่จริงแล้วทั้งสองปรากฏการณ์ไม่ใช่สิ่งเดียวแต่อยู่ในขบวนการที่ใกล้เคียงกันมาก ในเรื่องของวัฒนธรรมสัมพันธ์ (Ethnic Relations) แล้วปรากฏการณ์ของระดับการปฏิสังสรรค์ระหว่างคนจากสองวัฒนธรรมส่วนใหญ่จะเน้นหนักอยู่ที่การผสมผสานมากกว่าการกลืนกลายทางวัฒนธรรม และสังคม “หลากหลายวัฒนธรรม” หรือ “สังคมพหุ” (Plural Societies) ก็คือสังคมที่มีคนจากหลายๆวัฒนธรรมมาอยู่รวมกันและต่างอยู่ปฏิบัติวัฒนธรรมเดิมของตนไปไม่สนใจกัน อาทิเช่น สังคมอเมริกันเป็นต้นการผสมผสานทางวัฒนธรรมย่อมเกิดแน่นอนในเวลาที่ยาวนานผ่านไป แต่ก็ไม่ได้ถึงกับมีการกลืนกลายมากนัก แม้ชนผิวดำ (นิโกร) ซึ่งอยู่กับคนผิวขาวมานานนับร้อยปีขึ้นไปก็ยังดำรงวัฒนธรรมของคนผิวดำได้อย่างดี

การกลืนกลายทางวัฒนธรรม

เป็นปรากฏการณ์ท้ายสุดของขบวนการในการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม Foster (1969) อธิบายว่าการกลืนกลายทางวัฒนธรรมคือปรากฏการณ์วัฒนธรรมที่แตกต่างกันสองวัฒนธรรมมาพบ และสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอในระยะเวลาอันยาวนานและต่อเนื่อง และได้มีการหยิบยืมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันใช้ในที่สุด ต่างฝ่ายต่างรับเอาวัฒนธรรมของอีกฝ่ายหนึ่งมาเป็นของตนอย่างแรกไม่ออกจนเกิดเป็นวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมา ซึ่งไม่มีร่องรอยของวัฒนธรรมเดิมหลงเหลืออยู่เสมอจากคำอธิบายของ Foster นี้ เขียนผังทำความเข้าใจให้ปรากฏชัดเจนได้ดังนี้

จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมที่ต่างกัน A และ B ได้รวมตัวกันแล้วเกิดวัฒนธรรม C ซึ่งไม่มีร่องรอยของวัฒนธรรม A และ B อีกเลยกลายเป็นวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมาอีกวัฒนธรรมหนึ่ง หากนำไปเทียบกับรูปแบบจำลอง ซึ่งอธิบายถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรมแล้วจะเห็นได้ชัดเจนว่าทั้งสองปรากฏการณ์นั้นแตกต่างกัน

จากรูปแบบจำลองนี้ พอจะอธิบายได้ว่า การกลืนกลายทางวัฒนธรรมนั้นเป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมแบบอุดมการณ์ (Idealistic) เกินไป ยังไม่มีการกลืนกลายทางวัฒนธรรมที่สมบูรณ์แบบร้อยเปอร์เซ็นต์เต็ม ซึ่งตามความเป็นจริงแล้วจะไม่มีสังคมใดในโลกที่คนจากสองวัฒนธรรมแตกต่างกันจะเข้ากันได้แบบสนิทมาขนาดนี้ จึงกล่าวได้ว่าการกลืนกลายเท่าที่ปรากฏอยู่ในทุก ๆ สังคมไม่มีถึงร้อยเปอร์เซ็นต์จะมีเพียงในระดับร้อยละ 70-80 เท่านั้น (Barnett. 1952 : 13-16) หรือมีในระดับของการผสมผสานทางวัฒนธรรมในระดับสูงมาก ๆ เท่านั้น

อย่างไรก็ตามขบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมก็จะจบลงตรงที่วัฒนธรรมที่เคยต่างกันสองวัฒนธรรมถูกกลืนกลายเป็นวัฒนธรรมใหม่ไปแล้ว กล่าวคือวัฒนธรรมเดิมถูกเปลี่ยนไปแล้วอย่างสมบูรณ์ (ตามแนวคิดอุดมการณ์)

การกลืนกลายทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นได้ใน 2 ระดับ ระดับแรกเป็นการกลืนกลายทางสังคม (Social Assimilation) ได้แก่การที่คนจากสองวัฒนธรรมเอาวัฒนธรรมของฝ่ายตรงข้ามไป

เป็นของคนหมดสิ้น แต่เป็นเพียงการประพฤติกรรมปฏิบัติกันภายนอกเท่านั้น ยังไม่ถึงขั้นถึงเนื้อถึงตัวเท่าใด เช่น นาย ก. และ นางสาว ข. รู้จัก ชอบพอกัน คบกันนาน ๆ ต่าง ๆ ก็ชอบกัน เพื่อที่จะได้ชอบกันยิ่ง ๆ ขึ้นไปก็จะพยายามทำตามใจกันคือเลิกนิสัยเดิมของตนไปทำตามอย่างอีกฝ่าย (ส่วนใครจะเป็นฝ่ายฝืนและใครจะเป็นฝ่ายปฏิบัติอยู่ที่ปัจจัยแทรกซ้อนอื่น ๆ เช่น วัฒนธรรมของใคร แข็งแรงกว่าใคร ของใครสะดวกดีกว่าใครและจำนวนฝ่ายใดมากกว่า) จนเกิดการเคยชิน หลังจากที่ได้ชอบกันและทำถูกใจกันนาน ๆ เข้าก็แต่งงานกัน ถึงขั้นแต่งงานกันนี้จะเป็นเรื่องของการกลืนกลายทางชีวภาพ (Biological Assimilation) ซึ่งเป็นขั้นสูงสุดของปรากฏการณ์ของการกลืนกลายทางวัฒนธรรม หมายความว่าสองวัฒนธรรมกลืนกันจริง ๆ และอย่างสมบูรณ์เพราะจะมีสมาชิกรุ่นใหม่เกิดขึ้นมาแสดงตนเป็นคนในวัฒนธรรมใหม่อันเกิดจากวัฒนธรรมเดิมสองวัฒนธรรมกัน การกลืนกลายทางชีวภาพจะเกิดได้ยาก และเกิดได้ในอัตราที่น้อยกว่าการกลืนกลายทางสังคม

ทฤษฎีนี้จะเน้นถึงกระบวนการทางประวัติศาสตร์ที่ใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเรียกว่า “ลักษณะเฉพาะทางประวัติศาสตร์” (Historical Particularism) ฟรานซ์ โบแอส (Franz Boas) เป็นนักมานุษยวิทยาชาวเยอรมัน เน้นว่า “การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่มีลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมหนึ่งแพร่กระจายไปสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่ง โดยปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมใหม่ นอกจากนั้นยังเป็นผู้สนับสนุนให้เกิดแนวคิดที่เชื่อว่า “วัฒนธรรมสามารถวัดได้ โดยนำวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมาเปรียบเทียบกัน และพิจารณาคุณลักษณะที่สูงกว่าหรือด้อยกว่าของแต่ละวัฒนธรรม แต่ยังคงความเชื่อว่าวัฒนธรรมนั้นไม่มีวัฒนธรรมใดที่ดีกว่าหรือเลวกว่ากัน”

เอช.จี. บาร์เน็ต (H.G. Barnett) กล่าวว่าไว้ว่า นวัตกรรมก็คือ ความคิดหรือพฤติกรรมสิ่งใดๆ ก็ตามที่เป็นของใหม่ เพราะมันแตกต่างทางด้านคุณภาพไปจากรูปแบบที่มีอยู่ บาร์เน็ต เชื่อว่า “วัฒนธรรมเปลี่ยนไปเพราะนวัตกรรม แต่ขณะเดียวกันวัฒนธรรมอาจเป็นตัวถ่วงหรือไม่สนับสนุนให้เกิดมีนวัตกรรมก็ได้ ฉะนั้นเขาจึงเสนอว่าจำเป็นต้องมีวิธีการส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมขึ้นในสังคมหรือวัฒนธรรม”

เอฟเวอเรท เอ็ม. โรเจอร์ (Everett M. Rogers) ได้เน้นว่า “การเปลี่ยนแปลงสังคมส่วนใหญ่เกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามามากกว่าเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นภายในสังคมและนวัตกรรม (Innovation) ที่ถ่ายทอดกันนั้นอาจเป็นความคิด (Idea) ซึ่งรับมาในรูปสัญลักษณ์ (Symbolic Adoption) ถ่ายทอดได้ยาก หรืออาจเป็นวัตถุ (Object) ที่รับมาในรูปการกระทำ (Action Adoption) ซึ่งจะเห็นได้ง่ายกว่า” โรเจอร์ ยังได้กล่าวอีกว่า “นวัตกรรมที่จะยอมรับกันง่าย ต้องมีลักษณะ 5 ประการ ได้แก่ (1) มีประโยชน์กว่าของเดิม (Relative - Advantage) (2) สอดคล้องกับวัฒนธรรมของสังคมที่รับ (Compatibility) (3) ไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อน

มาก (Less Complexity) (4) สามารถแบ่งทดลองรับมาปฏิบัติเป็นครั้งคราว (Divisibility) และ (5) สามารถมองเห็นเข้าใจง่าย (Visibility) นอกจากนี้โรเจอร์ยังได้นำเสนอขั้นตอนการตัดสินใจรับเอานวัตกรรมใหม่อีก 5 ขั้นตอนได้แก่ (1) ขั้นตอนการรับรู้นวัตกรรม (Awareness) (2) เกิดความสนใจในนวัตกรรมนั้นๆ (Interest) (3) ประเมินค่านวัตกรรม (Evaluation) (4) ทดลองใช้นวัตกรรม (Trial) และ (5) การรับหรือไม่รับเอานวัตกรรม (Adoption or Rejection) โดยผู้รับนวัตกรรมอาจมีทั้งผู้รับเร็วหรือช้าแตกต่างกันไป

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural Functionalism)

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมถูกพัฒนาขึ้นโดยแรดคลิฟท์ บราวน์ (A.R. Radcliffe Brown) (นิคมพรรณ วรรณศิริ. 2540 : 108-111 ; อ้างอิงมาจาก ทรงคุณ จันทจร. 2549 : 12-14) โดยมีแนวคิดว่าระบบสังคมต่าง ๆ ประกอบด้วยโครงสร้างและกิจกรรมต่าง ๆ โครงสร้างทางสังคมคือแบบแผนที่อยู่ได้นานโดยประชากรมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โครงสร้างจะได้มาจากการกระทำระหว่างกันทางสังคมจากบรรทัดฐานและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของพฤติกรรม ทฤษฎีนี้จะเน้นการทำความเข้าใจกับการคงอยู่และการสืบเนื่องของโครงสร้างและเสถียรภาพทางสังคม ซึ่งตัวบ่งชี้ที่สำคัญได้จากข้อมูลทางชาติพันธุ์วรรณาของแต่ละสังคมที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนที่มีความผูกพันกันทางสังคม หรือมีความขัดแย้งระหว่างกัน แต่ยอมรับในความขัดแย้งนั้นและมีการจัดการต่อความขัดแย้งอย่างเป็นทางการ ความสัมพันธ์ดังกล่าวจะช่วยลดโอกาสที่ ทำให้เกิดความขัดแย้งและทำให้สังคมทั้งหมดอยู่ต่อไปได้

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม เน้นที่การคงอยู่หรือระบบเสถียรภาพของระบบสังคมรวมทั้งภาระหน้าที่ทางสังคมและความมั่นคงไม่เปลี่ยนแปลงเป็นมโนภาพสำคัญ ในการวิเคราะห์พฤติกรรมของมนุษย์ ดังนั้นส่วนต่าง ๆ ของวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของกลุ่มทางสังคม ต้องถูกนำมาศึกษา โดยดูว่าส่วนต่าง ๆ ของวัฒนธรรมทำหน้าที่อะไรบ้างที่จะทำให้เกิดเสถียรภาพของกลุ่มโดยเฉพาะสังคมที่ไม่ซับซ้อน (งามพิศ สัตย์สงวน. 2539 : 34-35)

จากลักษณะดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมสามารถนำมาอธิบายความมั่นคงทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ซับซ้อน ในการคิดค้นองค์ความรู้และวิธีการ หรือที่เรียกกันทั่วไปว่าภูมิปัญญาพื้นบ้านต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างโครงสร้างทางสังคมของกลุ่มคนให้สามารถคงรูปอยู่ได้และถ่ายทอดสืบต่อกันมาในลักษณะยั่งยืน

วิธีการศึกษาแบบโครงสร้างหน้าที่ (Structural Functional Approach)

การศึกษาแบบโครงสร้างหน้าที่เป็นการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับสัมพันธ์ภาพของส่วนต่าง ๆ (Parts) ที่ประกอบกันเข้ามาเป็นสังคมโดยรวม (The Whole) สัมพันธภาพของส่วนต่าง ๆ ที่ประกอบกันเข้ามาเป็นสังคมนั้นเรียกว่า “โครงสร้างของสังคม” (Structure of a

Society) โครงสร้างของสังคมหมายถึงสัมพันธ์ภาพของกิจการต่าง ๆ ที่มีปรากฏอยู่ในสังคม
ทุกสังคม อันได้แก่กิจกรรมทางด้านครอบครัว ญาติพี่น้อง ด้านการศึกษาอนามัย การเศรษฐกิจ
การเมือง การปกครอง ความเชื่อ ศาสนา และอื่น ๆ

ฐานคติ (Assumption) ใหญ่ของการศึกษาสังคมกลุ่มโครงสร้างหน้าที่ มีอยู่
ประการหนึ่งว่า ภายในสังคมนั้นมีการทำหน้าที่ (Functions) ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ (System)
เพื่อความดำรงอยู่ของแต่ละสังคม ในกรณีส่วนย่อยต่าง ๆ (Parts) หรือระบบย่อย (Subsystems) ต่างๆ
ภายในสังคมจะปฏิบัติงานต่อเนื่องประสานสัมพันธ์กันเพื่อมุ่งไปสู่ความมุ่งหมายสุดท้าย (Goal) ของ
แต่ละสังคมคือความอยู่รอด ซึ่งย่อมหมายรวมถึงความสามารถที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงภาวะ
ต่างๆ ภายในสังคมให้เหมาะสมกับกาลเวลาที่ผ่านไป ด้วยฐานคติดังกล่าวการศึกษาสังคมนี้คือว่า
โครงสร้างสังคมเป็นระบบกระทำการชนิดหนึ่ง (An Operating System) ซึ่งประกอบไปด้วยระบบ
ย่อยต่าง ๆ ระบบย่อยเหล่านี้จะทำหน้าที่ (Function) ในส่วนของตัวเองให้สอดคล้องกันไปกับการทำ
หน้าที่ของระบบย่อยอื่น ๆ อันเป็นผลให้สังคมดำรงอยู่ได้ เปรียบประดุจดังระบบร่างกายของมนุษย์
ซึ่งประกอบไปด้วยระบบย่อยต่างๆ อาทิ หัวใจ หู ตา จมูก แขน ขา เท้า ฯลฯ ซึ่งแต่ละส่วนก็ทำ
หน้าที่ตามความถนัดเฉพาะของตน และก็ต้องประสานกับการทำหน้าที่ของส่วนอื่น ๆ ด้วย
เพื่อความดำรงอยู่ของระบบใหญ่คือมนุษย์แต่ละคน เช่นนี้เป็นต้น

การประสานงานกันของระบบย่อยต่าง ๆ ของโครงสร้างสังคม เป็นสิ่งจำเป็น
เพื่อความอยู่รอดของสังคมเช่นเดียวกับของมนุษย์ ดังจะเห็นได้ว่าถ้าขาไปทำหน้าที่แทนแขน และ
ปากไปทำหน้าที่แทนทวารหนัก มนุษย์ซึ่งเป็นระบบใหญ่ในกรณีนี้ก็ย่อมจะอยู่ด้วยความลำบาก
ถ้าไม่ถึงแก่ความพิการก็อาจสิ้นชีวิต หรือถ้าหากว่าระบบย่อยต่าง ๆ ทำหน้าที่ไม่ประสานกันเพียงพอ
ก็อาจจะสร้างความยุ่งยากในการดำรงอยู่ให้แก่ระบบใหญ่ได้มาก ตัวอย่างเช่น ปากชอบรับประทาน
ของเผ็ดจัดเปรี้ยวจัด เค็มจัด และของที่ทำให้ท้องเสียได้ง่าย ระบบย่อยต่าง ๆ ของสังคมจะต้อง
ปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ตามความถนัดเฉพาะของแต่ละส่วนให้ดี และจะต้องประสานสัมพันธ์กับ
การทำงานของระบบย่อยอื่น ๆ ที่มีอยู่ภายในระบบใหญ่คือ โครงสร้างสังคมเป็นส่วนรวมด้วย
มิฉะนั้นสังคมนั้นจะมีอาการระลอกกระเป๋ายี่ พิกลพิการ เกิดความยุ่งยาก ระส่ำระสาย และ
ในที่สุดก็อาจสลายตัว ไปด้วยเหตุหนึ่งดังได้พรรณนาไว้

ระบบย่อย (Subsystems) สำคัญที่มีอยู่ในโครงสร้างของทุกสังคมมนุษย์ พิจารณา
ตามลักษณะอันเป็นความถนัดเฉพาะ (Specialiation) ของกิจกรรมพอจะแบ่งแยกออกได้เป็น 6 ระบบ
ดังต่อไปนี้

1. ระบบย่อยของโครงสร้างที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับกิจกรรมทางด้านครอบครัว
และญาติพี่น้อง (Family & Kinship System)

2. ระบบย่อยของโครงสร้างที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับกิจกรรมทางด้าน การให้ การศึกษาอบรม (Education System)
3. ระบบย่อยของโครงสร้างที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับกิจกรรม ทางด้านการป้องกัน รักษาและบำรุงสุขภาพสมาชิกของสังคม (Health System)
4. ระบบย่อยของโครงสร้างที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจ (Economic System)
5. ระบบย่อยของโครงสร้างที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับกิจกรรมด้านการเมือง และ การปกครอง (Politic System)

6. ระบบย่อยของโครงสร้างที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับกิจกรรมทางด้านความเชื่อ และศาสนาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในแต่ละสังคม (Belief System) (สนิท สมัครการ. 2540 : 28-30)

การศึกษาสัมพันธ์ภาพระหว่างระบบย่อยต่าง ๆ ในโครงสร้างสังคมเหล่านี้ ทำให้ เกิดภาพรวมของความมั่นคงทางสังคม ทำให้ทราบว่าสังคมคงรูปอยู่ได้อย่างไร (ทรงคุณ จันทจร. 2549 : 12-14) ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Structural – Functional Theory) นี้ถือว่า สังคมเหมือนกับ สิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่ง (Biological Organism) ซึ่งเป็นตัวแบบ (Model) ใช้อุปมา (Analogy) เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์สังคม (Social Analysis) หรือวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) โดยมี ฐานคติ (Assumptions) เกี่ยวกับสังคมคือ เป็นระบบ ๆ หนึ่งประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ที่สัมพันธ์ ซึ่งกันและกัน มีระบบขอบเขตแน่นอน พร้อมทั้งมีกระบวนการรักษานูรณ์การ (Integration) และ อาณาเขตนั้นไว้เสมอ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2536 : 25-26) ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่นั้นมองสังคม ส่วนรวมเป็นระบบหนึ่งซึ่งประกอบด้วยส่วนหรือระบบต่าง ๆ ที่ยึดเหนี่ยวและมีความสัมพันธ์กัน การเปลี่ยนแปลงอาจเกิดหรือเริ่มต้นได้ในทุกส่วน และส่งผลสะท้อนไปยังส่วนอื่น ซึ่งต้องถูก กระทบกระเทือนไปด้วย นักการหน้าที่นิยมเห็นว่า สังคมจะต้องมีโครงสร้างทำหน้าที่ ๆ ของสังคม ทุกสังคมจะต้องมีระเบียบกฎเกณฑ์ให้สมาชิกปฏิบัติตาม สังคมจะสร้างสถาบันเพื่อให้สถาบันทำ หน้าที่สำคัญ ๆ ในการช่วยเหลือปัญหาต่าง ๆ ของสมาชิกในสังคม อย่างไรก็ตาม เป็นที่ยอมรับกัน ว่าไม่มีสังคมใดในสถาบันต่าง ๆ ในสังคมจะทำหน้าที่ของตนได้อย่างสมบูรณ์เสมอไป เมื่อเป็น เช่นนี้จึงทำให้เกิดความตึงเครียด (Tension) ขึ้น และสังคมจะต้องปรับตัวให้เข้าสภาวะแวดล้อม ตามธรรมชาติหรือที่มนุษย์สร้างขึ้น (ยศ ชุ่มจิต. 2528 : 107)

ระบบสังคมจะต้องมีการจัดการกับระบบความตึงเครียด (Tension Management or Latency) ภายในระบบสังคมย่อยจะมีความขัดแย้งหรือความตึงเครียดอยู่เป็นธรรมดาจากบุคคล กลุ่มคนสถาบัน หรือชุมชน ระบบสังคม (Social System) จะต้องทำหน้าที่แก้ไขหรือจัดการกับ สิ่งเหล่านั้น เพื่อให้เกิดสภาวะสมดุล (Equilibrium) หรือสภาวะราบรื่น (Steady State) ในสังคม

อย่างไรก็ตาม คุณภาพที่เกิดขึ้นในสังคมนั้นมีลักษณะเป็นคุณภาพเคลื่อนที่ (Moving Equilibrium) ทั้งนี้เพราะความเป็นจริงสังคมไม่ได้อยู่นิ่งหรือคงอยู่กับที่ ความเจริญหรือความเสื่อมของสังคมก็ขึ้นอยู่กับหน้าที่หรือโครงสร้างนี้เอง ถ้าโครงสร้างเพิ่มส่วนประกอบมากขึ้น ส่วนประกอบเหล่านั้นปฏิบัติหน้าที่แตกต่างหรือเฉพาะเรื่อง เฉพาะด้านไม่เหมือนกับส่วนที่แยกออกมาที่เรียกว่าสังคมมีความเจริญเติบโต ถ้าส่วนต่าง ๆ ของโครงสร้างหดหายไปโดยไม่ปฏิบัติหน้าที่อันจำเป็นสังคมนั้นก็เสื่อมลง (สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2536 : 163)

เพราะฉะนั้น การวิเคราะห์เชิงโครงสร้าง – หน้าที่จึงมีความสำคัญ 2 ประการ คือ มีลักษณะ ที่บ่งชี้เจตนาเพื่อการดำรงอยู่ได้ของสังคม และความมีบูรณาการทางสังคม เมื่อระบบย่อยต่าง ๆ มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างประสานกลมกลืนก็จะรักษารวมคือ สังคมไว้ได้ สังคมจะกระทบกระเทือนก็เมื่อระบบย่อยที่เป็นองค์ประกอบเปลี่ยนแปลง ซึ่งจุดเน้นที่สำคัญในการนำเอาทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่มาใช้ในการวิเคราะห์ก็เพื่อชี้ให้เห็นว่า เมื่อระบบใดระบบหนึ่งในสังคม หากเปลี่ยนแปลงไป ระบบอื่น ๆ ในสังคมนั้น ๆ ก็จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เป็นลักษณะของการปรับตัวเพื่อให้เกิดบูรณาการของระบบในสังคมนั่นเอง ซึ่งจะได้นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology Theory)

นิเวศวิทยา

เออร์เนสต์ เฮลล (Ernest Haeckel) เป็นนักสัตววิทยาชาวเยอรมัน ได้เริ่มใช้คำว่า “นิเวศวิทยา” เป็นคนแรก เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตทุกชนิดกับสภาพแวดล้อมในพื้นที่หนึ่ง

คำว่า “นิเวศวิทยา” ภาษาอังกฤษว่า “Ecology” ซึ่งมาจากภาษากรีก “Oikos” ซึ่งแปลว่าบ้านหรือที่อยู่อาศัย และ “Logos” ซึ่งแปลว่า การมีเหตุผลหรือความคิด คือ ศาสตร์ที่มีเหตุผล หรือวิทยาศาสตร์ ดังนั้นความหมายของคำว่า “นิเวศวิทยา” คือ หมายความว่าด้วยความสัมพันธ์ ระหว่างชีวิตต่อชีวิตและชีวิตต่อสิ่งแวดล้อม

นิเวศวิทยาโดยทั่วไปมีแนวการศึกษาตามความคิดที่สำคัญ 4 ประการ ซึ่งเป็นแนวความคิดที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและสามารถอธิบายระบบนิเวศวิทยาได้ทุกระบบคือ

1. สถานที่อยู่อาศัย (The habitat)
2. รูปแบบสิ่งมีชีวิต (Life form)
3. ขบวนการแลกเปลี่ยน (Exchange process)
4. การปรับตัว (Modification)

วัฒนธรรม

คำว่า “วัฒนธรรม” คือสิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงหรือผลิตสร้างขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในวิถีชีวิตและส่วนรวม วัฒนธรรมคือวิถีแห่งชีวิตมนุษย์ในส่วนร่วม ที่ถ่ายทอดกันได้ เรียนกันได้ เอาอย่างกันได้ วัฒนธรรมจึงเป็นผลผลิตของส่วนร่วมที่มนุษย์ได้เรียนรู้ มาจากคนสมัยก่อน สืบต่อกันมาเป็นประเพณี วัฒนธรรมจึงเป็นได้ทั้งความคิดเห็นหรือการกระทำ ของมนุษย์ในส่วนร่วมที่เป็นลักษณะเดียวกัน และสำแดงให้ปรากฏเป็นภาษา ความเชื่อ ระเบียบ ประเพณี (พิสมัย ผลพฤกษ์ไพโร. 2536 : 129)

หลักพื้นฐานของนิเวศวิทยาวัฒนธรรม

มนุษย์พยายามพัฒนาระบบนิเวศวิทยาวัฒนธรรมให้เจริญซับซ้อนมากขึ้น ที่ผ่านมาการพัฒนาต้องอาศัยขบวนการทางสังคมหลายประการเข้ามาเกี่ยวข้อง ขบวนการทางสังคม ที่มนุษย์กระทำต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาช้านาน ทำให้เกิดเป็นกระบวนการทางสังคมหลายประเภท ด้วยกัน กิจกรรมทางสังคมซึ่งเกิดจากการรวมกลุ่มของมนุษย์ แบ่งออกได้ 6 แบบ คือ

1. แบบจุดศูนย์กลาง (Centralization) หมายถึง แนวโน้มที่มนุษย์มักเข้ามา รวมกลุ่มกันในพื้นที่แห่งใดแห่งหนึ่ง พื้นที่แห่งนั้นต้องเป็นบริเวณที่มีความหมายเป็นสัญลักษณ์ ร่วมกันของมนุษย์ เช่น เป็นศูนย์กลางทางศาสนา ศูนย์กลางทางการค้า มนุษย์มารวมกลุ่มกันเพื่อทำ กิจกรรมร่วมกัน มาแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างกัน เพื่อสร้างผลประโยชน์ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

2. แบบหลายจุดศูนย์กลาง (Nasalization) หมายถึง การรวมกลุ่มของมนุษย์ มากกว่าหนึ่งกลุ่ม หรือหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มทางเศรษฐกิจ กลุ่มทางสังคม กลุ่มทางศาสนาหรือ สถาบันการเมือง เป็นต้น การจัดระบบนิเวศวิทยาครอบจุดศูนย์กลางเหล่านี้จะต้องมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละกลุ่ม

3. การกระจายจากจุดศูนย์กลาง (Decentralization) หมายถึง การที่มนุษย์ มีแนวโน้มจะอพยพออกจากจุดศูนย์กลาง แยกย้ายกันไป มนุษย์พยายามหลีกเลี่ยงจากสภาพ เสื่อมโทรมอันไม่พึงปรารถนาในเมือง จึงได้อพยพออกไปอาศัยอยู่ในเขตที่ตนพึงพอใจ ในเขตที่มี ที่ว่างพอสำหรับการดำรงชีวิตอยู่อย่างอิสระ

4. การแบ่งแยก (Segregation) หมายถึง การแบ่งแยกในระบบนิเวศวิทยา วัฒนธรรม เนื่องจากมนุษย์มีลักษณะแตกต่างกันบางประการ เช่น ความแตกต่างของสีผิว เชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา หรือลักษณะอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกันนี้ การแบ่งแยกระบบนิเวศวิทยานี้อาจเกิดขึ้น จากความสมัครใจหรือไม่สมัครใจก็ได้

5. การบุกกรุก (Invasion) หมายถึง การอพยพเข้าไปในกลุ่มหรือชุมชนอื่น ชุมชนที่อพยพเข้าไปอยู่ในใหม่อาจมีผู้อยู่อาศัยเดิมอยู่แล้วหรือไม่มีผู้อยู่อาศัยอยู่ก่อนเลย เมื่อมีผู้อพยพ นำเข้าไปจะมีผู้อพยพตามกันเข้าไปอยู่เป็นจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ จนเห็นได้ชัด

6. การเข้ายึดครอง (Succession) เป็นสภาวะการปรับตัวเพื่อให้เกิดดุลยภาพ อีกครั้งหนึ่งหลังจากที่ถูกบุกกรุกแล้ว สังคมต้องกำหนดการใช้ที่ดินการสร้างที่อยู่อาศัย การจัดสถาบัน ขนบธรรมเนียมและประเพณีขึ้นมาใหม่ให้มีเสถียรภาพขึ้น

ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology Theory)

ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม เป็นแนวคิดทางมานุษยวิทยาแนวหนึ่งที่น่าสนใจศึกษา การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม โดยเน้นถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนด กระบวนการวิวัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งมีนักคิดค้นทฤษฎี ดังที่จะนำมาเสนอไว้ดังนี้

จูเลียน สจิวัด (Julian Steward) นักมานุษยวิทยาอเมริกาได้อธิบายแนวความคิด แบบนิเวศวิทยาวัฒนธรรมว่า เป็นการศึกษากระบวนการปรับตัวของสังคมภายใต้อิทธิพลของสังคม การเปลี่ยนแปลงเป็นผลมาจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม เงื่อนไขหลักที่กำหนด กระบวนการเปลี่ยนแปลงคือ โครงสร้างสังคมและสภาพแวดล้อมธรรมชาติ สารระสำคัญคือ

1. ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับเทคโนโลยีทางการผลิต เป็นตัวกำหนดสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม
2. วัฒนธรรมเป็นเครื่องช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม
3. วัฒนธรรมกับสภาพแวดล้อมมีความแนบแน่นใกล้ชิดและส่งผลกระทบซึ่งกันและกันอย่างแยกไม่ออก

เลสลี ไวท์ (Leslie White) ได้อธิบายแนวความคิดแบบนิเวศวิทยาวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมมีองค์ประกอบอยู่ 3 ประการด้วยกัน คือ 1) ระบบเทคโนโลยีซึ่งรวมถึงทรัพยากร ธรรมชาติและเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มนุษย์ประดิษฐ์คิดค้นขึ้น 2) ระบบสังคม ซึ่งเป็นการ รวมตัวขององค์กรทางสังคม และพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์และ 3) ระบบความคิด ซึ่งรวมถึง ความรู้ ทัศนคติ และค่านิยมต่าง ๆ สารระที่สำคัญคือ

1. ระบบเทคโนโลยีเป็นองค์ประกอบของวัฒนธรรม
2. ระบบสังคมเป็นองค์ประกอบของวัฒนธรรม
3. ระบบความคิดเป็นองค์ประกอบของวัฒนธรรม
4. ระบบเทคโนโลยีเป็นโครงสร้างส่วนล่างของวัฒนธรรม
5. ระบบสังคมและระบบความคิดเป็นโครงสร้างส่วนบนของวัฒนธรรม
6. วัฒนธรรมที่มีวิวัฒนาการต่ำคือวัฒนธรรมที่มีวิธีการผลิตที่ใช้กำลังคน

7. วัฒนธรรมที่มีวิวัฒนาการสูงคือวัฒนธรรมที่ใช้พลังงานธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากแนวคิดนักมานุษยวิทยาทั้งของจูเลียน สจ๊วต และเลสลีย์ ไวท์ สรุปได้ว่า นักมานุษยวิทยาในกลุ่มทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรมได้พยายามอธิบายการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในสังคม ได้ศึกษาวิธีการที่วัฒนธรรมแต่ละชนิดปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางกายภาพโดยเฉพาะและหรือการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมนั้น

ระบบเทคโนโลยีเป็นโครงสร้างส่วนล่าง (Infrastructure) หรือพื้นฐานสำคัญของวัฒนธรรม เพราะชีวิตจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยระบบนี้ในการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ส่วนองค์กรทางสังคมและระบบความคิดเป็นโครงสร้างส่วนบน (Superstructure) ของวัฒนธรรม วัฒนธรรมจะพัฒนาสูงขึ้นเมื่อมนุษย์สามารถใช้เทคโนโลยีควบคุมและนำเอาพลังงานมาใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น

ในขณะที่ มาร์วิน แฮร์ริส (Marvin Harris) ศึกษาการทำสงครามของชนบรรพกาล (Primitive Warfare) โดยอธิบายว่า “สงครามเป็นกลไกอันหนึ่งในการปรับจำนวนประชากรให้เหลือพอที่จะสามารถอาศัยอยู่ในระบบนิเวศหนึ่งได้อย่างเหมาะสม”

ส่วน คลิฟฟอร์ด กีทซ์ (Clifford Geertz) ศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของแบบแผนการเกษตรในอินโดนีเซีย ได้เขียนหนังสือ “Agricultural Involution” (1963) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของระบบนิเวศที่มีต่อโครงสร้างสังคม หัวใจที่สำคัญของแนวคิดนี้ก็คือ “การรวมเอาระบบสังคมวัฒนธรรมและสถานะทางชีววิทยาเข้าด้วยกันในการศึกษาการพัฒนาของสังคม”

ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรมเน้นว่า “ความเชื่อและการปฏิบัติต่าง ๆ ตามระบบวัฒนธรรมที่ดูเหมือนไร้สาระ ไม่มีเหตุผล แต่อาจมีผลในด้านการใช้ทรัพยากรอย่างมีเหตุมีผลก็ได้ โดยคำนึงถึงระดับของเทคโนโลยีที่ใช้เฉพาะสถานที่ด้วย” เช่น การกินเนื้อวัวเป็นของต้องห้ามของชาวฮินดูทั้งที่ความอดอยากยากจนมีไปทั่วอินเดีย นั้น แฮร์ริสอธิบายสิ่งเหล่านี้ว่า “การห้ามกินเนื้อวัวมีความหมายว่าวัวมีไว้ใช้ลากคันไถ หากไม่มีวัวก็จะไม่อาจทำการเกษตรได้ ดังนั้นข้อห้ามทางศาสนาจึงเป็นการเพิ่มความสามารถของสังคมเกษตรกรรมในระยะยาว”

โดยสรุปแล้วทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรมนี้จะช่วยให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างประชากร สิ่งแวดล้อมทางสังคมและลักษณะทางกายภาพในสังคมได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2544 : 100 - 101)

ทฤษฎีเสริม

ทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ (Symbolic Interactionism Theory)

นักสังคมวิทยาหลายท่านได้ศึกษาการจัดระเบียบทางสังคมด้านของสัญลักษณ์สัมพันธ์ โดยทฤษฎีนี้เน้นถึงการกระทำระหว่างกันของบุคคลในสังคมเนื่องมาจากสัญลักษณ์ โดยเฉพาะภาษาเป็นสื่อการติดต่อที่สำคัญที่สุดที่ทำให้มนุษย์มีความผูกพันและสัมพันธ์กัน จนสร้างเป็นระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในสังคม ทำให้สังคมมีการจัดระเบียบขึ้น

จอร์จ เฮอร์เบิร์ต มีดด์ (George Herbert Mead) นักจิตวิทยาสังคม กล่าวถึงการจัดระเบียบทางสังคมว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลในสังคมนั้นอยู่ที่การมีและการใช้ความหมายร่วมกัน การกระทำระหว่างกันของบุคคลในสังคมจนเกิดเป็นความสัมพันธ์กันขึ้นนั้น เป็นเพราะใช้สัญลักษณ์ร่วมกัน และกล่าวว่ามันุขย์กับสังคมมีความสัมพันธ์ต่อกัน ทั้งมนุษย์และสังคมจึงพึ่งพาอาศัยกัน และแก้ไขปัญหาาร่วมกันเพื่อความอยู่รอดของทั้งสองฝ่าย

มีดด์ ได้เน้นถึงความสัมพันธ์ของสัญลักษณ์ที่มนุษย์ได้ใช้ร่วมกัน การรวมกลุ่มทางสังคมมิได้เกิดขึ้นจากการร่วมกันเท่านั้น แต่มาจากความตั้งใจ การกระทำที่แสดงด้วยความตั้งใจ ทำทางที่แสดงออกจะเป็นไป ด้านภาษาศัญลักษณ์จะเป็นเครื่องกระตุ้นให้อีกบุคคลหนึ่ง แสดงโต้ตอบความหมายนั้น ๆ จนเกิดความสัมพันธ์กันขึ้น จึงมองเป็นการจัดระเบียบอย่างหนึ่ง

เฮอร์เบิร์ต บลูเมอร์ (Herbert Blumer) อธิบายการจัดระเบียบทางสังคมว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มต่าง ๆ เกิดจากผลของการที่บุคคลแปลหรือกำหนดความหมายของการกระทำต่อกัน การมีปฏิภิริยาโต้ตอบมิได้มีโดยตรงต่อการกระทำของบุคคล แต่เพราะปฏิภิริยาต่อความหมายของการกระทำหรือแสดงออก เพราะฉะนั้นความสัมพันธ์จึงเป็นการใช้สัญลักษณ์ การตีความ และการแสวงหาความหมายที่แท้จริงของการกระทำต่าง ๆ การแสดงออกในลักษณะกระทำต่อกันหรือปฏิภิริยาต่อกัน ต้องอยู่ในรูปกระบวนการที่บุคคลทั้งหลายเข้าใจในเหตุการณ์ สามารถประเมินเหตุการณ์ให้ความหมายและตัดสินใจที่จะมีการกระทำโต้ตอบ แนวความคิดของบลูเมอร์จึงเป็นการอธิบายที่เน้นถึงการตีความเพื่อให้รู้ความหมายที่แท้จริง

เออร์วิง กอฟฟ์แมน (Erving Goffman) อธิบายการจัดระเบียบทางสังคมในรูปแบบของความสัมพันธ์ที่มนุษย์แสดงละครต่อกัน (Dramatic Approach) ต้องสวมหน้ากากเข้าหากันบุคคลมีแนวโน้มที่จะสร้างความประทับใจ (Impression Management) ต่อฝ่ายตรงข้าม เป็นสำคัญ

ข้อสมมติของทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึง กระบวนการกระทำระหว่างกัน มีข้อสมมติที่เกี่ยวกับการจัดระเบียบทางสังคมดังต่อไปนี้

1. เนื่องจากพฤติกรรมเป็นการตอบโต้หรือปฏิกิริยาของกระบวนการที่บุคคลต่าง ๆ ได้แปลความหมายประเมินผล ได้ความหมายตามเนื้อหาสาระที่บุคคลได้กระทำต่อกัน การจัดระเบียบทางสังคม จึงมีลักษณะเป็นกระบวนการมากกว่าที่จะเป็น โครงสร้าง
2. บุคคลหยุดชะงัก การที่จะเข้าใจแบบแผนของการจัดระเบียบทางสังคม จะต้องยอมรับว่าแบบแผนต่าง ๆ เหล่านั้นเป็นพฤติกรรมปลุกย่อยของปัจเจกบุคคล
3. ขณะที่การกระทำมีลักษณะเป็นการกระทำที่ซ้ำ ๆ และมีโครงสร้างในเรื่องการกระทำนั้น ๆ โดยการนิยามสถานการณ์และการคาดหวังที่เห็นอย่างเด่นชัด ธรรมชาติของสัญลักษณ์แสดงให้เห็นถึงความสามารถสำหรับการใช้สัญลักษณ์ใหม่ ๆ ผลก็คือทำให้มีการแปลความหมายใหม่ การประเมินผลใหม่ การนิยามใหม่ และการกำหนดพฤติกรรมใหม่ ๆ เกิดขึ้นได้เสมอ โครงสร้างสังคมที่มีอยู่ที่เดิมจึงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ด้วยเสมอ ทั้งนี้ก็เพราะเป็นการกระทำระหว่างกัน
4. ดังนั้น แบบแผนของการจัดระเบียบทางสังคม จึงเป็นตัวแทนปรากฏการณ์หนึ่ง ๆ ที่เกิดขึ้นทันทีทันใด ซึ่งสามารถรักษาไว้เสมือนเป็นเรื่องราวต่าง ๆ ที่นิยามสถานการณ์ต่าง ๆ ของผู้กระทำ อย่างไรก็ตามกระบวนการสัญลักษณ์ต่าง ๆ ซึ่งก่อให้เกิดและสนับสนุน แบบแผนเหล่านี้สามารถดำเนินการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนสามารถเปลี่ยนแปลงแบบแผนนั้น ๆ ด้วย (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2544 : 78 - 80)

ทฤษฎีประวัติศาสตร์วัฒนธรรม (History Cultural Theory)

ตามแนวคิดของ ฟรันซ์ โบแอส (Franz Boas) ซึ่งเกิดในประเทศเยอรมัน แต่ไปใช้ชีวิตอยู่ในประเทศอเมริกา มีแนวคิดในเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเฉพาะเรื่องว่า ปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน อาจเกิดจากจุดกำเนิดแตกต่างกันก็ได้ จึงไม่มีอำนาจชอบธรรมใด ๆ ในโลกที่จะตัดสินความเจริญรุ่งเรืองของวัฒนธรรมอื่น ๆ โดยใช้วัฒนธรรมตะวันตกเป็นหลัก

ดังนั้น การศึกษาวิจัยวัฒนธรรมจึงเน้นการศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรม โดยสมศักดิ์ ศรีสันติสุข มีแนวความคิดว่า

1. วัฒนธรรมแต่ละสังคม ได้รับอิทธิพลจากเอกลักษณ์ของประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเฉพาะสังคม จากองค์ประกอบหลายด้านมากมาย รวมทั้งเป็นพื้นฐานเฉพาะวัฒนธรรมนั้น
2. การศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเฉพาะเรื่อง เป็นการศึกษาปรากฏการณ์วัฒนธรรมเฉพาะพื้นที่ วัฒนธรรมแต่ละสังคมได้รับอิทธิพลจากเอกลักษณ์ของประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเฉพาะสังคม จากองค์ประกอบหลายด้าน รวมเข้าเป็นพื้นฐานเฉพาะวัฒนธรรมนั้น
3. วัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นอย่างอิสระ มากกว่าเกิดจากการแพร่กระจายวัฒนธรรม

4. การแพร่กระจายวัฒนธรรมก็คือ การแพร่กระจายองค์ประกอบวัฒนธรรมที่ซับซ้อนจากมนุษย์กลุ่มหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่ง

5. ต้องเก็บข้อมูลเพื่อศึกษาจุดกำเนิดและแพร่กระจายวัฒนธรรมให้สมบูรณ์ที่สุด เพราะจะทำให้เข้าใจกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้าง

(สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2544 : 94 – 95)

ทฤษฎีมูลค่าเพิ่ม (Value Added Theory)

จิระ หงส์ถาวรภัก (2550 : เว็บไซต์) มีแนวคิดสำคัญ การสร้างมูลค่าเพิ่ม คือ การเน้นให้ทุกคนสามารถเปลี่ยนข้อมูลเป็นข่าวสาร ความรู้ ความสามารถนำไปสู่การสร้างมูลค่าและก่อให้เกิดความฉลาดเฉลียวในการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี ตามลำดับดังนี้

1. ข้อมูล (Data)
2. ข่าวสาร (Information)
3. ความรู้ (Knowledge)
4. มูลค่าเพิ่ม (Value Added)
5. ความฉลาดเฉลียว (Wisdom) (Chira Hongladarom. 2007 : Web Site)

จิระ หงส์ถาวรภัก (2550 : เว็บไซต์) แบ่งมูลค่าเพิ่มเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. ด้านสังคม (Social Value)
2. ด้านเศรษฐกิจ (Economy Value)
3. ด้านวัฒนธรรม (Cultural Value)

ทฤษฎีนี้นำไปวิเคราะห์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและการบริหารจัดการแนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีผู้สูงวัยเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ (จิระ หงส์ถาวรภัก. 2550 : เว็บไซต์)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

กัญจมา เไรไร (2543 : 9-13) ได้วิจัย พิธีกรรมเกี่ยวกับความตายของผู้สูงวัยบ้านน้ำลาด ตำบลนาขางกลัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ. การศึกษาค้นคว้าอิสระมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาพิธีกรรมเกี่ยวกับความตายและความสัมพันธ์ระหว่างพิธีกรรมเกี่ยวกับความตายกับวิถีชีวิต รวมถึงการเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมเกี่ยวกับความตายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ของชาวบ้านน้ำลาด ตำบลนาขางกลัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ ศึกษาข้อมูลภาคสนามเป็นหลัก ผู้ให้ข้อมูลคือ

ผู้รู้ ได้แก่ ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน หมดสะกดวิญญูณ มัคทายก พระภิกษุ ผู้นำหมู่บ้าน และกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพิธีกรรม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แล้วนำเสนอผลการศึกษาโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ผลการศึกษาพบว่า พิธีกรรมเกี่ยวกับความตายของชาวบ้านน้ำลาดในอดีต เมื่อมีคนตายไม่ว่าผู้ตายจะตายลักษณะใดก็ตาม ชาวบ้านน้ำลาดจะนำไม้ไผ่มาห่อหุ้มศพ ใช้เถาวัลย์รัดช่วงศีรษะ เอว และข้อเท้า นำไปฝังใกล้บริเวณบ้าน จากนั้นสมาชิกในครอบครัวจะช่วยกันรื้อถอนบ้านไปปลูกใหม่แต่ไม่ไกลจากที่เดิมนัก ฉุฮกรบ้านน้ำลาดจะปลงศพแบบฝังกับผู้ตายและไม่มีพิธีกรรมทางศาสนา เนื่องจากชาวบ้านนับถือผี ต่อมาเมื่อมีกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ไทยโคราช ได้เข้ามาอาศัยอยู่ที่เดียวกันทำให้ฉุฮกรบ้านน้ำลาดรับเอาวัฒนธรรมเข้ามาปรับเปลี่ยน จึงทำให้ขั้นตอนวิธีการเกี่ยวกับผู้ตายมีความซับซ้อนมากขึ้น ผลการการรับเอาวัฒนธรรมจากกลุ่มชาติพันธุ์ไทยลาว ไทยโคราช ทำให้พิธีกรรมเกี่ยวกับความตายปลงศพแบบเผากับผู้ตายในทุกกรณี

โสภา จุฑาพัฒนา (2535 : 117-121) ได้ศึกษาการเทียบเคียงคำลักษณนามในภาษาฉุฮกร (ชาวบน) กับภาษาไทย ผลการวิจัยพบว่า คำลักษณนามในภาษาฉุฮกรมี 200 คำและสามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภทใหญ่คือ คำลักษณนามที่ใช้กับคำนามและ คำลักษณนามที่ใช้กับคำกริยา และการเทียบเคียงคำลักษณนามในภาษาฉุฮกรกับภาษาไทยเทียบเคียงได้ 3 ลักษณะคือ เทียบเคียงการใช้คำลักษณนามในภาษาฉุฮกรกับภาษาไทย เทียบเคียงความหมายของคำลักษณนามในภาษาฉุฮกรกับภาษาไทย และเทียบเคียงคำลักษณนามที่เกิดในโครงสร้างวลีในภาษาฉุฮกรกับภาษาไทย

อารีวรรณ เสริมวิลาสกุล (2547 : 108-125) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัย พบว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา มีทั้งสองเพศจำนวนเท่า ๆ กัน ส่วนใหญ่มีอายุ 21-28 ปี นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่พักค้างคืน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความต้องการกลับมาเที่ยวใหม่และมีเหตุจูงใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านสินค้าและบริการ ด้านราคา ด้านทำเลที่ตั้ง ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการ และด้านลักษณะทางกายภาพส่วนปัจจัยด้านการส่งเสริมด้านการตลาดนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญในระดับปานกลาง

ประภัสสร เผ่าพงศ์ช่วง (2547 : 111-135) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมและปัจจัยจูงใจนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาจากจังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษา พบว่า 1) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 20-30 ปี ชอบท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติที่สวยงาม เดินทางมากับครอบครัวประมาณ 1-5 คน ใช้รถยนต์ส่วนตัวในการเดินทาง ชื่อของฝากและของที่ระลึกประเภทอาหาร ทราบข้อมูลการท่องเที่ยวจากเพื่อน ญาติ และคนรู้จัก นักท่องเที่ยวจะเดินทางกลับมาท่องเที่ยวที่จังหวัดอุบลราชธานีอีก 2) นักท่องเที่ยวเห็นว่า ปัจจัยจูงใจท่องเที่ยวด้านความเป็นมิตรไมตรีของผู้คนในท้องถิ่น ด้านสถานที่ท่องเที่ยว ด้านสถานที่พัก ด้านร้านอาหาร ด้านการคมนาคม

ด้านสินค้าของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง ด้านมาตรการรักษาความปลอดภัย การโฆษณา ประชาสัมพันธ์ มีระดับการพอใจอยู่ในระดับมาก ส่วนปัจจัยด้านการบริการนำเที่ยวมีระดับการพอใจอยู่ในระดับปานกลาง 3) นักท่องเที่ยวเห็นว่าปัจจัยจิตใจด้านสินค้าของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักท่องเที่ยวที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเห็นว่าปัจจัยจิตใจด้านสินค้าของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมืองมีระดับการพอใจมากกว่านักท่องเที่ยวที่มาจากภาคอื่น

โชคชัย เทวานฤมิตร (2543 : 221-250) ได้ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาวบ้าน สวายสอ ตำบลเมืองไผ่ อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์ ที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาหมู่บ้าน ผลการศึกษา พบว่า ชาวบ้านสวายสอเป็นคนไทยที่มีเชื้อสายเขมรและวัฒนธรรมแบบเขมร ประชากรเกือบทั้งหมดมีอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก และอาชีพรอง หมู่บ้านสวายสอมีปัญหาคล้ายกับหมู่บ้านชนบทยากจนทั่วไปเป็นระยะเวลาอันยาวนาน มีรากฐานมาจากความคิดความเชื่อในศาสนา พุทธแบบชาวบ้าน และศาสนาพราหมณ์ที่ปรากฏอยู่ในประเพณีต่าง ๆ ของชาวบ้าน เช่น การนับถือ ผีบรรพบุรุษ การโกนจุก การแต่งงาน รวมถึงระเบียบแบบแผนทางสังคมการดูแลรักษา เพื่อประกอบพิธีกรรมตามประเพณีนิยม ลักษณะการเข้าร่วมกิจกรรมของชาวบ้านสวายสอ โดยส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อรอรับประโยชน์เพียงฝ่ายเดียว ทั้งนี้เพราะชาวบ้านขาดความไว้วางใจซึ่งกัน และกันการรวมกลุ่มของชาวบ้านที่ประสบผลสำเร็จนั้นมักได้รับการชักชวนจากพระสงฆ์ รองลงมา ได้แก่เจ้าหน้าที่ส่วนราชการในท้องถิ่น เช่น ครู เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ลักษณะการรวมกลุ่มของชาวบ้าน โดยส่วนใหญ่จะเป็นการรวมกลุ่มแบบไม่มีกลุ่มถาวร (Permanent Group) เช่น การทำบุญ การร่วมพิธีกรรมตามประเพณีต่างๆ เมื่อเสร็จสิ้นก็แยกย้ายกันไป พฤติกรรม โดยส่วนรวมของชาวบ้านสวายสอ ได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมจึงมีผลกระทบต่อพัฒนา หมู่บ้านทั้งในด้านปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนาหมู่บ้าน และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาหมู่บ้าน

วรรณพร วนิชชานุกร (2548 : 2-4) ได้วิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ.2542 ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่รัฐสอดคล้องกับแนวคิด หลักการและกรอบการดำเนินงานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการอนุรักษ์ สภาพแวดล้อมในทางตรงกันข้ามเจ้าหน้าที่ของรัฐบางคนกล่าวว่ายังไม่มีนโยบายที่ชัดเจนในปัจจุบันนี้ ส่วนความคิดเห็นของผู้ประกอบการนั้นแตกต่างไปจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่ก็ได้มีบางคนที่ได้พยายามแก้ปัญหาสภาพแวดล้อม และมีความต้องการเรียนรู้วิธีการแก้ไขปัญหามากขึ้น ผู้นำชุมชนและประชาชนส่วนใหญ่ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของท้องถิ่น ในส่วนของนักท่องเที่ยวพบว่านักท่องเที่ยวต่างชาติได้มีการเตรียมตัวเพื่อมาเที่ยวและใช้บริการมัคคุเทศก์

ต้องการพบปะและพักกับชาวบ้าน และนักท่องเที่ยวต้องการหนังสือคู่มือการเดินทางและแผนที่ตลอดจนคำแนะนำสิ่งที่ควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติ

รพีพรรณ ทองหล่อ (2548 : 7-9) ได้วิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ที่เป็นผลจากการท่องเที่ยว : กรณีจังหวัดน่าน เมื่อปี 2545 พบว่า

1) สถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดน่าน จังหวัดน่านมีสถานที่ท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบ ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โบราณสถาน และศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัฒนธรรมของชนเผ่าต่าง ๆ ศักยภาพการท่องเที่ยวในเรื่องความสมบูรณ์ของธรรมชาติจัดว่ายังมีอยู่ในระดับสูงมาก มีอุทยานแห่งชาติหลายแห่ง มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจหลายรูปแบบ มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ งานจิตรกรรมฝีมือช่างโบราณตามวัดวาอารามตลอดจนการผลิตผ้าทอพื้นเมือง (ผ้าทอลายน้ำไหล และไหล่อ) และงานหัตถกรรมต่าง ๆ จังหวัดน่านได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดโดยอาศัยศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนา

2) การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของจังหวัดน่านที่เป็นผลมาจากการท่องเที่ยว พบว่าการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลจากการท่องเที่ยวน้อยมาก แต่ด้านเศรษฐกิจ พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนกว่าด้านอื่น คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น มีอาชีพเสริมใหม่ ๆ และหลากหลายมากขึ้นนอกเหนือจากการประกอบอาชีพทางการเกษตรเพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตาม โดยภาพรวมจัดได้ว่ายังเกิดการเปลี่ยนแปลงที่น้อยมาก

3) ผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชน (1) กลุ่มผู้ประกอบการในจังหวัดน่านเห็นว่า การท่องเที่ยวทำให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น และทำให้คนในชุมชนมีวิถีชีวิตที่ทันสมัยมากขึ้น รองลงมาได้แก่การท่องเที่ยวทำให้เกิดการผลิตสินค้าประเภทหัตถกรรมเพิ่มขึ้น และการท่องเที่ยวนำไปสู่การพัฒนาการคมนาคม ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ สถานพยาบาลตามลำดับ (2) กลุ่มประชาชนในจังหวัดน่าน เห็นว่าผลกระทบด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีการพัฒนาตนเอง เพื่อให้เป็นคนที่มีความรู้ มีฝีมือในการประกอบอาชีพมากที่สุด ส่วนผลกระทบด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวทำให้ระบบไฟฟ้า ประปา และการคมนาคมสะดวกมากขึ้น

วัลย์ลักษณ์ บุญปราบ (2548 : 112-118) ได้วิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเกาะสมุย อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปี 2542 พบว่า 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย (1) ด้านสภาพพื้นที่ ได้แก่ธรรมชาติที่สวยงาม ศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางทะเล ภูมิอากาศที่เอื้ออำนวย ประมาณ 30.55 องศาเซลเซียส (2) สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ การพัฒนาเส้นทางคมนาคม ท่าเทียบเรือ ท่าเทียบแพขนานยนต์ที่ได้มาตรฐาน การขยายไฟฟ้า น้ำประปา ระบบการสื่อสารที่ทันสมัย ที่พักแรมสะดวกสบาย ไม่แพงเกินไป ร้านขายของ การรักษาความปลอดภัย (3) นโยบายของรัฐและท้องถิ่น มีแผนงาน

โครงการต่าง ๆ สอดคล้องกันทั้งในระดับชาติ ระดับภาค และระดับพื้นที่ที่มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2) กระบวนการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ การศึกษาสภาพปัญหา การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย การกำหนดแนวทางและมาตรการการดำเนินงาน ผลกระทบจากการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (1) ด้านเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงอาชีพของชาวบ้าน การเคลื่อนย้ายแรงงานต่างถิ่น การบริโภคและมาตรฐานการครองชีพ (2) ด้านสังคม ได้แก่ ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน การแข่งขัน และความขัดแย้ง (3) ด้านสังคม วัฒนธรรม ใดการบริโภค ภาษา การแต่งกาย ความเชื่อขนบธรรมเนียมประเพณี (4) ด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ผลกระทบทางกายภาพ สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น

เยาวภา เจริญรัตน์ (2549 : 162-165) ได้ศึกษาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหมู่บ้านช้างบ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ว่าการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหมู่บ้านช้างบ้านตากกลาง เป็นวิธีการหนึ่งในการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม มรดก สิ่งแวดล้อมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นซึ่งในปัจจุบันเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาวัฒนธรรมเกี่ยวกับช้างในวิถีชาวบ้านและศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านตากกลาง ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมการคล้องช้าง ชาวควยบ้านตากกลางจับช้างโดยใช้หมอช้างนำช้างที่ฝึกเอาไว้ไปไล่ต่อช้างป่า จับคล้องด้วยหนังปะกำ เรียกว่า “การโพนช้าง” มีการถ่ายทอดวิธีการคล้องช้างให้กับรุ่นลูกหลาน เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการไปคล้องช้าง ชาวควยบ้านตากกลางปฏิบัติต่อช้างตามความเชื่อเรื่องหนังปะกำ ศาลปู่ตาวังทะลุ โขกลาง และข้อห้าม พิธีเกี่ยวกับช้างที่สำคัญ มีพิธีไหว้ศาลปะกำ พิธีคล้องช้าง พิธีปิดรังควาญ และพิธีเปิดป่า การประกอบ พิธีกรรมเหล่านี้ เพื่อเป็นการเคารพผีบรรพบุรุษ ผีป่าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์พื่อใจ และชาวควยบ้านตากกลางจะได้รับความสุขและโชคลาภ โดยไม่มีอันตราย

ทิพวัลย์ คำคง (2537 : 1-3) ได้ศึกษาวิจัยผ้าทอมัดหมี่ของชาวไทยพวนอำเภอบ้านหมี่ โดยศึกษาการสืบทอดและวิวัฒนาการของผ้าตลอดจนปัจจัยที่ส่งผลต่อวิวัฒนาการของผ้าทอมัดหมี่ของชาวไทยพวนบ้านหมี่พบว่า การสืบทอดและวิวัฒนาการของ ผ้ามัดหมี่ของชาวไทยพวน เดิมจะสืบทอดการทอผ้าระหว่างคนในครอบครัว ปัจจัยจะถ่ายทอดแก่บุคคลที่สนใจ การทอผ้าในปัจจุบันเป็นการทอเพื่อการค้าแทนที่จะทอไว้ใช้ในครัวเรือนดังแต่ก่อน ลวดลายของผ้าจะใหญ่ขึ้นและสีสันสดใสซึ่งทอด้วยไหมประดิษฐ์ เครื่องมือในการทอผ้าหลายอย่างพัฒนาให้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น มีการนำมอเตอร์มาใช้แทนงานมนุษย์ เช่น เครื่องขึ้นทูก เครื่องขึ้นหมี่ หลาปั่นหลอด ในด้านวิธีการเดิมจะทอผ้าเพียงคนเดียวทุกขั้นตอน แต่ปัจจุบันแบ่งเป็นแผนกตามหน้าที่เหมือนกับระบบโรงงาน อุตสาหกรรมแต่ละคนถนัดหน้าที่ของตนเองผู้ชายเข้ามามีส่วนในการฝ้ายมากขึ้น ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการทอผ้าของชาวไทยพวนบ้านหมี่ต่อความนิยมของ ผู้บริโภคทำให้รูปแบบของผ้า

เปลี่ยนไปจากเดิม ความต้องการของตลาดที่เพิ่มขึ้นทำให้ต้องพัฒนากรรมวิธีการ การผลิตให้ทันสมัยและรวดเร็วขึ้นและการยึดการทอผ้ามัดหมี่เป็นอาชีพทำให้ชาวไทยพวนบ้านหมี่ ยังคงมีการทอผ้าอยู่ไม่สูญหายไป

ทัศนีย์ บัวระภา พิมเสน บัวระภา และวรรณศักดิ์ พิจิตรบุญเสริม (2538 : 18-27) ได้ศึกษาวิจัยผ้าไทยอยู่ บ้านแซงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยได้กล่าวถึงบทบาทของผ้าในวิถีชีวิตของชาวไทยพวนว่า มีบทบาทเพื่อตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตในแง่การใช้ผ้าเป็นเครื่องนุ่งห่มและนำไปใช้ทำเป็นเครื่องใช้สอย เช่น ผ้าโสร่ง กางเกงขาก๊วย เสื้ออกกั้นห้อง นอกจากนี้ยังนำมาทำเป็นที่นอน หมอน อีกด้วย ส่วนการนำผ้าเพื่อใช้ประกอบในประเพณีและพิธีกรรมนั้น ทั้งบทบาทในพิธีกรรมทางพุทธศาสนาและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับผี คือ ใช้ในพิธีการเกิด พิธีแต่งงาน (กินดอง) พิธีกรรม การบวช พิธีกรรมการตาย ทางด้านบทบาทของผ้าที่ใช้ร่วมในพิธีทางศาสนาเช่น ผ้าห่อคัมภีร์ ผ้าซุง ผ้าผเหวด นอกจากนี้ผ้ายังมีบทบาททางด้านการถ่ายทอดคำสั่งสมและขัดเหล่าทางสังคม ให้ผู้หญิงรู้จักภาระหน้าที่ของแม่บ้าน ซึ่งเป็นการแบ่งแยกสถานะหน้าที่ของชาย และหญิงให้รู้จักหน้าที่ไม่ก้าวก่ายกัน

วิฑนะ จุฑะวิภาค (2535 : 118) ได้วิจัยศิลปหัตถกรรมของช่างทองเมืองเพชร เพื่อศึกษาความเป็นมาของช่างทองสกุลเพชรบุรี กระบวนการสร้างสรรค์ทองรูปพรรณในแง่วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ วิธีการทำ รูปแบบและลวดลายของทองรูปพรรณ รวมทั้งศึกษาวิธีการถ่ายทอดความรู้เชิงช่างตลอดจนแนวทางในการดำรงรักษา สืบทอดฝีมือช่างทองสกุลเพชรบุรี จากการวิจัย พบว่าช่างทองทั้งหมดล้วนมีพื้นฐานเป็นช่างเขียน บางท่านก็มีพื้นฐานการเป็นช่างทำเครื่องประดับจากทองเหลืองมาก่อน มีการถ่ายทอดความรู้เชิงให้แก่ ลูก หลาน หรือเครือญาติสนิทเท่านั้น เนื่องจากทองมีราคาสูงต้องฝึกให้แก่ผู้ไว้ใจ ช่างทองเป็นงานช่างที่ต้องใช้ ความอดทน ความละเอียด ความประณีตสูง สายตาต้องดีเยี่ยม และสมาธิต้องดี ในการทำทองรูปพรรณช่างต้องใช้ทองคำบริสุทธิ์ เนื่องจากมีความยืดหยุ่นสูง สำหรับเครื่องมือส่วนใหญ่ช่างยังคงใช้เครื่องมือซึ่งใช้มาตั้งแต่ครั้งในอดีต เช่น โตะทำทอง ทัง ค้อน กรรไกร ไม้พัน เป็นต้น ส่วนลวดลายของรูปพรรณล้วนเลียนแบบหรือสร้างสรรค์จากธรรมชาติรอบตัวช่างทั้งสิ้น เช่น การเลียนแบบสัตว์ พืช วัตถุที่เป็นมงคล เป็นต้น ในด้านการดำรงรักษาและสืบทอด ฝีมือช่างทองนั้น ควรเร่งรีบบันทึกสรรพความรู้ทางช่างจากช่างทองที่มีอยู่ปัจจุบัน เนื่องจากแต่ละท่านอยู่ในวัยสูงอายุ ตลอดจนทำพิธีกรรมศาสน์สาธิตการทำทองรูปพรรณรวมทั้งอบรม สอนผู้สนใจและมีใจรักโดยครูช่าง

2. งานวิจัยต่างประเทศ

งานวิจัยของ Rowe V. Cadelina (1988) ซึ่งทำการศึกษาเปรียบเทียบกลุ่มชาติพันธุ์สองกลุ่ม คือ กลุ่มชาติพันธุ์ Batak และ Ata เกี่ยวกับวิถีชีวิตทางสังคมและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสองมีความแตกต่างกันทางด้านสังคม ความเชื่อ ในด้านการจัดการต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสองมีความแตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญสองประการ คือ หนึ่งการเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากรและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สองเงื่อนไขทางด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวมีการอพยพโยกย้ายจากถิ่นหนึ่งไปยังอีกถิ่นหนึ่ง จากพื้นราบไปอยู่ในพื้นที่สูง ดังนั้นปัจจัยทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านั้น

จากการวิจัยของ Chuepaeng (1967) ในหมู่บ้านต่าง ๆ ของอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม สรุปได้ว่า มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเนื่องมาจากความแห้งแล้ง ทำให้เกิดการอพยพแรงงาน โดยเฉพาะพวกเขาวชนไปทำงานเป็นกรรมกร คนรับใช้ หรือโสเภณี ในกรุงเทพฯและในภาคใต้ เพื่อส่งเงินมาเลี้ยงครอบครัว ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ก็ปรากฏว่าผลจากการไปทำงานในกรุงเทพฯ ทำให้เขาวชนเหล่านี้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านการแต่งกาย หรือพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออกเมื่อกลับมาเยี่ยมบ้าน รวมทั้งค่านิยมทางสังคมก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย

Cruagao (1962) ได้กล่าวว่า การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมและพฤติกรรมของสังคมเมืองจากกรุงเทพฯไปสู่หมู่บ้าน ทำให้หมู่บ้านที่อยู่ใกล้เคียงจะมีระดับการเปลี่ยนแปลงมากกว่าหมู่บ้านที่อยู่ไกลออกไป ในกระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวชาวบ้านได้รับเอาสิ่งใหม่จากวัตถุ ก่อนที่จะมีความรู้ความเข้าใจในสภาวะแวดล้อมของการมีชีวิตในสังคมเมือง Cruagao ยังได้เน้นว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไม่จำเป็นจะต้องมีรูปแบบเดียวกัน เพราะว่าในหมู่บ้านแต่ละแห่งจะมีตัวแปรที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นในด้านองค์ประกอบทางประชากรความสัมพันธ์ในสังคม อายุ เพศ สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของประชากร องค์การทางสังคม และสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคม

Steven Picker (1975) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงในสถาบันเครือญาติในสังคมชนบท ณ บ้านอ้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสารทางประวัติศาสตร์ การสอบถาม และการสัมภาษณ์ ได้พบว่าผลของสนธิสัญญาบาวริงซึ่งไทยได้ทำกับอังกฤษในสมัยรัชกาลที่ 4 ทำให้ตลาดข้าวของไทยขยายออกไปสู่ตลาดต่างประเทศ ทำให้ต้องเพิ่มปริมาณการผลิตสูงขึ้นกว่าแต่ก่อน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระบายนั้น คือ ความต้องการแรงงาน การบุกเบิกพื้นที่เพื่อใช้ในการปลูกข้าวในช่วง พ.ศ. 2393-2493 แต่ได้หยุดชะงักเพราะที่ดินมีจำกัด และมีการเพิ่ม

ประชากรอย่างรวดเร็ว ผลของการขยายตัวของระบบการผลิต การค้า และการเจริญเติบโตของประชากร มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับหมู่บ้าน โดยเฉพาะสถาบันเครือญาติ กล่าวคือ ชาวบ้านไม่มีที่ทำกัน เริ่มมีความคิดในเรื่องความแตกต่าง (Social Distinctions) ในหมู่บ้านที่หนึ่งที่ไม่มีที่ดิน การแลกเปลี่ยนแรงงานกลายเป็นการจ้างแรงงานที่ต้องตอบแทนด้วยตัวเงิน นอกจากนี้ทำให้การเลี้ยงดูเด็กเปลี่ยนแปลงไป ลูกคนโตหรือคนรองจะทำหน้าที่เลี้ยงนึ่งแทนแม่ซึ่งใช้เวลาในการหารายได้จากการทำงานหรือค้าขาย

Sanit Smuckarn (1972) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในช่วงขบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยของประเทศไทย กับการผสมกลมกลืนของชนชาติพันธุ์พวนในหมู่บ้านบางกะปิและบ้านเสา อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ผลการศึกษาได้พบว่า การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจและตลาด การพัฒนาระบบการปกครอง ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอด ได้แก่ มีการเปลี่ยนแปลงในด้านการประกอบอาชีพอย่างอื่นแทนการทำนา เช่น เป็นพ่อค้า นักธุรกิจ ข้าราชการ ช่างฝีมือ และนักการเมือง เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านค่านิยม คือ นิยมให้บุตรหลานมีการศึกษาสูงขึ้น ซึ่งจะทำให้ฐานะทางสังคมสูงขึ้นด้วย และค่านิยมของชาวพวนที่มีความขยันหมั่นเพียร มีส่วนช่วยให้การเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีชีวิตแบบเมืองมากขึ้น ส่วนในเรื่องของการผสมกลมกลืนของชาวพวนจะมีมากขึ้น เนื่องจากชาวพวนยอมรับการมีเอกลักษณ์ 2 แบบ (Double Selfidentification) และชาวพวนไม่นิยมพูดภาษาเดิมของตน นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ชาวพวนมีผู้นำการเปลี่ยนแปลงมาก จึงเกิดการลงทุนทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นกลไกของการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ตลอดจนฐานะความเป็นอยู่ดีกว่าชาวพวนในประเทศลาว ทำให้ชาวพวนมีความต้องการเป็นคนไทยมากขึ้น ได้มีการสมรสกับข้าราชการมากขึ้น

Thomas A Kirsch (1966) ได้ศึกษาชาวภูไทยที่บ้านคอนสังข์ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้เสนอความเห็นที่ชาวชนบทจะมีรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบใดนั้น ขึ้นอยู่กับช่องทางของการเลื่อนชั้นหรือฐานะ (Channels of Mobility) ที่มีในท้องถิ่นนั้น ๆ สำหรับชาวภูไทได้มีการเปลี่ยนแปลงและมีการเลื่อนฐานะของตนเอง มีอยู่ 4 ช่องทาง คือ

- 1 การบวชเป็นพระในพุทธศาสนา
- 2 สถานภาพทางราชการ
- 3 ความก้าวหน้าทางการศึกษา
- 4 การเดินทางไปนอกหมู่บ้านเพื่อทำงานหรือท่องเที่ยว

ปัจจัยทั้ง 4 ประการ ทำให้ชาวภูไทยหันเหสภาพการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมในสังคมเกษตรกรรมไปแสวงหาความสำเร็จ ความก้าวหน้าในอาชีพจึงมากขึ้น โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่มีความทะเยอทะยานที่จะเลื่อนหรือเปลี่ยนแปลงสถานภาพของตนเอง

Michael Moerman (1968) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเนื่องจากหมู่บ้านได้รับนวัตกรรมทางการผลิตของชนชาติพันธุ์ลัวะ ณ หมู่บ้านบึง อำเภอเชียงคำ จังหวัดเชียงราย ได้พบว่าหมู่บ้านแห่งนี้เมื่อมีการขยายพื้นที่ทำกิน และได้มีการติดต่อกับชาวเมือง ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตและความสัมพันธ์กับชุมชนภายนอก ชาวลัวะได้เปลี่ยนแปลงการเพาะปลูกแบบดั้งเดิมซึ่งใช้คันไถมาใช้รถแทรกเตอร์ การใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ และการเลือกใช้เมล็ดพันธุ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ การดำเนินธุรกิจแบบใช้เงินสด ทำให้หมู่บ้านต้องพึ่งพากับชุมชนเมืองมากขึ้น สำหรับความสัมพันธ์ทางสังคม ได้เปลี่ยนแปลงจากความสัมพันธ์แบบปฐมนิยามมาเป็น การผลิตได้เปลี่ยนจากการเลี้ยงชีพมาผลิตเพื่อการค้า ลักษณะการทำงานแบบช่วยกันทำอย่างสนุกสนานเป็นแบบเอาจริงเอาจัง

สรุปผลการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการงานวิจัย จะเห็นได้ว่า ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ยังต้องมีการอาศัยธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอาชีพต่าง ๆ ล้วนอาศัยภูมิปัญญาพื้นบ้านดั้งเดิมที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาพัฒนาอาชีพ พิธีกรรม ความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณีทั้งหลายทั้งปวงเหล่านี้ล้วนอาศัยภูมิปัญญาพื้นบ้านดั้งเดิมที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาพัฒนาเช่นกัน การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมและพฤติกรรมของสังคมเมืองสู่สังคมหมู่บ้าน ความร่วมมือกันของคนในชุมชน ตลอดจนวิธีการผลิตที่เปลี่ยนไป ทำให้ผู้วิจัยได้พบว่าการดำรงอยู่ของมนุษย์ในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์นั้นจะต้องมีความเข้มแข็งและจุดยืนของตนเองเพื่อชะลอหรือต้านกระแสของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม และจากงานวิจัยยังสามารถนำมาสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยเบื้องต้นได้ว่าการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ใดก็ตามจำเป็นอย่างยั้งที่จะต้องศึกษาวิถีความเป็นอยู่ ขนบประเพณี ประวัติศาสตร์ความเป็นมาและความเข้มแข็งของแต่ละชาติพันธุ์ที่สามารถต่อสู้กับกระแสความเป็นศิวิไลซ์ของโลกยุคปัจจุบันและหาวิธีการหรือรูปแบบในการอนุรักษ์ พื้นฟู และพัฒนาวิถีความเป็นอยู่เพื่อความยั่งยืนต่อไป เช่นเดียวกับ “ญ้อฮูร์” ซึ่งถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม อันเป็นวัฒนธรรมที่ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งในรูปแบบความเชื่อ คำสอน ข้อห้าม ข้อปฏิบัติทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม อันเป็นกุศโลบายที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ที่สืบทอดกันมานานกว่าสองพันปี ท่ามกลางสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เน้นการพัฒนาอย่างไม่ขาดระยะของประเทศไทยโดยรวม แม้แต่ชุมชน

ญัฮกรก็กลายเป็นเป้าหมายของการพัฒนาด้วยเช่นกัน กระจแสเชี่ยวชาญกรการพัฒนาที่ชุมชนตั้งรับ ไม่นำมาซึ่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของญัฮกรในช่วง 10 กว่าปีที่ผ่านมาเกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมในสังคมญัฮกรในด้านความเชื่อ วิถีปฏิบัติ การใช้ภาษา การแต่งกาย เกิดวัฒนธรรม บริโภคสินค้าไฮลเข้าสู่ชุมชน ก่อให้เกิดผลกระทบและสร้างปัญหาสังคมมากมาย เช่น ทรัพยากร ถูกทำลาย การสูญเสียภูมิปัญญา เด็กเยาวชนขาดความรู้ ความเข้าใจในวิถีชีวิตและพิธีกรรมของ กลุ่มชาติพันธุ์ ในการค้นหาอัตลักษณ์ของญัฮกรที่มีอยู่แล้วให้กลับมาเด่นชัดมากยิ่งขึ้น และหาวิถี สืบสานให้ยั่งยืนต่อไป โดยผ่านกลยุทธ์ทางการท่องเที่ยวอันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาความล่มสลาย ของวัฒนธรรมญัฮกร

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงพัฒนา (Research and Development) ที่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Document) และเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) การเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อศึกษาองค์ความรู้เรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีของผู้อยู่ในจังหวัดชัยภูมิ จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดเพชรบูรณ์ และเพื่อหาแนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้อยู่อยู่เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมินั้นได้ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงจำเป็นต้องศึกษาภาคสนามใช้ชีวิตร่วมกับชุมชนเป็นระยะเวลาหนึ่งเพื่อทำการรวบรวมข้อมูล โดยการสำรวจ การสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) และการนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็นสารบัญชบทได้ดังนี้

1. ขอบเขตการดำเนินการวิจัย
2. เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล
3. การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล
5. การนำเสนอข้อมูลผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขอบเขตการดำเนินการวิจัย

1. พื้นที่ในการวิจัย

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง (Purposive Selection) จากหมู่บ้านที่มีชาวน้อยจำนวน 23 หมู่บ้านใน 3 จังหวัด คือชัยภูมิ นครราชสีมา และเพชรบูรณ์ ทำให้ได้พื้นที่ศึกษาที่เป็นหมู่บ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้อยู่อยู่ 7 หมู่บ้านได้แก่ บ้านน้ำลาด บ้านวังอ้ายโพธิ์ บ้านเสด็จทอง ตำบลนางกลัก อำเภอเทพสถิต บ้านห้วยแย้ ตำบลห้วยแย้ อำเภอหนองบัวระเหว บ้านวังกำแพง ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ บ้านกลาง ตำบลบ่อปลาทอง อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา และบ้านห้วยไคร้ ตำบลตะแบะ อำเภอเมือง

จังหวัดเพชรบูรณ์ การเลือกพื้นที่ศึกษาเกณฑ์การเลือกหมู่บ้านมีคุณสมบัติ ดังนี้

1.1 เป็นพื้นที่ที่มีความดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร

1.2 เป็นหมู่บ้านที่มีประวัติศาสตร์การตั้งหมู่บ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรมากกว่า

100 ปี มีครัวเรือนไม่น้อยกว่า 150 ครัวเรือน

การเลือกพื้นที่ศึกษา ผู้วิจัยได้ลงสำรวจภาคสนามหลายแห่งในช่วงเดือนเมษายน 2550 เหตุผลที่ทำให้ผู้วิจัยเลือกบ้านน้ำลาด บ้านวังอ้ายโพธิ์ บ้านเสลียงทอง ตำบลนาขางลึก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ เป็นหลักในการศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร ที่สามารถนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดชัยภูมิ และเก็บข้อมูลจากหมู่บ้านห้วยแย้ ตำบลห้วยแย้ อำเภอหนองบัวระเหว บ้านวังกำแพง ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ บ้านกลาง ตำบลบ่อปลาทอง อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา และบ้านห้วยไคร้ ตำบลตะเบา อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์เพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุน ซึ่งการสำรวจและเหตุผลในการเลือกพื้นที่มีรายละเอียดดังนี้

1) พื้นที่ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรจังหวัดชัยภูมิ

ในการเลือกพื้นที่ศึกษา ในช่วงแรกผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ศึกษานำ (Pilot Study) ที่พื้นที่อำเภอเทพสถิต อำเภอบ้านเขว้า และอำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรอาศัยอยู่หนาแน่น และมีหมู่บ้านทั้งหมด 14 หมู่บ้าน ผู้วิจัยจึงเลือกบ้านน้ำลาด บ้านวังอ้ายโพธิ์ บ้านเสลียงทอง เป็นพื้นที่เก็บข้อมูลหลักและเก็บข้อมูลสนับสนุนจากหมู่บ้านห้วยแย้ บ้านวังกำแพง ด้วยเหตุผลดังนี้

ประการแรก หมู่บ้านน้ำลาด บ้านวังอ้ายโพธิ์ บ้านเสลียงทองเป็นหมู่บ้านที่เก่าแก่ที่มีอายุมากกว่า 100 ปี มีประชากรส่วนใหญ่เป็นคนผู้ฮกกร

ประการที่สอง ในการศึกษาองค์ความรู้ในเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณี กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรจำเป็นต้องศึกษาจากหมู่บ้านที่มีการรักษาเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างต่อเนื่องทุกปีเป็นเหตุผลให้ผู้วิจัยสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ไปยังบ้านอื่น ๆ ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรได้

2) พื้นที่ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรจังหวัดนครราชสีมา

จากการลงพื้นที่ศึกษานำของผู้วิจัย โดยผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการศึกษาจากเอกสารว่ามีคนผู้ฮกกรอาศัยอยู่ในจังหวัดนครราชสีมาที่อำเภอปักธงชัย ผู้วิจัยก็ได้ลงพื้นที่พบว่ามิผู้ฮกกรอาศัยอยู่จริง แต่ไม่เรียกตนเองว่าผู้ฮกกร จะเรียกตนเองว่าชาวนน คือที่บ้านกลาง บ้านพระบึง บ้านวังตะเคียน อำเภอปักธงชัย และจากการลงพื้นที่ก็ได้ทราบว่ามิบางส่วนที่อพยพไปอยู่ที่อำเภอครบุรี อำเภอด่านขุนทดในจังหวัดนครราชสีมาแต่ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน จากสามหมู่บ้านของอำเภอปักธงชัยก็พบว่ามิผู้ฮกกรได้เฉพาะผู้สูงอายุที่อายุเกิน 60 ปีเท่านั้น และเมื่อสอบถาม

ถึงข้อมูลเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของอยุธยาได้ข้อมูลว่าก็ปฏิบัติตามประเพณีของคนกลุ่มชาติพันธุ์ไทยและลาวที่อาศัยในพื้นที่นั้น จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้ผู้วิจัยเลือกบ้านกลาง อำเภอปักธงชัยเป็นหมู่บ้านที่สนับสนุนข้อมูลของการวิจัยเท่านั้น

3) พื้นที่ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์อยุธยาจังหวัดเพชรบูรณ์

ในการลงพื้นที่ศึกษานำของผู้วิจัยในจังหวัดเพชรบูรณ์ ที่หมู่บ้านน้ำเลา บ้านห้วยไคร้ บ้านท่าด้วง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ จากทั้งสามหมู่บ้านของเพชรบูรณ์ ก็พบว่า อยุธยาที่เพชรบูรณ์เรียกตนเองว่า “ชาวชะบอล” และ มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่ชัดเจนคือมีถนนลาดยางถึงหมู่บ้านและสามารถเดินทางติดต่อกับสังคมภายนอกอย่างสะดวก เป็นบริบทที่เหมาะสมที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมค่อนข้างสูง วิถีชีวิตความเป็นอยู่แทบมองไม่เห็นความเป็นอยุธยาเลย ผู้วิจัยจึงเลือกหมู่บ้านห้วยไคร้เป็นตัวแทนหมู่บ้านของจังหวัดเพชรบูรณ์ เพราะบ้านห้วยไคร้ยังมีประชากรอยุธยาที่สามารถแสดงออกถึงความเป็นตัวตนความเป็นอยุธยาเพื่อเป็นหมู่บ้านที่จะสนับสนุนข้อมูลวิจัย

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 กลุ่มประชากร ได้แก่ ชาวอยุธยาที่อาศัยอยู่ในจังหวัดชัยภูมิ จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดเพชรบูรณ์

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย ประกอบด้วย

1) กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) คือ ผู้อาวุโสที่เป็นอยุธยา ที่อาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นเวลานาน และสามารถลำดับเรื่องราวของชุมชนทราบประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์อยุธยา วิถีชีวิตอยุธยา วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อ โดยผู้วิจัยดำเนินการคัดเลือกโดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ จำนวน 49 คน ดังนี้

- (1) ผู้อาวุโสที่เป็นอยุธยาหมู่บ้านละ 3 คน รวม 21 คน
- (2) ผู้ใหญ่บ้านที่เป็นอยุธยา หมู่บ้านละ 1 คน รวม 7 คน
- (3) ประชาชนชาวบ้านที่เป็นอยุธยาหมู่บ้านละ 3 คน รวม 21 คน

2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) ผู้วิจัยดำเนินการคัดเลือกโดยกำหนดเป้าหมาย ผู้ให้การสัมภาษณ์กลุ่มครอบครัวที่เป็นอยุธยา ซึ่งเป็นกลุ่มที่คาดว่าจะเป็นผู้ให้ข้อมูลในเชิงลึกเรื่องเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีอยุธยาเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจำนวน 54 คน ดังนี้

- (1) ชาวบ้านที่เป็นอยุธยาหมู่บ้านละ 3 คน รวม 21 คน
- (2) กลุ่มแม่บ้านที่เป็นอยุธยา หมู่บ้านละ 3 คน รวม 21 คน
- (3) ครูที่สอนในหมู่บ้านอยุธยาหมู่บ้านละ 1 คน รวม 7 คนและเจ้าหน้าที่

องค์การบริหารส่วนตำบลในห้าหมู่บ้านอยุธยาของจังหวัดชัยภูมิจำนวน 5 คน

3) กลุ่มผู้เกี่ยวข้องทั่วไป (General Informants) ผู้วิจัยดำเนินการคัดเลือก โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมาย ผู้ให้การสัมภาษณ์ คือ คนในหมู่บ้านที่เป็นพื้นที่วิจัยที่ไม่ใช่ผู้สกรคน หมู่บ้านอื่นที่ไปมาหาสู่กับชาวบ้านหมู่บ้านที่เป็นพื้นที่วิจัย และนักท่องเที่ยว ผู้แทนบ้านพักบนป่า หินงามเพื่อตอบคำถาม แนวทางการพัฒนาประเพณีผู้สกรในภาคอีสาน จำนวน 49 คน ดังนี้

- (1) ผู้ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านผู้สกรที่ไม่ใช่คนผู้สกรหมู่บ้านละ 3 คน รวม 21 คน
- (2) ผู้ที่ไปมาหาสู่กับคนผู้สกร ตัวแทนกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว

อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม รวม 21 คน

(3) ข้าราชการที่เคยปฏิบัติงานในหมู่บ้านผู้สกร และนายกองค์การบริหาร ส่วนตำบลนาขามกลัก ตำบลบ้านไร่ ตำบลชิบริน รวม 7 คน

3. เนื้อหา การศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาไว้ดังต่อไปนี้

3.1 ศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรในพื้นที่ หมู่บ้าน 7 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านน้ำลาด บ้านวังอ้ายโพธิ์ บ้านเสลียงทอง ตำบลนาขามกลัก อำเภอ เทพสถิต โดยเนื้อหา บ้านห้วยแย้ ตำบลห้วยแย้ อำเภอหนองบัวระเหว บ้านวังกำแพง ตำบลชิบริน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ บ้านกลาง ตำบลบ่อปลาทอง อำเภอปักธงชัย จังหวัด นครราชสีมา และบ้านห้วยไคร้ ตำบลตะแบะ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

3.2 ศึกษาแนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนาขนบธรรมเนียม ประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกร เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดชัยภูมิ

4. ระยะเวลา ใช้ระยะเวลาในการศึกษา เริ่มตั้งแต่ พฤษภาคม 2550 - มกราคม 2551

5. วิธีวิจัย

ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงพัฒนา (Research and Development) ที่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative - Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Document) และเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการสำรวจ การสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) และการทำ After Action Review การจดบันทึก และการนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาความมุ่งหมาย ของการวิจัยที่ข้อที่ 2 คือ เพื่อกำหนดรูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนาขนบธรรมเนียม ประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกร เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมของจังหวัดชัยภูมิ

ในการที่จะกำหนดรูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนาทางขนบธรรมเนียม ประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัย ได้ทำงานร่วมกันระหว่างนักพัฒนาของรัฐกับชาวบ้านประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ

5.1 กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) คือ ผู้อาวุโสที่เป็นผู้รู้ ที่อาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นเวลานาน และสามารถลำดับเรื่องราวของชุมชนทราบประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้รู้ วิธีชีวิตผู้รู้ วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อ และพัฒนาการในพื้นที่ นายกองกำกับการบริหารตำบลทั้ง 2 ตำบล คือ ตำบลบ้านไร่และตำบลนายงกักโดยผู้วิจัยดำเนินการคัดเลือกโดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ รวม 49 คน

5.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) คือกลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual- Informants) ผู้วิจัยดำเนินการคัดเลือกโดยกำหนดเป้าหมาย ในการสัมภาษณ์กลุ่มครอบครัวที่เป็นผู้รู้ ซึ่งเป็นกลุ่มที่คาดว่าจะเป็นผู้ให้ข้อมูลในเชิงลึกเรื่องเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนา ขนบธรรมเนียมประเพณีผู้รู้ กลุ่มแม่บ้าน ครู ทั้งหมดจำนวน 49 คน

5.3 กลุ่มทั่วไป (General Informants) คือกลุ่มผู้เกี่ยวข้องทั่วไป (General Informants) ผู้วิจัยดำเนินการคัดเลือกโดยกำหนดกลุ่มเป้าหมาย ผู้ให้การสัมภาษณ์ คือ คนในหมู่บ้านที่เป็นพื้นที่วิจัยที่ไม่ใช่ผู้รู้คนหมู่บ้านอื่นที่ไปมาหาสู่กับชาวบ้านหมู่บ้านที่เป็นพื้นที่วิจัย และนักท่องเที่ยว เพื่อตอบคำถามแนวทางการพัฒนาประเพณีผู้รู้ ทั้งหมดจำนวน 49 คน

. ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยผู้วิจัยได้ทำงานร่วมกับชาวบ้านและนักพัฒนาของรัฐเป็น 6 ขั้นตอน คือ

1. การศึกษาปัญหา และความต้องการของชาวบ้าน
2. การนิยามปัญหาและความต้องการ
3. การวางแผนการดำเนินการ
4. การดำเนินการ
5. การติดตามผล
6. การประเมินผลของแต่ละขั้นตอนที่ทำงานร่วมกัน

โดยผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย และการประชุมเชิงปฏิบัติการ

เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสำรวจ (Basic Survey) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non- Structured Interview) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non- Participant Observation) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ดังนี้

1. แบบสำรวจ (Basic Survey) ใช้ในการลงพื้นที่ศึกษาวิจัยเพื่อสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่ ข้อมูลประชากรชาวผู้ฮกและข้อมูลทางภูมิศาสตร์ที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮก ประเพณี ความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกใน 3 จังหวัด

2. แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการหาข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชน วิถีชีวิต ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี ที่เกิดขึ้นในชุมชน การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์ 2 รูปแบบ คือ

2.1 แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non- Structured Interview)

ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) จำนวน 49 คน เพื่อศึกษาข้อมูลประวัติความเป็นมา และเพื่อตอบคำถามประเด็นการวิจัยว่า แนวทางการอนุรักษ์ การฟื้นฟูประเพณีผู้ฮกเป็นเช่นไร

2.2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) แบ่งเป็น 3 ชุด ดังนี้

2.2.1 ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการพัฒนาประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮก ในด้านการอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการพัฒนาประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮก ในหมู่บ้าน ใช้สัมภาษณ์กับผู้รู้ (Key-Informants) จำนวน 49 คน ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ประวัติความเป็นมาของชุมชน
- 2) วิถีชีวิตของคนในชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ประเพณีความเชื่อเกี่ยวกับการแต่งกายผู้ฮก
- 3) การพัฒนารูปแบบการอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการพัฒนาประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮก
- 4) ปัญหาและแนวทางในการอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการพัฒนาประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮก

2.2.2 ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อศึกษาองค์ความรู้ที่เป็นแนวทางการอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการพัฒนาประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮก ใช้สัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) จำนวน 7 คน ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- 1) แผนและนโยบายการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
- 2) ขั้นตอนการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีผู้ฮก
- 3) รูปแบบการอนุรักษ์ การฟื้นฟูและการพัฒนา
- 4) ปัญหาและอุปสรรค

2.2.3 ชุดที่ 3 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและคุณค่าทางวัฒนธรรม ประโยชน์การใช้สอย ทักษะคติ ค่านิยม และปัญหา ต่าง ๆ ใช้สัมภาษณ์กับผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 49 คน

3. แบบสังเกต (Observation) แบ่งเป็น 2 ชุด ดังนี้

3.1 ชุดที่ 1 แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยจะสังเกตแบบมีส่วนร่วมในวิถีชีวิตผู้สูงกรในชุมชนเป็นการศึกษาแนวทางและรูปแบบ การอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงกรเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ ใช้สังเกตกับกลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants)

3.2 ชุดที่ 1 แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non- Participant Observation) เป็นการสังเกตเข้าสำรวจสภาพเหตุการณ์โดยทั่ว ๆ ไป เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ลักษณะทางกายภาพ ใช้สังเกตกิจกรรมต่าง ๆ ใช้กับผู้รู้ (Key Informants)

4. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการสนทนาเพื่อสอบถามข้อความในเนื้อหาบางเรื่องกับผู้วิจัยยังมีข้อสงสัยอยู่ในบางประเด็นของข้อมูลจากตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มพระ กลุ่มเยาวชน กลุ่มเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล

5. การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เป็นการประชุมที่ผู้วิจัยจัดขึ้นใช้ประชุมกลุ่มย่อยแล้วร่วมกันพิจารณาแนวทางการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงกรและข้อสรุปรูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงกรเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิกับตัวแทนกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มและส่วนราชการและผู้มีส่วนได้เสียกับงานวิจัยทั้งหมด 35 คน

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือตามลำดับ ดังนี้

1. ศึกษา และรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ร่างแบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ และแบบการสังเกตตามกรอบที่กำหนด
3. ให้อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
4. ผู้วิจัยแก้ไขตามข้อเสนอของอาจารย์
5. จัดทำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการวิจัย

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลหลายวิธีประกอบกัน ได้แก่ การเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. การเก็บข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารเพื่อให้ได้ข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนแรก ข้อมูลเอกสารของทางราชการ เช่น ข้อมูลทะเบียนราษฎร ส่วนที่ 2 เป็นเอกสารข้อมูลเกี่ยวกับประวัติหมู่บ้าน บันทึกการประชุม

หมู่บ้าน เพื่อให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาและข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน ส่วนที่ 3 เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ การท่องเที่ยว ก่อนที่จะเข้าไปเก็บข้อมูลภาคสนามและ ประกอบเพิ่มเติมในขณะที่เก็บข้อมูลในภาคสนาม และหลังจากเสร็จสิ้นการศึกษาภาคสนาม ประกอบด้วย การศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ จากแหล่งข้อมูลห้องสมุดและข้อมูลจากหน่วยงานราชการที่ได้ทำการเก็บรวบรวมไว้

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม (Field Research) โดยผู้วิจัยใช้วิธี การสำรวจ การสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

2.1 การสำรวจเบื้องต้น

2.2 การสัมภาษณ์เบื้องต้น โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Structured - Interview) และใช้ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) สัมภาษณ์กับกลุ่มผู้รู้ (Key Informants) จำนวน 21 คน

2.2.1 การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ โดยใช้ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) สัมภาษณ์กับกลุ่มปฏิบัติ (Casual Informants) จำนวน 49 คน

2.2.2 การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ และนอกพื้นที่ และผู้เกี่ยวข้องทั่วไป โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 3 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องทั่วไป (General Informants) จำนวน 49 คน

2.3 การสังเกต

2.3.1 การสังเกต โดยใช้ชุดที่ 1 แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) กับกลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) ในการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยปฏิบัติตัวประหนึ่งว่าเป็นสมาชิกชุมชนคนหนึ่ง เพื่อเข้าร่วมสังเกตการณ์ การเล่นปี่ระเร่ ในโอกาสที่มีกิจกรรมในช่วงกลางคืนของเดือนห้า และเข้าพักบ้านผู้ใหญ่วัย บ้านน้ำลาด ตำบลนาขางกลัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

2.3.2 การสังเกต โดยใช้ชุดที่ 2 แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-Participant Observation) การสังเกตกับกลุ่มผู้รู้ (Key Informants) และกลุ่มผู้เกี่ยวข้องทั่วไป ผู้วิจัยปฏิบัติตนเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ ของการจัดงานวันงานสืบสานตำนานอุษุธรที่ป่าหินงาม เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2550 ผู้วิจัยเป็นผู้บันทึกภาพถ่ายและจดบันทึกข้อมูลของการจัดงาน

2.4 การจัดกลุ่มสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อหาข้อสรุปบางประเด็นที่ยังไม่ชัดเจน และเป็นการตรวจสอบเกี่ยวกับองค์ความรู้ แนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์อุษุธรเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

จังหวัดชัยภูมิ ผู้ร่วมสนทนามาจากตัวแทนกลุ่มผู้รู้ (Key Informants) กลุ่มปฏิบัติ (Casual Informants) และจากผู้เกี่ยวข้องทั่วไป (General Informants) จำนวน 9 คน ซึ่งในการสนทนา สนทนากลุ่มนี้ผู้วิจัยเป็นผู้จดบันทึกการสนทนา (Notetaker) บันทึกภาพถ่าย

2.5 การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) โดยการประชุมย่อย กรอบประเด็น การประชุมประกอบด้วยการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณี ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ และประชุมหาข้อตกลง ร่วมกันของรูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกร เพื่อการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ จัดประชุมจำนวน 1 ครั้ง เพื่อยืนยันข้อมูลที่ได้รับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกมาสอบถาม และเป็น การยืนยันร่วมกัน ผู้เข้าร่วมประชุมมาจากกลุ่มผู้รู้ (Key Informants) จากกลุ่มปฏิบัติ (Casual Informants) และจากผู้เกี่ยวข้องทั่วไป (General Informants) ตัวแทนส่วนราชการและตัวแทน ผู้มีส่วนได้เสียของงานวิจัย 35 คน

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นจะกระทำไปพร้อม ๆ กัน ตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย และหลังจากเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูลภาคสนามแล้ว โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งจากการจดบันทึกข้อมูล การถอดเทปจากการสัมภาษณ์ และภาพถ่ายในแต่ละครั้ง โดยการจำแนกข้อมูล (Typological Analysis) คือ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิด (Typologies) จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามแต่ละประเภทที่ตั้งไว้ และตรวจสอบดูอีกครั้งหนึ่งว่าข้อมูลที่ได้มามีความครบถ้วนเพียงพอหรือไม่ และดำเนินการ ตรวจสอบแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) ว่าข้อมูลเหมาะสมพร้อมแก่การนำไป วิเคราะห์สรุปผล แล้วหรือไม่

การตรวจสอบข้อมูล การตรวจสอบข้อมูลมีรายละเอียด ดังนี้

ตรวจสอบข้อมูลขณะเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยตรวจสอบความเที่ยงตรง ของข้อมูล (Validity) และความเชื่อถือได้ (Reliability) ของข้อมูลภาคสนามทุกครั้งที่ได้เก็บข้อมูล ด้วยการดูข้อคำถาม สื่อความหมายตรงตามที่ต้องการหรือไม่ขณะที่สัมภาษณ์ คำตอบที่ได้สอดคล้อง กับบริบทของชุมชนข้อมูลดิบและข้อสังเกตของนักวิจัยหรือไม่ ทดสอบกับสภาพแวดล้อม และ ข้อมูลอื่นที่มีอยู่เดิมจากแหล่งอื่น ๆ ในลักษณะทดสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ตามระเบียบ วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ข้อมูลมีความหมายแม่นยำ และเชื่อถือได้มากที่สุด จากการสังเกต พฤติกรรม การสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก กลุ่มผู้ปฏิบัติ และบุคคลทั่วไป โดยมีการตรวจสอบ สามเส้าในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ตรวจสอบด้านปริมาณ ตรวจสอบข้อมูลที่สังเกตและบันทึกว่าได้ปริมาณเพียงพอครอบคลุมข้อกระทงในแนวคำถาม และเพียงพอตามวัตถุประสงค์หรือไม่ หากข้อมูลไม่เพียงพอได้ทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมหลายครั้ง จนสามารถสรุปข้อมูลที่ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. ตรวจสอบแหล่งข้อมูล (Data Triangulation) ตรวจสอบเรื่องเวลา สถานที่และบุคคลว่าเมื่อต่างเวลา ต่างสถานที่ ต่างบุคคล แล้วข้อมูลยังเหมือนเดิม หรือไม่ โดยการจัดวางตารางกำหนดเวลา ในการสังเกตพฤติกรรมให้ครอบคลุมทุกช่วงเวลา เพื่อให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น
3. ตรวจสอบข้อมูลกับเจ้าของข้อมูล และผู้เกี่ยวข้องอื่น (Cross Check) ผู้วิจัยซักถามผู้ให้ข้อมูลและตรวจสอบจากผู้เกี่ยวข้องอื่นว่าข้อมูลถูกต้องหรือไม่ ด้วยการสอบถามซ้ำในประเด็นเดียวกัน แล้วให้ความเห็นกับผู้วิจัยในเรื่องการตีความ การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเป็นการยืนยันความเชื่อถือได้ของข้อมูล และการรายงาน
4. ตรวจสอบด้านทฤษฎี ตรวจสอบข้อมูลขณะเก็บข้อมูลภาคสนาม การตีความหมายพฤติกรรมว่าตรง หรือแตกต่างไปจากทฤษฎีหรือจากแนวคิดผู้เชี่ยวชาญมากน้อยเพียงใดและตรวจสอบความเข้าใจของผู้วิจัยเอง (Investigator Triangulation) โดยศึกษาเอกสารเพิ่มเติมสอบถามความคิดเห็นอาจารย์ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ เมื่อพบข้อมูลที่ขัดแย้งหรือข้อมูลไม่เพียงพอ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลซ้ำเพื่อยืนยันความถูกต้อง
5. การตรวจสอบวิธีการเก็บข้อมูล (Methodology Triangulation) ตรวจสอบข้อมูลโดยการรวบรวมข้อมูลหลายวิธี ด้านเอกสาร สัมภาษณ์เจาะลึก สังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม
6. ตรวจสอบด้านการวิเคราะห์ สังเกตข้อมูล เมื่อผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากสถานที่จริงแล้ว ได้ตรวจสอบการแปลความหมายเกี่ยวกับทัศนคติ และพฤติกรรมที่แสดงออกมาว่ามีความถูกต้องเพียงใด นำข้อมูลมาสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าพิธีกรรมกับการสร้างทัศนคติต่อตนเอง และความผูกพันกับชุมชน เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ตรงตามความเป็นจริงมากที่สุด (สุภางค์ จันทวานิช. 2540 : 23)

การนำเสนอข้อมูลผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาภาคสนามเป็นการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือทุกประเภท นำมาจำแนกข้อมูลเป็นชนิด (Typologies Analysis) จัดเป็นหมวดหมู่ ตามประเด็นศึกษา หลังจากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ โดยใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) และใช้เป็นข้อมูลสรุป การนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive - Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ในการศึกษาแนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการพัฒนาชนบทชนบทนิยม ประเพณีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย แบ่งตามลำดับดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา
2. องค์ความรู้เกี่ยวกับชนบทชนบทนิยม ประเพณีการเล่นปี่เประ การแห่หอดอกผึ้ง ภาษา ความเชื่อ พิธีกรรม การแต่งกาย และอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรที่สามารถนำมาพัฒนา การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ
3. แนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนาชนบทชนบทนิยม ประเพณี ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ
 - 3.1 การจัดการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิก่อนทำการศึกษาค้นคว้า
 - 3.2 แนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนาชนบทชนบทนิยม ประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกรเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา

1. บ้านห้วยไคร้ หมู่ที่ 5 ตำบลตะแบะ อำเภอมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
 - 1.1 ลักษณะทั่วไป
บ้านห้วยไคร้ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของตำบลตะแบะ ห่างจากที่ตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล ประมาณ 3 กิโลเมตร และห่างจากที่ว่าการอำเภอมือง เพชรบูรณ์ ประมาณ 20 กิโลเมตร ตามถนนสายหลัก เพชรบูรณ์-เขาลาด มีสภาพคมนาคม โดยทั่วไปเป็นถนนลาดยาง ตำบลตะแบะ อำเภอมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2450 พื้นที่ หมู่บ้าน มีพื้นที่หมู่บ้านทั้งสิ้น 8,930.73 ไร่ จำแนกออกเป็น พื้นที่ป่าไม้และภูเขา ประมาณ 5,830.73 ไร่ พื้นที่การเกษตร ประมาณ 2,800 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัย ประมาณ 200 ไร่ พื้นที่ สาธารณะ ประมาณ 100 ไร่ พื้นที่ถือครอง การเกษตร ทั้งหมด 2,800 ไร่ พื้นที่นา 315 ไร่ พื้นที่ พืชไร่ 1,505 ไร่ พื้นที่สวน 980 ไร่

อาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านมิตรใหม่ หมู่ที่ 9 ตำบลตะบะเขว้า อำเภอเมืองเพชรบูรณ์

ทิศใต้ ติดต่อกับ บ้านเขาลาด หมู่ที่ 8 ตำบลตะบะเขว้า อำเภอเมืองเพชรบูรณ์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ บ้านไร่ยาน หมู่ที่ 10 ตำบลตะบะเขว้า อำเภอเมืองเพชรบูรณ์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ บ้านบุญนวน หมู่ที่ 1 ตำบลน้ำร้อน อำเภอเมือง
เพชรบูรณ์

1.2 ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะสภาพพื้นที่โดยทั่วไป เป็นที่ราบลุ่มจนถึงเป็นที่ลาดชันภูเขา ส่วนที่เป็นที่ราบลุ่มฤดูฝนจะมีน้ำท่วมพื้นที่การเกษตรเสมอ พื้นที่ลาดชันภูเขา ส่วนใหญ่จะปลูกพืชไร่ มีคลองจากภูเขาไหลผ่านหมู่บ้าน คือห้วยคลองหิน คลองห้วยตะเบา คลองห้วยตุม แหล่งน้ำที่สำคัญที่ใช้เพื่อการเกษตร และน้ำกิน น้ำใช้ของหมู่บ้าน คือ บ่อบาดาลเพื่อการเกษตร จำนวน 4 บ่อ พื้นที่รับน้ำประมาณ 20 ไร่ แหล่งน้ำตามธรรมชาติ คลองห้วยน้ำหิน ใช้เพื่อบริโภคและการเกษตร ฝ่ายกั้นน้ำที่สำคัญ ฝ่ายห้วยงูเหลือม ฝ่ายปุ่น ค.ส.จ. ฝ่ายบุนาเจดียง ภัยธรรมชาติ ในหมู่บ้านมีปัญหากล้นน้ำที่สำคัญและเกิดอยู่เสมอ คือ ภัยแล้ง ระยะเวลาที่เกิด คือ เมื่อถึงเดือน มกราคม ทำให้เกิดปัญหาด้านน้ำกินน้ำใช้ ประมาณ 100 ครัวเรือน ปัญหาการเกษตร ประมาณ 1,000 ไร่

1.3 ลักษณะภูมิอากาศ

หมู่บ้านห้วยไคร้ได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ คล้ายกับพื้นที่อื่นในภาคกลางของประเทศไทย ฤดูฝน ประมาณกลางเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม ระยะเวลา 5 เดือน ฝนตกชุกในเดือนสิงหาคมถึงกันยายน เนื่องจากอิทธิพลมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และพายุดีเปรสชัน ซึ่งในบางปีที่มีพายุฝนมาก จะเกิดน้ำท่วม ฤดูหนาว ปลายเดือนตุลาคม ถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ ระยะเวลา 4 เดือน อากาศหนาวเย็นแต่อุณหภูมิไม่ลดต่ำมาก เพราะอยู่ช่วงปลายลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ฤดูร้อน เริ่มกลางเดือนกุมภาพันธ์ ถึงกลางเดือนพฤษภาคม มีอากาศร้อนอบอ้าว เป็นระยะเวลา 3 เดือน

1.4 ประชากร การตั้งถิ่นฐาน วัฒนธรรมและประเพณี

ประชากร

ประชากรของหมู่บ้านเป็นชาวเขา คนพื้นเมือง มีจำนวนประชากรรวม 1,060 คน แยกเป็นชาย 526 คน และหญิง 534 คน มีครัวเรือนทั้งหมด 226 ครัวเรือน แยกเป็นเกษตรกร 111 ครัวเรือน ค้าขาย 15 ครัวเรือน ข้าราชการ 6 ครัวเรือนและรับจ้าง 94 ครัวเรือน ลักษณะการตั้งบ้านเรือน ปลูกบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นชุมชนใหญ่ และกระจายเป็นหย่อม ๆ ตามเส้นทางคมนาคม ความเป็นมาของหมู่บ้าน ประวัติหมู่บ้านห้วยไคร้ หมู่ที่ 5 ตำบลตะเบา อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2450 มีความเป็นมาดังนี้ บ้านห้วยไคร้เดิมตั้งอยู่บ้านดินนาก เนื่องจากมีการตายมากก็เลยอพยพมาอยู่ที่บ้านห้วยไคร้ในปัจจุบันตั้งมาประมาณ 100 ปีเศษ เดิมชื่อบ้านดินนาก ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น บ้านห้วยไคร้ เพราะมีต้นตะไคร้ขึ้นตามห้วยหินเป็นจำนวนมาก เล่ากันว่าเดิมมีคนอพยพมาอยู่เพียงเผ่าเดียวคือ ชาวชะบอล หรือ ฉู้สกุร ต่อมาจึงมีผู้คนอพยพมาจากหลายท้องถิ่น ปัจจุบันหมู่ที่ 5 บ้านห้วยไคร้ มีลักษณะชุมชนและวิถีชีวิตเป็นแบบชนบทเรียบง่าย และพึ่งพาอาศัยกัน มีจำนวนประชากร 1,060 คน และมีครัวเรือนทั้งหมด 226 ครัวเรือน โดยมี นายยุง ปรีโทน เป็นผู้ใหญ่บ้าน

ศาสนาวัฒนธรรมและประเพณี

ประชากรนับถือศาสนาพุทธ ปฏิบัติตนตามคำสอนทางศาสนา ประเพณีที่สืบทอดต่อกันมา เช่น ประเพณีสงกรานต์ งานบวช การเทศน์มหาชาติ การนับถือผีและเจ้าบ้าน การแห่นาค การละเล่นพื้นบ้าน ในเทศกาลเดือน 4 และเดือน 5 ทำบุญกลางบ้าน ประเพณีปล่อยผี ในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 6 ฯลฯ ศาสนสถาน วัดบ้านห้วยไคร้

การศึกษา ประชากรมีระดับการศึกษาดังนี้

ระดับประถมศึกษา จำนวนร้อยละ 61 ของประชากร (ป.1-ป.6) ระดับมัธยมศึกษา จำนวนร้อยละ 26 ของประชากร (ม.1-ม.6) ระดับมัธยมศึกษา จำนวนร้อยละ 13 ของประชากร (ปวช. ขึ้นไป)

ผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชนที่ประชาชนให้ความเชื่อถือ เรียงตามลำดับคือ

1. นายรุ่ง ปรีโทน ผู้ใหญ่บ้าน
2. นายบำเพ็ญ โสคร ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
3. นายบัวผัน บุญอินทร์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
4. นายจรัญ ใหม่สุวรรณ สมาชิกอบต.
5. นายพิชัย ใจบุญ สมาชิกอบต.

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมู่บ้านนี้มีการกระทำที่ถือว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ หัตถกรรมการจักสานจากไม้ไผ่เป็นเครื่องใช้ เช่น ตะกร้า กระทอ เครื่องมือจับสัตว์น้ำ คือ ข้อง ไซ การสานเสื่อลำแพนทำจากไม้เลื้อย ครัวภูมิปัญญาคือ นายของมาย พุนดี การทำขนมและอาหาร การทอผ้าคือ นายหลอม พุนดี หมู่บ้านนี้มีกลุ่ม/องค์กร/กองทุน ดังนี้ กลุ่มเกษตรกร จำนวน 1 กลุ่ม กลุ่มอาชีพเลี้ยงโค จำนวน 1 กลุ่ม กลุ่มเยาวชน จำนวน 1 กลุ่ม กลุ่มสตรี จำนวน 1 กลุ่ม กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการเกษตร จำนวน 1 กลุ่ม กองทุนหมู่บ้าน จำนวน 1 กองทุน กองทุน กข.คจ.จำนวน 1 กองทุน

1.5 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ รายได้บุคคล รายได้เฉลี่ย 30,000 บาท/ครัวเรือน/ปี รายได้ภาคการเกษตร 65,000 บาท/ครัวเรือน/ปี รายได้นอกภาคการเกษตร 25,000 บาท/ครัวเรือน/ปี อาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เก็บของป่า และล่าสัตว์แยกเป็นเกษตรกร จำนวน 111 ครัวเรือน ค้าขาย จำนวน 15 ครัวเรือน รับจ้าง จำนวน 94 ครัวเรือน รับราชการ จำนวน 6 ครัวเรือน รายได้จากการประกอบอาชีพ อาชีพรับราชการ/ค้าขาย รายได้เฉลี่ย 180 บาท/ครัวเรือน/ปี อาชีพเกษตรกรรม รายได้เฉลี่ย 65,000 บาท/ครัวเรือน/ปี อาชีพรับจ้าง รายได้เฉลี่ย 20,000 บาท/ครัวเรือน/ปี พืชเศรษฐกิจ ประชากรส่วนใหญ่นิยมปลูกพืชเศรษฐกิจ คือ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วเขียวถั่วเหลือง ถั่วเหลือง และมะขามหวาน สถานที่ท่องเที่ยว ในพื้นที่หมู่บ้าน

มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญคือ วัดบ้านห้วยไคร้ มีการเขียนประวัติหมู่บ้านใส่ในหนังสือและเก็บไว้ที่วัด ขนมจีนตำบลดะเบาเป็นอาหารชาวป่า รสชาติอร่อย น้ำตกธาราเอราวัณ

2. บ้านกลางตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตั้งตำบลบ่อปลาทอง อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา

2.1 ลักษณะทั่วไป

บ้านกลางตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตั้งตำบลบ่อปลาทอง อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา ห่างจากที่ตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล ประมาณ 3 กิโลเมตร และห่างจากที่ว่าการอำเภอปรางค์ชัย ประมาณ 20 กิโลเมตร มีสภาพคมนาคมโดยทั่วไปเป็นถนนลาดยาง

อาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านเพลิงหลง หมู่ที่ 9

ทิศใต้ ติดต่อกับ บ้านท่าเยี่ยม

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ บ้านมะกอกงาม หมู่ที่ 8

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ บ้านหนองรังกา ตำบลตะขบ อำเภอปรางค์ชัย

2.2 ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะสภาพพื้นที่โดยทั่วไป เป็นที่ราบลุ่ม ส่วนที่เป็นที่ราบลุ่มฤดูฝนจะมีน้ำท่วมพื้นที่การเกษตรเสมอ พื้นที่ลาดชันภูเขา ส่วนใหญ่จะปลูกพืชไร่ มีคลองน้ำไหลผ่านหมู่บ้าน คือ คลองห้วยทราย คลองลำพระเพลิง คลองซอยลำพระเพลิง คลองกุดคล้า คลองหลง แหล่งน้ำที่สำคัญที่ใช้เพื่อการเกษตร และน้ำกิน น้ำใช้ของหมู่บ้าน คือ คลองห้วยทราย คลองลำพระเพลิง คลองซอยลำพระเพลิง คลองกุดคล้า คลองหลง

2.3 ลักษณะภูมิอากาศ

หมู่บ้านกลางได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ คล้ายกับพื้นที่อื่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ฤดูฝน ประมาณกลางเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม ระยะเวลา 5 เดือน ฝนตกชุกในเดือนสิงหาคมถึงกันยายน เนื่องจากอิทธิพลลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และพายุดีเปรสชัน ซึ่งในบางปีที่มีพายุฝนมาก จะเกิดน้ำท่วม ฤดูหนาว ปลายเดือนตุลาคม ถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ ระยะเวลา 4 เดือน อากาศหนาวเย็นแต่อุณหภูมิไม่ลดต่ำมาก เพราะอยู่ช่วงปลายลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ฤดูร้อน เริ่มกลางเดือนกุมภาพันธ์ ถึงกลางเดือนพฤษภาคม มีอากาศร้อนอบอ้าว มีระยะเวลา 3 เดือน

2.4 ประชากร การตั้งถิ่นฐาน วัฒนธรรมและประเพณี

ประชากร

ประชากรของหมู่บ้านเป็นชาวเขา คนพื้นเมือง มีจำนวนประชากรรวม 720 คน แยกเป็นชาย 339 คน และหญิง 381 คน มีครัวเรือนทั้งหมด 162 ครัวเรือน แยกเป็น ลักษณะการตั้งบ้านเรือน ปลูกบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นชุมชนใหญ่ และกระจายเป็นหย่อม ๆ ตามเส้นทางคมนาคม ประวัติความเป็นมาของบ้านกลาง หมู่ที่ 6 ตำบลบ่อปลาทอง อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ตั้งเมื่อ เมื่อร้อยกว่าปี มีความเป็นมาดังนี้ บ้านกลาง เดิมตั้งอยู่บ้านตลาด เนื่องจากเป็นจุดศูนย์รวมของผู้คนมีการแลกเปลี่ยนสินค้ากัน เดิมมีคนอพยพมาอยู่เพียงเผ่าเดียวคือ ฉัฐกรหรือชาวบ่อพยอมมาจากอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิและ ต่อมาจึงมีผู้คนอพยพมาจากหลายท้องถิ่น ปัจจุบันหมู่ที่ 6 บ้านกลาง มีลักษณะชุมชนและวิถีชีวิตเป็นแบบชนบทเรียบง่าย และพึ่งพาอาศัยกัน มีจำนวนประชากร 720 คน และมีครัวเรือนทั้งหมด 162 ครัวเรือน โดยมี นายอำนาย เทยสระน้อย เป็นผู้ใหญ่บ้านและเป็นคนฉัฐกร

ศาสนาวัฒนธรรมและประเพณี ประชากรนับถือศาสนาพุทธ ปฏิบัติตนตามคำสอนทางศาสนา ประเพณีที่สืบทอดต่อกันมา เช่น ประเพณีสงกรานต์ งานบวช การเทศน์มหาชาติ การนับถือผีและเจ้าบ้าน การแห่นาค การละเล่นพื้นบ้าน ในเทศกาลเดือน 4 และเดือน 5 ทำบุญกลางบ้าน ประเพณีปล่อยผีในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 6 ฯลฯ ศาสนสถาน วัดบ้านกลาง

การศึกษา

จากคำบอกเล่าของนายอำนวย เตยสระน้อยกับผู้วิจัยว่า ประชากรอ่านออกเขียนได้ประมาณร้อยละ 70 ผู้นำชุมชนที่ประชาชนให้ความเชื่อถือ เรียงตามลำดับคือ นายหมา ลาตะขบ ผู้ใหญ่บ้านคนแรก เป็นคนนิสัยสุก ภูมิปัญญาท้องถิ่นหมู่บ้านนี้มีการกระทำที่ถือว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ หัตถกรรมการจักสานจากไม้ไผ่เป็นเครื่องใช้ เช่น ตะกร้า กระทอ เครื่องมือจับสัตว์น้ำ คือ ซ้อง ไช

หมู่บ้านนี้มีกลุ่ม/องค์กร/กองทุน ดังนี้ กลุ่มเกษตรกร จำนวน 1 กลุ่ม กลุ่มอาชีพเลี้ยงโค จำนวน 1 กลุ่ม กลุ่มเยาวชน จำนวน 1 กลุ่ม กลุ่มสตรี จำนวน 1 กลุ่ม กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการเกษตร จำนวน 1 กลุ่ม กองทุนหมู่บ้าน จำนวน 1 กองทุน กองทุน กข.คจ. จำนวน 1 กองทุน

2.5 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

รายได้เฉลี่ย 30,000 บาท/ครัวเรือน/ปี รายได้ภาคการเกษตร 65,000 บาท/ครัวเรือน/ปี รายได้นอกภาคการเกษตร 25,000 บาท/ครัวเรือน/ปี อาชีพประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รายได้จากการประกอบอาชีพ อาชีพรับราชการ/ค้าขาย รายได้เฉลี่ย 180 บาท/ครัวเรือน/ปี อาชีพเกษตรกรรม รายได้เฉลี่ย 65,000 บาท/ครัวเรือน/ปี อาชีพรับจ้าง รายได้เฉลี่ย 20,000 บาท/ครัวเรือน/ปี พืชเศรษฐกิจ ประชากรส่วนใหญ่นิยมปลูกพืชเศรษฐกิจ คือ ข้าว ปีละ 2 ครั้ง ปลูกผักขายส่งมีพ่อค้ามารับซื้อ สถานที่ท่องเที่ยว ในพื้นที่หมู่บ้าน มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ วัดบ้านกลาง

3. บ้านน้ำลาด หมู่ที่ 4 ตำบลนาขากลัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

3.1 ลักษณะทั่วไป

บ้านน้ำลาดเป็นชื่อที่ตั้งตามสภาพภูมิศาสตร์ของที่ตั้งของหมู่บ้าน ซึ่งแต่เดิมนั้นบริเวณนี้เรียกว่า “โคกน้ำลาด” จากลักษณะที่ตั้งมีลักษณะพื้นที่เป็นเนินสูงทางด้านตะวันตกแล้วค่อย ๆ ลาดต่ำลงทางด้านตะวันออกลงสู่บริเวณที่เรียกว่า “ลาดหินลาด” ในช่วงฤดูฝนเมื่อฝนตกก็จะไหลจากด้านตะวันตก มายังทางตะวันออก ลงสู่บริเวณหินลาด แล้วไหลมารวมกันกับน้ำในลำห้วยน้ำลาด ซึ่งอยู่บริเวณเดียวกัน ลักษณะน้ำนี้เองจึงทำให้ชาวบ้านเรียกหมู่บ้านตนเองว่า บ้านน้ำลาด

สำหรับบ้านน้ำลาดนั้น จากการบอกเล่าของผู้ใหญ่บ้าน และผู้อาวุโสในหมู่บ้านว่าบ้านน้ำลาดตั้งมาได้ประมาณกว่า 100 ปีแล้ว กลุ่มคนที่อพยพมาตั้งหมู่บ้านครั้งแรกนั้นเป็นกลุ่มชาวนนซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้เดิมตั้งบ้านเรือนที่อยู่บ้านวังขอน ซึ่งเป็นที่ราบหุบเขาห่างจากบ้านน้ำลาดราว ๆ 10 กิโลเมตรเศษ ต่อมาเกิดความอดอยากแห้งแล้ง คนส่วนหนึ่งอพยพไปตั้งหลักแหล่งที่บ้านน้ำลาดประมาณ 5 ครัวเรือน แต่ส่วนใหญ่จะไปตั้งหลักแหล่งที่บ้านหนองใหญ่บริเวณ

เชิงเขาปรก อยู่ที่นี้ประมาณ 1 ปี 8 เดือน เนื่องจากผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมากเฉลี่ยวันละ 2-3 คน คนเหล่านี้ก็ย้ายไปอยู่ที่ใหม่ โดยอพยพจากเชิงเขาลงมาอยู่บริเวณห้วยเพ็กมาใกล้หนองใหญ่ ตั้งเพิง อยู่ที่นี้ได้ประมาณ 2 เดือน มีเสือเข้ามากัดคนในหมู่บ้านไปกิน ทั้งหมดก็เลยย้ายมาตั้งหลักแหล่งรวม กับกลุ่มที่บ้านน้ำลาดตราบเท่าทุกวันนี้ ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2520 ก็มีคนลาวกลุ่มแรกเข้ามา อยู่ในหมู่บ้าน โดยเข้ามาเผาถ่านขาย ปัจจุบันบ้านน้ำลาดจึงมีคนลาวและคนไทยอยู่อาศัยปะปนกับ ชาวบ้านด้วย

ที่ตั้งและอาณาเขตติดต่อ

บ้านน้ำลาดเป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก อยู่ในเขตการปกครองของตำบลนาขางก๊ก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ ท่าเลที่ตั้งอยู่ตอนเหนือของอำเภอเทพสถิต ห่างจากตัวอำเภอ 46 กิโลเมตร โดยมี

ทิศเหนือ	ติดต่อกับบ้านสะพานหิน
ทิศใต้	ติดต่อกับบ้านโลกสะอาด
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับบ้านหัวสะพาน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับบ้านโป่งนก

3.2 ลักษณะภูมิประเทศ

บ้านน้ำลาด เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในแนวเทือกเพชรบูรณ์ ในช่วงที่ตัดผ่านจังหวัดชัยภูมิ ลักษณะทั่วไปเป็นที่สูงประมาณว่ามีระดับความสูงเฉลี่ยสูงกว่า 1,000 เมตรจากระดับน้ำทะเลสำหรับบริเวณที่ตั้งหมู่บ้านอยู่บริเวณหุบเขาแคบๆ มีภูเขาล้อมรอบทุกด้านสภาพพื้นที่เป็นที่สูงทางด้านทิศตะวันตกแล้วค่อยๆลาดต่ำลงมาด้านตะวันออก โดยมีลำห้วยน้ำลาดไหลผ่านทางทิศเหนือ และทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ลำห้วยนี้จะแห้งแล้ง มีปริมาณน้ำเหลืออยู่เป็นห้วง ๆ

ซึ่งจากสภาพภูมิประเทศดังกล่าวมานี้สภาพภูมิประเทศเบื้องต้นที่ชาวบ่นจะเลือกเป็นที่ตั้งบ้านเรือน กล่าวคือชาวบ้านจะเลือกทำเลที่ตั้งหมู่บ้าน โดยยึดบริเวณที่มีลำน้ำตัดผ่านและมีภูเขาล้อมรอบเป็นที่ตั้งหมู่บ้าน และมีห้ามในการตั้งหมู่ในบริเวณระหว่างแม่น้ำ 2 สายไหลบรรจบหรือขนานกัน

3.3 สภาพภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศของหมู่บ้านน้ำลาดก็เหมือนกับลักษณะอากาศทั่ว ๆ ไปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ เป็นลักษณะอากาศแบบทุ่งหญ้าเมืองร้อน มีฤดูกาลที่เห็นชัดเจน 2 ฤดู คือ ฤดูแล้ง ในช่วงพฤศจิกายนถึงช่วงเดือนเมษายน และฤดูฝนในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม สำหรับในช่วงฤดูแล้งระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์นั้นจะมีอากาศหนาวเย็นบ้างในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ซึ่งอุณหภูมิจะต่ำกว่าปกติ เนื่องจากบ้านน้ำลาดตั้งอยู่บริเวณหุบเขา ส่วนฤดูฝนนั้นปริมาณน้ำฝนที่ตกไม่มากนัก เนื่องจากบริเวณดังกล่าวตั้งอยู่เขตเงาฝนของเทือกเขาเพชรบูรณ์ ด้วยเหตุนี้จึงมักพบปัญหาการขาดแคลนน้ำใช้อุปโภคและบริโภคในช่วงฤดูแล้งหรือภัยธรรมชาติ

แหล่งน้ำธรรมชาติ บ้านน้ำลาดมีน้ำธรรมชาติที่ไหลผ่านแต่ลำน้ำนี้จะสามารถใช้ประโยชน์ได้เฉพาะในช่วงฤดูฝนเท่านั้น ส่วนฤดูแล้งน้ำมีน้อยมาก จะมีน้ำบางส่วนที่ขังอยู่เป็นห้วง ๆ เท่านั้น และมีบ่อน้ำซึมที่ชาวบ้านช่วยกันขุด สำหรับเอาไว้เป็นแหล่งน้ำดื่ม ซึ่งมีอยู่แหล่งเดียวในหมู่บ้าน ต่อมาเมื่อประมาณ 2-3ปีมานี้ ทางราชการได้จัดสรรงบประมาณขุดบ่อเก็บกักน้ำให้ 1 บ่อ แต่ยังไม่มีการขุดในฤดูแล้ง สภาพดิน ยังคงค่อนข้างจะอุดมสมบูรณ์อยู่ เนื่องจากอิฐมวลดินถูกทำลายน้อยเพราะฉะนั้นการทำมาหากินโดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่ชาวบ้านจึงไม่ใช้ปุ๋ยช่วยเพิ่มคุณภาพดิน ปัจจุบันการใช้ที่ดินในบ้านน้ำลาด จะใช้เพื่อการเกษตรกรรมเป็นสำคัญคือการทำไร่ เช่น ไร่มันสำปะหลัง ไร่ข้าวโพด ปลูกเผือกมัน พัก แพง เป็นต้น แต่เนื่องจากบริเวณที่ตั้งหมู่บ้านมีเนื้อที่ที่เป็นที่ราบน้อย ประชากรส่วนใหญ่จึงต้องไปทำไร่บริเวณที่ห่างจากหมู่บ้านไปประมาณ 1-4 กิโลเมตร

สำหรับทรัพยากรป่าไม้นั้น สมัยดั้งเดิมที่ชาวบนเหล่านี้มาตั้งหมู่บ้าน ยังมีป่าไม้ อยู่หนาทึบ ลักษณะป่าไม้เป็นป่าเบญจพรรณ ที่แสงแดดสามารถส่องถึงพื้นดินได้ ส่วนใหญ่ไม้ ที่พบก็เป็นไม้พะยูง ไม้มะค่า ไม้เต็ง ไม้รัง เป็นต้น ในระยะแรกป่าไม้เหล่านี้ถูกทำลายน้อยมาก เนื่องจากผู้ฮกกรไม่มีเครื่องมือที่จะทำลายป่าไม้ ต่อมาเมื่อชาวลาวและชาวไทยอพยพมาอยู่ในบริเวณ ใกล้เคียง ป่าไม้เหล่านี้ถูกตัดไปเผาถ่านทำบ้านเรือนอยู่อาศัย และมีนายทุนเข้ามาตัดไม้ในบริเวณ เหล่านี้ จนกระทั่งปัจจุบันรัฐบาลได้ประกาศเป็นป่าสงวน จึงเหลือทรัพยากรป่าไม้ไม่มากนัก

ส่วนทรัพยากรประเภทสัตว์ป่านั้น ในบริเวณที่ตั้งบ้านน้ำลาด และบริเวณใกล้เคียง ในอดีตที่ชาวบนมาตั้งหมู่บ้านครั้งแรก ๆ เต็มไปด้วยสัตว์ป่า ประเภท วัวป่า กระติงป่า ช้างป่า เสือ กวาง เก้ง หมานิน ไก่ป่า หมูป่า เต่า กระต่ายป่า เป็นต้น ทำให้ชาวฮกกรเกือบทุกคนล่าสัตว์เป็น แต่ปัจจุบันสัตว์ป่าบางประเภทไม่มีให้เห็นแล้ว ยังมีอยู่เฉพาะหมูป่า กระต่ายป่า ไก่ป่า และเต่า ทั้งนี้ เนื่องจากมีการบุกรุกป่าเพื่อการเกษตร ป่าไม้ถูกทำลาย ทำให้สัตว์ป่าเหล่านี้หนีขึ้นไปอยู่บนเขาสูง หรืออพยพไปอาศัยอยู่ที่อื่น บางประเภทก็ไม่มีเหลืออยู่แล้ว

เส้นทางคมนาคม

ในปัจจุบันมีถนนลาดยางจากตัวอำเภอเทพสถิตไปยังหมู่บ้านเป็นระยะทาง 42 กิโลเมตร และเป็นลูกรัง 4 กิโลเมตร สภาพถนนใช้ได้ดีในฤดูแล้ง ส่วนในฤดูฝนค่อนข้างลำบาก ยังไม่มีรถโดยสารแล่นเข้าหมู่บ้าน ถ้าจะติดต่อกับอำเภอเทพสถิตหรือตำบลนาขางกลัก จะต้อง เดินด้วยเท้าหรือนั่งรถมอเตอร์ไซด์มารอที่ปากทางเข้าหมู่บ้านอีกประมาณ 4 กิโลเมตร ส่วนการคมนาคมติดต่อกับหมู่บ้านอื่น ๆ มักนิยมเดินเท้าหรือรถยนต์รับจ้าง

3.4 ประชากร

บ้านน้ำลาดประกอบด้วยครัวเรือนทั้งหมด ครัวเรือน ประกอบด้วย ครัวเรือนฮกกร 120 ครัวเรือน ครัวเรือนคนไทยและคนลาว 80 ครัวเรือน จำนวนประชากร 720 คน แยกเป็นชาย 380 คน หญิง 340 คน สภาพการศึกษา ปัจจุบันบ้านน้ำลาดมีโรงเรียนประถมศึกษา 1 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านน้ำลาด ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2516 เดิมเป็นอาคารไม้ หอ้งเดียว แต่ไม่สามารถหาครูมาสอนได้ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2519 จึงมีครูบรรจุมาสอนหนังสือ ซึ่งมีครูคนเดียวรับนักเรียนในหมู่บ้านทุกคน ที่ต้องการเรียนหนังสือเข้าเรียน โดยไม่จำกัดอายุ เนื่องจากคนในหมู่บ้านไม่มีคนรู้หนังสือเลย ยกเว้นผู้ใหญ่บ้านที่เรียนหนังสือมาจากบ้านอื่นก่อนจะอพยพย้ายถิ่นมาอยู่ในบ้านน้ำลาด สำหรับ โรงเรียนหลังปัจจุบันเป็นโรงเรียนที่ที่สร้างตามแบบราชการเปิดสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 มีครูและนักเรียนดังนี้ จำนวนครู 9 คน อัตราจ้าง 3 คน นักเรียน 186 คน ปัจจุบันบ้านน้ำลาด มีวัด 1 แห่งสร้างเมื่อ พ.ศ. 2526 แต่เดิมชาวฮกกรบ้านน้ำลาดไปทำบุญที่วัดโคกสะอาด ซึ่งห่างจาก บ้านน้ำลาดประมาณ 5 กิโลเมตร

ลักษณะชุมชนและการตั้งบ้านเรือนในอดีตเมื่อมีการอพยพย้ายถิ่น พวกชาวญ้อจะเก็บสิ่งของที่จำเป็น เช่น พวกเสื้อผ้า โองดินเล็ก ๆ สำหรับใส่น้ำ เดินตามกันเป็นกลุ่มโดยผู้อาวุโสสูงสุดจะเดินนำ เมื่อพบแหล่งที่มีทำเลดีทุกคนเห็นว่าเหมาะสมที่จะตั้งหลักแหล่งได้ก็จะหยุดพักนอนเพื่อคิดว่าจะฝืนดีหรือไม่ เจ้าที่เจ้าทางจะให้อยู่หรือไม่ โดยก่อนนอนจะทำพิธีเอาข้าวสารกองกับดินแล้วเอากะลาครอบแล้วเสียดังว่า

“...เจ้าที่เจ้าทางนางธรณี ถ้าให้อยู่เย็นเป็นสุขก็ขอให้ฝืนดี อย่าให้ข้าวสารแตกจากกัน ให้อยู่เป็นกลุ่ม ถ้านอนไม่ฝืน หรือฝืนดีและเปิดกะลาดูตอนเช้าข้าวสารไม่แตกจากกัน ก็ถือว่าเป็นทำเลดี...”

ลักษณะการตั้งบ้านเรือนจะตั้งอยู่เป็นกลุ่ม ๆ แยกตามกลุ่มชาติพันธุ์ คือ ญ้อญ้อกลุ่มหนึ่ง ชาวไทยและชาวลาวอยู่อีกกลุ่มหนึ่ง เป็นต้น ซึ่งคนไทย คนลาวจะอยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้านและมีแนวโน้มน้ำที่จะมีคนไทย คนลาวอพยพย้ายถิ่นเข้าไปตั้งถิ่นฐานมากขึ้นเป็น (แหวง ยี่จัตุรัส : สัมภาษณ์)

4. บ้านห้วยแย้ หมู่ที่ 1 ตำบลห้วยแย้ อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

4.1 ลักษณะทั่วไป

เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2278 หรือประมาณ 255 ปีล่วงมาแล้ว นายจันทร์ นางพิน สองสามีภรรยาได้ย้ายถิ่นฐานมาจากบ้านวังกำแพง อำเภอบ้านเขว้า เข้ามาทางป่าบริเวณฝั่งห้วยแย้ปลูกพืชล้มลุก เช่น ข้าว ถั่ว ผัก แฟง พริก มะเขือ พร้อมกับล่าสัตว์ หาน้ำผึ้ง ใช้น้ำมันยางเป็นได้จุดไฟ แล้วนำไปขายตามหมู่บ้านหนองบัวระเหว หนองบัวบาน บ้านกอก บ้านชวน บ้านนาขากลัก ต่อมาได้ชวน นายดวง นางซัง ซึ่งมาจากบ้านนาขากลักเข้ามาอยู่ด้วยกัน และปีต่อมานายรุ่ง พร้อมด้วยภรรยาได้ย้ายมาจากบ้านกีนจู่ อำเภอวิเชียรบุรี และได้มาตั้งบ้านใหม่ โดยมีลูกเขย ลูกสะใภ้ซึ่งได้แยกเป็นครอบครัวแล้ว จำนวน 13 ครอบครัว ตั้งชื่อบ้านเก่าว่า บ้านกตกตาล (ปัจจุบันเป็นที่ดินของนายเสน่ห์ วัฒนนะ) พร้อมกับจัดตั้งสำนักสงฆ์ โดยใช้น้ำที่ด้านทิศใต้ของหมู่บ้านซึ่งเป็นหนองน้ำธรรมชาติ โดยตั้งศาลากลางน้ำเพื่อให้พระภิกษุสงฆ์ได้ทำสังเวชกรรม (ปัจจุบันเรียกว่า หนองโบสถ์) อยู่อาศัยได้ประมาณ 26-27 ปี ก็ได้ย้ายไปตั้งหมู่บ้านใหม่ด้านทิศใต้ของหนองน้ำบึงใหญ่ ชื่อว่า บ้านแก่น้อย อาศัยอยู่ได้ประมาณ 5-6 ปี ก็ย้ายไปตั้งหมู่บ้านใหม่อีกชื่อ บ้านเก่าป่าพง อยู่ด้านทิศตะวันออกลำห้วยยาง (ปัจจุบันเป็นนาของนายจันทร์) อาศัยอยู่ประมาณ 3-5 ปี ถูกไฟไหม้บ้านจึงอพยพข้ามลำห้วยยางมาตั้งอยู่ที่หมู่บ้านห้วยแย้ (คุ้มหมู่บ้านเก่า) จนถึงปัจจุบัน

เมื่อทางราชการได้มีการจัดตั้งหมู่บ้านขึ้น บ้านห้วยแย้อยู่ในท้องที่อำเภอจัตุรัส เขตการปกครองของตำบลหนองบัวบาน โดยได้รับการจัดตั้งเป็นหมู่ที่ 6 ต่อมาได้จัดตั้งเป็นตำบลหนองบัวระเหว บ้านห้วยแย้เปลี่ยนเป็นหมู่ที่ 10 จนกระทั่งได้รับยกฐานะให้เป็นหมู่บ้านห้วยแย้

หมู่บ้านที่ได้อพยพข้ามลำห้วยยางมาตั้งอยู่ใหม่ หรือคุ้มหมู่บ้านเก่า ในขณะนั้น ผู้นำในหมู่บ้าน พร้อมกับผู้อาวุโส ซึ่งเป็นที่เคารพยำเกรงของชาวบ้าน ได้เอาน้ำห้วยแย้ที่กำเนิด จากเขาพังเหย และไหลลงสู่แม่น้ำชี สองฝั่งของห้วยแย้จึงเป็นป่าทึบ “แย้” ซึ่งมีชุมชนในสมัยนั้น ได้อาศัยลำห้วยแย้ที่ไม่มีน้ำขัง เนื่องจากไม่มีการทำนบเก็บน้ำเหมือนปัจจุบันน้ำจึงแห้ง เป็นที่อาศัย และหาอาหารห่างจากหมู่บ้านไปตามลำห้วยด้านทิศตะวันตก ประมาณ 6-7 กิโลเมตร ลำห้วยนั้น จะเป็นลานหิน เล่าว่า แย้มีขนาดใหญ่เท่าโคนขาของคน อาศัยอยู่ในรูหิน ฝั่งลำห้วย เรียกว่า หินดาครูแย้ วันโกน วันพระ การหาอาหารของแย้ตัวนี้จะออกหาบริเวณโดยรอบ หรือระยะทาง ประมาณ 7-8 กิโลเมตร เคยมีผู้พบเห็นที่หินดาต (เขตหมู่บ้านวังอ้ายจิด ในปัจจุบัน) เพื่อเป็น พิธีมงคลของหมู่บ้าน ซึ่งถือว่าลำห้วยที่มีต้นน้ำลำธารไหลผ่านสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ จึงได้ตั้งชื่อตาม ลำห้วยแย้ว่า หมู่บ้านห้วยแย้ จนถึงปัจจุบัน เมื่อปี พ.ศ. 2531 บ้านห้วยแย้มีราษฎรอาศัยอยู่มากแล้ว ยากแก่การปกครองของทางราชการ จึงได้แยกหมู่บ้านห้วยแย้ออกเป็น 2 หมู่ คือ หมู่ที่ 1 และ หมู่ที่ 9

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ บ้านซับหวาย หมู่ที่ 7 ตำบลห้วยแย้

ทิศใต้ บ้านห้วยแย้ หมู่ที่ 9 ตำบลห้วยแย้

ทิศตะวันออก บ้านหนองกรองแก้ว ตำบลห้วยแย้

ทิศตะวันตก บ้านห้วยแย้ หมู่ที่ 13 ตำบลห้วยแย้

ลักษณะภูมิประเทศ

เป็นที่ดอนมีทุ่งนา และลำห้วยล้อมรอบ มีห้วยยางและห้วยเข้เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ ฤดูแล้งบางส่วนของลำห้วยจะแห้งไม่สามารถใช้น้ำในการเกษตรได้ตลอดทั้งปี สภาพป่าไม้เป็นป่าโปร่งสลัดกับพืชไร่ของชาวบ้านซึ่งปลูกสำหรับเลี้ยงชีพมานานแล้ว เส้นทางคมนาคมถนนยังเป็นพื้นดินอ่อนยังไม่ได้อัดดินลูกรัง ฤดูฝนการคมนาคมลำบากมาก โดยเฉพาะทางที่จะออกไปติดต่อกับอำเภอ ถนนในหมู่บ้านยังสามารถติดต่อกับหมู่บ้านอื่นได้อีก 4 เส้นทาง

ลักษณะของหมู่บ้าน

บ้านห้วยเข้ ตำบลห้วยเข้ อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย 2 หมู่บ้าน คือ 1) หมู่ที่ 1 มีจำนวน 305 ครัวเรือน ประชากรชาย 937 คน ประชากรหญิง 861 คน รวม 1,798 คน 2) หมู่ที่ 2 มีจำนวน 163 ครัวเรือน ประชากรชาย 390 คน ประชากรหญิง 394 คน รวม 784 คน สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการชาวบ้านห้วยเข้มีอาชีพส่วนใหญ่ทำการเกษตร ได้แก่การปลูกพืชไร่ ทำนา ฐานะทางเศรษฐกิจจึงค่อนข้างยากจน อาชีพ/แหล่งรายได้ อาชีพหลักทำนา อาชีพรองทำไร่ และรับจ้างทั่วไป ประเพณี วัฒนธรรม มีวัด 1 แห่งเป็นแหล่งศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน ประเพณีตามวันสำคัญของพระพุทธศาสนา บุญประจำปี ประทายข้าวเปลือกเดือนสาม ศาลเจ้าพ่อขุนหาญชนะ ใช้ฟ้าเป็นหลังคา จำนวน 1 แห่ง ศาลากลางบ้าน 1 แห่ง ที่ทำการกองทุนหมู่บ้านและเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านห้วยเข้ ศาลาศูนย์สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (ศสมช.) 1 แห่ง มีลำห้วยผ่านหมู่บ้านจำนวน 2 สาย

5. บ้านวังกำแพง หมู่ที่ 2 ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

5.1 ลักษณะทั่วไป

หมู่ที่ 2 บ้านวังกำแพง ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2400 บ้านวังกำแพงเดิมตั้งอยู่ที่บ้านละหานค่าย อำเภอจัตุรัส (เดิม) ปัจจุบันตั้งอยู่ในอำเภอหนองบัวระเหว มีการทำไร่เลื่อนลอยมาเรื่อย ๆ จนกลายมาเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การทำการเกษตร ข้ามลำน้ำชีด้านทิศเหนือ หินยื่นออกมาเป็นกำแพง จึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านวังกำแพง ตั้งมาประมาณ 150 ปี เล่ากันว่าเดิมมีคนอพยพมาอยู่เพียงเผ่าเดียว คือ ญ้อกร (ชาวบน) ต่อมาจึงมีผู้อพยพมาจากหลายถิ่น ปัจจุบันหมู่ 2 บ้านวังกำแพง มีลักษณะชุมชนและวิถีชีวิตเป็นแบบชนบทเรียบง่าย และพึ่งพาอาศัยกัน มีจำนวนประชากร 750 คน และมีครัวเรือนทั้งหมดจำนวน 150 ครัวเรือน โดยมีนายสงวน บัวจัตุรัส เป็นกำนันหมู่ 2 ตำบลชีบน ตั้งอยู่ที่ทิศตะวันตกของตำบลชีบน ระยะทางห่างจากที่ตั้งของที่ทำการองค์การบริหารส่วน-ตำบล ประมาณ 1 กิโลเมตร และห่างจากที่ว่าการอำเภอบ้านเขว้า ประมาณ 25 กิโลเมตร ตามถนนสายหลักอำเภอบ้านเขว้า ตำบลชีบนมีสภาพการคมนาคม โดยทั่วไปเป็นถนนลาดยาง ประมาณ 19 กิโลเมตร เป็นถนนลูกรัง ประมาณ 6 กิโลเมตร

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับหนองอ้อ หมู่ที่ 1 ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ
ทิศใต้ ติดต่อกับลำน้ำชี สะพานข้ามลำน้ำชี บ้านหัวไฮ ตำบลห้วยแย้

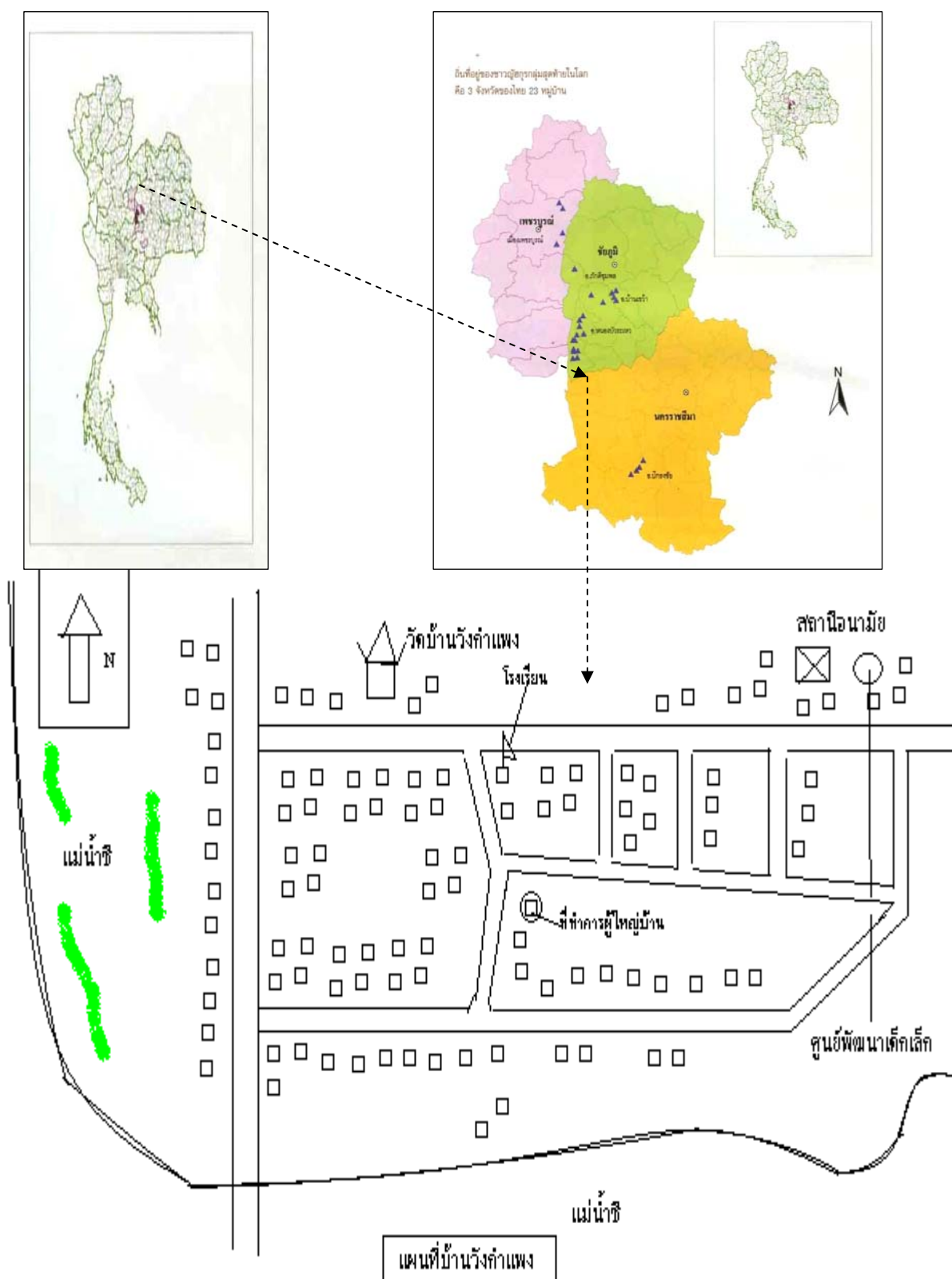
อำเภอหนองบัวระเหว

ทิศตะวันออก ติดต่อกับบ้านหนองกระทุ่ม หมู่ที่ 3 – 11 ตำบลชีบน อำเภอบ้าน

เขว้า

ทิศตะวันตก จดลำน้ำชี

ภาพประกอบ 8 แผนที่บ้านวังคำแพง หมู่ที่ 2 ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

5.2 ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะสภาพพื้นที่ทั่วไป เป็นพื้นที่ราบลุ่มจนถึงเป็นที่ลาดชันภูเขา ฤดูฝนจะมีน้ำท่วมพื้นที่การเกษตรอยู่เสมอ พื้นที่ลาดชันภูเขาส่วนใหญ่ปลูก มัน อ้อย ทำนา มีลำน้ำชี แต่ส่วนใหญ่ใช้น้ำฝนในการทำเกษตร น้ำชีที่ไหลผ่านไม่สามารถนำมาใช้ได้ แหล่งน้ำที่สำคัญใช้เพื่อการเกษตร และน้ำกินน้ำใช้ของหมู่บ้าน คือ น้ำประปาหมู่บ้าน สนับสนุนกรมอนามัย 1 แห่ง สืบจากสระเหนือที่ 8 ไร่ จำนวนบ่อบาดาล 4 บ่อ ใช้งานได้ 2 บ่อ แหล่งน้ำธรรมชาติ ลำน้ำชี สภาพน้ำดีแต่ใช้บริโภคไม่ได้ ลำห้วยหนองแซง 800 เมตร (ยังปรับปรุง) ลำห้วยหนองบ่อทอง 2000 เมตร (ยังไม่ได้ขุดลอก) ลำห้วยตะคร้อ 3000 เมตร (ยังไม่ได้ขุดลอก) สระน้ำหนองบ่อทอง 2 บ่อ 8 ไร่

พื้นที่และการใช้พื้นที่ พื้นที่หมู่บ้านทั้งสิ้น ประมาณ 4,568 ไร่ จำแนกออกเป็น พื้นที่ป่าและภูเขา ประมาณ 1,200 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตร ประมาณ 2,650 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัย ประมาณ 150 ไร่ พื้นที่สาธารณะ ประมาณ 568 ไร่ พื้นที่การเกษตรทั้งหมด 2,650 ไร่ ประกอบด้วย พื้นที่นา 2,000 ไร่ พื้นที่ไร่ 610 ไร่ พื้นที่สวน 40 ไร่ และหมู่บ้านนี้มีปัญหาภัยธรรมชาติที่สำคัญและเกิดขึ้นอยู่เสมอ ระยะเวลาเกิดภัยแล้ง คือช่วงเดือนมกราคม ทำให้ปัญหาด้านการเกษตรไม่มีน้ำใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ

5.3 ประชากร และการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้าน

ประชากรของหมู่บ้านเป็นชาวเขา คนพื้นเมือง มีจำนวนประชากร 755 คน แยกเป็นชาย 350 คน หญิง 349 คน แยกตามอายุได้ดังนี้

1. อายุ 1 – 15 ปี จำนวนร้อยละ 12 ของประชากรทั้งหมด
2. อายุ 16- 25 ปี จำนวนร้อยละ 34.3 ของประชากรทั้งหมด
3. อายุ 26 -59 ปี จำนวนร้อยละ 33.3 ของประชากรทั้งหมด
4. อายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวนร้อยละ 67 ของประชากรทั้งหมด

มีครัวเรือนจำนวน 150 ครัวเรือน แยกเป็น ประกอบอาชีพเกษตร 120 ครัวเรือน ค้าขาย 10 ครัวเรือน ข้าราชการ 8 ครัวเรือน รับจ้าง 30 ครัวเรือน ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง 7 ครัวเรือน ผู้พิการ 6 คน เด็กกำพร้า 8 คน ลักษณะการตั้งบ้านเรือน ปลูกบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นชุมชนใหญ่ และกระจายเป็นหย่อม ตามเส้นทางคมนาคม

ศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี ประชากรนับถือศาสนาพุทธ ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธศาสนา ประเพณีที่สืบทอดกันมา เช่น ประเพณีสงกรานต์ งานบวช การเทศน์มหาชาติ การนับถือผีและเจ้าบ้าน เพลงแห่นาค การละเล่นพื้นบ้านในเทศกาลเดือน 4 เดือน 5 และนิยมพูดภาษาอู้อู (ชาวบน) และภาษาอีสาน ศาสนสถาน วัดบ้านวังคำแพง

การศึกษา ประชากรมีระดับการศึกษาดังนี้

1. ระดับประถมศึกษา ป.1 – ป.6 จำนวนร้อยละ 61 ของประชากร
2. ระดับมัธยมศึกษา ม.1 – ม.6 จำนวนร้อยละ 26 ของประชากร
3. ระดับอุดมศึกษา ปวช.ขึ้นไป จำนวนร้อยละ 13 ของประชากร

ผู้นำชุมชนที่ประชาชนให้ความเชื่อถือ

1. นายสงวน บัวจัตุรัส กำนัน หมู่ 2 ตำบลชีบน
2. นายพัค บัวจัตุรัส ผู้ช่วย
3. นายทอง มากนุช ผู้ช่วย
4. นายสายัน กองดิน สารวัตร
5. นายบุญ บึงอ้อ สารวัตร
6. นายอำนาจ ชูณรงค์ ผรส.
7. นายบุญหลาย มากเขียน ผรส.

ภูมิปัญญาท้องถิ่น การหัตถกรรมงานจักสานจาก กอกล้วยเครือแก้ว (นางทองใส บรรจบพุทธิชา) การทำขนมและอาหาร (นางมุล ไสแสง) การทอเสื่อ กกไหล (นางผึ้ง เมตตามิต) กลุ่มองค์กรชุมชน กลุ่มเกษตรกร จำนวน 1 กลุ่ม กลุ่มอาชีพเลี้ยงโค จำนวน 1 กลุ่ม กลุ่มเยาวชน จำนวน 1 กลุ่ม กลุ่มสตรี จำนวน 1 กลุ่ม กองทุนหมู่บ้าน จำนวน 1 กลุ่ม

สถานที่ท่องเที่ยว วัดบ้านวังคำแพง

6. บ้านเสด็จทอง หมู่ที่ 5 ตำบลนาขยงกลัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

6.1 ลักษณะทั่วไป

เดิมตำบลบ้านไร่ เป็นหมู่บ้านที่ขึ้นต่อตำบลนาขยงกลัก ต่อมาได้แยกเป็น ตำบลบ้านไร่ ซึ่งบ้านวังโพธิ์ เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ เป็นคนชาวเผ่ามอญโบราณ ชาวฮังกู (ชาวบน) เป็นส่วนใหญ่ จึงเป็นที่มาของหมู่บ้านเสด็จทอง คือ ประมาณปี พ.ศ.2508 ชาวบ้านจากวังโพธิ์ ได้แยกตัวออกจากหมู่บ้านเข้ามาทำมาหากิน คือ อาชีพทำไร่ ขณะนั้นยังเป็นป่าดงดิบ ชาวบ้านที่มานุกเบิก และตั้งถิ่นฐาน 3 คริวเรือน คือ 1) นายหลาย ญาดีรักษ์ เป็นพ่อ 1) นายหล่อง ญาดีรัก บุตรชาย 3) นายเลิศ ยิมจัตุรัส บุตรเขย ต่อมาชาวบ้านจากบ้านวังตาเทพ บ้านหนองหอย บ้านวังอ้ายคง ได้เข้ามาอยู่และตั้งชื่อว่าบ้านจำรุ เป็นชื่อหมู่บ้านเป็นครั้งแรก ต่อมาได้มีการสัมปทานป่าไม้ มีการสร้างเส้นทางให้รถซุง จึงมีเส้นทางให้เดินทาง และได้มีคนย้ายเข้ามาอยู่มาขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2520 ได้ตั้งหมู่บ้านถูกต้องตามการปกครองของกระทรวงมหาดไทย โดยมีการเปลี่ยนชื่อบ้านจากบ้านจำรุ มาเป็นหมู่บ้านเสด็จทอง สาเหตุเนื่องจากเปลี่ยนตามความนับถือของคนโบราณ คือ เส้นทางที่จะเข้ามาในหมู่บ้านต้องผ่านลำห้วยซำรุ จุดผ่านจะมีต้นไม้ใหญ่ต้นกลมสูง ใบใหญ่พอประมาณ แตกกิ่งก้านสาขาเกิดขึ้นที่ ลำห้วยซำรุ เรียกว่าต้นเสด็จ ถึงปีจะมีผึ้งหลวงมาทำรัง

ตั้งแต่วัยรุ่นขึ้นไป ทำให้ชาวบ้านและผู้ที่ดินทองผ่านมากเกิดความนับถือ นำทองมาปิดตามลำต้น
เลี้ยว จนเหลืองเต็มต้นเพื่อขอโชคลาภ และเดินทางด้วยความปลอดภัย ทำให้ต้นเสถียรเป็นสีทอง
และนับถือเพราะว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ จึงตั้งชื่อหมู่บ้านให้ชื่อว่า “หมู่บ้านเสถียรทอง” อายุของ
หมู่บ้านเสถียรทองตามการแต่งตั้งของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย รวมแล้วอายุ 30 ปี

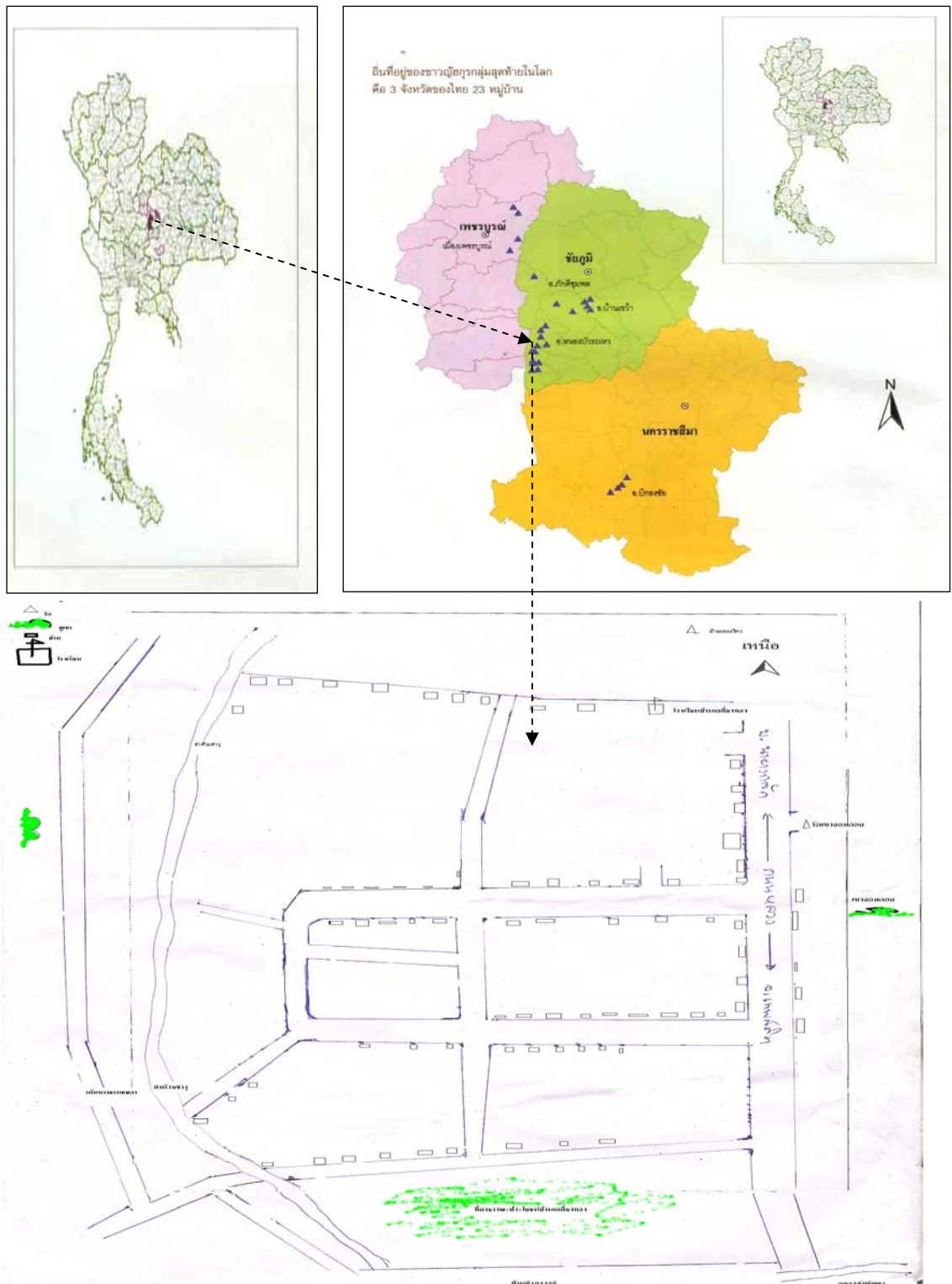
6.2 ลักษณะภูมิประเทศ

เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ระหว่างช่องเขา คือ ด้านทิศตะวันออกติดกับเขาจอมดอย
ด้านทิศตะวันตกติดกับเขาพังเหย พื้นที่สูงต่ำไม่สม่ำเสมอ มีร่องน้ำไหลตามแนวร่องน้ำเขา
ทั้งสองด้าน มีลำห้วยชำระไหลผ่านทางด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้าน

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดกับหมู่บ้านคลองไทร
ทิศใต้	ติดกับหมู่บ้านสวนสวรรค์ ตำบลบ้านไร่
ทิศตะวันออก	ติดกับเขตอุทยานแห่งชาติป่าหินงามตามแนวเขาจอมดอย
ทิศตะวันตก	ติดกับเขตอุทยานแห่งชาติป่าหินงามตามแนวเขาพังเหย

ภาพประกอบ 9 แผนที่บ้านเสด็จทอง หมู่ที่ 5 ตำบลนาขากล็ก อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

พื้นที่อยู่อาศัย เป็นพื้นที่ลาดเอียง สูงด้านตะวันออก ลาดลงทางด้านตะวันตก
พื้นที่การเกษตร เป็นพื้นที่ลาดเอียง สูงต่ำไม่สม่ำเสมอ มีหินปะปนบางส่วน ประเภทดินส่วนใหญ่
เป็นดินร่วนปนทราย ส่วนน้อยเป็นดินเหนียว

จำนวนครัวเรือน ตามสำเนาทะเบียนบ้านละมีตัวตน จำนวน 158 ครัวเรือน
ครัวเรือนที่ทะเบียนบ้านมีเลขที่บ้าน จำนวน 134 ครัวเรือน ครอบครัวที่เป็นชาวอังกฤษ (ชาวบน)
ที่มีสามี ภรรยา จำนวน 20 ครัวเรือน นอกนั้นเป็นครอบครัวผสม จำนวนประชากรทั้งหมด จำนวน
598 คน ชายจำนวน 300 คน หญิง จำนวน 238 คน อาชีพหลัก คือ การทำการเกษตร รับจ้าง
ทั่วไป เลี้ยงสัตว์ การทำการเกษตร พืชหลัก 1) ไร่ไผ่สำหรับปลูก 2) ไร่พริก 3) ข้าวโพด
4) ข้าว อาชีพรับจ้างทั่วไป 1) รับจ้างทั่วไปภายในตำบล – หมู่บ้าน 2) รับจ้างตัดอ้อยในอำเภอ
ต่างจังหวัด 3) ขายแรงงานในกรุงเทพ อาชีพเลี้ยงสัตว์ 1) เลี้ยงวัว 2) เลี้ยงไก่พื้นเมือง

ด้านสาธารณูปโภค

มีถนนหลวงผ่านหมู่บ้าน มีรถโดยสารวิ่งผ่าน มีถนนคอนกรีตในซอย
ของหมู่บ้าน 2 ซอย หลัก ระบบไฟฟ้า มีไฟฟ้าในหมู่บ้าน 98 % ของครัวเรือนทั้งหมด
ระบบประปา มีระบบประปาบาดาลหมู่บ้าน 2 บ่อ

ข้อมูลครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว เมื่อบุตรแต่งงานแล้วมักจะแยกครัวเรือน
ออกมาจากครัวเรือนเดิม ความสัมพันธ์ครอบครัว มีความเคารพตามฐานะศักดิ์อายุ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
ซึ่งกันและกัน การเลือกคู่ครอง ส่วนใหญ่จะเป็นการพอใจของหนุ่มสาวเป็นส่วนมาก และจะได้
คนนอกหมู่บ้านมากกว่าคนในหมู่บ้านเดียวกัน เพราะว่าทุกวันนี้วัยรุ่นจะออกไปทำงาน
ต่างจังหวัด

ด้านการศึกษา

1. บุคคลอายุ 40 – 60 ปีขึ้นไป จะเป็นผู้ไม่รู้หนังสือเพราะเป็นคนเก่า
2. บุคคลอายุ 30 – 40 ปี จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
3. บุคคลอายุ 20 – 30 ปี จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 – มัธยมศึกษาปีที่ 3 – 6

โรงเรียนประถมศึกษาของหมู่บ้าน คือ โรงเรียนบ้านเสด็จทอง โรงเรียน
มัธยมศึกษา คือ โรงเรียนนาช่างกลักพิทยาคม อยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 3 กิโลเมตร
(เป็นโรงเรียนประจำตำบล)

ด้านสาธารณสุข โรคที่พบในหมู่บ้านคือ โรคความดันโลหิต โรคเบาหวาน
โรคไข้เลือดออก การรักษาพยาบาลที่ ศูนย์สุขภาพชุมชนนาช่างกลัก โรงพยาบาลเทพสถิต หน้าที่
อสม. แนะนำ ให้การบริการคนในชุมชน กับสถานพยาบาล

ด้านศาสนา ชาวบ้านนับถือศาสนาพุทธ มีวัดชื่อ วัดจอมคอย พระสงฆ์
สอนธรรมคำสอน และช่วยในด้านเสริมสร้างขนบธรรมเนียมประเพณี วันสำคัญของ

พระพุทธศาสนา และในเรื่องของศาสนพิธีต่าง ๆ ความเชื่อ คนในหมู่บ้านนับถือผีบางเป็นบางครั้ง เช่น ถ้าเป็นไข้จะไปหาหมอคนที่สูงอายุภายในหมู่บ้าน ว่าถูกผีเข้า หรือถูกของอะไร ตัวอย่าง ถ้าเป็นไข้ หมอจะทักว่าถูกผีตืดเดียว ก็จะบนโดยการเลี้ยงไก่ แต่เวลาที่จะนำมาแก้บน จะนำมาแต่ชนปีกของไก่โดยที่ไม่นำไปทั้งตัว (ไม่ฆ่าไก่) ขนบธรรมเนียม ส่วนใหญ่จะเป็น ขนบธรรมเนียมแบบชาวไทยพุทธ ชาวจังหวัดสุรินทร์ จะมีการแห่ปราสาทดอกไม้ การเล่นกระเจี๊ยะ

7. บ้านวังอ้ายโพธิ์หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

7.1 ลักษณะทั่วไป

ประวัติความเป็นมาหมู่บ้านวังอ้ายโพธิ์ หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ เมื่อร้อยกว่าปีที่ผ่านมามีหมู่บ้านวังอ้ายโพธิ์ อดุมไปด้วยทรัพยากรต่าง ๆ เช่น ป่าไม้ นานาชนิด สัตว์ป่ามาก ซึ่งเป็นอาหารของชาวจังหวัดสุรินทร์หรือชาวดง นอกจากสัตว์ป่าแล้วยังมีผลไม้ป่า นานาชนิดที่สามารถนำมาเป็นอาหารได้ ดังนั้นชาวบ้านจะมีอาหารกินตลอดปี เมื่อก่อนหมู่บ้านวังอ้ายโพธิ์เป็นหมู่บ้านของชาวจังหวัดสุรินทร์มานาน จากคำบอกเล่าของนางบอน ยัดทีร์ักษ์ ชาวจังหวัดสุรินทร์ 92 ปี เล่าว่าชาวจังหวัดสุรินทร์หาอาหารไม่ยากเลยไม่ว่าจะเป็นผลไม้ หรือสัตว์ป่าก็มีมาก เมื่อถึงฤดูก็มีกิน ดังนั้นชาวจังหวัดสุรินทร์จะมีของกินทั้งปี ต่อมาครอบครัวของนายโพธิ์ ซึ่งประกอบค้าด้วยลูกเขย ลูกสะใภ้ ประมาณ 4-5 ครอบครัวได้พากันมาตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่มแรกและต่อมาก็มีพรรคพวกและญาติพี่น้องอพยพตามมาอยู่ด้วยกันจนเป็นชุมชนขึ้นมาหลายครอบครัวและได้ตั้งเป็นหมู่บ้าน ที่ถูกต้องตามลักษณะการปกครองท้องถิ่นชื่อว่าหมู่บ้านวังอ้ายโพธิ์ หมู่ที่ 3 ตำบลนาขาม อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิมีผู้ใหญ่บ้านคนแรกคือ นายยัง ยุ่มจัรัส ต่อมาทางราชการ ได้ขยายเขตการปกครองออกโดยแยก บ้านวังอ้ายโพธิ์มาขึ้นกับตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิในปัจจุบัน เมื่อก่อนหมู่บ้านวังอ้ายโพธิ์เป็นหมู่บ้านที่มีคนจังหวัดสุรินทร์อาศัยอยู่ก่อนแล้ว และอยู่มานานแล้วและก็มีบางส่วนที่อพยพไปอยู่ที่บ้านท่าดิว บ้านห้วยไคร้ในจังหวัดเพชรบูรณ์ บางส่วนอพยพไปบ้านกลาง อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

ที่ตั้ง

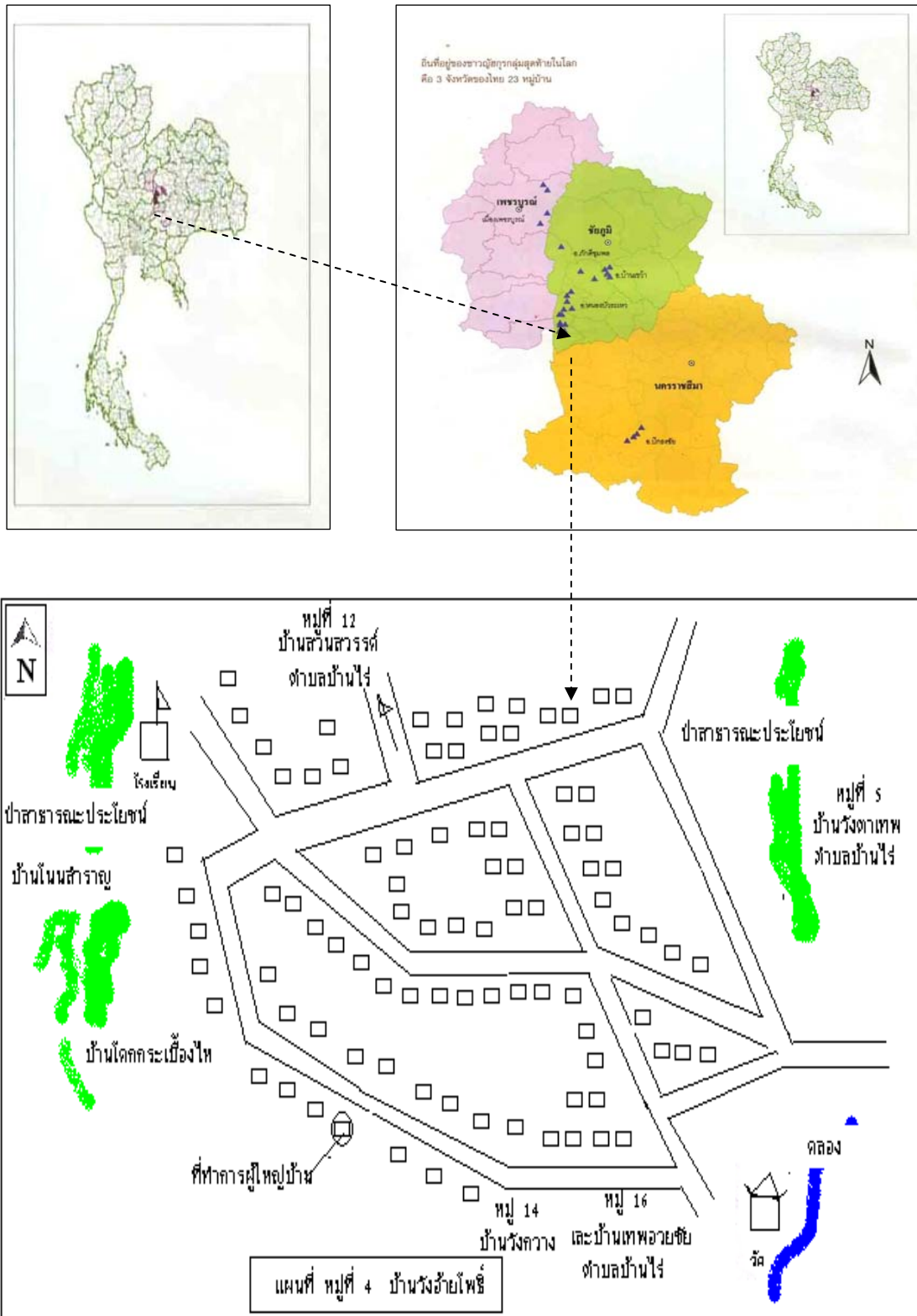
ทิศเหนือ ติดหมู่บ้านสวนสวรรค์ หมู่ที่ 12 ตำบลบ้านไร่

ทิศใต้ ติดหมู่บ้านวังกวาง หมู่ 14 และบ้านเทพอวยชัย หมู่ 16 ตำบลบ้านไร่

ทิศตะวันออก ติดหมู่บ้านวังตาเทพ หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านไร่

ทิศตะวันตก ติดหมู่บ้านโนนสำราญและบ้านโคกกระเบื้องไห ตำบลบ้านไร่

ภาพประกอบ 10 บ้านวังอัยโพธิ์หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านไร่ อำเภอสกลิต จังหวัดชัยภูมิ

ข้อมูลหมู่บ้านวังอ้ายโพธิ์ปัจจุบัน

บ้านวังอ้ายโพธิ์ ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ ผู้ใหญ่บ้านคือ นายสมนึก แซ่เจียม มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านรักษาความสงบฝ่ายละ 2 คน นายเหล่า สร้อยกลาง นายมานิตย์ สีมก่าปึง เป็นผู้ช่วยฝ่ายปกครอง นายอูย วัดตะขบ และนายสหัส มดจตุรัส เป็นผู้ช่วยฝ่ายรักษาความสงบ และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลอีก 2 คนคือ นายขุนทอง ตะโส และนายอาทิตย์ แก้วประเสริฐ

คณะกรรมการหมู่บ้านคือ

1. คณะกรรมการป้องกันตนเอง (อพป.)
2. คณะกรรมการกองทุนเงินล้าน
3. คณะกรรมการ กข .คจ.
4. คณะกรรมการกลุ่มสตรีแม่บ้าน
5. คณะกรรมการส่งเสริมราชการประจำหมู่บ้านวังอ้ายโพธิ์

การศึกษา

หมู่บ้านวังอ้ายโพธิ์ มีโรงเรียนประถมศึกษา 1 แห่ง คือ โรงเรียนวังอ้ายโพธิ์สว่างศิลป์ มีครู 9 คน นักการภารโรง 1 คน นักเรียนตั้งแต่ประถมศึกษาปีที่ 1-6 และก่อนประถมศึกษา จำนวน 130 คน ชาย 55 คน หญิง 75 คน

ศาสนา

หมู่บ้านวังอ้ายโพธิ์ มีวัด 1 แห่ง สำนักสงฆ์ 3 แห่ง มีพระจำพรรษา 13 รูป โดยแบ่งได้ดังนี้ ที่วัดวังอ้ายโพธิ์ 8 รูป ที่สำนักสงฆ์ 5 รูป

ประชากร

ครัวเรือนทั้งหมด 219 ครัวเรือน ประชากรรวมทั้งสิ้น 1,095 คน ชาย 439 คน หญิง 656 คนรายได้ของประชากร มาจากการทำการเกษตรเป็นส่วนใหญ่คือ การทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ และรับจ้างทั่วไป เฉลี่ยรายได้ต่อคน/ต่อปี ประมาณ 30,000 บาท ครัวเรือนปี

แหล่งน้ำ

อ่างเก็บน้ำ 1 แห่ง สระน้ำ 6 แห่งประปาผิวดิน 2 แห่ง ประชากรอาศัยน้ำฝน ทำการเกษตรเป็นหลัก

องค์ความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีการเล่นปะเรเร การแห่หอดอกผึ้ง ภาษา ความเชื่อ พิธีกรรม การแต่งกาย และอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุรที่สามารถนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ

ผลการศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่สามารถนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้รู้กลุ่มผู้ปฏิบัติและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป แล้วนำมาสังเคราะห์ วิเคราะห์ สรุปตีความเนื้อหาตามกรอบการวิจัย โดยมีการนำเสนอข้อมูลจำแนกในแต่ละหมู่บ้านและสรุปภาพรวมทุกหมู่บ้านเพื่อเปรียบเทียบประเด็นการอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีผู้สกุรในแต่ละหมู่บ้านว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร สิ่งใดที่เหลืออยู่ สิ่งใดที่หายไปเพื่อจะได้นำไปเป็นรูปแบบและ แนวทางในการอนุรักษ์ การฟื้นฟู การพัฒนาและนำมาเป็นข้อสรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุรที่จะนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิต่อไป ได้รายละเอียด เป็น ดังนี้

1. บ้านห้วยไคร้ หมู่ที่ 5 ตำบลตะแบะ อำเภอมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

1.1 ประเพณีปะเรเร

อดีต

เดิมบ้านห้วยไคร้ ซึ่งตั้งเมื่อพ.ศ. 2450 มีความเป็นมาคือ เดิมอยู่ที่บ้านดินนง และเนื่องด้วยมีโรคระบาดมีคนตายมาก กอรปด้วยคนดั้งเดิมของหมู่บ้านเป็นชาวนนหรือผู้สกุร ความเชื่อคนผู้สกุรที่ว่า

“...ถ้ามีคนตายต้องย้ายบ้านหนี...”

คือเมื่อมีคนตายก็จะมีการอพยพตามวิสัยคนผู้สกุรที่เป็นกลุ่มชนเร่ร่อนอยู่ไม่คิดที่ และต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นบ้านห้วยไคร้ ด้วยลักษณะหมู่บ้านที่มีวิถีชีวิตแบบชนบทเรียบง่าย และพึ่งพาอาศัยกันของกลุ่มผู้สกุร ได้มีการละเล่นปะเรเรกันในวันสงกรานต์โดยมีการร้องโต้ตอบกันเป็นภาษาผู้สกุรโดยแยกเป็นฝ่ายชายและฝ่ายหญิง เล่นกันในตอนกลางคืนส่วนการแต่งกายตามแต่จะหาได้

ปัจจุบัน

จากการสังเกตชาวบ้านในเดือนห้าตรุษสงกรานต์ชาวบ้าน บ้านห้วยไคร้ มีการละเล่นปะเรเรหลังจากกลับจากไปทำบุญที่วัดกลับบ้าน เปลี่ยนเสื้อผ้ารับประทานอาหารเช้าเสร็จก็จะรวมตัวกันเล่น อุปกรณ์ในการเล่นจะมีโหนดให้จังหวะ ผู้หญิงจะเป็นผู้ที่มีบทบาทในการควบคุมการเล่น การละเล่นจะแบ่งเป็นสองฝ่ายร้องโต้ตอบกันเนื้อหาที่ร้องจะเป็นการ

เกี่ยวพาราศีกัน ตามสารทุกข์กันโดยภาษาจะเป็นภาษาคนดงหรือญ้อสุกร เสื้อผ้าที่ใช้จะเป็นผ้าดอก ตัดเป็นเสื้อคอกลม ผู้หญิงใส่ผ้าโจงกระเบน ฝ่ายชายจะสวมเสื้อที่ซื้อหาจากตลาดส่วนใหญ่จะเป็น สีขาวคอกลม สวมผ้าโสร่ง

1.2 ประเพณีการแห่ดอกไม้

อดีต

บ้านห้วยไคร้มีการแห่ดอกไม้ในเดือนเมษายนของทุกปีผู้เข้าร่วมขบวนแห่ คือ ชาวญ้อสุกร โดยมีความเชื่อว่าการแห่ดอกไม้จะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นประกอบอาชีพ มีความอุดมสมบูรณ์เป็นการขอบคุณผู้ซึ่งให้แสงสว่างและอาหารแก่พวกเขา

ปัจจุบัน

ชาวบ้านห้วยไคร้ไม่มีการสืบทอดประเพณีแห่ดอกไม้เหมือนในอดีตที่ผ่านมา ไม่ได้มีการจัดขบวนแห่เหมือนในอดีตโดยให้เหตุผลว่าชาวญ้อสุกรไม่ได้อาศัยป่าเหมือนในอดีตอีกแล้ว (ยุ่ง ปรีโทน. 2550 : สัมภาษณ์)

1.3 ภาษา

อดีต

ชาวบ้านห้วยไคร้ได้พูดภาษาชาวชะบล (ญ้อสุกร) เพราะในอดีตชาวบ้านห้วยไคร้ กลุ่มชาติพันธุ์แรกคือ คนญ้อสุกรจึงพูดภาษาญ้อสุกรทั้งหมดบ้าน โดยได้รับคำสอนจากพ่อแม่ บรรพบุรุษแต่ไม่ได้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรจึงไม่ได้สอนการเขียน

ปัจจุบัน

ชาวบ้านห้วยไคร้ไม่ได้พูดภาษาญ้อสุกรและเขียนภาษาญ้อสุกรส่วนใหญ่จะพูดภาษาไทยและภาษาลาวจะมีคนแก่ประมาณ 10 กว่าคนที่พูดได้เท่านั้นแต่องค์กรบริหารส่วนตำบล ตะบะเข อําเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้เขียนหนังสือภาษาญ้อสุกรไว้ที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ตะบะเข โดยสืบค้นภาษาจากเครือข่ายญ้อสุกรของจังหวัดชัยภูมิเพื่อไว้ให้ลูกหลานญ้อสุกร ได้ศึกษาค้นคว้าต่อไป (ยุ่ง ปรีโทน. 2550 : สัมภาษณ์)

1.4 ความเชื่อและพิธีกรรม

อดีต

บ้านห้วยไคร้นับถือผีและศาสนาพุทธ โดยผีที่นับถือคือเจ้าพ่อขุนด่านและ เจ้าพ่อเสมียน หากผู้ใดผิดผีก็จะต้องให้คนทรงมาเป็นผู้แก้ให้โดยเครื่องเช่นมีไก่ต้ม หัวหมู เหล้าขาว เรื่องที่บนส่วนใหญ่ก็จะให้หายเจ็บไข้ทำมาหากินให้อุดมสมบูรณ์โดยมีความเชื่อว่าผีเจ้าพ่อขุนด่าน เป็นเจ้าเมืองเก่าที่เคยตั้งอยู่หมู่ที่ 5 คือบ้านห้วยไคร้ปัจจุบันเป็นเจ้าที่ที่มีความศักดิ์สิทธิ์ใครผิดผี มีอันเป็นไปต้องมาเช่นไหว้ดังกล่าว

ปัจจุบัน

ชาวบ้านห้วยไคร้ยังมีความนับถือผีเจ้าพ่อขุนด่านละเจ้าพ่อเสมียนเหมือนเดิม แต่การขนานจะเปลี่ยนไปคือชาวบ้านจะขนด้วยรูปเทียนเพื่อขนานอย่าให้ลูกถูกทหารเกณฑ์ ได้รับการยกเว้นในการคัดเลือกทหาร ถ้าประสบผลสำเร็จก็จะไปแก้บนโดยของที่เซ่นนั้นแล้วแต่ผู้ขนจะขนว่าอย่างไร เช่น ขนหัวหมูก็แก้บนด้วยหัวหมู เหล้า ไก่

พิธีกรรม

อดีต

ชาวบ้านห้วยไคร้ทำพิธีเลี้ยงผีบ้านในเดือน 6 ขึ้น 6 ค่ำของทุกปีโดยสถานที่เลี้ยงในอดีตคือบ้านผู้นำหมู่บ้านโดยมีอาหาร 5-6 อย่าง คือข้าวต้ม ข้าวโป่ง ข้าวเลือด ข้าวดำข้าวแดง เหล้า

“...สำหรับการเกิดในอดีตผู้สกุลบ้านห้วยไคร้ถ้ามีคนเกิดก็จะเอารกไปฝังไว้ที่จอมปลวก (ถ้าเป็นเด็กผู้ชาย) ถ้าเด็กเป็นผู้หญิงเอารกไปฝังไว้ใต้หัวบันไดเพราะเชื่อว่าผู้หญิงนั้นไม่ให้ไปอยู่ที่อื่นให้อยู่กับบิดามารดา ส่วนผู้ชายที่เอารกไปฝังบนจอมปลวกนั้นเพื่อให้มีสติฉลาดเฉียบแหลมทันผู้คน...”

การตายในอดีตชาวผู้สกุลถ้ามีการตายก็จะมีการอพยพย้ายที่อยู่ตามความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์

ปัจจุบัน

ชาวบ้านเมื่อมีการคลอดลูกก็จะไปคลอดที่โรงพยาบาลหรือสถานอนามัย โดยมีเจ้าหน้าที่ให้ความรู้และในปัจจุบันชาวผู้สกุลบ้านห้วยไคร้ก็เรียนรู้จากสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์หรือเจ้าหน้าที่สถานอนามัยใกล้บ้านเมื่อคลอดแล้วก็มีเจ้าหน้าที่มาเยี่ยมหลังคลอดให้ความรู้อีก การตายเมื่อมีการตายก็จะทำพิธีเหมือนชาวไทยชาวลาวทั่วไปคือทำการเผาที่วัดตามประเพณี (ยุ่ง ปรี โทณ : สัมภาษณ์)

1.5 การแต่งกาย

อดีต

ชาวบ้านห้วยไคร้ในอดีตเครื่องแต่งกายผู้หญิงใส่เสื้อแขนกระบอก ผ้าถุงหางงูกระเบนส่วนผู้ชายใส่โสร่งเสื่อตามแต่จะหาได้โดยได้ปลูกฝ้ายและนำมาทอเองยังมีธรรมชาติชาวผู้สกุลบ้านห้วยไคร้รู้จักการปลูกฝ้ายแล้วนำมาทอเองโดยได้รับอิทธิพลจากคนลาวและคนไทยที่อพยพเข้ามาอาศัยในหมู่บ้านและอีกเหตุผลหนึ่งคือคนผู้สกุลบ้านห้วยไคร้ คือผู้สกุลที่อพยพมาจากจังหวัดชัยภูมิมาโดยมาตามเทือกเขาเพชรบูรณ์และมีการไปมาหาสู่ซึ่งกันและกันโดยตลอด

ปัจจุบัน

การแต่งกายของผู้อยู่ในบ้านห้วยไคร้แต่งตัวตามสมัยนิยมโดยหาซื้อเสื้อผ้าจากตลาดมีเพียงคนแก่ไม่กี่คนที่มีเสื้อผ้าที่เป็นแขนกระบอก ผ่าถุงโจงกระเบน ผู้ชายนุ่งโสร่งบ้างและมีไว้เพื่อสวมใส่ในวันสงกรานต์เท่านั้น

1.6 อาหาร

อดีต

อาหารของคนอยู่บ้านห้วยไคร้จะหาอาหารได้จากป่าเป็นพวกเนื้อลิง ปลา แล้วถนอมอาหารโดยการทำเป็นปลาร้าหมักใส่โอง ใส่กระบอกไม้ไผ่นำมาปรุงอาหารผักในอดีตผู้อยู่จะเก็บผักจากป่าคือผักกรูด ผักหนาม ยอดหอย อาหารของผู้อยู่ในอดีตจะเป็นน้ำพริกผักต้มเป็นส่วนใหญ่ข้าวกินทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียว

ปัจจุบัน

อาหารของผู้อยู่บ้านห้วยไคร้ในปัจจุบันมีรถขายอาหารมาที่บ้านจะเป็นรถมอเตอร์ไซค์พ่วงท้ายนำอาหารมาขาย หรือก็ไปหาซื้อมาจากตลาดเพราะการคมนาคมสะดวกมากกว่าเมื่อก่อน แต่คนผู้อยู่จะนิยมที่จะปรุงอาหารเอง แต่ยังมีน้ำพริกผักต้มเหมือนเมื่อก่อนแต่จากคำบอกเล่าของนายยุ่ง ปรีโทนาว่า

“...คนผู้อยู่กินอาหารรสชาติไม่เผ็ดเหมือนเมื่อก่อนแล้ว กินอาหารรสชาติออกกลาง ๆ เหมือนคนไทยหรือลาวทั่วไป ไม่มีปลาร้าย่นเนื้อไว้กินเหมือนแต่ก่อน ไม่มีป่าให้ล่าสัตว์ แต่พวกเราที่อยู่อย่างพอเพียง...”

2. ผลการศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้อยู่ บ้านกลาง ตำบลบ่อปลาทอง อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดนครราชสีมา

2.1 ประเพณีปี่เรเร

อดีต

ชาวบ้านกลางในอดีตนั้นได้มีการอพยพมาจากจังหวัดชัยภูมิ ชนกลุ่มแรกที่มาอาศัยอยู่คือคนผู้อยู่ชีวิตส่วนใหญ่มีความผูกพันกับป่าและผูกพันอยู่กับคนเผ่าเดียวกันในยามว่างจากงานก็หาสิ่งละเล่นคือการเล่นกระแจะ หรือปี่เรเร เป็นการละเล่นเพื่อผ่อนคลายของฝ่ายชายและฝ่ายหญิงมีการร้องโต้ตอบกันของผู้เล่นเนื้อหาที่เล่นเป็นการเกี่ยวพาราศิกันเพลงที่ใช้ร้องเป็นภาษาคนดงหรือผู้อยู่เป็นการเล่าเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ตามวิถีชีวิตของคนในสมัยนั้น (บุคค. หาญศึก. 2550 : สัมภาษณ์)

ปัจจุบัน

การเล่นปี่เรเรจะเล่นในเดือน 5 เทศกาลสงกรานต์เล่นในตอนกลางวันหลังจากกลับจากวัดเปลี่ยนเสื้อผ้ากินข้าวเช้าเสร็จก็ไปร่วมตัวกันที่วัดแล้วก็ร้องเพลงโต้ตอบกันสองฝ่ายและ

ยังมีการเล่นในตอนกลางคืนประมาณ 2 ทุ่มเป็นต้นไปเพลงที่ใช้ร้องเป็นเพลงร่วมสมัยประยุกต์เข้ากับ ภาษาล้านช้างและมีการรำนางกระดิ่ง นางซ่าง การเล่นปี่เรเรของบ้านกลางยังเล่นตามที่ทางราชการ ขอให้ไปเล่นโชว์ตามงานต่าง ๆ เช่น งานท้าวสุนาริในเดือนเมษายนปี พ.ศ. 2550 ที่ผ่านมา (เวียง บุญกระโทก : สัมภาษณ์)

2.2 ประเพณีการแห่ห่อผึ้ง

อดีต

ในอดีตแห่ห่อผึ้งเชื่อว่าเดิมเป็นของคนลาวมีการแห่เพื่อเป็นการบูชาผึ้งซึ่งเขา เชื่อว่าผึ้งให้ทุกสิ่งทุกอย่างแก่ชีวิตพวกเขาโดยจะทำการแห่ทั่วหมู่บ้านในตอนหัวค่ำแล้วไปสิ้นสุดที่วัด มอบให้พระเพื่อให้พระสงฆ์นำดอกผึ้งไปทำเป็นเทียนเพื่อจุดให้แสงสว่างต่อไป (สุชน พินตะขบ : สัมภาษณ์)

ปัจจุบัน

หมู่บ้านกลางในปัจจุบันไม่มีประเพณีแห่ห่อผึ้งแล้วไม่มีผู้ใดสืบทอดมีแต่ผู้เล่าต่อ ให้กันฟัง (มาน ชัตตะขบ. 2550 : สัมภาษณ์)

2.3 ภาษา

อดีต

หมู่บ้านกลางเป็นหมู่บ้านที่ผู้คนอพยพจากชัยภูมิจากบ้านสะพานหิน บ้านวังอ้ายโพธิ์ บ้านน้ำลาด บ้านไร่ อำเภอกอพนาลัย จังหวัดชัยภูมิในปัจจุบัน ภาษาที่พูดกัน เป็นภาษาล้านช้างโดยการพูดตาม ๆ กันมาได้เป็นภาษาเขียนแต่ได้เขียนไว้ในหนังสือ ผู้ให้สัมภาษณ์เล่าว่าหมาคาบไปกินจึงไม่เหลือให้เห็นในปัจจุบันมีแต่ภาษาพูดสอนต่อ ๆ กันมา (มุน บุญกระโทก. 2550 : สัมภาษณ์)

ปัจจุบัน

หมู่บ้านกลางไม่มีคนที่พูดภาษาล้านช้างแต่ได้เชิญนางเวียง บุญกระโทก ไปเป็น วิทยากรสอนภาษาล้านช้างในโรงเรียนลำพระเพลิงนางเวียงเป็นลูกคนล้านช้างแท้ ๆ และสามารถพูดได้ โดยสอนวันละ 1 ชั่วโมงด้วยเหตุผลที่ว่ากลัวจะสูญหายไป (สวาท ปลั่งกลาง. 2550 : สัมภาษณ์)

2.4 ความเชื่อและพิธีกรรม

อดีต

คนล้านช้างมีความเชื่อเรื่องผี โชคลางนับถือศาสนาพุทธนายสุชน พินตะขบเล่าว่า เวลาล้านช้างเข้าป่า 5 คน ก็จะฟันต้นไม้เป็น 5 แผลเป็นเครื่องหมายเวลาฆ่าไก่จะไม่ให้เด็กเห็นไม่ให้ คนทราบ ฆ่าโดยการบีบคอผู้สูงอายุนิยมไปวัดเชื่อเรื่องบนบานศาลกล่าวเชื่อเรื่องผีว่าถ้าทำผิดผี ก็จะมีอันเป็นไปตามความเชื่อของแต่ละคน ในเดือน 6 จะเลี้ยงผีตามปู่บ้าน (สุชน พินตะขบ. 2550 : สัมภาษณ์)

ปัจจุบัน

พระครูชัยวัฒน์พิศาล (หิน ไชตะขบ) เล่าว่าความเชื่อเรื่องผีของคนบ้านกลางลดลงสังเกตได้จากผู้คนที่รู้จักเทคโนโลยีมากขึ้น แต่จะหันมานับถือศาสนาพุทธมากขึ้นคือผู้คนที่นิยมไปวัดมากขึ้นไม่เฉพาะผู้สูงอายุเท่านั้นนิยมสร้างวัดมุงกลและแต่ละบ้านก็จะหิ้งพระทุกบ้านมากขึ้น เด็ก ๆ ก็ชอบมาวัดฟังธรรมในวันพระ (พระครูชัยวัฒน์พิศาล (หิน ไชตะขบ. 2550 : สัมภาษณ์)

2.5 การแต่งกาย

อดีต

นางเมือง อยู่คง อายุ 61 ปี มีลูก 7 คน อพยพมาจากชัยภูมิ พ.ศ. ใดจำไม่ได้เกิดมาก็เห็นแม่ใส่เสื้อพ็อกนุ่งผ้าถุงเลยแต่ไม่ทราบที่ผ้าได้มาจากที่ไหนเมื่อก่อนจะหุ้มยวกล้ามวย ทาขมิ้น เสื้อพ็อกเห็นแม่เป็นคนนั่งเย็บสีดำใส่ต่างหูที่เรียกว่ากระจอน (เมือง อยู่คง. 2550 : สัมภาษณ์)

ปัจจุบัน

การแต่งกายของคนญ้อกรบ้านกลางเป็นการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าตามสมัยนิยมหาซื้อได้จากตลาดทั่วไปแต่ก็มีเสื้อที่ประยุกต์กลับสมัยนิยมโดยซื้อผ้าลายจากตลาดมาตัด โดยกลุ่มแม่บ้านเป็นเสื้อลายดอกคอเบาะผ้าถุงสีเข้มไว้ใช้ในเทศกาลเล่นสงกรานต์ (เวียงบุญกระโทก. 2550 : สัมภาษณ์)

2.6 อาหาร

อดีต

อาหารที่เป็นเนื้อสัตว์ได้จากการล่าสัตว์ป่าเป็นหลักโดยจะไม่นิยมหาปลาจะล่าแต่เนื้อสัตว์โดยเข้าป่าครั้งละ 5-6 คน จะใช้ลูกดอกในการล่าสัตว์จะทำการเป็นทีมเมื่อได้สัตว์แล้วก็จะแปรรูปโดยการทำเป็นปลาร้าเนื้อไว้กินในยามไม่ได้ออกล่าการทำปลาร้าเนื้อจะหมักเกลือกับแป้งแล้วใส่ในกระบอกไม้ไผ่แช่น้ำไว้เมื่อถึงเวลาจะกินก็เอามา ข้าวที่บริโภคจะกินทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียวโดยเป็นพันธุ์ข้าวไร้หอมรสชาติอร่อย น้ำที่ใช้บริโภคจะใช้น้ำที่ตกใส่โองไว้จนตกตะกอนจึงจะนำมาใช้ดื่มและบริโภคในครัวเรือน (สมหมาย เกร็ดตะขบ. 2550 : สัมภาษณ์)

ปัจจุบัน

ปัจจุบันการบริโภคอาหารของบ้านกลางพบว่าวิถีการบริโภคตามสมัยคือจะบริโภคอาหารตามท้องตลาดมีรถกับข้าวไปขายในหมู่บ้านและในหมู่บ้านมีร้านขายของชำ 3 ร้านขายอาหารแห้ง เช่นปลาทุเค็ม ไข่ไก่ ไข่เป็ด ปลากระป๋อง หอมกระเทียม ชาวบ้านก็หาซื้อได้ตามร้านเหล่านี้การบริโภคเลยเปลี่ยนไปน้ำที่ดื่มชาวบ้านจะดื่มน้ำฝนเพราะหลังคาบ้านมุงด้วยสังกะสีและมีประปาหมู่บ้าน ข้าวที่บริโภคนิยมกินข้าวเจ้าเป็นหลักส่วนข้าวเหนียวไว้ทำขนมข้าวจะปลูกเองผักทุกหลังคาบ้านจะปลูกผักไว้กินเองผักที่ปลูกคือผักกาด ผักชี ต้นหอม ใบกะเพราและมะเขือ (จิตร อัครมพรราช และประมาณ มุ่งรอยกลาง. 2550 : สัมภาษณ์)

3. ผลการศึกษา บ้านน้ำลาด ตำบลนาขงก๊ก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

จากการบอกเล่าของผู้ใหญ่บ้านและผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ว่าบ้านน้ำลาดตั้งมาได้ประมาณกว่า 100 ปีแล้ว กลุ่มคนที่อพยพมาตั้งครั้งแรกนั้นเป็นกลุ่มชาวนนหรือญ้อสุกร ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้เดิมตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านวังขอน ซึ่งห่างจากบ้านน้ำลาดราว ๆ 10 กิโลเมตรต่อมาเกิดความอดอยากแห้งแรงและคนส่วนหนึ่งก็ไปตั้งหลักแหล่งที่บ้านน้ำลาดแล้วมีผู้ล้มตายก็ได้อพยพจากเชิงเขาลงมาตั้งอยู่บ้านหนองใหญ่ก็มีเสียมากัดคนในหมู่บ้านมากินเลขอพยพต่อมาที่บ้านน้ำลาดทราบเท่าทุกวันนี้

3.1 ประเพณีปี่เรเร

อดีต

เมื่อถึงเวลาว่างของชาวญ้อสุกรประมาณเดือน 5 ก็จะจับกลุ่มกันร้องเพลงโต้ตอบกันระหว่างชายกับหญิงเป็นภาษาชาวดงและมีการละเล่นพื้นบ้านหลายอย่างในสมัยก่อนจะได้ยินเสียงกลองและเสียงขับเพลงกันทุกบ้านมีการเอื้อนไพเราะเนื้อเพลงจะเป็นการเกี่ยวพาราตีคำร้องเพื่อสอนลูกหลานหรือเป็นการชมป่าชมเขารอบตัวดนตรีประกอบใช้เสียงกลอง ภาษาจะเป็นภาษาชาวดงประกอบโดยผู้ที่ตีเป็นฝ่ายหญิง (หลอด ยี่จตุรัส. 2550 : สัมภาษณ์)

ปัจจุบัน

การทำมาหากินโดยเฉพาะในช่วงสงกรานต์ในยามค่ำคืนจะมีการขับเพลงโต้ตอบกันระหว่างชายและหญิงโดยนั่งล้อมวงบนพื้นดินใช้กลองหรือโทนให้จังหวะเป็นการละเล่นคล้ายคลึงกับการละเล่นรำตัดในภาคกลางและการเล่นเพลงโคราชส่วนเนื้อเพลงจะเป็นการเกี่ยวพาราตีเป็นหลัก การชิงผู้การพักทายหรือการสรรเสริญ ขอบคุณผู้มีเกียรติ หรือการนำเอาเรื่องเล่าเช่น สุกมิตร์ พระรถเมรี พระเวษสันดรมาร้องเพื่อสั่งสอนลูกหลานหรือเป็นการชมป่าเขาไร่ไฟ ธรรมชาติรอบตัวผู้เล่นจะมี 2 ฝ่ายแบ่งเป็นชายและหญิงอีกคนก็ได้โดยฝ่ายหญิงจะแต่งตัวแบบคนญ้อสุกรสมัยก่อนซึ่งฝ่ายหญิงจะเป็นผู้ตีกลองบุคคลสำคัญจะขาดมาได้ก็คือผู้บอบทจะเล่นในตอนการคืนบ้านน้ำลาดจะใช้ตะเกียงให้แสงสว่างในการเล่นปี่เรเร (หลอด ยี่จตุรัส. 2550 : สัมภาษณ์)

3.2 ประเพณีการแห่ห่อผึ้ง

อดีต

บ้านน้ำลาดจะแห่ห่อดอกไม้ไปที่วัดในเทศกาลวันสงกรานต์ลักษณะห่อดอกไม้จะใช้กาบกล้วยทำโครงเป็นรูปเรือ 4 จั่ว ห่อผึ้งที่จะมาทำดอกไม้จะนำมาจากป่าแล้วเอามาต้มขึ้นดอกแล้วเอาไปประดับในอดีตชาวบ้านน้ำลาดเชื่อว่าการแห่ห่อดอกไม้จะเป็นการบูชาธรรมชาติเพราะเขาเชื่อว่าธรรมชาติให้ทุกสิ่งทุกอย่างแก่พวกเขาให้แสงสว่างให้อาหารป่าเป็นของทุกคนไม่มีเจ้าของถ้าการแห่ห่อดอกไม้ทำเสร็จเช้าแต่ตอนเย็นทำเสร็จเย็นแต่เช้าจะไม่กำหนดเวลาตายตัวเพราะว่าถ้าผึ้งโดนแสงแดดจะละลายได้จึงไม่ไว้หลายวันจากทำเสร็จผู้มาร่วมขบวนแห่จะเป็นทุกเพศทุกวัย

เพื่อเอาไปถวายพระหลังจากนั้นพระก็จะใช้ดอกฝิ่งหลอมเป็นเทียนจุดให้แสงสว่างในการประกอบกิจของสงฆ์ต่อไป (คำ ยี่จัตูรัส : สัมภาษณ์)

ปัจจุบัน

การแห่หอดอกทำเป็นเครือข่ายของหมู่บ้านญัฮกุรใน 14 หมู่บ้านของจังหวัดชัยภูมิ โดยพลัดเปลี่ยนหมุนเวียนเป็นเจ้าภาพในการแห่และจัดทำโดยใช้งบประมาณการซื้อเทียนจากองค์การบริหารส่วนตำบลจัดสรรเงินไว้ในหารจัดหาวัตถุดิบคือเทียนซื้อจากตลาดและวิธีการทำยี่ดรูปแบบในอดีตผู้ที่ทำคือผู้อาวุโสของหมู่บ้านทำเสร็จแล้วก็แห่ไปที่วัดเหมือนเช่นในอดีตแต่ที่ผู้เข้าร่วมขบวนแห่เป็นกลุ่มคนญัฮกุรคนลาวและคนไทยที่อพยพเข้ามาอยู่ที่หมู่บ้านน้ำลาดและหมู่บ้านในเครือข่าย ดังนั้น ผู้ที่ร่วมขบวนแห่จึงมีจำนวนมากสำหรับปีนี้ 13 เมษายน 2550 บ้านวังอ้ายโพธิ์เป็นเจ้าภาพในการแห่หอดอกฝิ่ง (แห่วง ยี่จัตูรัส. 2550 : สัมภาษณ์)

3.3 ภาษา

อดีต

ชาวบ้านน้ำลาดจะพูดภาษาชาวดงและญัฮกุรแต่ไม่ได้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร ต่อมาในปี 2520 เริ่มมีกลุ่มคนลาวและคนไทยอพยพเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านน้ำลาดทำให้ญัฮกุรต้องฝึกพูดภาษาลาวและภาษาไทยตามสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไปเพราะญัฮกุรสมัยนั้นต้องปรับตัวด้านภาษาเป็นอย่างมากโดยผู้นำญัฮกุรจะพูดภาษาไทยได้ดีเพราะได้พบปะกับผู้คน

ปัจจุบัน

การรับเอาวัฒนธรรมจากคนอีสานหรือคนวางที่อพยพเข้ามาอยู่ภาษาญัฮกุรภาษาพูดของพวกเขาคนจึงพูดเพี้ยนไปจากเดิมและเด็กอายุต่ำกว่า 20 ปีจะไม่พูดภาษาญัฮกุรแล้ว จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสบอกว่าพูดกับลูกหลานแล้วเขาไม่พูดด้วยเพราะคิดว่าคนญัฮกุรเรียนรู้ภาษาไทยอีสานและรับเอาวัฒนธรรมจากคนภายนอกที่เข้ามาอยู่ในหมู่บ้านอีกด้วยว่าภาษาญัฮกุรมามีภาษาเขียนมีแต่คำบอกเล่าต่อ ๆ กันมาจึงทำให้ภาษาญัฮกุรจะไม่เหลืออีกแล้ว (คำ ยี่จัตูรัส. 2550 : สัมภาษณ์)

3.4 ความเชื่อและพิธีกรรม

อดีต

ชาวบ้านน้ำลาดในอดีตจะนับถือผีเป็นหลักจะมีความเชื่อเรื่องผีการทรงเจ้าเข้าผี การเลี้ยงผี การไหว้เจ้าที่ชาวญัฮกุรจะนับถือผีดินเดียวเป็นผีบรรพบุรุษส่วนประเพณีจะเป็นการเกิดและการตายเช่นการเกิด ถ้ามีเด็กคลอดหมอตำแยจะใช้ขี้วัวไม้ไผ่ตัดสายรกแล้วนบรักไปจุดหลุมฝังไว้บันไดและก่อไฟบนหลุมที่ฝังรกเด็กแล้วนำเครื่องเช่นผืนาทารกแรกเกิดบนกระดังเป็นการรับขวัญเด็กจากนั้นก็เตรียมสถานที่ให้แม่เด็กอยู่ไฟ 7 วัน ประเพณีงานศพในอดีตบ้านน้ำลาดมีวัดมีแต่พระสงฆ์ที่อุทิศผ่านมาประเพณีญัฮกุรจะฝังไว้ไม่เกิน 5 ปีแล้วจึงขุดขึ้นมาเผาแล้วเอากระดูกใส่หม้อ

ชาตุนำไปเก็บไว้ในถ้ำ ผู้หญิงตายจะเอาเครื่องประดับใส่ห้อมธาตุด้วย เครื่องประดับเหล่านี้ลูกหลานจะไปขอยืมมาใช้ในเทศกาลต่าง ๆ เช่น วันสงกรานต์ เมื่อพ้นเทศกาลก็ใส่ไว้ตามเดิม ส่วนการเลี้ยงผีปู่ตาชาวญ้อจะทำพิธีในเดือน 5 และ 6 ระหว่างไหว้ผีจะมีการเลี้ยงทายกางไก่ ถ้ากางไก่ตรงจะดี จะทำมาหากินดี ไม่มีโรคเจ็บ ถ้ากางไก่เอียง หรือคจะไม่ดี คนทรงจะร้องเป็นภาษาญ้อ

พิธีกรรมในอดีตพิธีกรรมต่าง ๆ ก่อนที่จะลงมือทำการเพาะปลูกก็ใช้วิธีเลี้ยงทาย โดยทดลองทางทางต้นไม้เป็นบริเวณแคบ ๆ แล้วก็กลับไปนอนฝันที่บ้าน ถ้าฝันดีก็จะกลับมาทำต่อ และเลือกพื้นที่ทำการเพาะปลูกต่อไป ถ้าฝันไม่ดีก็จะไม่เลือก ส่วนวันที่จะเพาะปลูกจะเลือกวันพฤหัสบดีเป็นวันปลูกพืช (แหวง ยี่จตุรัส. 2550 : สัมภาษณ์)

ปัจจุบัน

นางกันยา เล่าว่าปัจจุบันชาวบ้านน้ำลาดมีความเชื่อเรื่องผีหากมีการเจ็บป่วยก็จะไปให้คนทรงไปแก้ให้ อาการป่วยก็หายและไปหาหมอที่โรงพยาบาลเทศบาล และสถานีนามัย บ้านนาขงลักษณะการเลี้ยงผีปู่ตาจะทำพิธีเลี้ยงผีปู่ตาประมาณเดือน 5 เดือน 6 แต่ก่อนจะทำพิธีซ่อมศาลผีเจ้าบ้าน เอาไม้ทำเป็นรูปช้าง ม้า หอก ดาบ ปืน ไว้ที่ศาล ผู้ใหญ่บ้านจะนัดลูกบ้านทุกคนว่าจะเลี้ยงผีชาวบ้านจะไปร่วมกันที่ศาลพ่อโตนจะเริ่มตีโตน ชาวญ้อจะเชิญคนทรงว่าถ้าผีเข้าแล้วก็จะให้แสดงผีไม้ลายมือมีการฟ้อนรำทำเพลง และบอกให้กินของที่นำมาเช่นถ้าผีญ้อเข้า คนทรงจะร้องเป็นภาษาญ้อ ถ้าผีลาวเข้าก็จะร้องเป็นภาษาลาว ส่วนพิธีกรรมในการเลือกพื้นที่ในการปลูกพืชไม่มีแล้วเพราะญ้อบ้านน้ำลาดไม่ได้อพยพไปที่ไหนอีกแล้ว ยึดเอาวันแรกนาขวัญของทางราชการเป็นเกณฑ์ (กันยา ศิริสูง. 2550 : สัมภาษณ์)

3.5 การแต่งกาย

อดีต

ผู้หญิงชาวญ้อมีการแต่งกายในชุดที่เป็นเอกลักษณ์โดยสวมเสื้อซึ่งเรียกเป็นภาษาไทยว่าเสื้อเก๊ะจะเป็นสี่เครื่องประดับจะเป็นเครื่องเงินต่างหูทำด้วยติดกระจกเสื้อผ้าในอดีตจากการสัมภาษณ์ผู้รู้บอกว่าคนญ้อทอผ้าไม่เป็นแต่จะเอาของไปแลกกับคนลาวแล้วนำมาเย็บเอง (คำ ยี่จตุรัส. 2550 : สัมภาษณ์)

ปัจจุบัน

การแต่งกายของชาวญ้อบ้านน้ำลาดจะแต่งตามสมัยนิยมโดยหาซื้อเสื้อผ้าจากตลาดแต่ก็มีการสอนเย็บเสื้อเก๊ะหรือเสื้อพ็อกมีการสอนเย็บในโรงเรียนและทางโรงเรียนบ้านน้ำลาดให้นักเรียนสวมเสื้อก๊อกหรือเสื้อพ็อกทุกสัปดาห์ (กันยา ศิริสูง. 2550 : สัมภาษณ์)

3.6 อาหาร

อดีต

อาหารของชาวน้ำลาดในอดีตส่วนใหญ่มีรสจัด อาหารคาวจะมีรสเผ็ดและอาหารจะมีรสหวานจัด ชาวน้ำลาดส่วนใหญ่จะรับประทานอาหารคาวโดยใช้มือเปิบข้าว บ้างบ้านจะรับประทานข้าวเจ้าเป็นหลัก ส่วนกับข้าวจะมีพริกเป็นส่วนประกอบเกือบทุกมื้อ น้ำพริกหรือแจ่วจะเป็นอาหารหลักอาหารพวกเนื้อสัตว์ที่ล่าได้จากป่าจะเป็นปลาร้าไว้กินชาวน้ำลาดมีข้อห้ามในการกินอาหารถ้าป่วยห้ามกินของเปรี้ยว ของหวานถ้าปวดขาห้ามกินเนื้อควาย คนอยู่ไฟห้ามกินชะมด ปลาช่อนคางแดง ปลากั้ง ปูนา เนื้อควาย เผือก ชะอม สะเดา อาหารในพิธีกรรมผู้หญิงจะเป็นผู้ประกอบอาหารคือไหว้ผีดินเดียวใช้ข้าวต้มมัด สงกรานต์ใช้ข้าวโป่ง

ปัจจุบัน

ชาวน้ำลาดจะบริโภคอาหารที่มีพริกขี้หนูทอดมอเตอร์ไซค์ขึ้นไปขายให้แต่จะไม่ซื้อพวกเนื้อหมูปลาทูป๋อหนักเพราะมีราคาแพง ปัจจุบันชาวน้ำลาดรู้จักกินผงชูรส การเลี้ยงสัตว์ต่าง ๆ ก็ใช้เครื่องเช่นเหมือนเดิมก็ยังมีอาหารที่ต้องห้ามอยู่คือถ้าเป็นพยาธิห้ามกินสัตว์ที่มีกินคาวของสุก ๆ ดิบ ๆ ถ้าเป็นโรคกระเพาะห้ามกินหน่อไม้คองของเปรี้ยวทุกชนิด (หลอด ยี่จตุรัส : สัมภาษณ์)

4. ผลการศึกษา บ้านห้วยแย้ ตำบลห้วยแย้ อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

4.1 ประเพณีปี่เรเร

อดีต

หมู่บ้านห้วยแย้ตั้งมาประมาณ 255 ปีผ่านมาแล้ว โดยผู้คนที่อพยพมาเป็นกลุ่มแรกคือ คนน้ำลาด และมีกลุ่มคนลาวที่อพยพมาจากบ้านวังกำแพง ในอดีตไม่มีการละเล่นปี่เรเรแต่ก็ได้เดินทางไปหมู่บ้านอื่นคือทางไปที่บ้านวังอายโพธิ์

ปัจจุบัน

ผู้รู้เล่าให้ฟังว่าไม่มีการเล่นปี่เรเรที่อยู่บ้านห้วยแย้แต่ก็จะมีการไปสงฆ์น้ำพระที่วัดแล้วก็เล่นสาดน้ำกัน ปัจจุบันเล่นกัน 3 วัน และได้มีหลายกลุ่มชนนี้เข้ามาอาศัยโดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ลาวและไทบ้าง ส่วนใหญ่จะเป็นคนลาวแล้วที่ชาติพันธุ์ชาวน้ำลาดก็ปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมบางอย่างเท่านั้น แต่คนน้ำลาดบ้านห้วยแย้ก็เดินทางไปร่วมทับเครือข่ายชาวน้ำลาด 14 หมู่บ้านของจังหวัดชัยภูมิ (เพียน แจ้งห้วย. 2550 : สัมภาษณ์)

4.2 ประเพณีการแห่หอดอกฝิ่ง

อดีต

ผู้รู้เล่าให้ฟังว่าที่บ้านห้วยแย้ไม่มีการแห่หอดอกฝิ่งเหมือนหมู่บ้านชาวน้ำลาดอื่น ๆ แต่จะไปร่วมบ้านอื่นที่จัดการแห่ดังนั้นในอดีตจะไม่มีการแห่หอดอกฝิ่ง

ปัจจุบัน

บ้านห้วยไผ่ไม่มีการแห่หอดอกผึ้งเหมือนประเพณีการแห่หอดอกเทียน แต่จะไปวัดทำบุญตามประเพณีของคนลาวและคนไทยที่อพยพเข้ามาอยู่ที่บ้านห้วยไผ่การปรับตัว เพื่อให้มีวัฒนธรรมเหมือนคนลาวในหมู่บ้าน ถ้าไม่สอบถามว่าเป็นญ้อกรก็จะไม่แสดงตัวให้คนภายนอกรู้ได้ว่าเป็นคนญ้อกร เพราะจะมีชีวิตตายเป็นอยู่เหมือนคนที่จากไป (เลี่ยม ขวนชัยภูมิ. 2550 : สัมภาษณ์)

4.3 ภาษา

อดีต

การพูดภาษาญ้อกรในอดีตคนญ้อกรจะพูดกันเป็นภาษาชาวดง หรือญ้อกร ไม่ว่าจะป็นทั้งที่อพยพมาจากห้วยไผ่หรือจากวิเชียรบุรี คนแก่ที่อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ยังพูดภาษาญ้อกรอยู่ ภาษาญ้อกรจะพูดกันในครอบครัวและสอนลูกหลานพูดแต่ไม่ได้สอนเขียนได้แต่พูดต่อ ๆ กันมา

ปัจจุบัน

ภาษาญ้อกรที่บ้านห้วยไผ่จากการลงภาคสนามของผู้วิจัยพบว่าไม่มีการพูดและในหมู่บ้านภาษาที่พบจะเป็นภาษาลาว ภาษาไทบ้างเล็กน้อย ญ้อกรจะพูดเฉพาะในกลุ่มญ้อกรอาวุโสที่พูดกัน คนรุ่นใหม่ไม่ได้พูดแล้วแต่ว่าเหตุผลที่ว่าคนญ้อกรต้องปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมจากกลุ่มคนลาว คนไทที่อพยพเข้ามาอยู่จึงทำให้ต้องฝึกพูดภาษาไทย , ลาว จึงไม่ได้พูดภาษาญ้อกร คนรุ่นใหม่ไม่กล้าพูดจะอายไม่กล้าพูด (เหลื่อง แจ้งห้วย. 2550 : สัมภาษณ์)

4.4 ความเชื่อและพิธีกรรม

อดีต

ในอดีตชาวญ้อกรบ้านห้วยไผ่มีความนับถือผีเจ้าป่าเจ้าเขา ผีบ้านผีเรือน มีการเลี้ยงผีปู่ตาประจำหมู่บ้าน โดยที่คนทรงเป็นผู้ดำเนินการ

ปัจจุบัน

ชาวญ้อกรบ้านห้วยไผ่ การนับถือผีลดลงและนับถือศาสนาพุทธมีวัด 1 แห่ง เป็นแหล่งรวมจิตใจของชาวบ้านและประเพณีตามวันสำคัญของพระพุทธศาสนา มีการทำบุญประจำปีประพาสข้าวเปลือกในเดือนสามของทุกปี และมีการเลี้ยงผีปู่ตาในเดือนหกของทุกปี เพราะชาวบ้านห้วยไผ่เชื่อว่าการเลี้ยงผีปู่ตาจะทำให้ทราบว่าการประกอบอาชีพในปีต่อไปจะเป็นอย่างไร (เหลื่อง แจ้งห้วย. 2550 : สัมภาษณ์)

4.5 การแต่งกาย

อดีต

ในอดีตชาวญ้อกรบ้านห้วยแย้ก็มีชุดที่สวมใส่เป็นเสื้อผ้าเหมือนญ้อกรบ้านวังอ้ายโพธิ์ โดยจากการสัมภาษณ์บอกว่าคนแก่เป็นผู้เย็บผ้าโดยมีกาทอผ้าจากฝ้ายที่ปลูก ซึ่งแต่เดิมญ้อกรบ้านห้วยแย้ไม่รู้จักรทอและปลูกฝ้ายรู้แต่การเก็บของป่า แต่ด้วยมีกลุ่มคนสาวที่อพยพเข้าอยู่มาสอนปลูกสอนการทอจึงทำเป็น

ปัจจุบัน

ชาวญ้อกรบ้านห้วยแย้แต่งกายเหมือนคนปกติทั่วไปโดยการซื้อเสื้อผ้าจากตลาด คนแก่ที่เป็น คนญ้อกรก็ไม่ได้เก็บเสื้อผ้าและเครื่องประดับไว้ให้ลูกหลานดูเลย เพราะด้วยความยากจนจึงได้นำเอาของที่มืออยู่ไปแลกกับสิ่งอุปโภค บริโภคจึงไม่มีไว้ลูกหลานรุ่นต่อ ๆ มา (แก้ว จันทร์พิมพ์. 2550 : สัมภาษณ์)

4.6 อาหาร

อดีต

ในอดีตญ้อกรบ้านห้วยแย้มีการบริโภคอาหารตามแต่จะหาได้จากป่าส่วนใหญ่ จะกินน้ำพริก ผักต้มเป็นอาหารหลักในอดีตคนญ้อกรไม่ป่วยเป็นโรค เบาหวาน ความดันเลยใช้เกลือเป็นอาหารน้ำปลาไม่มีมีแต่ปลาร้าที่ทำจากปลาที่หาได้จากแหล่งน้ำลำห้วยแย้ ถ้าป่วยก็ใช้สมุนไพรในการรักษาอาการเจ็บป่วยหายหรือแก้ฝักี่หาย คนญ้อกรอายุค่อนข้างยืนส่วนใหญ่ที่ตายก็จะอายุเฉลี่ย 90 ปีขึ้นไปถึงตาย

ปัจจุบัน

ชาวญ้อกรบ้านห้วยแย้ได้มีการบริโภคอาหารที่หาซื้อจากรถมาที่นำมาขาย และมีร้านขายของชำในหมู่บ้าน 3 ร้านจะขายผัก ของแห้ง น้ำปลา ฯลฯ แต่ส่วนใหญ่ก็จะเข้าป่าเก็บผักหวาน ผักกูด ผักหนาม นำมาต้มกินกับเนื้อหมู เนื้อวัว จะไม่ซื้อรับประทานบ่อยเพราะมีราคาแพงด้วยความยากจนจึงต้องประหยัด จากการลงพื้นที่ที่สังเกตเห็นว่าคนญ้อกรบ้านห้วยแย้จะไม่มีคนที่รูปร่างอ้วน รูปร่างเล็กและผอมเป็นส่วนใหญ่ (คู่ นามหนองอ้อ. 2550 : สัมภาษณ์)

5. ผลการศึกษา บ้านวังกำแพง ตำบลชึบ อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

5.1 ประเพณีปี่เรเร

อดีต

บ้านวังกำแพงเดิมตั้งอยู่ที่บ้านละหานค่ายอำเภอจัตุรัส (เดิม) แต่ปัจจุบันตั้งอยู่ในอำเภอหนองบัวระเหวตั้งมาประมาณ 150 ปี คนที่อพยพมาอยู่เพียงเผ่าเดียว คือ ญ้อกร (ชาวนน) ในอดีตเมื่อเสร็จจากการทำไร่แล้วในเดือน 5 กลางคืนก็จะรวมตัวกันร้องเพลงกระเง๊ะหรือปี่เรเรกัน โดยผู้เล่นจะเป็นคนมีอายุร้องเพลงโต้ตอบกันของคน 2 ฝ่าย มีฝ่ายชายและฝ่ายหญิง มีเสียงกลอง

เสียงโทนให้จังหวะในการร้องแสงไฟในอดีตจะใช้ขลุ่ยให้แสงสว่าง (แหลม จันทร์พิมพ์. 2550 : สัมภาษณ์)

ปัจจุบัน

ในปัจจุบันชาวนุ้ยสุกรบ้านวังกำแพง ไม่ได้มีการละเล่นปี่ระเรเหมือนในอดีต เหตุผลไม่มีผู้นำในการพาเล่นแต่ได้เข้าร่วมในเครือข่ายนุ้ยสุกร 14 หมู่บ้านของชัยภูมิ เดือน 5 ปี พ.ศ. 2550 ได้ไปร่วมเล่นกับบ้านวังอ้ายโพธิ์ ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ (แหลม จันทร์พิมพ์. 2550 : สัมภาษณ์)

5.2 ประเพณีการแห่ดอกไม้

อดีต

บ้านวังกำแพงมีการแห่ดอกไม้ เพราะมีสิ่งที่ทำได้จากป่าแล้วนำมาหรือเป็นดอกไม้แห่ไปวัดบ้านวังกำแพง

ปัจจุบัน

บ้านวังกำแพงไม่มีการแห่ดอกไม้แล้วเพราะไม่มีผู้ที่จะสืบทอดประเพณี มีแต่การเล่นสงกรานต์ในตอนกลางวัน เล่นสาดน้ำกัน แต่ผู้อาวุโสที่เป็นคนนุ้ยสุกรก็จะเดินทางเข้าร่วมการแห่ที่บ้านวังอ้ายโพธิ์ซึ่งปี พ.ศ. 2550 บ้านวังอ้ายโพธิ์เป็นเจ้าภาพ (แหลม จันทร์พิมพ์. 2550 : สัมภาษณ์)

5.3 ภาษา

อดีต

ภาษาที่ใช้พูดในอดีตคือภาษาคนคง หรือภาษานุ้ยสุกรจะสื่อสารกันด้วยภาษาดง โดยในอดีตนั้นผู้คนกลุ่มแรกที่อพยพมาอยู่ที่บ้านวังกำแพงคือ คนนุ้ยสุกร การสื่อความหมายนั้นจะใช้ภาษานุ้ยสุกรทั้งสิ้น และเมื่อ 50 ปี ก่อนก็มีกลุ่มคนลาว อพยพเข้ามาอยู่ทำให้คนนุ้ยสุกรบ้านวังกำแพงต้องปรับตัวเรื่องภาษา ฝึกพูดภาษาลาว และไทย

ปัจจุบัน

ชาวนุ้ยสุกรบ้านวังกำแพงไม่พูดภาษานุ้ยสุกร โดยเฉพาะเด็ก ๆ มีอายุประมาณ 20 ปี ก็จะพูดนุ้ยสุกร ไม่ได้แล้ว ด้วยบรรพบุรุษนุ้ยสุกรไม่ได้สอนเขียนไว้และคนนุ้ยสุกรรุ่นใหม่ก็ไม่กล้าที่จะบอกว่าตนเองเป็นคนนุ้ยสุกรคนที่อายุ 60 ปีเท่านั้นที่ยังพูดภาษานุ้ยสุกรกันแต่สอนลูกหลานไม่ยอมพูดด้วยแล้ว ผู้อาวุโสพูดด้วยน้ำเสียงวิตกเพราะภาษาจะหมดไปหรือไม่เหลือความเป็นนุ้ยสุกรต่อไป (แหลม จันทร์พิมพ์. 2550 : สัมภาษณ์)

5.4 ความเชื่อและพิธีกรรม

อดีต

ในอดีตชาวญ้อกรนับถือผีและทำพิธีไหว้ผีจะนับถือผีบ้าน ผีดินเดียว ผีบรรพบุรุษ ต่อมาเมื่อพระกัณฐกศาสนามุขไปวัดทำบุญเหมือนกับคนลาวและคนไทย เมื่อยามไม่สบายก็จะให้หมอตงดูให้ว่าผีอะไรจะได้แก้ไขถูก เครื่องเช่นผีก็จะเป็นไก่อต้ม เหล้า ยาสูบ ข้าวดำ ข้าวแดง แต่ผู้ที่ป่วยจะเป็นผู้เช่นเอง เช่นแล้วก็จะหายป่วย

ปัจจุบัน

ชาวญ้อกรบ้านวังกำแพงกัณฐกนับถือผีอยู่แต่ก็มักมีศาลตาปู่หินท้ายหมู่บ้าน เมื่อถึงเดือน 6 ก็จะเปลี่ยนผีตาปู่บ้าน มีคนทรงเป็นผู้ทรงผี ทำบุญกลางบ้านโดยรับวัฒนธรรมจากคนลาวและคนไทยที่อพยพมาอยู่มาแล้ว

5.5 การแต่งกาย

อดีต

ชาวญ้อกรบ้านวังกำแพงมีการทอผ้า และได้รับคำบอกเล่าจากคุณตาแหลม จันทร์พิมพ์ ผู้อาวุโสของหมู่บ้านบอกว่ามีอุปกรณ์การทอผ้าเพื่อสวมใส่เอง ว่ามีการปลูกฝ้ายแล้วนำมาทอเป็นผืนจึงเอามาตัดเป็นเสื้อส่วนผู้ชายก็ใส่ผ้าเหมือนผ้าโสร่ง แต่เสื้อผู้หญิงจะข้อมเป็นสีดำโดยใช้ผลของมะเกลือตำเอาน้ำข้อม

ปัจจุบัน

การแต่งกายของบ้านวังกำแพงแต่งกายเหมือนคนไทยคนลาวไทยทั่วไป โดยหาซื้อเสื้อผ้าจากตลาด คนสูงอายุที่ไม่มีเสื้อผ้าที่เป็นของญ้อกรแล้วเพราะไม่ได้ทอผ้าแล้วไม่มีการเย็บแต่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลซิบนจะให้งบประมาณในการซื้อผ้ามาเย็บอยู่ในช่วงดำเนินการ โดยได้เชิญครูมาจากบ้านวังอ้ายโพธิ์มาสอนให้ (แหลม จันทร์พิมพ์. 2550 : สัมภาษณ์)

5.6 อาหาร

อดีต

อาหารของชาวญ้อกรบ้านวังกำแพงก็จะกินอาหารที่หาได้จากป่าที่อุดมสมบูรณ์มาก แต่เดิมบ้านวังกำแพงอยู่ติดเชิงเขาแต่ถูกไล่ที่จึงอพยพเคลื่อนย้ายมาอยู่หมู่ 2 ซึ่งเป็นที่ตั้งปัจจุบัน อาหารแต่เดิมเนื้อสัตว์ก็จะล่าจากป่าเป็นพวกลิง ค่าง กวาง เนื้อสัตว์ที่ล่าได้ก็จะทำเป็นปลาร้าเนื้อไว้กิน ไล่ต้ม ไล่แกง อาหารชาวญ้อกรในอดีตจะแกงแล้วชอบใส่ข้าวคั่วด้วย ไล่ปลาร้าเนื้อ จะทำให้รสชาติดีมากเมื่อก่อนกินข้าวเหนียว ข้าวเจ้านิยมกินแค่ 2 มื้อ

ปัจจุบัน

ชาวญ้อกรบ้านวังกำแพงจะบริโภคอาหารที่หาซื้อจากรถที่นำมาขายหรือหาหน่อไม้โดยหาจากป่าท้ายหมู่บ้านหลังสถานีอนามัยจะมีป่าชุมชนไว้เพื่อเก็บหาของป่ามากินทุกคน

ไปหาเก็บผัก เห็นหน่อไม้ได้ไม่มีใครเป็นเจ้าของเอามาแต่พอดีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวญ้อกร บ้านวังกำแพงอยู่แบบพึ่งพาธรรมชาติ มีวัด 1 แห่ง มีโรงเรียน เส้นทางคมนาคมห่างจากอำเภอ บ้านเขว้า 19 กิโลเมตร เป็นทางลาดยาง อีก 6 กิโลเมตร เป็นทางลูกรังมีต้นไม้แถวลัดขั้วปกคลุมข้างทาง คลื่นสัญญาณโทรศัพท์จะไม่มีทุกเครือข่ายหากต้องการติดต่อกับบุคคลภายนอกต้องออกมา โทรศัพท์ที่องค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งมีสัญญาณบ้างบางพื้นที่ จากการสังเกตพบว่าผู้คนชาวบ้านวังกำแพงมีการปรับตัวกับวัฒนธรรมกับสมัยใหม่อย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องอาหารควรบริโภคอาหารที่มีคุณค่า แต่ส่วนใหญ่จากการสัมภาษณ์บอกว่าคนญ้อกรจะไม่รับประทานผงซุรสะจะ เอน้ำตาลใส่แทนก็ทำให้อร่อยได้เหมือนกัน (แหลม จันทรพิมพ์. 2550 : สัมภาษณ์)

6. ผลการศึกษา บ้านเสลียงทอง ตำบลนาข่างลัด อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

6.1 ประเพณีปี่เรเร

อดีต

คนบ้านเสลียงทองว่าเดิมเป็นคนบ้านวังอ้ายโพธิ์แต่เมื่อปี 2508 ได้แยกตัวจากบ้านวังอ้ายโพธิ์มาทำมาหากินและมาทำไร่ เพราะเมื่อก่อนบ้านเสลียงทองเป็นป่าดงดิบอพยพมากัน 3 คราวเรือน และต่อมาก็มีชาวบ้านวังตาเทพและบ้านวังอ้ายคง หนองหอยเข้ามาอยู่ก็ตั้งชื่อว่าบ้านจำรูเป็นครั้งแรกและปี พ.ศ. 2520 ก็เปลี่ยนชื่อจากบ้านจำรูเป็นบ้านเสลียงทอง ประเพณีการเล่นปี่เรเรของญ้อกรบ้านเสลียงทองจะเล่นตอนเย็นที่กลับจากทำไร่ อาน้ำอาน้ำทำเสร็จแล้วก็จะนั่งล้อมวงกัน แห่เป็นฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ร้องเพลงโต้ตอบกัน โดยใช้โทนตีให้จังหวะมีการละเล่นมาตั้งแต่ในอดีต (หล่อ งูศิริรักษ์. 2550 : สัมภาษณ์)

ปัจจุบัน

นายจรูญ ตอสูงเนิน ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านเล่าให้ฟังว่า คนบ้านเสลียงทองเป็นผู้ที่มีการมีความซื่อสัตย์สูง ชอบความรื่นเริงสนุกสนาน การเล่นปี่เรเรในปัจจุบันจะเล่นในเดือน 5 ช่วงสงกรานต์เล่นตอนหัวค่ำก็จะมานั่งรวมตัวกัน ร้องบทเพลงโต้ตอบกันเป็นภาษาญ้อกร โดยผู้นำร้องจะเป็นผู้สูงอายุบางครั้งก็ประยุกต์เอาภาษาไทยเข้ามาแต่ร้องเป็นภาษาญ้อกรฟังดูแล้วก็สนุกสนานกัน (จรูญ ตอสูงเนิน. 2550 : สัมภาษณ์)

6.2 ประเพณีการแห่ห่อฝิ่ง

อดีต

การแห่ห่อดอกฝิ่งของคนญ้อกรนั้นในอดีตมีการแห่โดยมีการช่วยกันทำเอาขี้ฝิ่งมาหล่อเป็นดอกแล้วติดบนโครงกาบกล้วยแห่รอบบ้านแล้วนำไปวัดแล้วพระก็จะใช้ขี้ฝิ่งนั้นทำเทียนต่อไป เมื่อก่อนตาหล่อ งูศิริรักษ์บอกว่าไม่ได้หายากเลยสำหรับฝิ่ง เพราะเป็นป่าดงดิบเข้าป่าตีฝิ่งแล้วก็เอาขี้ฝิ่งเก็บไว้ทำในเดือน 5 ของทุกปี (หล่อ งูศิริรักษ์. 2550 : สัมภาษณ์)

ปัจจุบัน

การแห่หอคกฝั่งของบ้านเสลียงทองที่เข้าร่วมเครือข่ายกับแต่ในหมู่บ้าน
ในหมู่บ้านทุกปี โดยจะส่งตัวแทนเข้าการแห่ตามหมู่บ้านเจ้าภาพที่หมุนเวียนกันไปโดยการลงเอาเงิน
เพื่อจัดซื้อหาเทียนในการทำห่อฝั่งทุกปี ชาวญ้อสุกรก็ร่วมแห่กับบ้านอื่น ๆ ที่เวียนกันไป (เจริญ
ตอสูงเนิน. 2550 : สัมภาษณ์)

6.3 ภาษา

อดีต

ในอดีตภาษาญ้อสุกรภาษาเดียวที่พูดที่บ้านเสลียงทอง แต่เมื่อไม่มีคนลาวเข้ามาอยู่
ก็จะพูดภาษาลาวบ้าง แต่คนญ้อสุกรก็พูดกันมากไม่ได้สอนเขียนได้แต่พูดกัน (หล่อง ญาศิริภย์.
2550 : สัมภาษณ์)

ปัจจุบัน

ในปัจจุบันภาษาบ้านเสลียงทองไม่ได้พูดภาษาญ้อสุกรแล้วพูดแต่ภาษาไทย
ยิ่งคนรุ่นใหม่พูดไม่ได้เลยไม่มีการสอนในการเรียนเหมือนกับคนอื่นเขากลัวจะหมกไป (เจริญ
มดจตุรัส. 2550 : สัมภาษณ์)

6.4 ความเชื่อและพิธีกรรม

อดีต

คนญ้อสุกรที่อพยพมาอยู่ที่บ้านเสลียงทองมีความเชื่อเรื่องผีมาก คือถ้าเป็นไข้
ก็ไปให้หมอคว่ำผิดผืออะไรส่วนใหญ่ว่าถูกผีเข้า หรือถูกของอะไร ถ้าหมอทักว่าถูกผีติดเดี๋ยวก็จะแก้
ด้วยการเช่นด้วยไก่แต่เวลาจะเช่นจะไม่ได้ใช้ไก่ทั้งตัวจะทำแต่ชนไก่ (ส่วนของปีก) มาแก้บน
โดยจะไม่ฆ่าไก่ (หล่อง ญาศิริภย์. 2550 : สัมภาษณ์)

ปัจจุบัน

ความเชื่อเรื่องผีลดลงไปคือการเจ็บป่วยก็จะไปหาหมอที่โรงพยาบาล
สถานือนามัยวังใหม่พัฒนา แต่ก็ยังมีความเชื่ออยู่บ้างในเรื่องผีติดเดี๋ยว จากการนับถือผีลดลงก็หันมา
นับถือศาสนาพุทธโดยบ้านเสลียงทองมีวัด 1 วัด ชื่อวัดเขาจอมเทียนอยู่ติดเชิงเขาเมื่อเข้าพรรษา
ปี พ.ศ. 2550 เดือนสิงหาคม พบว่ามีพระจำพรรษาอยู่ 1 รูปชาวบ้านจะชอบมาวัดในวันสำคัญ
ทางศาสนาดี คนญ้อสุกรชอบทำบุญ (เจริญ ตอสูงเนิน. 2550 : สัมภาษณ์)

6.5 การแต่งกาย

อดีต

คนญ้อสุกรบ้านเสลียงทองก็แต่งกายเหมือนคนญ้อสุกรทั่วไปคือผู้หญิงจะสวมเสื้อ
พอกโดยการตัดเย็บเองนุ่งผ้าถุงสีพื้นแล้วแต่จะทำได้ ผ้าที่ใช้ตัดเย็บก็โดยการเอาของจากไร่ไปแลก

ส่วนใหญ่จะเดินทางไปแแลกกับคนบ้านชวน อำเภอบำเหน็จณรงค์เป็นส่วนใหญ่ โดยการเดินทางไปเป็นกลุ่ม ๆ ละ 6-7 คน ไปครั้งละหลายวันเพราะระยะทางไกล

ปัจจุบัน

ชาวบ้านเสลียงทองแต่งกายเหมือนคนไทยและกลุ่มคนลาวทั่วไปไม่มีเสื้อผ้าที่เป็นญัฮกุรแล้ว (สนั่น. 2550 : สัมภาษณ์)

6.6 อาหาร

อดีต

ชาวบ้านเสลียงทองในอดีตจะหาอาหารในป่าใกล้หมู่บ้าน อาหารที่นำมาบริโภคส่วนใหญ่เป็นหน่อไม้ ผักที่เก็บจากป่าคือผักหนาม ผักกูด นำมาต้มกินกับน้ำพริก นายทน ญาตริภักษ์ เล่าให้ฟังว่า เมื่อก่อนตนกับพ่อเข้าไปล่าสัตว์ป่ากับบิดา ก็ยังไล่ได้ อาวุธที่ใช้ยิงคือน้ำผา ญัฮกุร จะมีความชำนาญในการใช้น้ำผามาก ได้ยิงแล้วก็นำมาแบ่งกันกินหลายครั้งเมื่อก่อนมีอะไรก็แบ่งปันกันกิน เนื้อลิงรสชาติดีมาก ถ้าเหลือก็ทำปลาร้าเนื้อไว้กินนาน ๆ (ทน ญาตริภักษ์ : สัมภาษณ์)

ปัจจุบัน

นายจรูญ ตอสูงเนิน เล่าว่าอาหารที่กินกันในปัจจุบันก็หาปู หาปลาตามคลองน้ำ ปลาถ้าได้มากก็ทำปลาร้า คนญัฮกุรไม่ชอบซื้อเนื้อหมูที่พ่อค้าเอามาขายเพราะมีราคาแพง คนญัฮกุรแท้ ๆ จะไม่กินผงชูรส ทำอาหารจะใส่ปลาร้าแทน แล้วใส่น้ำอ้อย น้ำตาลแทนแต่ได้รับการยืนยันว่าที่ไม่กินเพราะพ่อแม่ไม่พากิน กินข้าวเจ้า พริก ผักต้ม ผักจะปลูกกินเอง (จรูญ ตอสูงเนิน. 2550 : สัมภาษณ์)

7. ผลการศึกษา บ้านวังอ้ายโพธิ์ ตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

7.1 ประเพณีปี่เประ

อดีต

นางบอน ยัดที่ลักษณะอายุ 92 ปี ชาวญัฮกุรบ้านวังอ้ายโพธิ์เล่าให้ฟังว่าตนเองมาอยู่ที่นี้เลยพ่อแม่เป็นคนญัฮกุรแท้ ๆ เมื่อร้อยกว่าปีที่ผ่านมามาหมู่บ้านวังอ้ายโพธิ์อุดมไปด้วยทรัพยากรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ป่า อาหารหาง่ายมากเมื่อเวลาเสร็จจากการทำไร่หรือหาของป่าเสร็จในเดือน 5 ก็จะเล่นกระแจะหรือปี่เประ โดยเล่นกันในตอนกลางคืนในการเล่นจะแบ่งเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายชายและหญิงร้องโต้ตอบกันเป็นภาษาคงหรือญัฮกุรและมีการรำด้วย (บอน ยัดที่ลักษณะ. 2550 : สัมภาษณ์)

ปัจจุบัน

การเล่นปี่เประของชาวญัฮกุรบ้านวังอ้ายโพธิ์ก็ยังเล่นกันอยู่และทำเป็นประจำทุกปีและจากการสัมภาษณ์ นายอู๋ วัคตะขบ อายุ 45 ปีเป็นคนญัฮกุรแท้แล้วว่าบ้านวังอ้ายโพธิ์จะเป็น

หมู่บ้านตัวแทนคนญ้อกรที่เล่นปีละเรของเครือข่ายญ้อกรของจังหวัดชัยภูมิเห็นด้วยว่าเป็น สิ่งที่ดี จะอนุรักษ์และให้ควรรอยู่กับคนญ้อกรต่อไป (อุ้ย วัดตะขบ. 2550 : สัมภาษณ์)

7.2 ประเพณีการแห่ห่อผึ้ง

อดีต

ในอดีตจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้บ้านวังอ้ายโพธิ์เล่าให้ฟังว่า ประเพณีแห่ห่อผึ้งของชาวญ้อกรบ้านวังอ้ายโพธิ์เป็นสิ่งสำคัญที่คนญ้อกรที่มีผึ้งแต่ละบ้านจะเอามารวมกัน หลอมให้เป็นดอกแล้วนำมาประดับโครงกาบกล้วยถ้าทำเสร็จในช่วงเช้า ตอนเย็นก็ทำการแห่รอบหมู่บ้านแล้วแห่ไปวัดโดยเมื่อไปถึงวัดก็แหวนขวา 3 รอบ แล้วก็นำไปไว้ที่ศาลาเมื่อทำพิธีถวายแก่พระสงฆ์ที่วัดเหมือนกับพิธีถวายเทียนพรรษาของคนไทย แต่คนญ้อกรให้ความสำคัญต่อการทำพิธีนี้มากให้เหตุผลว่าเป็นการตอบแทนผีป่า เจ้าป่า เจ้าเขา ที่มอบความอุดมสมบูรณ์ให้แก่พวกเขา จึงต้องตอบแทนบุญคุณโดยการแสดงออกคือการแห่ห่อผึ้งเพื่อบูชาป่า (คำ วัดตะขบ. 2550 : สัมภาษณ์)

ปัจจุบัน

ประเพณีแห่ห่อผึ้งของชาวญ้อกรบ้านวังอ้ายโพธิ์ บ้านวังอ้ายโพธิ์จะเป็นหมู่บ้านตัวแทนเครือข่ายญ้อกรของจังหวัดชัยภูมิ โดยจะจัดแห่ห่อผึ้งทุกปีโดยแต่ละหมู่บ้านจะส่งตัวแทนเข้าร่วมไม่ว่าจะเป็นเรื่องงบประมาณโดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณช่วยเหลือจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่และหมู่บ้านเครือข่ายญ้อกรในการจัดขบวนแห่และตัวแทนเข้าร่วมแสดงถึงวัฒนธรรมของกลุ่มญ้อกรของจังหวัดชัยภูมิโดยจัดขบวนแห่ในวันที่ 13 เมษายน ของทุกปี (สมนึก แซ่เจียม. 2550 : สัมภาษณ์)

7.3 ภาษา

อดีต

ในอดีตญ้อกรบ้านวังอ้ายโพธิ์พูดภาษาเดียวคือภาษาคนคงหรือญ้อกร มีคนกลุ่มเดียวที่อาศัยในพื้นที่นี้คือคนญ้อกรพูดภาษาญ้อกรที่เป็นภาษาหนึ่งที่แตกแขนงจากภาษามอญ คนญ้อกรบ้านวังอ้ายโพธิ์เกือบทุกบ้านจะพูดภาษาญ้อกร

ปัจจุบัน

ในปัจจุบันคนญ้อกรที่บ้านวังอ้ายโพธิ์ยังพูดภาษาญ้อกรแต่ผู้สูงอายุเท่านั้น ส่วนพวกเด็ก ๆ จะไม่พูดกันแล้วส่วนมากเปลี่ยนไปพูดภาษาโคราชเพราะปัจจุบันชาวไทยโคราชเข้ามาอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก คนญ้อกรที่มีอายุประมาณ 20 ปี มีการเปลี่ยนแปลงการออกเสียงพยัญชนะท้ายซึ่งเป็นลักษณะของภาษามอญ เขมรเปลี่ยนไปเป็นเสียง n (น) หรือ j (ย) การพูดจะพูดในเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ ญ้อกรรุ่นใหม่จะไม่พูด นางคำ วัดตะขบ ซึ่งมีอายุ 80 ปีแล้วเล่าว่าสอนลูกหลานก็ไม่ยอมพูดด้วย ในโรงเรียนบ้านวังอ้ายโพธิ์มีการสอนในชั่วโมงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและ

มีกลุ่มครูอาสาจากสถาบันของมหาวิทยาลัยมหิดลช่วยสอนภาษามือและภาษาเขียนให้กับนักเรียนโรงเรียนวังอ้ายโพธิ์ (ตำ วัตถุประสงค์ และแหล่ง ยันจัตุรัส. 2550 : สัมภาษณ์)

7.4 ความเชื่อและพิธีกรรม

อดีต

เมื่อก่อนบ้านวังอ้ายโพธิ์ยังไม่มีวัด ชาวญ้อฮุกซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่เดิมนับถือผี โดยนับถือผีดินเดียว ผีป่า ผีนา ผีบ้าน คิดเป็น 100 เปอร์เซ็นต์โดยพวกญ้อฮุกเชื่อว่าคนทำไม่ดี จะทำให้ผีต้องมาแก้โดยก่อนจะแก้จำเป็นต้องให้หมอดูก่อนว่าผีอะไรแล้วก็ทำการแก้หลังจากนั้น การป่วยก็จะหายทุกราย แล้วก็ใช้ยาสมุนไพรไปด้วยและนอกจากนับถือผี แล้วต่อมายังมีวัดมีพระก็นับถือศาสนาพุทธด้วย

ปัจจุบัน

ความเชื่อเรื่องผีสำหรับคนญ้อฮุกก็ยังคงมีความเชื่ออยู่โดยให้ความสำคัญต่อผีบ้าน ผีเรือน ผีปู่ตาชาย ผีป่าผีเขา ผีท้องไร่ท้องนา ใครทำผิดก็ต้องแก้ตามแต่จะที่หมอดูจะดูให้แล้วก็เสร็จก็จะหายป่วยแล้วก็กินยาโรงพยาบาลไปด้วยและจากการสัมภาษณ์ นายอู๋ วัตถุประสงค์ อายุ 45 ปี ป่วยที่ให้หมอดูทายว่าผีแล้วก็เอาไก่ต้ม เหล้าขาว มาแก้อาการป่วยก็ทุเลาลง แต่ก็ไปตรวจที่โรงพยาบาลชัชภูมิพบว่าปัสสาวะเป็นน้ำที่ถุงน้ำดีต้องทำการผ่าตัด หมอที่โรงพยาบาลนัดผ่าตัดแล้ว ผู้วิจัยถามว่ายังมีความเชื่อเรื่องผีหรือไม่ได้รับคำยืนยันว่าก็ยังมีความเชื่อเรื่องผี 100 เปอร์เซ็นต์สำหรับชาวญ้อฮุกบ้านวังอ้ายโพธิ์ (อู๋ วัตถุประสงค์. 2550 : สัมภาษณ์)

7.5 การแต่งกาย

อดีต

ชาวญ้อฮุกจะสวมเสื้อชุดพื้นเมืองใส่เสื้อสีน้ำเงินเข้มหรือดำ แขนกุดที่เรียกว่า “เสื้อเกาะ” มีลายปักเดินเส้นรอบแขนและคอด้วยด้ายสีคอด้านหลังปักเดินเส้นเป็นลายสี่เหลี่ยมจัตุรัส แล้วปล่อยเส้นด้ายเป็นเส้นยาว ๆ 3-4 เส้น ส่วนผ้าถุงจะเป็นผ้าสีนุ่งแบบมีชายพกด้านข้างมีผ้าคล้องคอ เครื่องประดับที่เป็นเอกลักษณ์ คือ กำไรเงิน สร้อยคอเงินและต่างหูที่ทำด้วยไม้ติดกระจก ด้านหน้าหรือชนิดเป็นโลหะโดยปักติดอยู่บ้านจะไม่ใส่ตุ้มหู จะปล่อยให้เป็นหูเจาะเป็นรูกว้าง (ตำ วัตถุประสงค์ และยอน ยัดทีลักษณะ. 2550 : สัมภาษณ์)

ปัจจุบัน

นางคำ หญิงชาวญ้อฮุกอยู่อายุประมาณ 80 ปี เล่าว่าชาวญ้อฮุกนั้นไม่รู้จักรถจักรยานที่ตัดเย็บได้ จากสมัยก่อนก่อนเมื่อเวลาจะตัดเสื้อจะซื้อผ้าสีนั้นมาจากตลาดเอามาตัดเอง เมื่อก่อนนิยมตัดเสื้อผ้าย้อมครามสีน้ำเงินเข้ม เอามาตัดเอง เรียกว่า เสื้อเกาะแล้วซื้อด้ายสีเขียว เหลือง แดง ขาว มาใช้สำหรับปักสีแดงขอม (แดงแจ่ม) จะทำให้สวยงามมาก การปักลวดลายโดยใช้ด้ายสีเหลืองปักเป็นลูกโซ่ยาวเป็นแนวตรง แล้วจึงปักสีเขียวกับสีแดงตามลำดับจากนั้นจึงปักด้วยสีขาวปักเป็นลวดลาย

เมื่อปักกลดตายเสร็จทั้ง 2 ข้าง แล้วจึงนำส่วนข้างเสื่อมาเย็บติดกันเป็นตัวเสื่อเว้นช่วงแขนไว้โดยใช้ด้ายสีแดงเย็บไขว้ไปมา ส่วนช่วงคอเสื่อก็เย็บริมแล้วปักกลดตายเหมือนด้านข้างแล้วจากนั้นเอาสีแดงหรือสีบานเย็นมาตามไว้ที่ชายเสื่อด้วย

“...ผู้ชายก็นุ่งโจงกระเบน ซื่อผ้ามาจากตลาดเหมือนกันนั่นแหละ วิธีนุ่งก็มี 3 แบบ แบ่งตามวัย ถ้าพวกคนหนุ่ม หางกระเบนจะต้องเรียวกริบ เรียกว่าโจงกระเบนหางแย้ ถ้าแต่งงานแล้วมีลูกแล้ว หางกระเบนจะยานๆ เรียกว่าโจงกระเบนหางข้าง ส่วนคนแก่จะนุ่งแบบที่เรียกว่าโจงกระเบนลอยชาย สวมเสื้อคอปานหรือม่อฮ่อม...”

ส่วนผ้าที่นุ่งนั้นซื่อมาเป็นผืนจากตลาดชวนคือผู้หญิงจะนุ่งผ้าถุง “ตาม” เอามาตามเท่านั้น แล้วเอกพทมิชายที่ชอบเอาด้านข้าง ถ้าคนขาวจะใส่สีสด ๆ ทุกสีจะสวย คนดำควรใส่สีที่ทำให้จับผิว ตามทัศนคติของนางคำ เป็นผู้หญิงรักสวยรักงามความงามนอกจากการแต่งกาย (เสื้อผ้า ผ้าถุง และเครื่องประดับ) แล้วผู้หญิงต้องตัวสะอาดและตัวหอมด้วยสมุนไพร นางคำ วัดตะขบเล่าให้ฟังว่า

“...ปกติถ้าอยู่บ้านจะไม่ใส่ต่างหู ปล่อยให้มันเป็นรูกว้าง ๆ แบบนี้ ผู้หญิงชาวญ้อสุกรขึ้นชื่อว่ารักสวยรักงามเหมือนกัน นอกจากจะชอบแต่งตัวสวยแล้ว ยังชอบให้ตัวเองหอมอีกด้วย โดยหลังจากอาบน้ำที่หัวเสร็จ ก็จะทาขี้มันทองหรือขี้มันเหลือง แล้วจึงล้างออก หลังจากนั้นก็ทาปลือก ซึ่งเป็นว่านสมุนไพรเสน่ห์จันทร์ ด้วยการเอาไปฝนกับฝาละมีดินเผา ใส่น้ำลงไปเล็กน้อย นำมาทาตัวจะทำให้ตัวหอมไปได้นาน 7 วัน...”

7.6 อาหาร

อดีต

คนญ้อสุกรส่วนใหญ่กินอาหารรสจัด อาหารคาวจะมีรสเผ็ดและอาหารหวานจะมีรสหวานจัด ในอดีตชาวญ้อสุกรส่วนใหญ่มักจะรับประทานอาหารคาว โดยใช้มือเป็นช้อนและบางบ้านจะรับประทานข้าวเจ้าเป็นอาหารหลัก ในอดีตจริง ๆ กินข้าวเผือกมันแทนส่วนกับข้าวจะมีพริกเป็นหลักในการประกอบอาหารทุกมื้อ น้ำพริกหรือแจ่วจิ้มด้วยผักหรือต้มถือว่าเป็นอาหารประจำครอบครัวในอดีตญ้อสุกรจะล่าเนื้อแล้วทำปลาร้าเนื้อไว้กิน

ปัจจุบัน

ญ้อสุกรบ้านวังอ้ายโพธิ์บอกว่าอาหารของคนญ้อสุกรปัจจุบันก็จะซื้ออาหารจากรถมอเตอร์ไซค์ที่นำมาขายภายในหมู่บ้านที่ทำกับข้าวมาขายภายในหมู่บ้านซึ่งผู้ชายนี้ทั้งที่เป็นคนญ้อสุกรและที่เป็นคนไทยโคราชหรือคนลาว (คำ วัดตะขบ. 2550 : สัมภาษณ์)

สรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกรู ที่สามารถนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดชัยภูมิ

องค์ความรู้เกี่ยวกับการเล่นปี่เรเร

อดีต

ประเพณีการเล่นปี่เรเรในอดีตของบ้านห้วยไคร้ ตำบลตะแบะ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยคนบ้านห้วยไคร้นั้นเป็นผู้ฮกกรูที่เป็นกลุ่มชนเร่ร่อนอยู่ไม่ติดที่ มีชีวิตที่เรียบง่ายอาศัยพึ่งพากันเฉพาะในกลุ่ม ได้มีการละเล่นปี่เรเรกัน โดยวิธีการเล่นจะมีผู้หญิงเป็นผู้นำในการเล่นแยกเป็นฝ่ายชายและฝ่ายหญิง การร้องโต้ตอบกันเป็นภาษาผู้ฮกกรูหรือชาวบนตามคำบอกเล่าของผู้รู้ในพื้นที่ เสื้อผ้าที่สวมใส่เล่นตามแต่จะหาได้

ปัจจุบัน

จากการสังเกตชาวบ้านในเดือนห้าตรุษสงกรานต์ของชาวบ้าน บ้านห้วยไคร้ มีการละเล่นปี่เรเรหลังจากกลับจากไปทำบุญที่วัดกลางบ้าน เปลี่ยนเสื้อผ้ารับประทานอาหารเช้าเสร็จก็จะรวมตัวกันเล่น อุปกรณ์ในการเล่นจะมีโทนตีให้จังหวะ ผู้หญิงจะเป็นผู้ที่มีบทบาทในการควบคุมการเล่น การละเล่นจะแบ่งเป็นสองฝ่ายร้องโต้ตอบกันเนื้อหาที่ร้องจะเป็นการเกี่ยวพาราศิกัน ถามสารทุกข์กัน โดยภาษาจะเป็นภาษาคนคงหรือผู้ฮกกรู เสื้อผ้าที่ใช้จะเป็นผ้าดอก ตัดเป็นเสื้อคอกลมผู้หญิงใส่ผ้าโจงกระเบน ฝ่ายชายจะสวมเสื้อที่ซื้อหาจากตลาดส่วนใหญ่จะเป็นเสื้อขาวคอกลมสวมผ้าโสร่ง

บ้านกลาง ตำบลบ่อปลาทอง อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

อดีต

ชาวบ้านกลางในอดีตนั้นได้มีการอพยพมาจากจังหวัดชัยภูมิ ชนกลุ่มแรกที่มาอาศัยอยู่คือคนผู้ฮกกรูชีวิตส่วนใหญ่มีความผูกพันกับป่าและผูกพันอยู่กับคนเผ่าเดียวกันในยามว่างจากงานก็หาสิ่งละเล่นคือการเล่นกระเจาะหรือปี่เรเรเป็นการละเล่นเพื่อผ่อนคลายของฝ่ายชายและฝ่ายหญิงมีการร้องโต้ตอบกันของผู้เล่นเนื้อหาที่เล่นเป็นการเกี่ยวพาราศิกันเพลงที่ใช้ร้องเป็นภาษาคนคงหรือผู้ฮกกรูเป็นการเล่าเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ตามวิถีชีวิตของคนในสมัยนั้น

ปัจจุบัน

การเล่นปี่เรเรจะเล่นในเดือน 5 เทศกาลสงกรานต์เล่นในตอนกลางวันหลังจากกลับจากวัดเปลี่ยนเสื้อผ้ากินข้าวเช้าเสร็จก็ไปร่วมตัวกันที่วัดแล้วก็ร้องเพลงโต้ตอบกันสองฝ่ายและยังมีการเล่นในตอนกลางคืนประมาณ 2 ทุ่มเป็นต้นไปเพลงที่ใช้ร้องเป็นเพลงร่วมสมัยประยุกต์เข้ากับภาษาผู้ฮกกรูและมีการรำนางกระดัง นางซ่าง การเล่นปี่เรเรของบ้านกลางยังเล่นตามที่ทางราชการขอให้ไปเล่นโชว์ตามงานต่าง ๆ เช่น งานทำวสุรนาารีในเดือนเมษายนปี พ.ศ. 2550 ที่ผ่านมา

บ้านน้ำลาด ตำบลนาขากลัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

อดีต

เมื่อถึงเวลาว่างของชาวนุญสุกรประมาณเดือน 5 ก็จะจับกลุ่มกันร้องเพลงโต้ตอบกันระหว่างชายกับหญิงเป็นภาษาชาวดงและมีการละเล่นพื้นบ้านหลายอย่างในสมัยก่อนจะได้ยินเสียงกลองและเสียงขับเพลงกันทุกบ้านมีการเอื้อน โฟเพราะเนื้อเพลงจะเป็นการเกี่ยวพาราตีคำร้องเพื่อสอนลูกหลานหรือเป็นการชมป่าชมเขารอบตัวดนตรีประกอบใช้เสียงกลอง ภาษาจะเป็นภาษาชาวดงประกอบโดยผู้ที่ตีเป็นฝ่ายหญิง

ปัจจุบัน

ยามว่างจากการทำมาหากิน โดยเฉพาะในช่วงสงกรานต์ในยามค่ำคืนจะมีการขับเพลงโต้ตอบกันระหว่างชายและหญิงโดยนั่งล้อมวงบนพื้นดิน ใช้กลองหรือโทนให้จังหวะเป็นการละเล่นคล้ายคลึงกับการละเล่นรำตัดในภาคกลางและการเล่นเพลงโคราชส่วนเนื้อเพลงจะเป็นการเกี่ยวพาราตีเป็นหลัก การชิงชู้การทักทายหรือการสรรเสริญ ขอบคุณผู้มีเกียรติ หรือการนำเอาเรื่องเล่าเช่น สุกมิตร พระรถเมรี พระเวทสันดรมาร้องเพื่อสั่งสอนลูกหลานหรือเป็นการชมป่าเขา ลำเนาไพร ชรรษชาติรอบตัว ผู้เล่นจะมี 2 ฝ่าย แบ่งเป็นชายและหญิงอีกคนก็ได้โดยฝ่ายหญิงจะแต่งตัวแบบคนญสุกรสมัยก่อน ซึ่งฝ่ายหญิงจะเป็นผู้ตีกลองบุคคลสำคัญจะขามาได้ก็คือผู้บอกบทจะเล่นในตอนการคืนบ้านน้ำลาดจะใช้ตะเกียงให้แสงสว่างในการเล่นปะเรเร

บ้านห้วยแย้ ตำบลห้วยแย้ อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

อดีต

หมู่บ้านห้วยแย้ตั้งมาประมาณ 255 ปีผ่านมาแล้ว โดยผู้คนที่อพยพมาเป็นกลุ่มแรกคือคนญสุกรและมีกลุ่มคนลาวที่อพยพมาจากบ้านวังกำแพง ในอดีตไม่มีการละเล่นปะเรเรแต่ก็ได้เดินทางไปหมู่บ้านอื่นคือทางไปที่บ้านวังอำไพ

ปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์ผู้รู้เล่าให้ฟังว่าไม่มีการเล่นปะเรเรที่อยู่บ้านห้วยแย้แต่ก็จะมีการไปสร่งน้ำพระที่วัดแล้วก็เล่นสาดน้ำกัน ปัจจุบันเล่นกัน 3 วัน และได้มีหลายกลุ่มชนนี้เข้ามาอาศัย โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ลาวและไทบ้าง ส่วนใหญ่จะเป็นคนลาวแล้วที่ชาติพันธุ์ญสุกรก็ปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมบางอย่างเท่านั้น แต่คนญสุกรบ้านห้วยแย้ก็เดินทางไปร่วมทับเครือข่ายญสุกร 14 หมู่บ้านของจังหวัดชัยภูมิ (เพียน แจ้งห้วย. 2550 : สัมภาษณ์)

บ้านวังกำแพง ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

อดีต

จากการสัมภาษณ์ผู้รู้เล่าว่าบ้านวังกำแพงเดิมตั้งอยู่ที่บ้านละหานคำอำเภอจัตุรัส (เดิม) แต่ปัจจุบันตั้งอยู่ในอำเภอหนองบัวระเหวตั้งมาประมาณ 150 ปี คนที่อพยพมาอยู่เพียงเผ่าเดียว

คือ ฉัฐกร (ชาวบน) ในอดีตเมื่อเสร็จจากการทำไร่แล้วในเดือน 5 กลางคืนก็จะรวมตัวกันร้องเพลง กระเจี๊วหรือปี่เรเรกันโดยผู้เล่นจะเป็นคนมีอายุร้องเพลงโต้ตอบกันของคน 2 ฝ่าย มีฝ่ายชาย และฝ่ายหญิง มีเสียงกลองเสียงโทนให้จังหวะในการร้องแสงไฟในอดีตจะใช้ไฟได้จุดให้แสงสว่าง

ปัจจุบัน

ในปัจจุบันชาวฉัฐกรบ้านวังกำแพง ไม่ได้มีการละเล่นปี่เรเรเหมือนในอดีต เหตุผลไม่มีผู้นำในการพาเล่นแต่ได้เข้าร่วมในเครือข่ายฉัฐกร 14 หมู่บ้านของชัยภูมิ เดือน 5 ปี พ.ศ. 2550 ได้ไปร่วมเล่นกับบ้านวังอ้ายโพธิ์ ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

บ้านเสลียงทอง ตำบลนาขางก๊าด อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

อดีต

จากการสัมภาษณ์ของผู้รู้เสลียงทองว่าเดิมเป็นคนบ้านวังอ้ายโพธิ์แต่เมื่อปี 2508 ได้แยกตัวจากบ้านวังอ้ายโพธิ์มาทำมาหากินและมาทำไร่ เพราะเมื่อก่อนบ้านเสลียงทองเป็นป่าดงดิบ อพยพมากัน 3 ครั้วเรือนและต่อมาก็มีชาวบ้านวังตาเทพและบ้านวังอ้ายคง หนองหอยเข้ามาอยู่อีก จึงตั้งชื่อว่าบ้านจำรูญเป็นครั้งแรกและปี พ.ศ. 2520 ก็เปลี่ยนชื่อจากบ้านจำรูญเป็นบ้านเสลียงทอง ประเพณีการเล่นปี่เรเรของฉัฐกรบ้านเสลียงทองจะเล่นตอนเย็นที่กลับจากทำไร่ อาบน้ำอาบท่าเสร็จแล้วก็จะนั่งล้อมวงกัน แห่เป็นฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ร้องเพลงโต้ตอบกัน โดยใช้โทนตีให้จังหวะ มีการละเล่นมาตั้งแต่ในอดีต

ปัจจุบัน

นายจรูญ ตอสูงเนิน ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านเล่าให้ฟังว่า คนบ้านเสลียงทองเป็นผู้ที่มีการมีความซื่อสัตย์สูง ชอบความรื่นเริงสนุกสนาน การเล่นปี่เรเรในปัจจุบันจะเล่นในเดือน 5 ช่วงสงกรานต์เล่นตอนหัวค่ำก็จะมานั่งรวมตัวกัน ร้องบทเพลงโต้ตอบกันเป็นภาษาฉัฐกร โดยผู้นำร้องจะเป็นผู้สูงอายุบางครั้งก็ประยุกต์เอาภาษาไทยเข้ามาแต่ร้องเป็นภาษาฉัฐกรฟังดูแล้ว ก็สนุกสนานกัน

บ้านวังอ้ายโพธิ์ ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

อดีต

นางบอน ยัดที่ลักษณะอายุ 92 ปี ชาวฉัฐกรบ้านวังอ้ายโพธิ์เล่าให้ฟังว่าตนเอง มาอยู่ที่นี้เลยพ่อแม่เป็นคนฉัฐกรแท้ ๆ เมื่อร้อยกว่าปีที่ผ่านมามีหมู่บ้านวังอ้ายโพธิ์อุดมไปด้วย ทรัพยากรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ป่า อาหารหาง่ายมากเมื่อเวลาเสร็จจากการทำไร่หรือหาของป่าเสร็จ ในเดือน 5 ก็จะเล่นกระเจี๊วหรือปี่เรเรโดยเล่นกันในตอนกลางคืนในการเล่นจะแห่เป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายชายและหญิงร้องโต้ตอบกันเป็นภาษาดงหรือฉัฐกรและมีการรำด้วย

ปัจจุบัน

การเล่นปี่เรเรของชาวนุ้ยศุกรบ้านวังอ้ายโพธิ์ก็ยังเล่นกันอยู่และทำเป็นประจำทุกปี และจากการสัมภาษณ์ นายอู๋ย วัดตะขบ อายุ 45 ปีเป็นคนนุ้ยศุกรแท้แล้วว่าบ้านวังอ้ายโพธิ์จะเป็นหมู่บ้านตัวแทนคนนุ้ยศุกรที่เล่นปี่เรเรของเครือข่ายนุ้ยศุกรของจังหวัดชัยภูมิคนเห็นด้วยว่าเป็น สิ่งที่ดีจะอนุรักษ์และให้ควรรอยู่กับคนนุ้ยศุกรต่อไป

ลักษณะเด่นที่ควรนำไปใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

หนึ่งในชาวนุ้ยศุกรที่นั่งล้อมวงคุยอยู่ด้วยกัน เล่าให้เราฟังไม่เพียงแต่นักท่องเที่ยวที่มากถามหาประเพณีเก่า ๆ ในกลุ่มชาวนุ้ยศุกรเองก็มีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งเพื่อหาทางอนุรักษ์วัฒนธรรมของตนเองและช่วยกันฟื้นฟูภาษาที่สืบทอดกันมานับพัน ๆ ปี ไม่ให้หายไปพร้อมกับความเจริญในศตวรรษนี้ แม้พวกเขาจะรู้ว่าภาษาของตนเองกำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤตและกำลังจะสูญหายไป แต่พวกเขาก็มีความตั้งใจและความพยายามอย่างยิ่ง ที่จะช่วยกันสร้างระบบเขียนสร้างบันทึกภาษาและสร้างวรรณกรรมของตนเองขึ้นมา อย่างที่บ้านลาดก็มีการสอนภาษานุ้ยศุกรให้กับเด็ก ๆ มีการสอนให้เย็บเสื้อผ้าหรือเสื้อผ้าพื้นเมืองเพื่อไปโรงเรียนในทุกวันศุกร์ อีกทั้งยังมีการรวมตัวกันของชาวนุ้ยศุกรทุกหมู่บ้านเพื่อจัดงานประเพณีในช่วงตรุษไทยและบทเพลงตอนหนึ่งของบทร้องเกี่ยวกับการเล่นปี่เรเรตอนหนึ่งว่า

“...เออ เอ้ย เออ เอย นะ กะซอ กุล...กัมจี รูป ต้มเมจ ยัง ตะบัด ... แทฮ์ นวน ... โอย ดอ ... กัมจี? ดอ ... โอย แว้ย ... เอย แว้ย ทั้งที คิด กุช ยัง ปะซาง ฮินเจียน ... ปะซาง ยูล ยูล ... ปะซาง กัมจี? เทิง ตะโพน ... ครัง ชะมอ เดิม ... โอย ดอ แว้ย ดอ ... โอย ยัง ออลอ คิด กุช แปลก เอย ... คะมิง ปะซาง ฮินเจียม ... ปะซาง เกรน ... คะมิง ตะโพน เมาะ ... โอย ดอ คะมิง แต่ ปะซาง รดมอเอไซ พา จะกอ กะเหรียบ วิญ ... เอ้ย ... ตาม จังเร้ง ฮี? ... ปะซาง กิ่งอ้าง ก็ กุช คะมิง...”

“...จะบอกให้ณะน้องคนสวย แก้มเป็นนวลโย น้องเอย พี่แสนเสียดาย เสียงนกร้อง เสียงชะนี เสียงแม่น้องหญิงตีตะโพน เมื่อครั้งสมัยก่อน.....แสน....เสียดาย เสียงนก เสียงนกกะลิง เสียงกลองโพน ที่เสนาหุ..... (เดี๋ยวนี้) ได้ยินแต่เสียงรถมอเตอร์ไซด์ วิ่งแข่งกันไปตามทางข้างบ้าน เสียงนกเสียงกาไม่ได้ยินอีกแล้ว...”

เสียงร้อง “ปี่ เร่ เร่” หรือที่แรกเป็นภาษาไทยว่า “กระเจ๊ะ” เพิ่งจบไป เป็นความไพเราะที่ฟังไปด้วยอารมณ์เหงาและเศร้า จนเมื่อได้รู้ความหมายเป็นภาษาไทย จงเข้าใจความรู้สึกของชาวนุ้ยศุกรว่ามีความโหยหาอดีตมากเพียงใด

“...เมื่อก่อนนะ จะได้ยินเสียงกลองและเสียงร้องกระเจ๊ะหรือปี่เรเรกันทุกบ้าน โดยเฉพาะในช่วงเทศกาล หรือช่วงที่ว่างจากการทำมาหากิน ชาวบ้านก็จะมานั่งล้อมวงกันพื้นดินนี้แหละ แล้วก็ขับเพลงโต้ตอบกัน ใช้กลองโพนเป็นเรื่องให้จังหวะ...”

ป๊ะเร่ เร่ หรือ กระแจ๊ะ เป็นการละเล่นที่คล้ายกับการเล่นลำตัดในภาคกลาง มีการเอื้อนที่ไพเราะเนื้อเพลงจะเกี่ยวกับการพูดคุย สอบถามสารทุกข์ การเกี่ยวพาราสีเป็นหลัก การชิงชู้ การทักทาย การสรรเสริญ การขอบคุณแขก บางเพลงก็เป็นการเอาเรื่องเล่า เช่น ศุภมิตร พระรถเมรี พระเวสสันดร มาร้องเพื่อสั่งสอนลูกหลาน บางเพลงก็เป็นการชมป่าเขาลำเนาไพรและธรรมชาติรอบตัว ถ้าเป็น ปา? เร่ เร่ แบบเป็นทางการผู้เล่นจะแบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ ชายและหญิง ฝ่ายละกี่คนก็ได้ตามแต่เนื้อหา ฝ่ายหญิงจะแต่งตัวอย่างคนฉุยสุกรสมัยก่อน และเป็นผู้ตีกลองโทน โดยจะเป็นผู้บอกบทให้กับผู้เล่นทั้ง 2 ฝ่าย ในปัจจุบันยังมีคนเฒ่าคนแก่หลายคนที่สามารถ ปา? เร่ เร่ ได้อยู่ที่มีชื่อเสียงที่สุดก็คือ พ่อดอกไม้ แห่งบ้านน้ำลาด ซึ่งนอกจากจะเล่นป๊ะ เร่ เร่ แล้ว ยังเป่าไปไม้ให้เป็นเพลงได้ด้วยเป็นคำบอกเล่าของพ่อดอกไม้ ชาวฉุยสุกรบ้านน้ำลาดที่เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า

“...เป่าไปไม้ให้เป็นเพลงเขาเอาไว้จับสาวกันส่วน ป๊ะ เร่ เร่ จะร้องเพื่อความสนุกสนาน แต่สมัยนี้ไม่มีแล้ว ถ้าอยากดูประเพณีอะไรเก่า ๆ ต้องมาช่วงตรุษไทยที่เขาจัดงานใหญ่ นั่นแหละ...”

องค์ความรู้การแห่หอดอกผึ้ง

ตำบลตะเบา อำเภอมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

อดีต

บ้านห้วยอดีตใคร่มีการแห่หอดอกผึ้งในเดือนเมษายนของทุกปีผู้เข้าร่วมขบวนแห่คือชาวฉุยสุกรโดยมีความเชื่อว่าการแห่หอดอกผึ้งจะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นการประกอบอาชีพมีความอุดมสมบูรณ์เป็นการขอบคุณสิ่งผู้ซึ่งให้แสงสว่างและอาหารแก่พวกเขา

ปัจจุบัน

ชาวบ้านห้วยใคร่ไม่มีการสืบทอดประเพณีแห่หอดอกผึ้งเหมือนในอดีตที่ผ่านมาไม่ได้มีการจัดขบวนแห่เหมือนในอดีตโดยให้เหตุผลว่าชาวฉุยสุกรไม่ได้อาศัยป่าเหมือนในอดีตอีกแล้ว

บ้านกลาง ตำบลบ่อปลาทอง อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

อดีต

ในอดีตแห่หอดอกผึ้งเชื่อว่าเดิมเป็นของคนลาวมีการแห่เพื่อเป็นการบูชาผึ้งซึ่งเขาเชื่อว่าผึ้งให้ทุกสิ่งทุกอย่างแก่ชีวิตพวกเขาโดยจะทำการแห่ทั่วหมู่บ้านในตอนหัวค่ำแล้วไปสิ้นสุดที่วัดมอบให้พระเพื่อให้พระสงฆ์นำดอกไม้ไปทำเป็นเทียนเพื่อจุดให้แสงสว่างต่อไป

ปัจจุบัน

หมู่บ้านกลางในปัจจุบันไม่มีประเพณีแห่หอดอกผึ้งแล้วไม่มีผู้ใดสืบทอดมีแต่ผู้เล่าต่อให้กันฟัง

บ้านน้ำลาด ตำบลนาขามหลัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

อดีต

บ้านน้ำลาดจะแห่หอดอกฝิ่งไปที่วัดในเทศกาลวันสงกรานต์ลักษณะหอดอกฝิ่งจะใช้กาบกล้วยทำโครงเป็นรูปเรือ 4 จั่วซี่ฝิ่งที่จะมาทำดอกฝิ่งจะนำมาจากป่าแล้วเอามาต้มขึ้นดอกแล้วเอาไปประดับในอดีตชาวบ้านน้ำลาดเชื่อว่าการแห่หอดอกฝิ่งจะเป็นการบูชาธรรมชาติเพราะเขาเชื่อว่าธรรมชาติให้ทุกสิ่งทุกอย่างแก่พวกเขาให้แสงสว่างให้อาหารป่าเป็นของทุกคนไม่มีเจ้าของถ้าการแห่หอดอกฝิ่งทำเสร็จเช้าแห่ตอนเย็นทำเสร็จเย็นแห่เช้าจะไม่กำหนดเวลาตายตัวเพราะว่าถ้าซี่ฝิ่งโดนแสงแดดจะละลายได้จึงไม่ไว้หลายวันจากทำเสร็จผู้มาร่วมขบวนแห่จะเป็นทุกเพศทุกวัยเพื่อเอาไปถวายพระหลังจากนั้นพระก็จะใช้ดอกฝิ่งหลอมเป็นเทียนจุดให้แสงสว่างในการประกอบกิจของสงฆ์ต่อไป

ปัจจุบัน

การแห่หอดอกทำเป็นเครือข่ายของหมู่บ้านชัยภูมิใน 14 หมู่บ้านของจังหวัดชัยภูมิโดยพลัดเปลี่ยนหมุนเวียนเป็นเจ้าภาพในการแห่และจัดทำโดยใช้งบประมาณการซื้อเทียนจากองค์การบริหารส่วนตำบลจัดสรรเงินให้ในหารจัดหาวัตถุดิบคือเทียนซื้อจากตลาดและวิธีการทำยึดรูปแบบในอดีตผู้ที่ทำคือผู้อาวุโสของหมู่บ้านทำเสร็จแล้วก็แห่ไปที่วัดเหมือนเช่นในอดีตแต่ที่ผู้เข้าร่วมขบวนแห่เป็นกลุ่มคนชัยภูมิคนลาวและคนไทยที่อพยพเข้ามาอยู่ที่หมู่บ้านน้ำลาดและหมู่บ้านในเครือข่าย ดังนั้นผู้ที่ร่วมขบวนแห่จึงมีจำนวนมากสำหรับปีนี้ 13 เมษายน 2550 บ้านวังอ้ายโพธิ์เป็นเจ้าภาพในการแห่หอดอกฝิ่ง

บ้านวังกำแพง ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

อดีต

บ้านวังกำแพงมีการแห่หอดอกฝิ่ง เพราะมีฝิ่งที่ทำได้จากป่าแล้วนำมาหรือเป็นดอกฝิ่งแห่ไปวัดบ้านวังกำแพง

ปัจจุบัน

บ้านวังกำแพงไม่มีการแห่หอดอกฝิ่งแล้วเพราะไม่มีผู้ที่สืบทอดประเพณีมีแต่การเล่นสงกรานต์ในตอนกลางวัน เล่นสาดน้ำกัน แต่ผู้อาวุโสที่เป็นคนชัยภูมิก็จะเดินทางเข้าร่วมการแห่ที่บ้านวังอ้ายโพธิ์ซึ่งปี พ.ศ. 2550 บ้านวังอ้ายโพธิ์เป็นเจ้าภาพ

บ้านเสลียงทอง ตำบลนาขามหลัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

อดีต

การแห่หอดอกฝิ่งของคนชัยภูมินั้นในอดีตมีการแห่โดยมีการช่วยกันทำเอาซี่ฝิ่งมาหล่อเป็นดอกแล้วติดบนโครงกาบกล้วยแห่รอบบ้านแล้วนำไปวัดแล้วพระก็จะใช้ซี่ฝิ่งนั้นทำเทียน

ต่อไป เมื่อก่อนตาหล่อง ญาติรักษ์บอกว่าไม่ได้หายากเลยสำหรับผึ้ง เพราะเป็นป่าดงดิบเข้าป่าตีผึ้ง
แล้วก็เอาผึ้งเก็บไว้ทำในเดือน 5 ของทุกปี

ปัจจุบัน

การแห่หอดอกผึ้งของบ้านเสลียงทองที่เข้าร่วมเครือข่ายกับแต่ในหมู่บ้าน
ในหมู่บ้านทุกปี โดยจะส่งตัวแทนเข้าการแห่ตามหมู่บ้านเจ้าภาพที่หมุนเวียนกันไปโดยการลงเอาเงิน
เพื่อจัดซื้อหาเทียนในการทำหอดอกผึ้งทุกปี ชาวญ้อสุกรก็ร่วมแห่กับบ้านอื่น ๆ ที่เวียนกันไป

บ้านห้วยแย้ ตำบลห้วยแย้ อำเภอนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

อดีต

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้เล่าให้ฟังว่าที่บ้านห้วยแย้ไม่มีการแห่หอดอกผึ้ง
เหมือนหมู่บ้านญ้อสุกรที่อื่น ๆ แต่จะไปร่วมบ้านอื่นที่จัดการแห่ดังนั้นในอดีตจะไม่มีการแห่หอดอกผึ้ง

ปัจจุบัน

บ้านห้วยแย้ไม่มีการแห่หอดอกผึ้งเหมือนประเพณีการแห่หอดอกเทียนแต่จะไป
วัดทำบุญตามประเพณีของคนลาวและคนไทยที่อพยพเข้ามาอยู่ที่บ้านห้วยแย้การปรับตัวเพื่อให้มี
วัฒนธรรมเหมือนคนลาวในหมู่บ้าน ถ้าไม่สอบถามว่าเป็นญ้อสุกรก็จะไม่แสดงตัวให้คนภายนอก
รู้ได้ว่าเป็นคนญ้อสุกร เพราะจะมีชีวิตตายเป็นอยู่เหมือนคนที่จากไป

บ้านวังอ้ายโพธิ์ ตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

อดีต

ในอดีตจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้บ้านวังอ้ายโพธิ์เล่าให้ฟังว่า ประเพณีแห่หอดอก
ผึ้งของชาวญ้อสุกรบ้านวังอ้ายโพธิ์เป็นสิ่งสำคัญที่คนญ้อสุกรที่มีผึ้งแต่ละบ้านจะเอามารวมกัน
หลอมให้เป็นดอกแล้วนำมาประดับโครงกาบกล้วยถ้าทำเสร็จในช่วงเช้า ตอนเย็นก็จะทำการแห่
รอบหมู่บ้านแล้วแห่ไปวัดโดยเมื่อไปถึงวัดก็แหวนขวา 3 รอบแล้วก็นำไปไว้ที่ศาลาเมื่อทำพิธีถวาย
แก่พระสงฆ์ที่วัดเหมือนกับพิธีถวายเทียนพรรษาของคนไทย แต่คนญ้อสุกรให้ความสำคัญต่อการทำ
พิธีนี้มากให้เหตุผลว่าเป็นการตอบแทนผีป่า เจ้าป่า เจ้าเขา ที่มอบความอุดมสมบูรณ์ให้แก่พวกเขา
จึงต้องตอบแทนบุญคุณโดยการแสดงออกคือการแห่หอดอกผึ้งเพื่อบูชาป่า

ปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ให้ข้อมูลว่า ประเพณีแห่หอดอกผึ้งของชาวญ้อสุกร
บ้านวังอ้ายโพธิ์ บ้านวังอ้ายโพธิ์จะเป็นหมู่บ้านตัวแทนเครือข่ายญ้อสุกรของจังหวัดชัยภูมิ โดยจะจัด
แห่หอดอกผึ้งทุกปีโดยแต่ละหมู่บ้านจะส่งตัวแทนเข้าร่วมไม่ว่าจะเป็นเรื่องงบประมาณ โดยได้รับ
การสนับสนุนงบประมาณช่วยเหลือจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่และหมู่บ้านเครือข่ายญ้อสุกร
ในการจัดขบวนแห่และตัวแทนเข้าร่วมแสดงถึงวัฒนธรรมของกลุ่มญ้อสุกรของจังหวัดชัยภูมิโดยจัด
ขบวนแห่ในวันที่ 13 เมษายน ของทุกปี

ลักษณะเด่นที่ควรนำไปใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ลักษณะเด่นของประเพณีแห่หอคอกผึ้งของชาวนุญฮุกจากการประชุมกลุ่มได้ข้อตกลงว่า ประเพณีการแห่หอคอกผึ้งเป็นประเพณีที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวนุญฮุกอยู่เพราะชาวนุญฮุกว่าเป็นการบูชาเทวดาที่รักษาป่าไว้ให้พวกเขา สำหรับการจัดแห่ควรทำเป็นเครือข่ายให้มีตัวแทนจัดแห่หมุนเวียนพลัดเปลี่ยนกันไปและควรมีงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่และสนับสนุนจากหมู่บ้านเครือข่ายที่ชัดเจนตลอดจนให้มีการประชาสัมพันธ์ของจังหวัดและสื่อตามหน่วยงานอื่น ๆ ให้หลากหลาย และผู้แทนญุฮุกเสนอว่า

“...แล้วแต่ตกลงกันว่าปีนี้จะจัดงานที่หมู่บ้านไหนพอถึงวันงานชาวนุญฮุกหมู่บ้านอื่น ๆ ก็จะเดินทางมาร่วมงาน ส่วนพวกหนุ่มสาวที่ไปทำงานในเมือง เขาก็จะกลับมาบ้านกัน ทุกคนต้องใส่ชุดพื้นเมืองมางานนะ เวลาคุยก็ต้องคุยกันด้วยภาษาญุฮุก ในงานก็มีการละเล่นพื้นบ้านของพวกเรา เช่น การเล่นสะบ้า การเล่นตีกลองน้ำการรำ เช่น รำถวายพระ รำถวายมือ มีการเล่นปี่เร่ เร่ มีประเพณีแห่หอคอกผึ้ง การประกวดชุดพื้นเมือง การประกวดสาวงามญุฮุก เดินโทกเทกเด็ก ๆ เล่นกันก็มี...”

องค์ความรู้ด้านภาษา

ตำบลตะเบาะ อำเภอมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

อดีต

ชาวบ้านห้วยไคร้ได้พูดภาษาชาวชะบอล (ญุฮุก) เพราะว่าเป็นอดีตชาวบ้านห้วยไคร้ กลุ่มชาติพันธุ์แรกคือ คนญุฮุกจึงพูดภาษาญุฮุกทั้งหมู่บ้านโดยได้รับคำสอนจากพ่อแม่บรรพบุรุษแต่ไม่ได้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรจึงไม่ได้สอนการเขียน

ปัจจุบัน

จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ชาวบ้านห้วยไคร้ไม่ได้พูดภาษาญุฮุกและเขียนภาษาญุฮุกส่วนใหญ่จะพูดภาษาไทยและภาษาลาวจะมีคนแก่ประมาณ 10 กว่าคนที่พูดได้เท่านั้น แต่องค์การบริหารส่วนตำบลตะเบาะ อำเภอมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้เขียนหนังสือภาษาญุฮุกไว้ที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ตะเบาะโดยสืบค้นภาษาจากเครือข่ายญุฮุกของจังหวัดชัยภูมิ เพื่อไว้ให้ลูกหลานญุฮุกได้ศึกษาค้นคว้าต่อไป

บ้านกลาง ตำบลบ่อปลาทอง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครราชสีมา

อดีต

หมู่บ้านกลางเป็นหมู่บ้านที่ผู้คนอพยพจากชัยภูมิจากบ้านสะพานหิน บ้านวังอ้ายโพธิ์ บ้านน้ำลาด บ้านไร่ อำเภอสทิงพระ จังหวัดชัยภูมิในปัจจุบัน ภาษาที่พูดกันเป็นภาษาญุฮุกโดยการพูดตาม ๆ กันมาได้เป็นภาษาเขียนแต่ได้เขียนไว้ในหนังสือ ผู้ให้สัมภาษณ์เล่าว่าหมาคาบไปกินจึงไม่เหลือให้เห็นในปัจจุบันมีแต่ภาษาพูดสอนต่อ ๆ กันมา

ปัจจุบัน

หมู่บ้านกลางไม่มีคนที่พูดภาษาญ้อกรแต่ได้เชิญนางเวียง บุญกระโทก ไปเป็นวิทยากรสอนภาษาญ้อกรในโรงเรียนลำพระเพลิงนางเวียงเป็นลูกคนญ้อกรแท้ ๆ และสามารถพูดได้โดยสอนวันละ 1 ชั่วโมงด้วยเหตุผลที่ว่ากลัวจะสูญหายไป

บ้านน้ำลาด ตำบลนาขางกลัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

อดีต

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ชาวบ้านน้ำลาดจะพูดภาษาชาวดงและญ้อกรแต่ไม่ได้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรต่อมาในปี 2520 เริ่มมีกลุ่มคนลาวและคนไทยอพยพเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านน้ำลาดทำให้ญ้อกรต้องฝึกพูดภาษาลาวและภาษาไทยตามสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไปเพราะ ญ้อกรสมัยนั้นต้องปรับตัวด้านภาษาเป็นอย่างมากโดยผู้นำญ้อกรจะพูดภาษาไทยได้ดีเพราะได้พบปะกับผู้คน

ปัจจุบัน

จากคำสัมภาษณ์บอกว่าการรับเอาวัฒนธรรมจากคนอีสานหรือคนวางที่อพยพเข้ามาอยู่ภาษาญ้อกรภาษาพูดของพวกเขาคนจึงพูดเพี้ยนไปจากเดิมและเด็กอายุต่ำกว่า 20 ปีจะไม่พูดภาษาญ้อกรแล้วจากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสบอกว่าพูดกับลูกหลานแล้วเขาไม่พูดด้วยเพราะด้วยว่าคนญ้อกรเรียนรู้ภาษาไทยอีสานและรับเอาวัฒนธรรมจากคนภายนอกที่เข้ามาอยู่ในหมู่บ้านอีกด้วยว่าภาษาญ้อกรมีภาษาเขียนมีแต่คำบอกเล่าต่อ ๆ กันมาจึงทำให้ภาษาญ้อกรจะไม่เหลืออีกแล้ว

บ้านห้วยแย้ ตำบลห้วยแย้ อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

อดีต

การพูดภาษาญ้อกรในอดีตคนญ้อกรจะพูดกันเป็นภาษาชาวดง หรือญ้อกรไม่ว่าจะเป็นทั้งที่อพยพมาจากหวังฮัยโพธิ์หรือจากวิเชียรบุรี คนแก่ที่อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปยังพูดภาษาญ้อกรอยู่ ภาษาญ้อกรจะพูดกันในครอบครัวและสอนลูกหลานพูดแต่ไม่ได้สอนเขียนได้แต่พูดต่อกันมา

ปัจจุบัน

ภาษาญ้อกรที่บ้านห้วยแย้จากการลงภาคสนามของผู้วิจัยพบว่าไม่มีการพูดและในหมู่บ้านภาษาที่พบจะเป็นภาษาลาว ภาษาไทบ้างเล็กน้อย ญ้อกรจะพูดเฉพาะในกลุ่มญ้อกรอาวุโสที่พูดกัน คนรุ่นใหม่ไม่ได้พูดแล้วแต่เหตุผลที่ว่าคนญ้อกรต้องปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมจากกลุ่มคนลาว คนไทที่อพยพเข้ามาอยู่จึงทำให้ต้องฝึกพูดภาษาไทย, ลาว จึงไม่ได้พูดภาษาญ้อกร คนรุ่นใหม่ไม่กล้าพูดจะอายไม่กล้าพูด

บ้านวังกำแพง ตำบลชิบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

อดีต

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มผู้รู้ใช้ข้อมูลว่าภาษาที่ใช้พูดในอดีตคือภาษาคนดง หรือภาษาญ้อจะสื่อสารกันด้วยภาษาดง โดยในอดีตนั้นผู้คนกลุ่มแรกที่อพยพมาอยู่ที่บ้านวังกำแพง คือ คนญ้อ การสื่อความหมายนั้นจะใช้ภาษาญ้อทั้งสิ้น และเมื่อ 50 ปี ก่อนก็มีกลุ่มคนลาว อพยพเข้ามาอยู่ทำให้คนญ้อที่บ้านวังกำแพงต้องปรับตัวเรื่องภาษา ฟีกพูดภาษาลาว และไทย

ปัจจุบัน

ชาวญ้อที่บ้านวังกำแพงไม่พูดภาษาญ้อ โดยเฉพาะเด็ก ๆ มีอายุประมาณ 20 ปี ก็จะพูดญ้อไม่ได้แล้ว ด้วยบรรพบุรุษญ้อไม่ได้สอนเขียนไว้และคนญ้อรุ่นใหม่ก็ไม่กล้าที่จะบอกว่าตนเองเป็นคนญ้อคนที่มีอายุ 60 ปี เท่านั้นที่ยังพูดภาษาญ้อกันแต่สอนลูกหลาน ไม่ยอมพูดด้วยแล้ว ผู้อาวุโสพูดด้วยน้ำเสียงวิตกเพราะภาษาจะหมดไปหรือไม่เหลือความเป็นญ้อต่อไป

บ้านเสลียงทอง ตำบลนาขางกั๊ด อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

อดีต

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ให้ข้อมูลว่าในอดีตภาษาญ้อภาษาเดียวที่พูดที่บ้านเสลียงทอง แต่เมื่อไม่มีคนลาวเข้ามาอยู่ก็จะพูดภาษาลาวบ้าง แต่คนญ้อก็พูดกันมากไม่ได้สอนเขียนได้แต่พูดกัน

ปัจจุบัน

ในปัจจุบันภาษาบ้านเสลียงทองไม่ได้พูดภาษาญ้อแล้วพูดแต่ภาษาไทย ยิ่งคนรุ่นใหม่พูดไม่ได้เลยไม่มีการสอนในการเรียนเหมือนกับคนอื่นเขากลัวจะหมดไป

บ้านวังอ้ายโพธิ์ ตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

อดีต

ในอดีตญ้อที่บ้านวังอ้ายโพธิ์พูดภาษาเดียวคือภาษาคนดงหรือญ้อ มีคนกลุ่มเดียวที่อาศัยในพื้นที่นี้คือคนญ้อพูดภาษาญ้อที่เป็นภาษาหนึ่งที่แตกแขนงจากภาษามอญ คนญ้อที่บ้านวังอ้ายโพธิ์เกือบทุกบ้านจะพูดภาษาญ้อ

ปัจจุบัน

ในปัจจุบันคนญ้อที่บ้านวังอ้ายโพธิ์ยังพูดภาษาญ้อแต่ผู้สูงอายุเท่านั้น ส่วนพวกเด็ก ๆ จะไม่พูดกันแล้วส่วนมากเปลี่ยนไปพูดภาษาไทยเพราะปัจจุบันชาวไทยโคราช เข้ามาอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก คนญ้อที่มีอายุประมาณ 20 ปี มีการเปลี่ยนแปลงการออกเสียงพยัญชนะท้ายซึ่งเป็นลักษณะของภาษามอญ – เอมรเปลี่ยนไปเป็นเสียง n (น) หรือ j (ย) การพูดจะพูดในเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ ญ้อรุ่นใหม่จะไม่พูด นางคำ วัดตะขบ ซึ่งมีอายุ 80 ปีแล้วเล่าว่า

“...คนเฒ่าคนแก่ เขาก็ยังพูดภาษาญ้อกรกันอยู่ บางคนพูดไทยไม่ได้ด้วยซ้ำ ส่วนรุ่นลูกก็พูดได้ทั้งภาษาไทยและญ้อกร แต่เด็กรุ่นใหม่ ๆ นี่สิ พูดไทยกันหมดแล้ว สอนลูกหลานก็ไม่ยอมพูดด้วย ในโรงเรียนบ้านวังอ้ายโพธิ์มีการสอนในช่วงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและมีกลุ่มครูอาสาจากสถาบันของมหาวิทยาลัยมหิดลช่วยสอนภาษามือและภาษาเขียนให้กับนักเรียนโรงเรียนวังอ้ายโพธิ์...”

ลักษณะเด่นที่ควรนำไปใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ภาษาของชาวญ้อกรที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตกาล และความน่าสนใจของภาษาได้ดึงดูดให้นักภาษาศาสตร์ที่ทำการสืบค้นจนพบว่า ภาษาญ้อกรเป็นภาษาเดียวกับภาษามอญโบราณที่ปรากฏอยู่ในจารึกสมัยทวารวดีเมื่อประมาณ 2,000 ปีมาแล้ว เป็นที่น่าเชื่อได้ว่า ชาวญ้อกรน่าจะเป็นลูกหลานของคนทวารวดีที่ยังหลงเหลือถึงปัจจุบัน เป็นกลุ่มสุดท้ายในเอเชียอาคเนย์และเป็นกลุ่มสุดท้ายในโลก ด้วยความที่ชาวญ้อกรมีแต่ภาษาพูด ไม่มีภาษาเขียน ประกอบกับในระยะหลังมีกลุ่มคนไทยโคราช คนไทยจากลพบุรี และคนลาวอีสาน เข้ามาอยู่ปะปนมากขึ้นเรื่อย ๆ ภาษาของชาวญ้อกรจึงมีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ภาษาไทยโคราชและภาษาลาวมากขึ้น

“...บ้านโน้นเขาได้เมียเป็นคนลาว แต่คนลาวนี่หัดพูดภาษาญ้อกรเก่งนะ เป็บเดียวพูดได้แล้ว สงสัยลิ้นเขาอ่อน ที่อยู่มาตั้งแต่เด็กยังพูดไม่ได้เลย ฟังออกเป็นบางคำเท่านั้นเอง...”

และคนขายของที่เป็นคนไทยเล่าให้ฟังทำให้มองเห็นภาพการอยู่ร่วมกันระหว่างญ้อกรไทยและลาวได้ชัดเจนและลักษณะเด่นที่ควรนำไปใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดชัยภูมิ

องค์ความรู้ด้านความเชื่อ/พิธีกรรม

ตำบลตะเบา อำเภอมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

อดีต

บ้านห้วยไคร้ นับถือผีและศาสนาพุทธ โดยผีที่นับถือคือเจ้าพ่อขุนด่านและเจ้าพ่อเสมียนหากผู้ใดผิดผีก็จะต้องให้คนทรงมาเป็นผู้แก้ให้โดยเครื่องเช่นมีไก่ต้ม หัวหมู เหล้าขาว เรื่องที่บนส่วนใหญ่ก็จะให้หายเจ็บไข้ทำมาหากินให้อุดมสมบูรณ์ โดยมีความเชื่อว่าผีเจ้าพ่อขุนด่านเป็นเจ้าเมืองเก่าที่เคยตั้งอยู่หมู่บ้านที่ 5 คือบ้านห้วยไคร้ปัจจุบันเป็นเจ้าที่ที่มีความศักดิ์สิทธิ์ใครผิดผีมีอันเป็นไปต้องมาเช่นไหว้ดังกล่าว

ปัจจุบัน

ชาวบ้านห้วยไคร้ยังมีความนับถือผีเจ้าพ่อขุนด่านและเจ้าพ่อเสมียนเหมือนเดิม แต่การบนบานจะเปลี่ยนไปคือชาวบ้านจะบนด้วยรูปเทียนเพื่อบนบานอย่าให้ลูกถูกทหารเกณฑ์ ได้รับการยกเว้นในการคัดเลือกทหาร ถ้าประสบผลสำเร็จก็จะไปแก้บนโดยของที่เซ่นนั้นแล้วแต่ผู้บนจะบนว่าอย่างไร เช่น บนหัวหมูก็แก้บนด้วยหัวหมู เหล้า ไก่

พิธีกรรม

อดีต

ชาวบ้านห้วยไคร้ทำพิธีเลี้ยงผีบ้านในเดือน 6 ขึ้น 6 ค่ำของทุกปีโดยสถานที่เลี้ยงในอดีตคือบ้านผู้นำหมู่บ้านโดยมีอาหาร 5-6 อย่าง คือข้าวต้ม ข้าวโป่ง ข้าวเส็ด ข้าวดำ ข้าวแดง เหล้า

“...สำหรับการเกิดในอดีตชุมชนบ้านห้วยไคร้ถ้ามีคนเกิดก็จะเอารกไปฝังไว้ที่จอมปลวก (ถ้าเป็นเด็กผู้ชาย) ถ้าเด็กเป็นผู้หญิงเอารกไปฝังไว้ใต้หัวบันไดเพราะเชื่อว่าผู้หญิงนั้นไม่ให้ไปอยู่ที่อื่นให้อยู่กับบิดามารดา ส่วนผู้ชายที่เอารกไปฝังบนจอมปลวกนั้นเพื่อให้มีสติฉลาดเฉียบแหลมทันผู้คน...”

การตายในอดีตชาวชุมชนถ้ามีการตายก็จะมีการอพยพย้ายที่อยู่ตามความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์

ปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านเมื่อมีการคลอดลูกก็จะไปคลอดที่โรงพยาบาลหรือสถานอนามัย โดยมีเจ้าหน้าที่ให้ความรู้และในปัจจุบันชาวชุมชนบ้านห้วยไคร้ก็เรียนรู้จากสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์หรือเจ้าหน้าที่สถานอนามัยใกล้บ้านเมื่อคลอดแล้วก็มีเจ้าหน้าที่มาเยี่ยมหลังคลอดให้ความรู้อีก การตายเมื่อมีการตายก็จะทำพิธีเหมือนชาวไทยชาวลาวทั่วไปคือทำการเผาที่วัดตามประเพณี (ยุ่ง ปรีโทน : สัมภาษณ์)

บ้านกลาง ตำบลบ่อปลาทอง อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดนครราชสีมา

อดีต

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างบอกว่าคนชุมชนมีความเชื่อเรื่องผี โขกลางนับถือศาสนาพุทธนายสุชน พินตะขบเล่าว่าเวลาชุมชนเข้าป่า 5 คน ก็จะฟันต้นไม้เป็น 5 แผลเป็นเครื่องหมายเวลาฆ่าไก่จะไม่ให้เด็กเห็นไม่ให้คนทราบ ฆ่าโดยการบีบคอผู้สูงอายุจะนิยมไปวัดเชื่อเรื่องบนบานศาลกล่าวเชื่อเรื่องผีว่าถ้าทำผิดผีจะมีอันเป็นไปตามความเชื่อของแต่ละคนในเดือน 6 จะเลี้ยงผีตามหมู่บ้าน

ปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์พระครูชัยวัฒน์พิศาล (หิน ไชตะขบ) เล่าว่าความเชื่อเรื่องผีของคนบ้านกลางลดลงสังเกตได้จากผู้คนที่รู้จักเทคโนโลยีมากขึ้น แต่จะหันมานับถือศาสนาพุทธมากขึ้นคือผู้คนที่นิยมไปวัดมากขึ้นไม่เฉพาะผู้สูงอายุเท่านั้นนิยมสร้างวัดอุ้มงคลและแต่ละบ้านก็จะหิ้งพระทุกบ้านมากขึ้นเด็ก ๆ ก็ชอบมาวัดฟังธรรมในวันพระ (พระครูชัยวัฒน์พิศาล)

บ้านน้ำลาด ตำบลนาขากลัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

อดีต

ชาวบ้านน้ำลาดในอดีตจะนับถือผีเป็นหลักจะมีความเชื่อเรื่องผีการทรงเจ้าเข้าผี การเลี้ยงผี การไหว้เจ้าที่ชาวภูษุกรจะนับถือผีดินเดียวเป็นผีบรรพบุรุษส่วนประเพณีจะเป็นการเกิด และการตายเช่นการเกิด ถ้ามีเด็กคลอดหมอดำแยจะใช้ผิวไม้ไผ่ตัดสายรกแล้วนำบรกลงไปขุดหลุมฝังไว้บนไผ่และก่อไฟบนหลุมที่ฝังรกเด็กแล้วนำเครื่องเช่นผืนาทารกแรกเกิดบนกระดังเป็นการรับขวัญเด็กจากนั้นก็เตรียมสถานที่ให้แม่เด็กอยู่ไฟ 7 วัน ประเพณีงานศพในอดีตบ้านน้ำลาดมีวัดมีแต่พระสงฆ์ที่รุดงค์ผ่านมาประเพณีภูษุกรจะฝังไว้ไม่เกิน 5 ปีแล้วจึงขุดขึ้นมาเผาแล้วเอากระดูกใส่หม้อธาตุนำไปเก็บไว้ในถ้ำ ผู้หญิงตายจะเอาเครื่องประดับใส่หม้อธาตุด้วย เครื่องประดับเหล่านี้ลูกหลานจะไปขอยืมมาใช้ในเทศกาลต่าง ๆ เช่นวันสงกรานต์ เมื่อพ้นเทศกาลก็ใส่ไว้ตามเดิม ส่วนการเลี้ยงผีปู่ตาชาวภูษุกรจะทำพิธีในเดือน 5 และ 6 ระหว่างไหว้ผีจะมีการเลี้ยงตายกางไก่ ถ้ากางไก่ตรงจะดีจะทำมาหากินดี ไม่มีโรคเจ็บ ถ้ากางไก่เอียง หรือคดจะไม่ดี คนทรงจะร้องเป็นภาษาภูษุกร

พิธีกรรมในอดีตพิธีกรรมต่าง ๆ ก่อนที่จะลงมือทำการเพาะปลูกก็ใช้วิธีเลี้ยงตาย โดยทอดลงทางทางต้นไม้เป็นบริเวณแคบ ๆ แล้วก็กลับไปนอนฝันที่บ้าน ถ้าฝันดีก็จะกลับมาทำต่อ และเลือกพื้นที่ทำการเพาะปลูกต่อไป ถ้าฝันไม่ดีก็จะไม่เลือก ส่วนวันที่จะเพาะปลูกจะเลือกวันพฤหัสบดีเป็นวันปลูกพืช

ปัจจุบัน

นางกัลยา เล่าว่าปัจจุบันชาวบ้านน้ำลาดมีความเชื่อเรื่องผีหากมีการเจ็บป่วยก็จะไปให้คนทรงไปแก้ให้ อาการป่วยก็หายและไปหาหมอที่โรงพยาบาลเทพสถิต และสถานีอนามัยบ้านนาขากลักการเลี้ยงผีปู่ตาจะทำพิธีเลี้ยงผีปู่ตาประมาณเดือน 5 เดือน 6 แต่ก่อนจะทำพิธีช่อมศาลผีเจ้าบ้าน เอาไม้ทำเป็นรูปช้าง ม้า หอก ดาบ ปืนไว้ที่ศาล ผู้ใหญ่บ้านจะนัดลูกบ้านทุกคนว่าจะเลี้ยงผีชาวบ้านจะไปร่วมกันที่ศาลพ่อ โทนจะเริ่มตี โทน ชาวภูษุกรจะเชิญคนทรงว่าถ้าผีเข้าแล้วก็ให้แสดงผีไม้ลายมือมีการฟ้อนรำทำเพลง และบอกให้กินของที่นำมาเช่นถ้าผีภูษุกรเข้า คนทรงจะร้องเป็นภาษาภูษุกร ถ้าผีลาวเข้าก็จะร้องเป็นภาษาลาว ส่วนพิธีกรรมในการเลือกพื้นที่ในการปลูกพืชไม่มีแล้วเพราะภูษุกรบ้านน้ำลาดไม่ได้อพยพไปที่ไหนอีกแล้ว ยึดเอาวันแรกนาขวัญของทางราชการเป็นเกณฑ์

บ้านห้วยแย้ ตำบลห้วยแย้ อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

อดีต

ห้วยแย้มีความนับถือผีเจ้าป่าเจ้าเขา ผีบ้านผีเรือน มีการเลี้ยงผีปู่ตาประจำหมู่บ้าน โดยที่คนทรงเป็นผู้ดำเนินการ

ปัจจุบัน

ชาวนุญสกรบ้านห้วยแย้ การนับถือผีลดลงและนับถือศาสนาพุทธมีวัด 1 แห่ง เป็นแหล่งรวมจิตใจของชาวบ้านและประเพณีตามวันสำคัญของพระพุทธศาสนา มีการทำบุญประจำปีประพายข้าวเปลือกในเดือนสามของทุกปี และมีการเลี้ยงผีปู่ตาในเดือนหกของทุกปี เพราะชาวบ้านห้วยแย้เชื่อว่าการเลี้ยงผีปู่ตาจะทำให้ทราบว่าการประกอบอาชีพในปีต่อไปจะเป็นอย่างไร

บ้านวังกำแพง ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

อดีต

ในอดีตชาวนุญสกรนับถือผีและทำพิธีไหว้ผีจะนับถือผีบ้าน ผีดินเดียว ผีบรรพบุรุษ ต่อมาเมื่อพระกัณฐกศาสดาพุทธไปวัดทำบุญเหมือนกับคนลาวและคนไทย เมื่อยามไม่สบายก็จะให้หมอทรงดูให้ว่าผีอะไรจะได้แก้ไขถูก เครื่องเช่นผีก็จะเป่าไต้มน้ำ เหล้า ยาสูบ ข้าวดำ ข้าวแดง แต่ผู้ที่ป่วยจะเป็นผู้เช่นเอง เช่นแล้วก็จะหายป่วย

ปัจจุบัน

ชาวนุญสกรบ้านวังกำแพงก็นับถือผีอยู่แต่ก็มักมีศาลตาปู่หินท้ายหมู่บ้าน เมื่อถึงเดือน 6 ก็จะเปลี่ยนผีตาปู่บ้าน มีคนทรงเป็นผู้ทรงผี ทำบุญกลางบ้าน โดยรับวัฒนธรรมจากคนลาวและคนไทยที่อพยพมาอยู่มาแล้ว

บ้านเสลียงทอง ตำบลนาขางกลัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

อดีต

คนุญสกรที่อพยพมาอยู่ที่บ้านเสลียงทองมีความเชื่อเรื่องผีมาก คือถ้าเป็นไข้ก็ไปให้หมอควาผีอะไรส่วนใหญ่ว่าถูกผีเข้า หรือถูกของอะไร ถ้าหมอทักว่าถูกผีดินเดียวก็จะแก้ด้วยการเช่นด้วยไต้แต่เวลาจะเช่นจะไม่ได้ใช้ไต้ทั้งตัวจะทำแต่ชนไต้ (ส่วนของปีก) มาแก้บน โดยจะไม่ฆ่าไต้ (หล่อง ญาตรีภย์. 2550 : สัมภาษณ์)

ปัจจุบัน

ความเชื่อเรื่องผีลดลงไปคือการเจ็บป่วยก็จะไปหาหมอที่โรงพยาบาล สถานีอนามัยวังใหม่พัฒนา แต่ก็ยังมีความเชื่ออยู่บ้างในเรื่องผีดินเดียว จากการนับถือผีลดลงก็หันมานับถือศาสนาพุทธโดยบ้านเสลียงทองมีวัด 1 วัด ชื่อวัดเขาจอมเทียนอยู่ติดเชิงเขาเมื่อเข้าพรรษาปี พ.ศ. 2550 เดือนสิงหาคม พบว่า มีพระจำพรรษาอยู่ 1 รูปชาวบ้านจะชอบมาวัดในวันสำคัญทางศาสนาดี คนุญสกรชอบทำบุญ (จรัญ ตอสูงเนิน. 2550 : สัมภาษณ์)

อดีต

เมื่อก่อนบ้านวังอ้ายโพธิ์ยังไม่มีวัด ชาวนุญสกรซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่เดิมนับถือผีโดยนับถือผีดินเดียว ผีป่า ผีนา ผีบ้าน คิดเป็น 100 เปอร์เซ็นต์โดยพวกคนุญสกรเชื่อว่าคนทำไม่ดี

จะทำให้ผิวดูดีต้องมาแก้โดยก่อนจะแก้มันต้องให้หมอคุณก่อนว่าผิวดูอะไรแล้วก็ทำการแก้หลังจากนั้น การป่วยก็จะหายทุกราย แล้วก็ใช้ยาสมุนไพรร่วมด้วยและนอกจากนี้บ๊อผี แล้วต่อมายังมีวัดมีพระ ก็นับถือศาสนาพุทธด้วย

ปัจจุบัน

ความเชื่อเรื่องผีสำหรับคนญ้อกรก็ยังมีเชื่ออยู่โดยให้ความสำคัญต่อผีบ้าน ผีเรือน ผีปู่ตาตาย ผีป่าผีเขา ผีท้องไร่ท้องนา ใครทำผิดก็ต้องแก้ตามแต่จะที่หมอดูจะดูให้แล้วก็เสร็จก็จะหายป่วยแล้วก็กินยาโรงพยาบาลร่วมไปด้วยและจากการสัมภาษณ์ นายอู๋ วัดตะขบ อายุ 45 ปี ป่วยที่ให้หมอดูทายว่าผิวดูแล้วก็เอาไก่ต้ม เหล้าขาว มาแก้อาการป่วยที่ทุเลาลง แต่ก็ไปตรวจที่โรงพยาบาลชัยภูมิพบว่าป็นนิ้วที่ถุงน้ำดีต้องทำการผ่าตัด หมอที่โรงพยาบาลนัดผ่าตัดแล้ว ผู้วิจัยถามว่ายังมีความเชื่อเรื่องภูผีหรือไม่ได้รับคำยืนยันว่าก็ยังมีความเชื่อเรื่องผี 100 เปอร์เซ็นต์ สำหรับชาวญ้อกรบ้านวังอ้ายโพธิ์

ลักษณะเด่นที่ควรนำไปใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

“...ก่อนจะทำการปลูกพืชไร่ เราจะมีพิธีกรรมด้วยนะ เริ่มตั้งแต่การเลือกพื้นที่ที่เพาะปลูกจะมีการเสี่ยงทายนางธณีก่อน โดยการตัดไม้ยาวประมาณ 1 วา ฟาดปลายลงดิน 3 ครั้ง พร้อมอธิษฐานว่า ถ้ายินยอมให้ทำไร่บริเวณนี้ได้ ก็ขอให้ไม้ที่ตกลงพื้นนี้มีขนาดยาวขึ้นหรือยาวเท่าเดิม แต่ถ้าไม่ยินยอมก็ขอให้ไม้นี้หดสั้นลง บางครั้งก็ใช้วิธีเสี่ยงทายโดยทดลองถากถางต้นไม้เป็นบริเวณแคบ ๆ ดูก่อน แล้วก็กลับบ้าน ถ้างกลางคืนไม้ผืนหรือผืนว่าจับปุ๊บจับปลา หรือผืนว่าได้เงินได้ทอง หรือผืนดีต่าง ๆ นานาวันรุ่งขึ้นก็จะกลับไปถากถางพื้นที่เพิ่มเติมเพื่อใช้ทำไร่ต่อไปแต่ถ้าผืนร้าย เช่น ผืนว่าไฟไหม้ ก็จะเลือกที่เสี่ยงทายที่อื่นต่อไป...”

ไม่เพียงเท่านั้น ชาวญ้อกรยังมีการถือฤกษ์เลือกวันที่จะเพาะปลูกด้วย โดยแต่ละครอบครัวจะดูว่าแต่เดิมเคยเลือกทำไร่วันไหนแล้วได้ผลผลิตดี ก็จะเลือกวันนั้นเป็นวันดีสำหรับพวกเขา

ชาวญ้อกรนับถือผีบรรพบุรุษ จึงมีศาลปู่ตาประจำหมู่บ้าน อยู่ตรงใกล้ ๆ อ่างเก็บน้ำ ประมาณเดือนห้าเดือนหกก่อนทำพิธี จะซ่อมศาลผีเจ้าบ้านก่อน โดยเอาไม้ทำเป็นรูปช้าง ม้า หอก ดาบ ปืน ไปไว้ที่ศาล ผู้ใหญ่บ้านจะนัดลูกบ้านทุกคนว่าจะเลี้ยงผี ชาวบ้านก็จะไปรวมตัวกันที่ศาล จากนั้นหมอโตนจะเริ่มพิธีโดยการตีโตน ชาวญ้อกรญ้อกรก็จะเชิญคนทรงว่า “ถ้าผีเข้าแล้วให้แสดงผีไม้ลายมือ” มีการร้องรำทำเพลงและบอกให้ผีมากินของที่นำมาเช่น ถ้าผีญ้อกรเข้าก็จะร้องเป็นภาษาญ้อกร ผีลาวเข้าก็ร้องเป็นภาษาลาว ผีไทยเข้าก็ร้องเป็นภาษาไทย ขณะร้องชาวบ้านจะตีโตน เป่าปี่ เป่าแคน เสร็จแล้วก็ถามผีว่ามาจากไหน อยากกินอะไร บางทีก็ถามถึงญาติที่ตายไปแล้ว ว่าอยู่สุขสบายดีไหม พอผีกินเครื่องเช่นเสร็จก็จะออกไป ผีตัวใหม่ก็จะเขามาเรื่อย ๆ ตลอดทั้งวัน ซึ่งมีทั้งผีป่า ผีญ้อกร ผีลาว ผีไทย ผีงูเหลือม ผีเจ้าพ่อพญาแล เป็นต้น ระหว่างการไหว้ผีมีการเสี่ยง

กางไก่อด้วย ถ้ากางไก่อตรงแปลว่าการทำมาหากินจะดี ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ แต่ถ้ากางไก่อเอียงหรือคด ก็ถือว่าไม่ดี

ความเชื่อด้านโรคภัยไข้เจ็บ แม้ว่าปัจจุบันนี้ชาวจีนจะไปรับการรักษาตามโรงพยาบาลแล้ว แต่ถ้าไม่หายก็จะมาให้คนเฒ่าคนแก่ที่เป็นหมอ ดูตรวจดวงชะตาและทำพิธีสะเดาะเคราะห์ให้ตามวิธีการดั้งเดิมของพวกเขาและด้วยความที่อยู่และเติบโตมากับป่า หมอพื้นบ้านชาวจีนจึงรู้จักวิธีการรักษาโดยใช้สมุนไพร เช่นการใช้แก่นมะกอกเผาไฟผสมกับแก่นข้าวโพดใช้กินแก้ไข้ หรือใช้ใบห้วเสือบกับแป้งแล้วนำมาโปะหัวช่วยลดไข้ได้ ส่วนโรคที่เป็นกันมากคือไข้ป่า ซึ่งเชื่อว่าเป็นการกระทำของผีดินเดียว ทำให้มีอาการปวดหัว จับไข้หัวโกรนนั้น หมอจะมีวิธีการเสี่ยงทายโดยการนำหมากพลูมาบนบาน คนจีนยังรู้จักใช้ใบควินินมาแก้ไข้ป่าอีกด้วย แต่สำหรับโรคบางโรคก็ใช้วิธีการเสกหรือเป่า เช่นเมื่อเด็กงอแง จะใช้เหล้าขาวเป่าที่หัว เด็กจะหยุดร้องให้ได้ทันที

ข้อสรุปเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมของจีนได้ข้อสรุปว่าเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมยังมีความเชื่อเรื่องผี เรื่องโชคลาง และก็ยังนับถือศาสนาพุทธและพิธีพรหมณ์ ให้ความเคารพผีบรรพบุรุษ คนจีนมีความเชื่อว่าผีทำให้เจ็บป่วย ผีมีอิทธิพลต่อจิตใจ ความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันตั้งแต่เกิดจนตาย โดยมีการประยุกต์เข้ากับสิ่งแวดล้อมในบริบทรอบกายได้เป็นอย่างดี

องค์ความรู้ด้านการแต่งกาย

บ้านห้วยไคร้ ตำบลตะเบาะ อำเภอมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

อดีต

ชาวบ้านห้วยไคร้ในอดีตเครื่องแต่งกายผู้หญิงใส่เสื้อแขนกระบอก ผ่าถุงหางงูกระเบนส่วนผู้ชายใส่โสร่งเสื้อตามแต่จะหาได้โดยได้ปลูกลูกฝ้ายและนำมาทอเองย้อมสีธรรมชาติ ชาวจีนที่บ้านห้วยไคร้รู้จักการปลูกลูกฝ้ายแล้วนำมาทอเองโดยได้รับอิทธิพลจากคนลาวและคนไทยที่อพยพเข้ามาอาศัยในหมู่บ้านและอีกเหตุผลหนึ่งคือคนจีนที่บ้านห้วยไคร้ คือจีนที่อพยพมาจากจังหวัดชัยภูมิมาโดยมาตามเทือกเขาเพชรบูรณ์และมีการไปมาหาสู่ซึ่งกันและกันโดยตลอด

ปัจจุบัน

การแต่งกายของจีนที่บ้านห้วยไคร้แต่งตัวตามสมัยนิยมโดยหาซื้อเสื้อผ้าจากตลาดมีเพียงคนแก่ไม่กี่คนที่มีเสื้อผ้าที่เป็นแขนกระบอก ผ่าถุงหางงูกระเบน ผู้ชายนุ่งโสร่งบ้างและมีไว้เพื่อสวมใส่ในวันสงกรานต์เท่านั้น

บ้านกลาง ตำบลบ่อปลาทอง อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดนครราชสีมา

อดีต

นางเมือง อยู่คง อายุ 61 ปี มีลูก 7 คน อพยพมาจากชัยภูมิ พ.ศ. ใดจำไม่ได้
เกิดมาก็เห็นแม่ใส่เสื้อพ็อกนุ่งผ้าถุงเลยแต่ไม่ทราบว่าผ้าได้มาจากที่ไหนเมื่อก่อนเจาะหูผมยาว
เกล้ามวยทาบมัน เสื้อพ็อกเห็นแม่เป็นคนนั่งเย็บสีดำใส่ต่างหูที่เรียกว่ากระจอน

ปัจจุบัน

จากการลงพื้นที่ของผู้วิจัยและจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างพบว่าการแต่งกาย
ของคนอุษกรบ้านกลางเป็นการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าตามสมัยนิยม หาซื้อได้จากตลาดทั่วไปแต่ก็มีเสื้อ
ที่ประยุกต์กลับสมัยนิยมโดยซื้อผ้าลายจากตลาดมาตัด โดยกลุ่มแม่บ้านเป็นเสื้อลายดอกคอเบาะผ้าถุง
สีเข้มไว้ใช้ในเทศกาลเล่นสงกรานต์

บ้านน้ำลาด ตำบลนาขามกุด อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

อดีต

ผู้หญิงชาวอุษกรมีการแต่งการในชุดที่เป็นเอกลักษณ์โดยสวมเสื้อซึ่งเรียกเป็น
ภาษาไทยว่าเสื้อเกาะจะเป็นสี่เครื่องประดับจะเป็นเครื่องเงินต่างหูทำด้วยดิกระจกเสื้อผ้าในอดีต
จากการสัมภาษณ์ผู้รู้บอกว่าคนอุษกรทอผ้าไม่เป็นแต่จะเอาของไปแลกกับคนลาวแล้วนำมาเย็บเอง

ปัจจุบัน

การแต่งการของชาวอุษกรบ้านน้ำลาดจะแต่งตามสมัยนิยมโดยหาซื้อเสื้อผ้า
จากตลาดแต่ก็มีการสอนเย็บเสื้อเกาะหรือเสื้อพ็อกมีการสอนเย็บในโรงเรียนและทางโรงเรียน
บ้านน้ำลาดให้นักเรียนสวมเสื้อก๊อกหรือเสื้อพ็อกทุกสัปดาห์

บ้านห้วยแย้ ตำบลห้วยแย้ อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

อดีต

ในอดีตชาวอุษกรบ้านห้วยแย้ก็มีชุดที่สวมใส่เป็นเสื้อพ็อกเหมือนอุษกร
บ้านวังอ้ายโพธิ์ โดยจากการสัมภาษณ์บอกว่าคนแก่เป็นผู้เย็บผ้าโดยมีกาทอผ้าจากฝ้ายที่ปลูก
ซึ่งแต่เดิมอุษกรบ้านห้วยแย้ไม่รู้จักการทอและปลูกฝ้ายรู้แต่การเก็บของป่า แต่ด้วยมีกลุ่มคนสาว
ที่อพยพเข้าอยู่มาสอนปลูกสอนการทอจึงทำเป็น

ปัจจุบัน

ชาวอุษกรบ้านห้วยแย้แต่งกายเหมือนคนปกติทั่วไปโดยการซื้อเสื้อผ้าจากตลาด
คนแก่ที่เป็น คนอุษกรก็ได้เก็บเสื้อพ็อกและเครื่องประดับไว้ให้ลูกหลานดูเลย เพราะด้วย
ความยากจนจึงได้นำเอาของที่มืออยู่ไปแลกกับสิ่งอุปโภค บริโภคจึงไม่มีไว้ลูกหลานรุ่นต่อ ๆ มา

บ้านวังกำแพง ตำบลชึบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

อดีต

ชาวนุญฮกรบ้านวังกำแพงมีการทอผ้า และได้รับคำบอกเล่าจากคุณตาแหลม จันทร์พิมพ์ ผู้อาวุโสของหมู่บ้านบอกว่ามีอุปกรณ์การทอผ้าเพื่อสวมใส่เอง ว่ามีการปลูกฝ้าย แล้วนำมาทอเป็นผืนจึงเอามาตัดเป็นเสื้อส่วนผู้ชายก็ใส่ผ้าเหมือนผ้าโสร่ง แต่เสื้อผู้หญิงจะข้อมเป็น สีดำโดยใช้ผลของมะเกลือดำเอาน้ำข้อม

ปัจจุบัน

การแต่งกายของบ้านวังกำแพงแต่งกายเหมือนคนไทยคนลาวไทยทั่วไป โดยหาซื้อเสื้อผ้าจากตลาด คนสูงอายุที่ไม่มีเสื้อผ้าที่เป็นของญฮกรแล้วเพราะไม่ได้ทอผ้าแล้วไม่มีการเย็บ แต่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลชึบนจะห้งบประมาณในการซื้อผ้ามาเย็บอยู่ในช่วงดำเนินการ โดยได้เชิญครูมาจากบ้านวังอ้ายโพธิ์มาสอนให้

บ้านเสลียงทอง ตำบลนาขางกลัด อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

อดีต

คนญฮกรบ้านเสลียงทองก็แต่งกายเหมือนคนญฮกรทั่วไปคือผู้หญิงจะสวมเสื้อพ็อกโดยการตัดเย็บเองนุ่งผ้าถุงสีพื้นแล้วแต่จะทำได้ ผ้าที่ใช้ตัดเย็บก็โดยการเอาของจากไร่ไปแลกส่วนใหญ่จะเดินทางไปแลกกับคนบ้านชวน อำเภอบำเหน็จณรงค์เป็นส่วนใหญ่ โดยการเดินทางไปเป็นกลุ่ม ๆ ละ 6-7 คน ไปครั้งละหลายวันเพราะระยะทางไกล

ปัจจุบัน

ชาวบ้านเสลียงทองแต่งกายเหมือนคนไทยและกลุ่มคนลาวทั่วไปไม่มีเสื้อผ้าที่เป็นญฮกร

บ้านวังอ้ายโพธิ์ ตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

อดีต

ชาวนุญฮกรจะสวมเสื้อชุดพื้นเมืองใส่เสื้อสีน้ำเงินเข้มหรือดำ แขนกุดที่เรียกว่า “เสื้อเกาะ” มีลายปักเดินเส้นรอบแขนและคอด้วยด้ายสีคอด้านหลังปักเดินเส้นเป็นลายสี่เหลี่ยมจัตุรัส แล้วปล่อยเส้นด้ายเป็นเส้นยาว ๆ 3-4 เส้น ส่วนผ้าถุงจะเป็นผ้าสีนุ่งแบบมีชายพกด้านข้างมีผ้าคล้องคอ เครื่องประดับที่เป็นเอกลักษณ์ คือ กำไรเงิน สร้อยคอเงินและต่างหูที่ทำด้วยไม้ติดกระจก ด้านหน้าหรือชนิดเป็นโลหะโดยปักติดอยู่บ้านจะไม่ใส่ตุ้มหู จะปล่อยให้หูจะเป็นรูจะเป็นรูกว้าง

ปัจจุบัน

นางคำ หญิงชาวนุญฮกรอยู่อายุประมาณ 80 ปี เล่าว่าชาวนุญฮกรนั้นไม่รู้จักรการทอผ้าที่ตัดเย็บได้ จากสมัยก่อนก่อนเมื่อเวลาจะตัดเสื้อจะซื้อผ้านั้นมาจากตลาดเอามาตัดเอง เมื่อก่อนนิยมตัดเสื้อผ้าข้อมครามสีน้ำเงินเข้ม เอามาตัดเอง เรียกว่า เสื้อเกาะแล้วซื้อด้ายสีเขียว เหลือง แดง ชาว

มาใช้สำหรับปักสีแดงขม (แดงแจ่ม) จะทำให้สวยงามมาก การปักกลดลายโดยใช้ด้ายสีเหลืองปักเป็นลูกโซ่ยาวเป็นแนวตรง แล้วจึงปักสีเขียวกับสีแดงตามลำดับจากนั้นจึงปักด้วยสีขาวปักเป็นลวดลาย เมื่อปักกลดลายเสร็จทั้ง 2 ข้าง แล้วจึงนำส่วนข้างเสื่อมาเย็บติดกันเป็นตัวเสื่อเว้นช่วงแขนไว้โดยใช้ด้ายสีแดงเย็บไขว้ไปมา ส่วนช่วงคอเสื่อก็ก็นำเย็บริมแล้วปักกลดลายเหมือนด้านข้างแล้วจากนั้นเอาสีแดงหรือสีบานเย็นมาตาบไว้ที่ชายเสื่อด้วย

ส่วนฝ้านุ่งนั้นซื้อมาเป็นผืนจากตลาดชวณคือผู้หญิงจะนุ่งฝ้านุ่ง “ตาบ” เอามาตาบเท่านั้น แล้วเอกพมมีชายที่ชอบเอาด้านข้าง ถ้าคนขาวจะใส่สีสด ๆ ทุกสีจะสวย คนดำควรใส่สีที่ช่วยให้ขับผิว ตามทศนะของนางดำ เป็นผู้หญิงรักสวยรักงามความงามนอกจากการแต่งกาย (เสื่อฝ้าฝ้ารุ่ง และเครื่องประดับ) แล้วผู้หญิงต้องตัวสะอาดและตัวหอมด้วย

ลักษณะเด่นที่ควรนำไปใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

จากการประชุมกลุ่มสรุปได้ว่าการแต่งกายของชาวจังหวัดสุราษฎร์ธานีโดยที่ประชุมมีความเห็นว่าการให้มีการสวมเสื่อผ้าชุดสุราษฎร์ให้ตลอดทุกวันไม่ใช่แต่ในช่วงเทศกาลเท่านั้น เสื่อผ้าจะของบสนับสนุนจากทางคณะกรรมการบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ และได้รับการตอบรับจากผู้แทนกลุ่มภาครัฐบาลที่ดีที่จะให้การสนับสนุนในเรื่องงบประมาณ ให้ตัวแทนยุทธจักรจัดการกรรมการบริหารงบประมาณในการจัดซื้อผ้า ในกระบวนการจัดทำจะมีกลุ่มตัวแทนจากบ้านวังอ้ายโพธิ์เป็นผู้สอนให้ เมื่อมีเสื่อแล้ว ด้านผู้แทนยุทธจักรจะเป็นผู้ที่จะแนะนำให้ผู้ช่วยกันฟื้นฟู และพัฒนารูปแบบต่อไป และจะจัดจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อซื้อไปเป็นที่ระลึกในการมาเที่ยวในหมู่บ้านยุทธจักรต่อไป

องค์ความรู้ด้านอาหาร

ตำบลตะบะเบา อำเภอมะนัง จังหวัดเพชรบูรณ์

อดีต

อาหารของคนยุทธจักรบ้านห้วยไคร้จะหาอาหารได้จากป่าเป็นพวกเนื้อลิง ปลา แล้วถนอมอาหารโดยการทำเป็นปลาร้าหมักใส่โอง ใส่กระบอกไม้ไผ่นำมาปรุงอาหารผักในอดีตยุทธจักรจะเก็บผักจากป่าคือผักกรูด ผักหนาม ยอดหวาย อาหารของยุทธจักรในอดีตจะเป็นน้ำพริกผักต้มเป็นส่วนใหญ่ข้าวกินทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียว

ปัจจุบัน

อาหารของยุทธจักรบ้านห้วยไคร้ในปัจจุบันมีรถขายอาหารมาที่บ้านจะเป็นรถมอเตอร์ไซค์พ่วงท้ายนำอาหารมาขาย หรือก็ไปหาซื้อมาจากตลาดเพราะการคมนาคมสะดวกมากกว่าเมื่อก่อน แต่คนยุทธจักรนิยมที่จะปรุงอาหารเอง แต่ยังมีน้ำพริกผักต้มเหมือนเมื่อก่อน แต่จากคำบอกเล่าว่า

“...คนญ้อกรกินอาหารรสชาติไม่เผ็ดเหมือนเมื่อก่อนแล้ว กินอาหารรสชาติออกกลาง ๆ เหมือนคนไทยหรือลาวทั่วไป ไม่มีปลาร้าเนื้อไว้กินเหมือนแต่ก่อน ไม่มีป่าให้ล่าสัตว์ แต่พวกเราก็ออยู่อย่างพอเพียงนะ...”

บ้านกลาง ตำบลบ่อปลาทอง อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

อดีต

อาหารที่เป็นเนื้อสัตว์ได้จากการล่าสัตว์ป่าเป็นหลักโดยจะไม่นิยมหาปลาจะล่า แต่เนื้อสัตว์โดยเข้าป่าครั้งละ 5-6 คน จะใช้ลูกดอกในการล่าสัตว์จะทำกันเป็นทีมเมื่อได้สัตว์แล้วก็จะแปรรูปโดยการทำเป็นปลาร้าเนื้อไว้กินในยามไม่ได้ออกล่าการทำปลาร้าเนื้อจะหมักเกลือกับแป้งแล้วใส่ในกระบอกไม้ไผ่แช่น้ำไว้เมื่อถึงเวลาจะกินก็เอามา ข้าวที่บริโภคจะกินทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียวโดยเป็นพันธุ์ข้าวไรหอมรสชาติอร่อย น้ำที่ใช้บริโภคจะใช้น้ำที่ตักใส่โอ่งไว้จนตกตะกอนจึงจะนำมาใช้ดื่มและบริโภคในครัวเรือน

ปัจจุบัน

ปัจจุบันการบริโภคอาหารของบ้านกลางพบว่าวิถีการบริโภคตามสมัย คือจะบริโภคอาหารตามท้องตลาดมีรถกับข้าวไปขายในหมู่บ้านและในหมู่บ้านมีร้านขายของชำ 3 ร้านขายอาหารแห้ง เช่นปลาทุเค็ม ไข่ไก่ ไข่เป็ด ปลากระป๋อง หอมกระเทียม ชาวบ้านก็หาซื้อได้ตามร้านเหล่านี้การบริโภคเลยเปลี่ยนไปน้ำที่ดื่มชาวบ้านจะดื่มน้ำฝนเพราะหลังคาบ้านมุงด้วยสังกะสี และมีประปาหมู่บ้าน ข้าวที่ใช้กินนิยมกินข้าวเจ้าเป็นหลักส่วนข้าวเหนียวไว้ทำขนม ข้าวจะปลูกเอง ผักทุกหลังคาบ้านจะปลูกผักไว้กินเองผักที่ปลูกคือผักกาด ผักชี ต้นหอม ใบกะเพรา และมะเขือ

บ้านน้ำลาด ตำบลนาขางลักษ์ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

อดีต

อาหารของชาวน้ำลาดในอดีตส่วนใหญ่มีรสจัด อาหารคาวจะมีรสเผ็ดและอาหารจะมีรสหวานจัด ชาวญ้อกรส่วนใหญ่จะรับประทานอาหารคาวโดยใช้มือเปิบข้าว บ้างบ้านจะรับประทานข้าวเจ้าเป็นหลัก ส่วนกับข้าวจะมีพริกเป็นส่วนประกอบเกือบทุกมื้อ น้ำพริกหรือแจ่วจะเป็นอาหารหลักอาหารพวกเนื้อสัตว์ที่ล่าได้จากป่าจะทำเป็นปลาร้าไว้กินชาวญ้อกรมีข้อห้ามในการกินอาหารถ้าป่วยห้ามกินของเปรี้ยว ของหวานถ้าปวดขาห้ามกินเนื้อควาย คนอยู่ไฟห้ามกินชะมด ปลาช่อนคางแดง ปลากั้ง ปูนา เนื้อควาย เผือก ชะอม สะเดา อาหารในพิธีกรรมผู้หญิงจะเป็นผู้ประกอบอาหารคือไหว้ผีดินเดียวใช้ข้าวต้มมัด สงกรานต์ใช้ข้าวโป่ง

ปัจจุบัน

ชาวน้ำลาดจะบริโภคอาหารที่มีฟอสฟอรัสและวิตามินซีสูงไปขายให้แต่จะไม่ซื้อพวกเนื้อหมูปลาทุบ่อยหนักเพราะมีราคาแพง ปัจจุบันญ้อกรบ้านน้ำลาดรู้จักกินผงชูรส

การเลี้ยงผีต่าง ๆ ก็ใช้เครื่องเช่นเหมือนเดิมก็ยังมีอาหารที่ต้องห้ามอยู่คือถ้าเป็นพยาธิห้ามกินสัตว์
ที่มีกินคาวของสุก ๆ ดิบ ๆ ถ้าเป็นโรคกระเพาะห้ามกินหน่อไม้คองของเปรี้ยวทุกชนิด

บ้านห้วยแย้ ตำบลห้วยแย้ อำเภอนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

อดีต

ในอดีตผู้ศุกรบ้านห้วยแย้มีการบริโภคอาหารตามแต่จะหาได้จากป่าส่วนใหญ่
จะกินน้ำพริก ผักต้มเป็นอาหารหลักในอดีตคนผู้ศุกรไม่ป่วยเป็นโรค เบาหวาน ความดันเลยใช้เกลือ
เป็นอาหารน้ำปลาไม่มีมีแต่ปลาร้าที่ทำจากปลาที่หาได้จากแหล่งน้ำลำห้วยแย้ ถ้าป่วยก็ใช้สมุนไพร
ในการรักษาอาการเจ็บป่วยหายหรือแก้ผีก็หาย คนผู้ศุกรอายุค่อนข้างยืนส่วนใหญ่ที่ตายก็จะอายุเฉลี่ย
90 ปี ขึ้นไปถึงตาย

ปัจจุบัน

ชาวผู้ศุกรบ้านห้วยแย้ได้มีการบริโภคอาหารที่หาซื้อจากรถที่นำมาขาย และ
มีร้านขายของชำในหมู่บ้าน 3 ร้านจะขายผัก ของแห้ง น้ำปลา ฯลฯ แต่ส่วนใหญ่ก็จะเข้าป่า
เก็บผักหวาน ผักกูด ผักหนาม นำมาต้มกินกับเนื้อหมู เนื้อวัว จะไม่ซื้อรับประทานบ่อยเพราะมี
ราคาแพงด้วยความยากจนจึงต้องประหยัด จากการลงพื้นที่ที่สังเกตเห็นว่าคนผู้ศุกรบ้านห้วยแย้
จะไม่มีคนที่รูปร่างอ้วน รูปร่างเล็กและผอมเป็นส่วนใหญ่

บ้านวังกำแพง ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

อดีต

อาหารของชาวผู้ศุกรบ้านวังกำแพงก็จะกินอาหารที่หาได้จากป่าที่อุดมสมบูรณ์
มาก แต่เดิมบ้านวังกำแพงอยู่ติดเชิงเขาแต่ถูกไล่ที่จึงอพยพเคลื่อนย้ายมาอยู่หมู่ 2 ซึ่งเป็นที่ตั้งปัจจุบัน
อาหารแต่เดิมเนื้อสัตว์ก็จะล่าจากป่าเป็นพวกลิง ค่าง กวาง เนื้อสัตว์ที่ล่าได้ก็จะทำเป็นปลาร้าเนื้อไว้
กิน ไล่ต้ม ไล่แกง อาหารชาวผู้ศุกรในอดีตจะแกงแล้วชอบใส่ข้าวคั่วด้วย ไล่ปลาร้าเนื้อ จะทำให้
รสชาติดีมากเมื่อก่อนกินข้าวเหนียว ข้าวเจ้านิยมกินแค่ 2 มื้อ

ปัจจุบัน

ชาวผู้ศุกรบ้านวังกำแพงจะบริโภคอาหารที่หาซื้อจากรถที่นำมาขายหรือ
หาหน่อไม้โดยหาจากป่าท้ายหมู่บ้านหลังสถานีอนามัยจะมีป่าชุมชนไว้เพื่อเก็บหาของป่ามากิน
ทุกคนไปหาเก็บผัก เห็ดหน่อไม้ได้ไม่มีใครเป็นเจ้าของเอามาแต่พอดีชีวิตความเป็นอยู่ของ
ชาวผู้ศุกรบ้านวังกำแพงอยู่แบบพึ่งพาธรรมชาติ มีวัด 1 แห่ง มีโรงเรียน เส้นทางคมนาคมห่างจาก
อำเภอบ้านเขว้า 19 กิโลเมตร เป็นทางลาดยาง อีก 6 กิโลเมตร เป็นทางลูกรังมีดินไม้เถาวัลย์ปกคลุม
ข้างทาง คลื่นสัญญาณโทรศัพท์จะไม่มีทุกเครือข่ายหากต้องการติดต่อกับบุคคลภายนอกต้องออกมา
โทรศัพท์ที่องค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งมีสัญญาณบ้างบางพื้นที่ จากการสังเกตพบว่าผู้คนชาวบ้าน
วังกำแพงมีการปรับตัวกับวัฒนธรรมกับสมัยใหม่อย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องอาหารควรบริโภคอาหาร

ที่มีคุณค่า แต่ส่วนใหญ่จากการสัมภาษณ์บอกว่าคนผู้สุกรจะไม่ทานผงชูรสจะ เอน้ำตาลใส่แทน ก็ทำให้อร่อยได้เหมือนกัน

บ้านเสลียงทอง ตำบลนาขางกลัด อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

อดีต

ชาวบ้านเสลียงทองในอดีตจะหาอาหารในป่าใกล้หมู่บ้าน อาหารที่นำมาบริโภค ส่วนใหญ่เป็นหน่อไม้ ผักที่เก็บจากป่าคือผักหนาม ผักกูด นำมาต้มกินกับน้ำพริก นายทน ญาติรักษ์ เหล่าให้ฟังว่า เมื่อก่อนตนกับพ่อเข้าไปล่าสัตว์ป่ากับบิดา ก็ยังลิงได้ อาวุธที่ใช้ยิงคือหน้าผา ผู้สุกร จะมีความชำนาญในการใช้หน้าผามาก ได้ลิงแล้วก็นำมาแบ่งกันกินหลายครั้งเมื่อก่อนมีอะไรก็ แบ่งปันกันกิน เนื้อลิงรสชาติดีมาก ถ้าเหลือก็ทำปลาร้าเนื้อไว้กินนาน ๆ

ปัจจุบัน

นายจรูญ ตอสูงเนิน เล่าว่าอาหารที่กินกันในปัจจุบันก็หาปู หาปลาตามคลองน้ำ ปลาถ้าได้มากก็ทำปลาร้า คนผู้สุกรไม่ชอบซื้อเนื้อหมูที่พ่อค้าเอามาขายเพราะมีราคาแพง คนผู้สุกร แท้ ๆ จะไม่กินผงชูรส ทำอาหารจะใส่ปลาร้าแทน แล้วใส่น้ำอ้อย น้ำตาลแทนแต่ได้รับการยืนยันว่า ที่ไม่กินเพราะพ่อแม่ไม่พากิน กินข้าวเจ้า พริก ผักต้ม ผักจะปลูกกินเอง

บ้านวังอ้ายโพธิ์ ตำบลบ้านไร่ อำเภอบ้านเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

อดีต

คนผู้สุกรส่วนใหญ่กินอาหารรสจัด อาหารคาวจะมีรสเผ็ดและอาหารหวาน จะมีรสหวานจัด ในอดีตชาวผู้สุกรส่วนใหญ่มักจะรับประทานอาหารคาว โดยใช้มือเป็นช้อนและ บางบ้านจะรับประทานข้าวเจ้าเป็นอาหารหลัก ในอดีตจริง ๆ กินข้าวเผือกมันแทนส่วนกับข้าว จะมีพริกเป็นหลักในการประกอบอาหารทุกมื้อ น้ำพริกหรือแจ่วจิ้มด้วยผักหรือต้มถือว่าเป็นอาหาร ประจำครอบครัวในอดีตผู้สุกรจะล่าเนื้อแล้วทำปลาร้าเนื้อไว้กิน

ปัจจุบัน

ผู้สุกรบ้านวังอ้ายโพธิ์บอกว่าอาหารของคนผู้สุกรปัจจุบันก็จะซื้ออาหารจากรถมอเตอร์ไซค์ที่นำมาขายภายในหมู่บ้านที่ทำกับข้าวมาขายภายในหมู่บ้านซึ่งผู้ขายนี้ทั้งที่เป็น คนผู้สุกรและที่เป็นคนไทยโคราชหรือคนลาว

ลักษณะเด่นที่ควรนำไปใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

จากข้อสรุปของการประชุมเชิงปฏิบัติการได้ข้อสรุปเกี่ยวกับอาหารของผู้สุกร ที่ควรนำมาพัฒนาการท่องเที่ยว คือ เมื่อตั้งหมู่บ้านผู้สุกรแล้วในฤดูของการท่องเที่ยวบ้านผู้สุกร ก็จะทำการสาธิตอาหารคนผู้สุกรเช่น การทำปลาร้าเนื้อ สาธิตการตำข้าว และเข้าร่วมเทศกาลอาหาร ของทางจังหวัดต่อไป โดยมีการประชาสัมพันธ์งานทางสื่อต่างๆ จัดให้มีการเที่ยวบ้านผู้สุกรสัมผัส

วิถีชีวิตคนผู้สุกร กินอาหารของคนชาวป่า กินขนมจีนชาวป่าของบ้านห้วยไคร้ จังหวัดเพชรบูรณ์ มาให้นักท่องเที่ยวได้ชิมรสชาติอาหาร และนายหล่อง ญาตรีรักษ์ ตัวแทนผู้สุกรบ้านเสด็จทองว่า

“...เที่ยวบ้านคนคง ชมป่าเขา กินมันเผา สัมผัสลมหนาว ที่เทพสถิต ชัยภูมิ...”

2. แนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณี ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สุกรเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ

2.1 การจัดการท่องเที่ยวท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิก่อนทำการศึกษา

การพัฒนาการท่องเที่ยว

จัดการการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิที่ผ่านมาหน่วยงานต่าง ๆ คือ องค์การบริหาร ส่วนจังหวัดชัยภูมิได้เข้ามามีบทบาทในด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดคือมีการจัดการท่องเที่ยว แบบ 3 ฤดู คือ

1. ฤดูร้อนจะจัดเที่ยวที่บึงละหาน ตำบลละหาน อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ ที่เป็นบึงธรรมชาติ สวยงามและล่องแก่งที่อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ
2. ฤดูฝน จัดท่องเที่ยวชมธรรมชาติที่ป่าหินงาม อำเภอเทพสถิต จังหวัด ชัยภูมิ ให้นักท่องเที่ยวได้ชมธรรมชาติ ชมทุ่งดอกกระเจียว ชมสวนหิน และศึกษาวิถีชีวิตของ ชาวผู้สุกรที่อยู่บ้านผู้สุกรจำลอง และเที่ยวชมน้ำตกที่อุทยานแห่งชาติไทรทอง
3. ฤดูหนาว จัดการท่องเที่ยวเทศกาลฤดูหนาว ล่องแพ เล่นน้ำพรม ชมภู่อลัง าม บริเวณเขื่อนชลประทานโนนเขวา-หาดน้ำพรม ตำบลโนนทอง อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

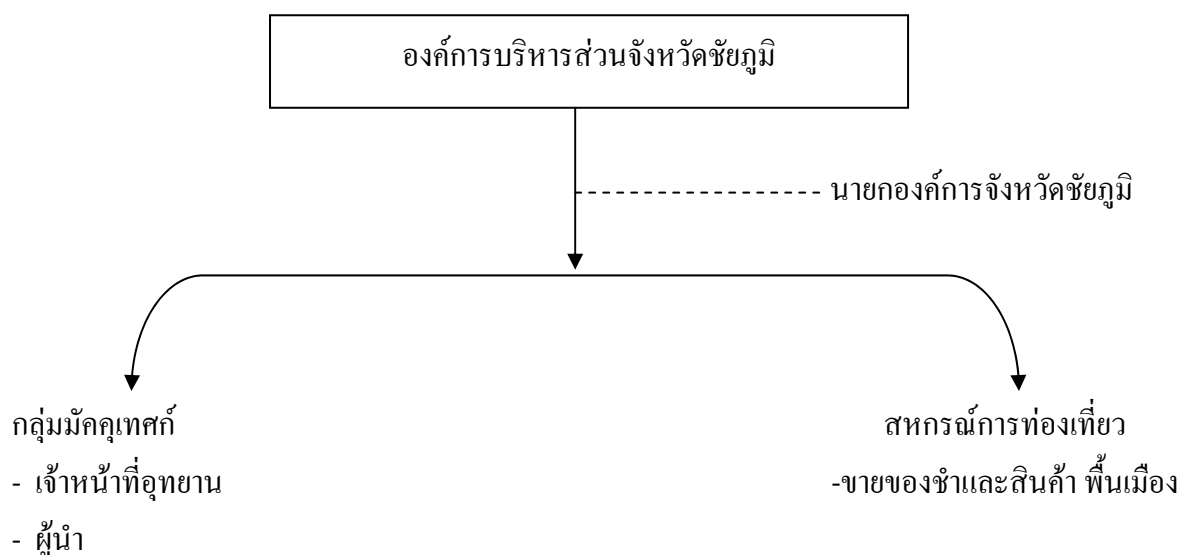
จากสภาพความอุดมสมบูรณ์ และมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายทำให้หน่วยงาน ต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดชัยภูมิ (ททท.) และองค์การบริหารส่วนจังหวัด ชัยภูมิ ได้ทำการสำรวจพื้นที่อำเภอเทพสถิต อำเภอหนองบัวระเหว และอำเภอบ้านเขว้า พบว่า มีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สุกร อาศัยอยู่มากที่สุดในประเทศไทย จึงได้นำเอาชาวผู้สุกรที่อยู่บ้านวังอ้ายโพธิ์ จำนวน 3 ครอบครัว มาสาธิตวิถีชีวิตของชนเผ่าให้นักท่องเที่ยวได้เห็นว่าเป็นที่กำลังจะหมดไป มีวิถีชีวิตการเป็นอยู่อย่างไรทำให้ยอดนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวที่อุทยานแห่งชาติป่าหินงามสูงขึ้น จากปีก่อนมากถึง 2,000 คน/วัน (ข้อมูลการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ มิถุนายน - สิงหาคม 2550)

โครงสร้างการจัดการท่องเที่ยว

องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิเป็นหน่วยงานหลักที่ดูแลรับผิดชอบ การท่องเที่ยวและมีหน่วยงานต่าง ๆ ที่ทำงานในพื้นที่เป็นที่ปรึกษา เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม อุทยานแห่งชาติไทรทอง ป่าไม้จังหวัดชัยภูมิ

โครงสร้างการจัดการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ

ภาพประกอบ 11 โครงสร้างการจัดการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ

กิจกรรมการท่องเที่ยว มีการจัดการท่องเที่ยว แบบ 3 ฤดู คือ

1. ฤดูร้อนจะจัดเที่ยวที่บึงละหาน ตำบลละหาน อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ เป็นบึงธรรมชาติ ที่สวยงาม
2. ฤดูฝน จัดท่องเที่ยวชมธรรมชาติที่ป่าหินงาม อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ ให้นักท่องเที่ยวได้ชมธรรมชาติ ชมทุ่งดอกกระเจียว ชมสวนหิน และศึกษาวิถีชีวิตของชาวนุ้ยสุกรที่อยู่บ้านนุ้ยสุกรจำลอง และเที่ยวชมน้ำตกที่อุทยานแห่งชาติไทรทอง อำเภอหนองบัวระเหว
3. ฤดูหนาว จัดการท่องเที่ยวเทศกาลฤดูหนาว ล่องแพ เล่นน้ำพรม ชมพุท้้ง ณ บริเวณเขื่อนชลประทานโนนเขวา-หาดน้ำพรม ตำบลโนนทอง อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ

ผลการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา

ได้มีการแลกเปลี่ยนพูดคุยถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา ชุมชนได้สะท้อนปัญหา และผลที่เกิดจากการท่องเที่ยว ดังนี้

ผลกระทบเชิงลบ

1. ชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ไม่ได้มีส่วนร่วมในการคิดวางแผนกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวเพราะการจัดการท่องเที่ยวอยู่ในการดูแลรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

2. ชุมชนไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยว โดยเฉพาะชุมชนเป้าหมายที่อยู่ทางขึ้นของอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม ปัญหาที่ผ่านมาก็คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวไม่ได้แวะดูกิจกรรมภายในชุมชนเพราะเกิดการจราจรติดขัดมาก

3. รูปแบบและการจัดการไม่ชัดเจน เช่น ไม่มีระบบการกำจัดขยะที่ชัดเจน ขาดอุปกรณ์สื่อสาร การท่องเที่ยวไปรวมอยู่ที่เดียว จุดประสานงานมีน้อย

จากการศึกษาพบว่ามีขวดน้ำพลาสติกและกล่องโฟม มีชุกช่อนอยู่ทั่วไป เช่น ตามโขดหิน บริเวณที่พัก ขยะที่พบมากคือขวดเบียร์รองลงมาคือขวดพลาสติก เป็นต้น

4. ปัญหาที่เกิดจากนักท่องเที่ยว เช่น ไม่มีความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวไม่ผ่านมัลคูลเทสต์ นำรถขึ้นไปสถานที่ท่องเที่ยวไม่ได้แล้วยอดผู้เข้าชม แอบเก็บของป่าออกมาด้วย เป็นต้น

5. ปัญหาของมัลคูลเทสต์ คือ ไม่มีระบบการจัดการที่ชัดเจน เช่น การจัดมัลคูลเทสต์ควบคุมนักท่องเที่ยว ทำให้มัลคูลเทสต์บางส่วนไม่ได้นำเที่ยว มัลคูลเทสต์ไม่เข้าใจแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวขาดความรู้ ความชำนาญในการนำเที่ยว ฯลฯ เป็นต้น

6. การมุ่งขึ้นไปชมทุ่งดอกกระเจียว ทำให้บางส่วนนำรถขึ้นไปเอง และรถนักท่องเที่ยวทำให้รถวิ่งสวนกันทำให้อันตราย เพราะมีนักท่องเที่ยวบางส่วนเดิมแท้กันไปเอง ทำให้กีดขวางการจราจร

ผลกระทบเชิงบวก

1. ชุมชนเกิดความตระหนัก ชุมชนได้ตระหนักและเห็นคุณค่าของธรรมชาติ เมื่อมีบุคคลภายนอกมาเยี่ยมชมเยือน ทำให้เกิดความรู้สึกรักภาคภูมิใจต่อชุมชน และทรัพยากรสิ่งแวดล้อมตนเองจะส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนต่อไป

2. เกิดการถ่ายทอดความรู้ภายในชุมชน ผู้นำทางส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชน ทำให้เกิดการเรียนรู้กันภายในชุมชน เช่น การเรียนรู้เรื่องราวตำนานของท้องถิ่น หรือความรู้ด้านสมุนไพร ความเป็นอยู่ กิจกรรมการแสดงของอุษกรที่ป่าหินงาม ฯลฯ

3. สร้างรายได้ให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นการกระจายรายได้ให้สมาชิกภายในชุมชนเป็นการเสริมอาชีพ และรายได้ให้กับคนในชุมชนที่มีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กลุ่มแม่บ้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ดอกไม้ดอกกระเจียว (มานิต เพชรล้ำ. 2550 : สัมภาษณ์)

แนวทางอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีผู้สูง
 เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ

1. แนวทางอนุรักษ์ประเพณีการเล่นปี่เรเรและภาษาผู้สูงเพื่อการท่องเที่ยว
 ทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ

1.1 บ้านห้วยไคร้ หมู่ที่ 5 ตำบลตะเภา อำเภอมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
 จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ พบว่าประเพณีการเล่นปี่เรเรชาวผู้สูง
 ของบ้านห้วยไคร้ในอดีตนั้นมีการเล่นแต่ปัจจุบันก็มีการเล่นอยู่แต่มีการประยุกต์ร่วมสมัยไปมาก
 ส่วนภาษาจะพูดกันในกลุ่มผู้สูงอายุเท่านั้น

1.2 บ้านกลาง ตำบลบ่อปลาทอง อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา
 จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ เล่าให้ฟังว่า การเล่นปี่เรเรของบ้านกลาง
 ในอดีตนั้นมีการเล่นโดยยึดแบบโบราณ แต่ในปัจจุบันก็เล่นแต่จังหวะดนตรีได้ประยุกต์ร่วมสมัยมาก
 และเล่นทุกเทศกาลตามแต่มีผู้ร้องขอ และภาษาจะพูดได้ในคนวัย 50 ปีขึ้นไป

1.3 บ้านน้ำลาด ตำบลนาขยงกลัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
 จากการสังเกตและการสัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้บ้านน้ำลาดเล่าว่าชาวผู้สูง
 จะเล่นปี่เรเรในเดือน 5 วันสงกรานต์ในยามค่ำจะมีล้อมวงกันร้องเพลงโต้ตอบกัน เรื่องที่ร้อง
 จะเป็นการถามความเป็นอยู่และนำเอาเรื่องราวเช่น เรื่องสุกมิตร การเกี่ยวพาราสิกันเชิงผู้สาวหรือ
 สรรเสริญแขก การแต่งกายจะใส่ชุดผู้สูงแต่ถ้าไม่มีก็จะสวมเสื้อผ้าตามที่ได้ แต่ชาวผู้สูง
 บ้านน้ำลาดจะให้ความสำคัญของการแต่งกายและการละเล่นปี่เรเร และภาษาจะสอนในโรงเรียน
 โดยวิทยากรภายนอกที่เป็นคนผู้สูงมาสอนและจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน
 (กันยา สิริสลุง. 2550 : สัมภาษณ์)

1.4 บ้านห้วยแย้ ตำบลห้วยแย้ อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ
 อดีตชาวผู้สูงบ้านห้วยแย้ไม่มีการเล่นปี่เรเรรวมทั้งปัจจุบันก็ไม่ได้มี
 การละเล่นแต่จะเข้าร่วมเล่นกับหมู่บ้านเครือข่าย 14 หมู่บ้านผู้สูงของชัยภูมิทุกปี และภาษาจะพูดกัน
 ในกลุ่มผู้สูงอายุเท่านั้น (เหลื่อง แจ้ท่วย. 2550 : สัมภาษณ์)

1.5 บ้านวังคำกำแพง ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ
 ตาแหลม จันทร์พิมพ์ ผู้อาวุโสของบ้านวังคำกำแพง ที่เป็นชาวผู้สูงเล่าว่า
 ในอดีตมีการเล่นปี่เรเรเหมือนผู้สูงบ้านอื่น ๆ แต่ปัจจุบันไม่มีคนพาเล่นแต่ตนเองและเพื่อนผู้สูง
 ได้เดินทางไปร่วมเล่นบ้านวังอ้ายโพธิ์ ตาแหลมเล่าว่าด้วยความเศร้าใจว่าตนเป็นคนกลุ่มน้อยไม่มีใคร
 ให้ความสำคัญตนเองเกรงว่าประเพณีการเล่นปี่เรเรจะหายไปและภาษาจะพูดกันในกลุ่มผู้สูง
 เท่านั้นคนรุ่นใหม่จะไม่พูดกันแล้ว (แหลม จันทร์พิมพ์. 2550 : สัมภาษณ์)

1.6 บ้านเสลียงทอง ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

ศาลาล่อง ญาตรีรักษ์ ผู้อาวุโสผู้สืบทอดบ้านเสลียงทองว่าในอดีตนั้นเล่นกันทุกคืนของเดือน 5 ช่วงสงกรานต์ประมาณวันที่ 13 – 15 เมษายนของทุกปีจะร้องด้วยภาษาญ้อญ้อแท้เลย แต่ในปัจจุบันได้มีการประยุกต์เอาเนื้อเพลงร่วมสมัยมาร้องโต้ตอบกัน เด็กสมัยใหม่ไม่ค่อยเห็นความสำคัญมากนักและภาษาจะพูดกันในกลุ่มผู้สูงอายุเท่านั้นในเด็กวัย 20 ปีจะพูดไม่ได้ (หล่อง ญาตรีรักษ์. 2550 : สัมภาษณ์)

1.7 บ้านวังอ้ายโพธิ์ ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

ชาวบ้านวังอ้ายโพธิ์เล่าว่าในอดีตมีการเล่นในช่วงสงกรานต์ของทุกปี โดยจะเล่นในตอนกลางคืนแล้วจากนั้นช่วงตอนเย็นเสร็จอาบน้ำเปลี่ยนเสื้อผ้าแล้วก็จะมารวมตัวกันกลางบ้าน ใช้ไฟตะเกียงจุดพอให้แสงสว่างแล้วใช้โทนหรือตะโพนเป็นเครื่องให้จังหวะในการร้อง โดยจะร้องโต้ตอบกันระหว่างชาย – หญิง เนื้อร้องจะเป็นการร้องเกี่ยวพาราสิกันเชิงผู้สาว เรื่องราววรรณคดี ภาษามารทุกซกกัน บรรยายกาจะเต็มไปด้วยความสุข สนุกสนาน คล้าย ๆ กับเพลงโคราช ในปัจจุบันของคนโคราช ปัจจุบันมีการประยุกต์เอาเพลงร่วมสมัยมาร้องกันทำให้เปลี่ยนไปและภาษาจะพูดกันในกลุ่มผู้สูงอายุเท่านั้นแต่ก็มีการสอนพูดกันในโรงเรียนและมีหนังสือเล่มใหญ่สอนโดยกลุ่มครูอาสาโครงการของสถาบันวิจัยภาษาเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล (ทองพิทักษ์ ยันจตุรัส. 2550 : สัมภาษณ์)

2. แนวทางฟื้นฟูประเพณีการแห่หอดอกผึ้งเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ

2.1 บ้านห้วยไคร้ หมู่ที่ 5 ตำบลตะแบะ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

นายอุ่น ปรีโชน ผู้ใหญ่บ้านห้วยไคร้เล่าว่าในอดีตชาวบ้านห้วยไคร้มีการแห่หอดอกผึ้ง แต่ในปัจจุบันไม่มีการแห่หอดอกผึ้งไม่มีการสืบทอด (อุ่น ปรีโชน. 2550 : สัมภาษณ์)

2.2 บ้านกลาง ตำบลบ่อปลาทอง อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

ในอดีตมีการแห่หอดอกผึ้งตามความเชื่อของคนญ้อญ้อเพราะญ้อญ้อที่อพยพไปอยู่บ้านกลางคือญ้อญ้อที่ไปจากอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ จึงได้ไปมาหาสู่กันและมีการนำเอาประเพณีแห่หอดอกผึ้งไปด้วยและแห่กันทุกปี แต่สำหรับในปัจจุบันไม่มีการแห่แล้วแต่ได้มีการเดินทางมาร่วมที่ชัยภูมิ (สุชน พินตะขบ. 2550 : สัมภาษณ์)

2.3 บ้านน้ำลาด ตำบลนายงก๊ก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

ในอดีตบ้านน้ำลาดมีการแห่หอดอกผึ้งทำกันอย่างคึกคัก เนื่องจากผึ้งหาง่ายทุกคนมาช่วยกันทำโครงกาบกล้วยทำดอกผึ้งทำเสร็จแล้วตอนเช้าก็แห่ในตอนเย็นไม่เก็บไว้หลายวัน เพราะผึ้งจะละลาย ปัจจุบันยังจัดทุกเดือน 5 ของทุกปี ในวันสงกรานต์ (หลอด ยี่จตุรัส. 2550 : สัมภาษณ์)

2.4 บ้านห้วยแย้ ตำบลห้วยแย้ อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

บ้านห้วยแย้ไม่มีการแห่หอดอกผึ้งทั้งในอดีตและในปัจจุบันแต่จะเข้าร่วมกันกับเครือข่ายหมู่บ้านผู้สกุรของจังหวัดชัยภูมิ (เพียน แจ้งห้วย : สัมภาษณ์)

2.5 บ้านวังกำแพง ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

ดาแหลม จันทรพิมพ์ เล่าว่าในอดีตบ้านวังกำแพงมีการแห่หอดอกผึ้งเพราะผึ้งหาง่ายแต่ปัจจุบันไม่ได้แห่ แต่เข้าร่วมที่บ้านวังอ้ายโพธิ์ซึ่งเดือน 5 ที่ผ่านมา (สงกรานต์ปี 2550) ตนเองก็ไปร่วมแห่ด้วย (แหลม จันทรพิมพ์. 2550 : สัมภาษณ์)

2.6 บ้านเสลียงทอง ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

ประเพณีการแห่หอดอกผึ้งในอดีตบ้านเสลียงทองมีการจัดทำแห่หอดอกผึ้งทุกปีจนปัจจุบันยังคงมีการสืบทอดประเพณีนี้อยู่เพราะว่าแรงงานรุ่นใหม่จะไม่รู้จักประเพณีนี้ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้รู้จักประเพณีและแสดงเอกลักษณ์ของพวกเขาไว้ (หล่อญญาธิกรัษย์. 2550 : สัมภาษณ์)

2.7 บ้านวังอ้ายโพธิ์ ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

คนบ้านวังอ้ายโพธิ์ส่วนมากเป็นคนผู้สกุร ประเพณีการแห่หอดอกผึ้งมีการแห่มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันยังคงแห่ทุกปีในเดือน 5 ของวันสงกรานต์และจะคงไว้ซึ่งประเพณีนี้ตลอดปีเพื่อให้ลูกหลานผู้สกุรได้รู้จักและให้มีความรู้กับคนผู้สกุรบ้านวังอ้ายโพธิ์จะเป็นหมู่บ้านต้นแบบของการแห่หอดอกผึ้งของหมู่บ้านเครือข่ายผู้สกุร 14 หมู่บ้านของชัยภูมิต่อไป (บอน ยันจัตุรัส. 2550 : สัมภาษณ์)

3. แนวทางการพัฒนาประเพณีการแต่งกาย อาหาร การเล่นปี่เรเรแบบผู้สกุรเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ

3.1 บ้านห้วยไคร้ หมู่ที่ 5 ตำบลตะแบะ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้และผู้ปฏิบัติได้ให้แนวทางในการพัฒนาและประเพณีการแต่งกายว่าควรมีการจัดหาผ้าและธรรรงค์ให้คนผู้สกุรสวมใส่ทุกวันไม่ใช่แต่วันเทศกาลหรืองานบุญเท่านั้น

ด้านอาหารควรมีการปรับปรุงรสชาติและสีสันทันสมัย เช่น ข้าวนางเส็ดควรรีใส่สีสันทันให้สวยงามเป็นสีธรรมชาติ อาหารก็ไม่ต้องใส่ผงชูรสควรใช้การปรุงจากน้ำตาลหรืออย่างอื่นแทน

การเล่นปี่เรเรควรมีรูปที่ชัดเจนและมีหน่วยงานคอยส่งเสริมจัดตั้งเป็นสมาคมเหมือนพวกกลีเกหรือหมอลำของคนไทยอื่น ๆ จะดี (ยุ่ง ปรีโทน. 2550 : สัมภาษณ์)

3.2 บ้านกลาง ตำบลบ่อปลาทอง อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดนครราชสีมา

แนวทางการพัฒนาประเพณีการแต่งกายด้วย การแต่งกายควรเป็นชุดพื้นเมืองของญ้อกรแท้แต่อาจประยุกต์ให้ดูทันสมัยใช้ผ้าดี ๆ ตัดควรจัดทำเป็นกลุ่มแม่บ้านให้สวมใส่ทุกวัน

อาหารควรจัดให้มีเทศกาลกินอาหารคนดง (ญ้อกร) ให้คนได้รู้จักอาหารคนป่าว่ามีอะไรบ้าง แสดงวิธีการปรุงการได้มาซึ่งอาหารแต่ละประเภททำเป็นเอกสารแจก

การเล่นปี่เรเรให้มีการเล่นทุกปีจะได้เป็นการรวมตัวกันของคนญ้อกรและคนอื่นจะได้มาคู่ด้วย (เวียง บุญกระโทก. 2550 : สัมภาษณ์)

3.3 บ้านน้ำลาด ตำบลนาขางหลัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

แนวทางการพัฒนาประเพณีการแต่งกายบ้านน้ำลาดควรเป็นดังนี้ การแต่งกายของนักเรียนทางโรงเรียนมีการสอนเย็บเสื้อผ้าอกมาให้นักเรียนสวมใส่กันทุกวันศุกร์ ส่วนชาวบ้านควรให้สวมเสื้อฟอกกันทุกวันไม่ใช่แต่วันบุญหรือเทศกาลเพื่อแสดงความเป็นตัวตนของคนญ้อกรจริง ๆ

อาหารด้านอาหารของคนญ้อกรมีรสจัดอยู่แล้วควรปรับปรุงเพื่อคนอื่นที่ไม่ใช่ญ้อกรกินได้ด้วยและควรนำเสนออาหารว่ามีอะไรบ้าง น่าจะมีการแสดงนิทรรศการอาหารคนดง (ญ้อกร) ตามงานคนจะได้รู้จัก

การเล่นปี่เรเร ควรให้การสนับสนุนและจัดยิ่งใหญ่ในทุกปีที่ทำและควรนำไปแสดงในงานประจำปีงานเจ้าพ่อพญาและได้มีคนรู้จักมากขึ้น โดยเฉพาะคนชัยภูมิในอำเภออื่น ๆ ที่ไม่รู้จักคนดง (หลอด ยี่จัตุรัส, กันยา สิริสลุง และชนิดา วรกาญจน์. 2550 : สัมภาษณ์)

3.4 บ้านห้วยแฮ่ ตำบลห้วยแฮ่ อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

บ้านห้วยแฮ่สภาพตามความเป็นญ้อกรแทบจะไม่มีอะไรที่จะแสดงความเป็นตัวตนญ้อกรได้เลย ควรมีการพัฒนาเกือบทุกด้านให้ทางราชการเข้ามาดูแลและช่วยปลูกจิตสำนึกให้คนญ้อกรรุ่นใหม่ได้เห็นคุณค่าของตนเอง (เหลื่อง แจ้งห้วย, เพียน แจ้งห้วย. 2550 : สัมภาษณ์)

3.5 บ้านวังกำแพง ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

บ้านวังกำแพงไม่ได้แสดงตัวตนที่จะรู้ว่าเป็นญ้อกรเลยต้องถาม เพราะการปรับตัวของญ้อกรที่บ้านวังกำแพงรับวัฒนธรรมจากคนลาว คนไทยที่เข้ามาอาศัยในหมู่บ้านหมดเลยแทบไม่เหลือความเป็นญ้อกรดีแต่เป็นคนไม่โกหก ไม่ลักขโมย ชื่อสัตย์เท่านั้น

การแต่งกายแต่งเหมือนคนทั่วไป แต่ก็อยากจะมีชุดญ้อกรไม่มีเงินจะซื้อผ้ามาตัดอาหาร ปัจจุบันจะกินเหมือนคนไทย คนลาวทั่วไปจะกินอาหารญ้อกรแต่ตอนเป็นบุญเดือน 5 เด็ก ๆ ชอบกินข้าวโป่ง ข้าวปรู

การเล่นปี่เรเร ควรมีการตั้งเป็นคณะเลยจะได้เป็นการรวมตัวกันของคนญ้อกร (แหลม จันทร์พิมพ์. 2550 : สัมภาษณ์)

3.6 บ้านเสด็จทอง ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

แนวทางการพัฒนาประเพณีการแต่งกายกลุ่มตัวอย่างเล่าว่า การแต่งกายอยากให้แต่งเป็นญัฮกุรแท้เลยหรืออาจประยุกต์บ้างก็ได้ หน่วยงานราชการควรให้งบประมาณสนับสนุน (หล่อ งญาตรีภักษ์ : สัมภาษณ์)

ด้านอาหาร ควรมีเทศกาลกินอาหารดง (ญัฮกุร) ในงานประเพณีของจังหวัด อาหารอาจจะเป็น

“...เที่ยวบ้านคนดง ชมป่าเขา กินมันเผา สัมผัสลมหนาว ที่เทพสถิตชัยภูมิ...”
(หล่อ งญาตรีภักษ์. 2550 : สัมภาษณ์)

“...การเล่นปี่เรเรควรเล่นทุกปีจัดให้ใหญ่ ๆ เลยจะดีคนจะได้มารวมตัวกันและร้องให้ทันสมัย...”
(ทน งญาตรีภักษ์. 2550 : สัมภาษณ์)

3.7 บ้านวังอ้ายโพธิ์ ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

การพัฒนาการแต่งกายของญัฮกุรบ้านวังอ้ายโพธิ์และที่บ้านวังอ้ายโพธิ์มีกลุ่มแม่บ้านตัดชุดญัฮกุรและควรรีให้ใส่ทุกวันไม่เฉพาะใส่ในเทศกาลบุญเดือน 5 เท่านั้น

อาหาร ควรณรงค์ให้เห็นคุณภาพอาหารคนดงว่าเป็นอาหารคุณภาพ รสชาติดีและเข้าร่วมงานเทศกาลอาหารของชัยภูมิ งานของดีเมืองชัยภูมิ การละเล่นปี่เรเรจัดให้ยิ่งใหญ่และมีการเล่นอย่างต่อเนื่องทุกปีนำแสดงในงานเจ้าพ่อพญาแลทุกปีด้วย บทเพลงควรแปลเป็นภาษาไทยด้วยคนกลุ่มอื่น ๆ จะได้ฟังออกด้วย (เมือง ยันจตุรัส หยวน ยันจตุรัส คุณ ยันจตุรัส. 2550 : สัมภาษณ์)

รูปแบบการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยว

ระยะเตรียมการ แนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีญัฮกุร

1. การอนุรักษ์และฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณี

กิจกรรมและวิธีการที่จะช่วยให้คนญัฮกุรเกิดความตระหนักและมองเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และการฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณีญัฮกุร

กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 42 คน ได้อธิบายว่า ความจริงนั้นคนญัฮกุรควรเห็นความสำคัญของความเป็นคนญัฮกุร โดยการแต่งกายมีเสื้อผ้าและต้องสอนลูกหลานให้เห็นความสำคัญสร้างภาคภูมิใจให้แก่ลูกหลานญัฮกุร

2. การพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีผู้สูงอายุ

ในการพัฒนาขนบธรรมเนียมของผู้สูงกรกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงกรอาวุโสให้มีความเห็นว่ามีว่าจะเป็นการแห่หอดอกฝิ่ง ซึ่งคนผู้สูงกรเห็นว่ามีสำคัญนั้นควรจะกระทำทุกปีอย่างต่อเนื่อง ทางภาครัฐควรให้ความสำคัญสนับสนุนเรื่องงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ มีการจัดกระทำอย่างเป็นกิจจะลักษณะและมีการประชาสัมพันธ์ให้คนทั่วไปได้รับรู้ ส่วนการเล่นเล่นกระเจี๊ยะหรือปี่เรเร่นั้น นางคำ วัดตะขบ ชาวผู้สูงกรบ้านวังอ้ายโพธิ์ได้ให้ความเห็นว่ามีควรมีการสืบทอดสอนให้ลูกหลานได้เห็นความสำคัญและมีการสอนให้กับบุตรหลานต่อไป นางบอน ยัดทีลักษณะ ชาวผู้สูงกร บ้านวังอ้ายโพธิ์เสนอว่าควรให้คนผู้สูงกรแท้ ๆ มาสอนเพราะที่เห็นนั้นโดยเฉพาะการรำถวายมือทำไม่ถูกวิธีเลยให้สอนใหม่ทำรำไม่ถูกต้อง ตนเองรู้สึกไม่ชอบ การพูดมีการพูดภาษาพื้นบ้านไปมากอยากให้การสอนทุกวันในโรงเรียน นายอ้อย วัดตะขบชาวบ้านวังอ้ายโพธิ์ เสนอแนะเรื่องการพูดอยากให้การช่วยสร้างจิตสำนึกในการพูดของลูกหลานผู้สูงกร ให้พูดทุกสถานที่ไม่ต้องอายใครไม่ว่าจะเป็นที่บ้าน โรงเรียนและที่อื่น ๆ ด้วย และในการพัฒนาการสร้างที่อยู่อาศัยที่เป็นบ้านคนผู้สูงกรควรประยุกต์ให้แสดงความเป็นผู้สูงกรให้มีอยู่เสนอว่าควรสร้างไม่ต้องสูงมากมีบันได 3 ชั้นและภายในตัวบ้านให้เหมือนบ้านผู้สูงกรแบบเดิมเพียงแต่ปรับเล็กน้อย สมัยนี้หาหญ้าไม่มีก็เป็นสังกะสีแต่ไม่ต้องสูงและให้เหมือน ๆ กัน

จากการเสนอแนวคิดของนายผดุงศักดิ์ แสงเพชร เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิให้ข้อคิดว่าการที่จัดแสดงการพัฒนาวิถีชีวิตผู้สูงกรนั้นในเรื่องการแห่หอดอกฝิ่งการเล่นปี่เรเร่นั้น 1 ปีทำครั้งเดียวใช้เวลา 3 วันในเรื่องการจัดการเรื่องงบประมาณถือว่าไม่คุ้มค่าทราบได้ที่คนผู้สูงกรยังไม่เกิดจิตสำนึกในความเป็นผู้สูงกร การพัฒนาซ่อมไม่เกิดขึ้นแบบยั่งยืนแน่นอน นายอนันต์ ลิ้มคุปตถาวร นายกองค้การบริหารจังหวัดชัยภูมิตอบคำถามผู้วิจัยว่าในการที่จะพัฒนาขนบธรรมเนียมผู้สูงกรควรทำอย่างไร ได้รับการตอบว่าควรกระทำอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมให้ได้เพราะตนเองคิดว่าวันหนึ่งผู้สูงกร ตัวน้อยคงมีจิตสำนึกรักบ้านเกิดได้และจากการที่ตนเองได้มีความผูกพันกับคนผู้สูงกรตั้งแต่ผู้สูงกร หลบหน้าผู้คนจนผู้สูงกรกล้าที่จะเผชิญกับคนภายนอกแล้วนั้นได้รับคำยืนยันว่าคนผู้สูงกรเป็นคนที่ซื่อสัตย์ไม่ชอบคนเอาเปรียบ อยู่แบบพอเพียง เคารพในสิทธิของผู้อื่น ทำมาหากินอย่างสุจริต มีความรอบคอบในการดำเนินชีวิต ควรน่าจะเป็นตัวอย่างกับคนควรเป็นหน้าที่ของชาวผู้สูงกรอื่น ๆ ได้ (บอน ยัดทีลักษณะ ผดุงศักดิ์ แสงเพชร และอนันต์ ลิ้มคุปตถาวร. 2550 : สัมภาษณ์)

การอนุรักษ์ฟื้นฟู การพัฒนาควรเป็นหน้าที่ใคร

การอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีผู้สูงกร ควรเป็นหน้าที่ใคร กลุ่มตัวอย่าง 42 คน (ร้อยละ 52.50) ต่างมีความเห็นว่ามีควรเป็นหน้าที่ของผู้สูงกรแต่ต้องมีงบประมาณสนับสนุนจากรัฐด้วย เช่น การแต่งกาย ตั้งกลุ่มแม่บ้านตัดเสื้อได้ทำในหลายหมู่บ้าน คือ

บ้านวังอ้ายโพธิ์ วังอ้ายคง และบ้านน้ำลาด การเล่นเดือนห้า่นั้นยังเป็นการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียน การจัดการการแห่หอดอกผึ้ง

ควรเป็นหน้าที่ของรัฐ จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 18 คน เห็นว่า ควรเป็นหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ทำหน้าที่ในการอนุรักษ์ การฟื้นฟูและการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณี และทำอย่างต่อเนื่องเพราะเหตุผลคือ อนุรักษ์เองไม่มีรายได้อะไร ไม่มีเงินที่จะมาดำเนินการจึงต้องให้ รัฐเข้ามาช่วยเหลือในเรื่องการบริหารจัดการ

หลักการในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู การพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีอนุรักษ์ เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ การอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนาขนบธรรมเนียม ประเพณีอนุรักษ์เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตามข้อคิดเห็นชาวบ้านที่เป็นกลุ่มตัวอย่างก็คือ ต้องการให้ชาวบ้านได้มีโอกาสเข้าร่วมในการบริหารจัดการไม่ว่าจะเป็นเรื่องงบประมาณ การจัดการ องค์กร

กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 21 คน มีความคิดเห็นว่า ทางราชการควรให้งบประมาณ มาเลยแล้วให้กลุ่มคนอนุรักษ์บริหารให้ทุกคนมีส่วนร่วมดูแล เสนอแนวคิดอย่างใกล้ชิดเพราะในอดีต ที่ผ่านมาอนุรักษ์ถูกเอาเปรียบ

จากคำให้สัมภาษณ์นายอุทัย วัดตะขบ กลุ่มตัวอย่างบ้านวังอ้ายโพธิ์บอกว่าที่ผ่าน มางบประมาณที่ได้รับถูกผู้มีอิทธิพลแอบอ้างว่าเป็นคนอนุรักษ์เข้ามาบริหารทำให้งบประมาณที่ได้มา ไม่ถึงกลุ่มคนอนุรักษ์จริงๆ (อุทัย วัดตะขบ. 2550 : สัมภาษณ์) และจากการให้สัมภาษณ์ของนายดิเรก ปีกเหนือ นายกองค์การบริหารตำบลนางขากได้ให้ข้อสังเกตว่าการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนา ขนบธรรมเนียมอนุรักษ์นั้นหน่วยงานภาครัฐยังไม่ได้กำหนดเข้าในแผนการพัฒนางค์กรอย่างชัดเจน เป็นการทำให้แบบเฉพาะกิจ เหมือนไฟไหม้ฟางทุกคนให้ความสนใจเป็นช่วงๆเป็นการไม่ถาวร (ดิเรก ปีกเหนือ. 2550 : สัมภาษณ์)

ขั้นตอนในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู การพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีเพื่อการท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ

การเตรียมการ

การเตรียมการในเรื่องการเตรียมพร้อมในด้านการประชุมหาข้อตกลงของ กรรมการหรือบุคลากรที่รับผิดชอบ กรณีตัวอย่าง กรณีงานสืบสานตำนานอนุรักษ์ ที่ป่าหินงาม ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ ในวันที่ 30 สิงหาคม 2550 จากการเข้าร่วม สังเกตการณ์ของผู้วิจัยพบว่ามีกรเตรียมการดังนี้

1. วันที่ 17 สิงหาคม 2550 ประชุมวางแผนการดำเนินงานที่ป่าหินงาม ในเวลา 14.00 น. ผู้เข้าร่วมเป็นตัวแทนอนุรักษ์ ใน 14 หมู่บ้านของจังหวัดชัยภูมิ ตัวแทนภาครัฐ

เจ้าหน้าที่อุทยานป่าหินงาม เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลนางยางกลัก บ้านไร่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านผู้ศุกรทุกหมู่บ้านที่มีคนผู้ศุกร

2. วันที่ 19 สิงหาคม 2550 ประชุมเตรียมความพร้อมที่หอประชุมองค์การบริหารจังหวัดชัยภูมิเพื่อแบ่งและมอบหมายการดำเนินงาน

ขั้นดำเนินงาน

เนื่องจากการอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการพัฒนาชนบทธรรมนิยมประเพณีผู้ศุกรกรณีนี้เป็นเรื่องที่เกิดจากการปลุกจิตสำนึกของคนในพื้นที่ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องและคนผู้ศุกรเพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ศุกรดำรงอยู่ต่อไปในยุคโลกาภิวัตน์นี้ ในการดำเนินงานในกิจกรรมต่าง ๆ จะต้องให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม เช่น โรงเรียน ชาวผู้ศุกร

กิจกรรมหลักในการดำเนินการมีดังนี้

1. การผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ ที่ผ่านมานั้นภาครัฐคือองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิโดยการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิได้ผลิตสื่อการประชาสัมพันธ์เป็นเอกสารแผ่นพับเกี่ยวกับผู้ศุกรมอญโบราณที่ชัยภูมิ มีการบันทึกเทปเพลงในการเล่นปีละเรเร เพื่อเป็นการเผยแพร่ทางสื่อโทรทัศน์และวิทยุ

2. ในงานเที่ยวชมดอกกระเจียวบานของชัยภูมิได้นำตัวแทนชาวบ้านที่เป็นผู้ศุกรมาแสดงที่ป่าหินงาม จำนวน 3 ครัวเรือน โดยให้ค่าตอบแทนเป็นเงินวันละ 135 บาทต่อคนเป็นเวลา 3 เดือนในช่วงเทศกาลดอกกระเจียวบาน

3. การฟื้นฟูและการพัฒนากลุ่มตัวอย่างได้เสนอว่าให้มีกิจกรรมการละเล่นในเดือนห้า และประเพณีแห่หอดอกฝิ่งให้ทำทุกปี รวมทั้งการละเล่นพื้นบ้าน เช่น การเล่นสะบ้า การชักเย่อ (ไม้ไผ่) การป็นเสาน้ำมัน การวิ่งขาโลกเล็ก ฯลฯ

ระยะดำเนินการ

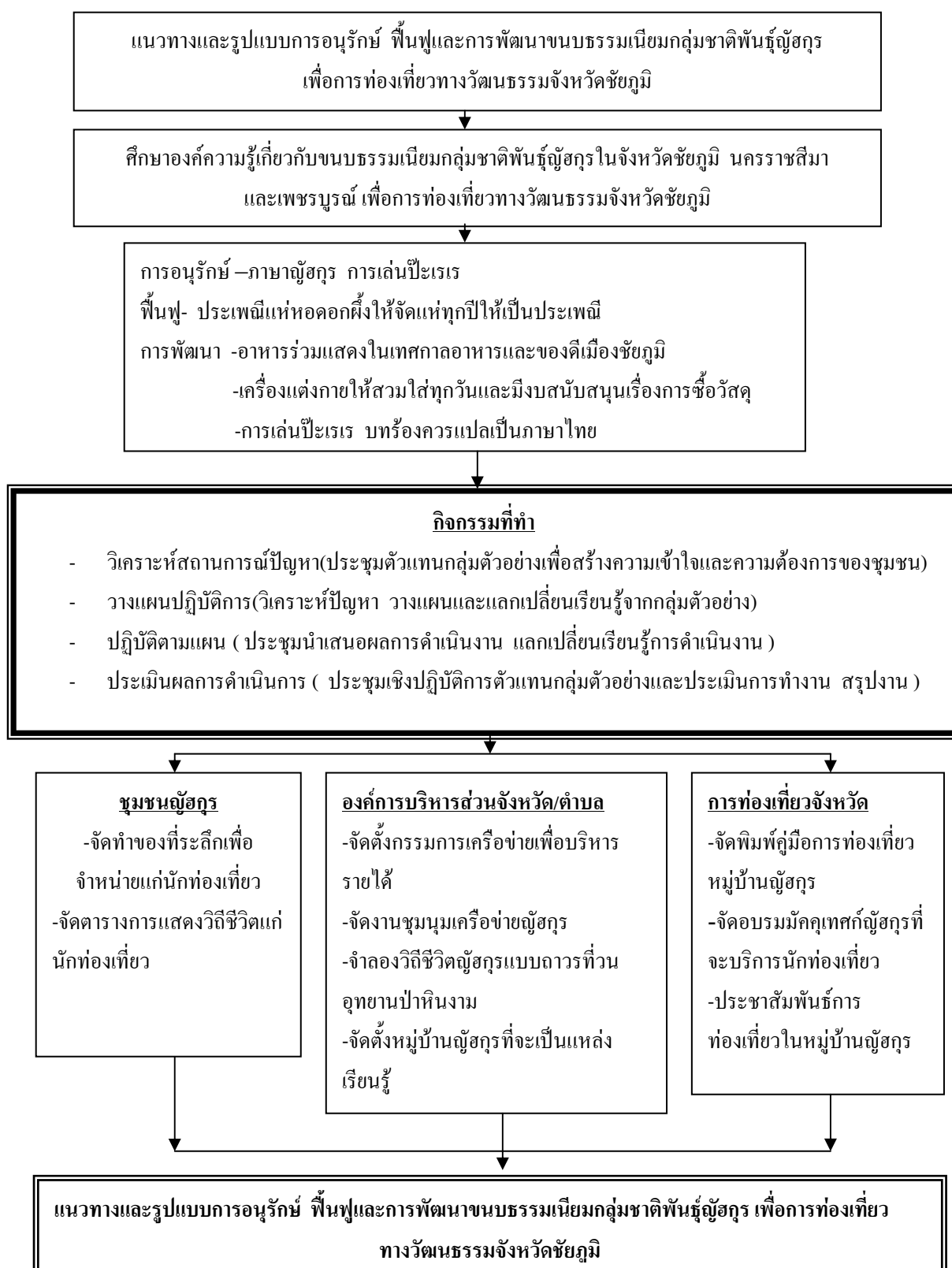
ผู้วิจัยเข้าร่วมการจัดงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิโดยทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ประสานงานให้กับจังหวัดในการติดต่อกับผู้แทนผู้ศุกรอีก 2 จังหวัด คือ นครราชสีมา และเพชรบูรณ์ และหลังจากการจัดงานผู้วิจัยได้ร่วมเป็นผู้ประเมินผลการจัดงานสืบสานตำนานผู้ศุกรครั้งนี้ และผู้วิจัยได้จัดประชุมกลุ่มย่อยเพื่อหารือถึงรูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและการพัฒนาชนบทธรรมนิยมผู้ศุกรที่หอประชุมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2550 ผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย 21 คน โดยมาจากตัวแทนภาครัฐ กลุ่มผู้แทนผู้ศุกร แล้วได้ร่างรูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและการพัฒนาชนบทธรรมนิยมผู้ศุกรเพื่อการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 1 ครั้ง เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 เพื่อหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะจากนักวิชาการ ตัวแทนกลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ กลุ่มทั่วไป จำนวนผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 35 คน จัดที่หอประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ

ระยะประเมินผล

การประเมินผลสรุปรวมของการประชุมกลุ่มย่อยและการประชุมเชิงปฏิบัติการ ได้ข้อสรุปเป็นดังนี้และผู้วิจัยได้ออกแบบร่างแนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและการพัฒนา ขนบธรรมเนียมกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุรเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ โดยการสังเคราะห์ วิเคราะห์ข้อมูล จากผลการวิจัยตามความมุ่งหมาย ข้อที่ 1 และข้อมูลขั้นเตรียมการและจากข้อสรุป การสนทนากลุ่มและการประชุมเชิงปฏิบัติการของกลุ่มตัวอย่างและข้อคิดเห็นจากนักวิชาการ ได้แนวทางและรูปแบบดังนี้

ภาพประกอบ 12 รูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนาชนบทกรรมนิยมประเพณีผู้สูง
เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ

แนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการพัฒนาในหมู่บ้านอนุรักษ์ เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ ข้อมูลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 ณ หอประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ ได้แนวทางและรูปแบบสรุปได้ดังนี้

1. จำลองวิถีชีวิตชาวภูษฏกร ไว้ที่อุทยานแห่งชาติป่าหินงามอย่างถาวร (สิ่งก่อสร้าง เครื่องมือการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ)
2. จัดตารางของชุมชนที่เป็นเครือข่ายเข้าไปแสดงวิถีชีวิตในช่วงเทศกาลการท่องเที่ยว หรือตามที่กลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจจะเข้าชม (นอกเทศกาล)
3. ให้ทุกชุมชนของเครือข่ายผลิตของที่ระลึก ส่งไปที่ศูนย์จำหน่ายอย่างต่อเนื่อง
4. จัดตั้งคณะกรรมการของชุมชนเครือข่ายเพื่อบริหารผลประโยชน์ (รายได้) ที่เกิดขึ้นเพื่อให้กระจายเข้าสู่ชุมชนอย่างเป็นธรรม
5. จัดงานชุมนุม ของกลุ่มเครือข่าย เพื่อนำเสนอให้กลุ่มทัวร์ที่สนใจเข้ามา มีส่วนร่วม เช่น แสดงกิจกรรมทางวัฒนธรรม การรับประทานอาหารเย็นแบบพื้นบ้านร่วมกัน หรือ การพักผ่อนในชุมชน เป็นต้น
6. ผลิตหนังสือคู่มือ ด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชาวภูษฏกรรวมถึงตัวอย่าง ภาษาพร้อมคำแปล ที่ใช้สนทนากันในชีวิตประจำวัน จำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว
7. พัฒนามัคคุเทศก์ชาวภูษฏกร นำนักท่องเที่ยวขึ้นชมธรรมชาติตามแบบวัฒนธรรมชาวภูษฏกร (กลุ่มนักท่องเที่ยว 10 คน ต่อมัคคุเทศก์ 1 คน)
8. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนชาวภูษฏกรควรใช้เวลา 2 วัน 1 คืน

จากแนวทางและรูปแบบในข้อที่ 1 จำลองวิถีชีวิตชาวภูษฏกร ไว้ที่อุทยานแห่งชาติป่าหินงามอย่างถาวร (สิ่งก่อสร้าง เครื่องมือการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ) หมายถึง การนำเอาบ้านของภูษฏกรจากเดิมที่เคยนำมา 3 หลังที่นำมาจำลองไว้ที่ป่าหินงามควรได้แสดงวิถีชีวิตในแต่ละวันของชาวภูษฏกรจริงแสดงให้นักท่องเที่ยวได้ดู และหากนักท่องเที่ยวกลุ่มใดมีความสนใจที่จะเข้าชมในหมู่บ้านอนุรักษ์ก็จัดเป็นกลุ่มเข้าชม โดยมี มัคคุเทศก์ชาวภูษฏกรนำเที่ยว

ข้อ 2 จัดตารางของชุมชนที่เป็นเครือข่ายเข้าไปแสดงวิถีชีวิตในช่วงเทศกาลการท่องเที่ยว หรือตามที่กลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจจะเข้าชม (นอกเทศกาล) ในการจัดตารางในการแสดงวิถีชีวิตของชาวภูษฏกรนั้นต้องเกิดจากข้อตกลงร่วมกันของทุกฝ่ายและต้องให้ความสำคัญต่อผู้แทนกลุ่มภูษฏกรต้องมาจากความร่วมมือกันของทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ข้อ 3 ให้ทุกชุมชนของเครือข่ายผลิตของที่ระลึก ส่งไปที่ศูนย์จำหน่ายอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในการผลิตของที่ระลึกเพื่อส่งจำหน่าย

ที่ศูนย์จำหน่ายต้องมีการวางรูปแบบที่ชัดเจนและตรงกับความต้องการของตลาดและมีความต่อเนื่อง โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

ข้อ 4 จัดตั้งคณะกรรมการของชุมชนเครือข่ายเพื่อบริหารผลประโยชน์ (รายได้) ที่เกิดขึ้นเพื่อให้กระจายเข้าสู่ชุมชนอย่างเป็นธรรม การพัฒนาคณะกรรมการของชุมชนเครือข่ายในการบริหารผลประโยชน์ที่เกิดจากการขายของที่ระลึกจรรยาจากทุกภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมจัดการคอร์ปชั่น

ข้อ 5 จัดงานชุมนุม ของกลุ่มเครือข่าย เพื่อนำเสนอให้กลุ่มทัวร์ที่สนใจเข้ามา มีส่วนร่วม เช่น แสดงกิจกรรมทางวัฒนธรรม การรับประทานอาหารเย็นแบบพื้นบ้านร่วมกัน หรือ การพักผ่อนในชุมชน เป็นการจัดการประชาสัมพันธ์และการตลาด ที่ทำหน้าที่เผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารด้านการท่องเที่ยว และติดต่อหาตลาดเพื่อคอยชักนำหรือชักชวนนักท่องเที่ยวเข้ามาชม ในพื้นที่ไปพร้อมกัน

ข้อ 6 ผลิตหนังสือคู่มือ ด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชาวญ้อกรวมถึงตัวอย่าง ภาษาพร้อมคำแปล ที่ใช้สนทนากันในชีวิตประจำวัน จำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจแก่ผู้สื่อความหมายที่จะทำหน้าที่สื่อความหมายโดยเฉพาะการสื่อสารทางภาษา ให้มีการจัดทำเป็นคู่มือการใช้ภาษาญ้อกรที่ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเขียนเป็นภาษาญ้อกรและแปลเป็น ภาษาไทย จัดทำเป็นรูปเล่มกะทัดรัดเหมาะที่จะพกพาและเป็นของที่ระลึกด้วย

ข้อ 7 พัฒนามัคคุเทศก์ชาวญ้อกร นำนักท่องเที่ยวขึ้นชมธรรมชาติตามแบบ วัฒนธรรมชาวญ้อกร (กลุ่มนักท่องเที่ยว 10 คน ต่อมัคคุเทศก์ 1 คน) การพัฒนาบุคลากรเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจแก่ผู้สื่อความหมายที่จะทำหน้าที่เป็นผู้นำเที่ยว ผู้นำชม หรือมัคคุเทศก์ ในแหล่งท่องเที่ยว ด้วยการให้การอบรม การศึกษาดูงานเพื่อช่วยสร้างความมั่นใจในการสื่อ ความหมายแก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ไม่มีความสับสนในเนื้อหาข้อมูล สร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง ตรงกับการสื่อความหมาย ในการอบรมนั้นนอกจากการให้ความรู้เกี่ยวกับกลวิธีการสื่อความหมาย ที่เหมาะกับแหล่งท่องเที่ยวเป็นหลักสำคัญและยังสามารถให้คำแนะนำในการปฏิบัติตนเป็นตัวอย่าง ที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยวในการเข้าชมหมู่บ้านชาวญ้อกรได้

ข้อ 8 การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนชาวญ้อกรควรใช้เวลา 2 วัน 1 คืน ในการ เข้าชมวัฒนธรรมของญ้อกรจากการประชุมเชิงปฏิบัติการได้ข้อสรุปว่าควรจัดเป็นเวลา 2 วัน 1 คืน ด้วยเหตุผลคือ ช่วงกลางวันให้เดินชมธรรมชาติรอบหมู่บ้านญ้อกรที่เป็นเครือข่าย ในตอนกลางคืน จัดให้มีการแสดง การละเล่นปีเรเร การเป่าเพลงใบไม้ ส่วนในตอนกลางวันจัดให้ชมการแสดง การแห่หอดอกผึ้งซึ่งเป็นวัฒนธรรมของญ้อกร ชมของที่ระลึก ของชาวญ้อกร

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาแนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการพัฒนาชนบทชนบทนิยม ประเพณี กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุรเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้สรุปดังนี้

1. สรุปผล
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

สรุปผล

วิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการพัฒนา ชนบทชนบทนิยมประเพณีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุรเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ” ฉบับนี้ มีความมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับชนบทชนบทนิยมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้สกุรที่สามารถนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิและเพื่อศึกษาแนวทางและ รูปแบบการอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการพัฒนาชนบทชนบทนิยมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุร เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิโดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ ทฤษฎีประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและทฤษฎีมูลค่าเพิ่ม มาใช้เป็นกรอบ แนวคิดในการวิจัย ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

ประเด็นการศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับชนบทชนบทนิยมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุร ที่สามารถนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดชัยภูมิ

การศึกษาพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุรที่มีอยู่ในประเทศไทยนั้นอาศัยอยู่ใน 3 จังหวัด คือ จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่บ้านห้วยไคร้ ตำบลตะเบา อำเภอมะนัง บ้านท่าด้วง จังหวัดนครราชสีมา ที่บ้านพระบึง บ้านกลางและบ้านวังตะเคียน ตำบลบ่อปลาทอง อำเภอปักธงชัย ส่วนจังหวัดชัยภูมิ พบมีอยู่ใน 3 อำเภอ คือ อำเภอเทพสถิต อำเภอหนองบัวระเหว อำเภอบ้านเขว้ารวมเป็น 14 หมู่บ้าน รวมทั้งหมดในประเทศไทย 23 หมู่บ้าน มีประชากรรวมประมาณ 6,000 คน ความแตกต่างของผู้สกุรกับชนเผ่าอื่น ๆ คือ เรื่องราวของภาษาและเรื่องราวของอดีตของผู้สกุร ภาษาผู้สกุรเป็นภาษาที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ในอดีตโดยนักภาษาศาสตร์ได้สืบค้นพบว่าภาษาผู้สกุร

เป็นภาษาเดียวกับภาษามอญโบราณที่ปรากฏอยู่ในจารึกสมัยทวารวดี เมื่อประมาณ 2,000 ปี มาแล้ว จึงเชื่อได้ว่าชาวญ้อสุกรน่าจะเป็นลูกหลานของคนสมัยทวารวดีที่ยังหลงเหลืออยู่ถึงปัจจุบัน เป็นกลุ่มสุดท้ายในเอเชียอาคเนย์ และเป็นกลุ่มสุดท้ายในโลก และอาจเป็นเพราะถิ่นที่อยู่ของญ้อสุกรอยู่ตรงใจกลางของประเทศไทย ไม่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศอื่นหรืออาจเป็นเพราะถิ่นที่อยู่ของชาวญ้อสุกรคือผืนป่าบนภูเขาสูง จึงไม่ได้ถูกกลืนทางวัฒนธรรมและล่มสลายไปพร้อมกับกลุ่มชนในอาณาจักรทวารวดีที่อาศัยอยู่ในที่ราบ จึงทำให้ชาวญ้อสุกร สามารถสืบทอดชาติพันธุ์มาได้นับพัน ๆ ปี

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อประเพณีการละเล่น การแต่งกาย ภาษาและขนบธรรมเนียมและประเพณีด้วยเหตุผลเดียวกันว่าเพื่อแสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ และยังให้ข้อมูลต่อไปว่าในการละเล่นที่เป็นของญ้อสุกรคือการเล่นกระแจะหรือปะเรเร นั้นควรสนับสนุนให้มีการเล่นทุกปีอย่างต่อเนื่อง การแต่งกายในชุดเสื้อผ้าญ้อสุกรนั้นควรให้แต่งตลอดเวลา ด้านภาษาควรให้มีการสอนและมีการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ภาษาได้มีการสอนในโรงเรียนที่มีชาวญ้อสุกร โดยสอนในช่วงโมงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและจัดเป็นหลักสูตรท้องถิ่น เสื้อผ้าอกสำหรับนักเรียนจะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าอกในวันศุกร์ของสัปดาห์

ประเด็นที่สองคือแนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อสุกรเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมของจังหวัดชัยภูมิ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่าชาวญ้อสุกรควรต้องสร้างจิตสำนึกในความเป็นชาติพันธุ์ของตน แนวทางและรูปแบบในการอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น เมื่อคนญ้อสุกรมีจิตสำนึกในความเป็นชาติพันธุ์แล้วในการอนุรักษ์ โดยเฉพาะเรื่องของภาษาได้มีการสอนในโรงเรียน จากครูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผ่านการอบรมจากสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ให้การสอนทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนสื่อการสอนคือ หนังสือเล่มใหญ่วิธีการสอนครูให้นักเรียนพูดตาม ออกเสียงตาม มีรูปภาพประกอบ นักเรียนสามารถพูดตามและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ การแต่งกาย การแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าอกนั้นทางโรงเรียนให้นักเรียนสวมเสื้อผ้าอกในวันศุกร์ โดยการตัดเย็บจากนักเรียนกันเองที่สอนโดยครูภูมิปัญญาพื้นบ้าน ผ้าที่นำมาตัดรับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลนาขางก๊กและองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านไร่ การละเล่นตามประเพณีของญ้อสุกร คือการเล่นกระแจะหรือปะเรเรนั้นกลุ่มตัวอย่าง มีความเห็นว่าควรให้มีการจัดอย่างต่อเนื่องทุกปีโดยการเวียนสถานที่จัดตามหมู่บ้านเครือข่ายญ้อสุกรทั้ง 14 หมู่บ้านของชัยภูมิ ในการละเล่นตามประเพณีของญ้อสุกรนั้นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญอีกคืออาหารการกิน ขนม ความเชื่อ พิธีกรรมก็ควรให้มีการฟื้นฟูและพัฒนาให้อยู่คู่คนญ้อสุกรต่อไปด้วย

และในการจัดการท่องเที่ยวในปัจจุบันของจังหวัดชัยภูมิมุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวให้มากที่สุด เพื่อให้ได้รายได้จากการท่องเที่ยวและท่ามกลางความเจริญเติบโตของ

การท่องเที่ยวแบบนี้กลับทำให้สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม ขาดกลไกการกระจาย รายได้ที่ยุติธรรม ภาพรวมวัฒนธรรมท้องถิ่นกลายเป็นสินค้า งานฝีมือท้องถิ่นเป็นเพียงของที่ระลึก ของนักท่องเที่ยวไม่ได้เห็นความสำคัญของวิถีชีวิตของคนพื้นเมือง

อภิปรายผล

การอภิปรายผลแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ องค์ความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุรที่สามารถนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิและแนวทาง และรูปแบบการอนุรักษ์ พื้นฟู และการพัฒนาขนบธรรมเนียม ประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุร เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุรที่สามารถนำมา พัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ

ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นว่า วิถีชีวิตและปัจจัยหลัก ของการดำรงชีวิตของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็มนมนุษย์ชนชาติใดก็ตาม การดำรงชีวิตและปัจจัยสี่ที่แยกจาก กันไม่ได้ เพราะปัจจัยสี่หมายถึง อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย คือสิ่งจำเป็น ขั้นพื้นฐานของมนุษย์เรา จะขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดไม่ได้ จะทำอะไรที่ไหนอย่างไร ส่วนเกี่ยวข้องกับ 4 อย่างเพราะสิ่งเหล่านี้เป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ความสำคัญของปัจจัยสี่จะมีอยู่ทุก ขั้นตอนในการดำเนินชีวิต ดังนั้นความต้องการพื้นฐานจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อชีวิตของคนผู้สกุร ที่มีวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมคนลาวและคนไทยในภาคอีสาน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นได้จากปัจจัยต่าง ๆ เป็นตัวกระตุ้น และเป็นแรงผลักดันที่ทำให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นที่อยู่ของมนุษย์และนำความเชื่อทางวัฒนธรรมติดตัว ไปเผยแพร่ในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ หรือการแลกเปลี่ยนค้าขายทำให้เกิดวัฒนธรรม เกิดการหลั่งไหล และผสมผสานเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน จนเป็นวัฒนธรรมที่ยอมรับและเข้มแข็งทางสังคม (นิยพรรณ วรณศิริ. 2540 : 93)

แต่คนผู้สกุรกลุ่มนี้ก็มีประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนและมีความสัมพันธ์กับ ปัจจัยสี่คือ ประเพณีสงกรานต์ การเล่นกระแจะหรือปะเรเร ประเพณีการเลี้ยงผีปู่ตาและการประกอบ พิธีกรรมตามความเชื่อ ในการประกอบพิธีกรรมแสดงให้เห็นว่า การนับถือผีบรรพบุรุษ มีความสัมพันธ์แนบแน่นกับศาสนา ทำหน้าที่สร้างศรัทธา มีความยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี ทำให้บุคคลมีระเบียบวินัย เป็นการเตรียมตนเพื่อชีวิตในสังคม ให้มีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียว และการมีความสุขหรือทุกข์ในการมีชีวิตร่วมกันในสังคม

การนับถือผีบรรพบุรุษในการประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีปูตานั้นนอกจากจะเป็นความสัมพันธ์กับทางศาสนาและในส่วนของพิธีกรรมนั้นตามทฤษฎีทางจิตวิทยาถือว่าพิธีกรรมทางศาสนาเป็นสิ่งที่ช่วยลดความวิตกกังวล ความกลัวไร้สาเหตุได้จากพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกิดจากการนับถือผีของผู้อยู่ มีลักษณะสอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่คือ

พิธีกรรมการเลี้ยงผีปูตากับการเลี้ยงผีร้ายและผีดีต่าง ๆ ที่กลุ่มผู้อยู่ประกอบพิธีขึ้นมาเพื่อขอความเชื่อมั่นให้ประสบความสำเร็จและขจัดความกลัว กล่าวคือ ผีที่คอยดูแลพวกตนสามารถช่วยตนได้ เห็นได้จากเมื่อเลี้ยงผีบรรพบุรุษชาวบ้านจะไปบนบานศาลกล่าว ขอในสิ่งที่ตนต้องการ ซึ่งส่วนมากแล้วจะขอให้ผลผลิตทางการเกษตรได้ผลดี และความต้องการอื่น ๆ จึงเป็นการบวงสรวงเช่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อขอความเชื่อมั่นให้ประสบความสำเร็จ เพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติที่อยู่นอกอำนาจการควบคุมและการคาดคะเนของมนุษย์ และวิธีการนี้เป็นวิธีการหาทางออกด้วยการลดความวิตกกังวลในความกลัวและความไม่แน่นอนของชีวิต

ในการประกรรรมพิธีกรรมความเชื่อของผู้อยู่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้อยู่ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ความสัมพันธ์ด้านคติความเชื่อ ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ถึงความเชื่อที่ทำให้เกิดพิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับบุคคลที่เกี่ยวข้องในการประกอบพิธีกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับวัตถุสิ่งของที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับระยะเวลาในการประกอบพิธีกรรม

ความเชื่อด้านอาชีพ เมื่อวิเคราะห์พบว่า พิธีกรรมการเลี้ยงผีปูตา ผีบ้าน ผีเรือน ผีนา ล้วนเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคมเกษตร มากที่สุด แต่อาชีพอื่น ๆ ก็มีหน้าที่ได้รับผลบุญด้วยเช่นกันกล่าวคือ ผู้ที่ไปรับราชการก่อนที่จะไปสอบก็จะต้องมาไหว้ผีบรรพบุรุษก่อน จึงถือได้ว่าผีบรรพบุรุษมีบทบาทต่อทุกอาชีพ

ความสัมพันธ์ด้านการเมืองการปกครอง การนับถือผีบรรพบุรุษของผู้อยู่ ผีบรรพบุรุษได้ทำหน้าที่เป็นผู้ปกครอง เพื่อสนองความต้องการของสังคมที่กำลังถูกเอารัดเอาเปรียบจากสังคมอื่นและการติดต่อสัมพันธ์กับสังคมอื่นทั้งยังแสดงส่วนสัมพันธ์กับโครงการทางสังคมในด้านการปกครอง

ความสัมพันธ์ด้านสภาพแวดล้อมในชุมชนในด้านต่าง ๆ คือ

พิธีกรรมการเลี้ยงผีปูตาของผู้อยู่ มีความสัมพันธ์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ แม่น้ำ อากาศและสภาพชุมชน ความเป็นอยู่ของผู้อยู่ในด้าน

1. ประเพณีการเลี้ยงผีปูตา ประเพณีการแห่หอคอกผึ้ง มีความสำคัญต่อการอนุรักษ์ความเชื่อ พิธีกรรมเพื่อให้คงอยู่ในสภาพวิถีชีวิตของผู้อยู่

2. ประเพณีพิธีกรรมการแห่หอคอกผึ้ง ทำให้สภาพชุมชนเกิดการรวมกลุ่มและร่วมมือของสังคมผู้อยู่ไปในทิศทางที่ส่งเสริม

3. ความเชื่อในพิธีกรรมทำให้บ้านเมืองเกิดความสงบเรียบร้อย มีความอุดมสมบูรณ์ จากพิธีกรรมจะส่งผลต่อเนื่องไปถึงความสัมพันธ์ด้านปัจจัยสี่ ซึ่งการประกอบพิธีกรรมเป็นการทำพิธีเพื่อขอให้ได้มาซึ่งผลผลิตทางการเกษตร ทั้งยังเป็นยารักษาโรคด้านจิตใจของบุคคลได้ด้วย

ในการดำรงไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของกลุ่มชน วัฒนธรรมหมายถึงทุกสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตร่วมกันในสังคม รวมทั้งความรู้ คุณธรรม กุศละเบียบทางสังคม พฤติกรรม และลักษณะนิสัยที่ประพาศสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง (ดำรง ฐานดี. 2520 : 30 ; อ้างอิงมาจาก วิรัตน์ สมใจ. 2540 : 166) คติความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการนับถือผีของญ้อสุกร เป็นวัฒนธรรมทางด้านวัตถุและวัฒนธรรมทางจิตใจที่ญ้อสุกรสร้างและคิดขึ้นเพื่อนำไปใช้ประโยชน์หรือช่วยแก้ปัญหาในการดำรงชีวิต ซึ่งอาจต้องปรับปรุงให้เหมาะกับสถานการณ์ หรือสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เช่น การเก็บบน (การเลี้ยงผีต่าง ๆ)

ประเพณีการเล่นของญ้อสุกร คือ การเล่นปะเรหรือการเล่นกระแจ๊ะ นั้นเล่นในเทศกาลสงกรานต์ และให้มีการเล่นผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันในหมู่บ้านเครือข่ายญ้อสุกรใน 14 หมู่บ้านของจังหวัดชัยภูมิโดยการทำอย่างต่อเนื่องทุกปีเพราะเป็นการรวมตัวของกลุ่มญ้อสุกร จากการประกอบพิธีกรรมเหล่านี้กลุ่มตัวอย่างบอกว่าอยากให้กลับมาเหมือนเดิมอย่างเป็นทางการและสืบทอดต่อไปเพื่อที่จะให้เป็นเอกลักษณ์ที่เด่นชัดของกลุ่มญ้อสุกร แต่เนื่องจากวิถีชีวิตของญ้อสุกรไม่ได้มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเพราะญ้อสุกรไม่มีภาษาเขียนซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ การทองเทียว โดยชุมชน : แนวคิดและประสบการณ์ (2541 : 56-59) การที่ชนเผ่าอาข่ามีแต่ภาษาพูด ไม่มีตัวเขียนทำให้ห้องข้อความรู้จะจัดกระจาย ไม่มีระบบเพื่อการเผยแพร่ เป็นการยากที่จะสืบเสาะค้นหาองค์ความรู้เป็นข้อมูลที่สมบูรณ์ เนื่องจากชาวอาข่าเชื่อว่า การพูดเกี่ยวกับความรู้หรือเรื่องราวพิธีกรรมถ้าไม่ถูกต้องตรงตามความเชื่อจะถือเป็นการละเมิด อาจส่งผลต่อตนเอง และในการสืบทอดความรู้ภูมิปัญญาในอดีตเกิดขึ้นได้ค่อนข้างจำกัด ด้วยความรู้ส่วนใหญ่ไม่ได้มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรจึงทำให้ห้องข้อความรู้นั้นกระจายไม่ครบสมบูรณ์ อีกทั้งการถ่ายทอดจะต้องผ่านกระบวนการคัดเลือกผู้รับการถ่ายทอด โดยยึดหลักว่าต้องเป็นคนคนดี และมีจิตใจที่พร้อมจะรับการถ่ายทอด บางครั้งลูกหลานก็ไม่เอาหรือไม่ดีพอที่จะรับความรู้นี้ไปจึงทำให้ผู้ได้รับการถ่ายทอดน้อยลง อีกทั้งความรู้ชุดเดิมนั้นไม่ได้ถูกปรับให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนไป (พิสมัย รัตนโรจน์กุล. 2545 : 116-117) ในเรื่องของภาษาญ้อสุกรให้มีการสอนในโรงเรียนในหมู่บ้านที่เป็นญ้อสุกร การแต่งกายทางโรงเรียนที่มีชาวญ้อสุกรให้นักเรียนสวมเสื้อผ้าของญ้อสุกรและชุดพื้นเมืองในทุกวันศุกร์และบรรจู่เป็นหลักสูตรท้องถิ่นภาษาญ้อสุกรสอนในชั้น โมงกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยครูภูมิปัญญาญ้อสุกร ที่ผ่านการอบรมจากสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล

กิจกรรมที่ควรฟื้นฟูที่จะมารองรับการท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมงานหัตถกรรม การประกอบอาชีพการเลี้ยงหมูหลุม ศิลปะการละเล่นพื้นบ้าน

กิจกรรมที่ควรอนุรักษ์คือ การสร้างแหล่งเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นการจำลองวิถีชีวิตการพูดภาษาผู้สูงอายุ วัฒนธรรมประเพณีที่ดั้งเดิมของผู้สูงอายุและสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมศักดิ์ สิริจินโท (ภักดีเสนาานฤนาท. 2541 : 74-77) ว่าในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนต้องการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่ และสามารถถ่ายทอดให้บุคคลภายนอกได้รับรู้ ดังนั้นในการที่จะอนุรักษ์สิ่งที่จะแสดงความเป็นตัวตนของผู้สูงอายุที่โดดเด่นคือเรื่องการแต่งกาย เสื้อผ้า วัฒนธรรมประเพณีที่เด่นของผู้สูงอายุ คือ การแห่หอดอกผึ้ง เป็นการแสดงการเคารพบูชาป่าของผู้สูงอายุ เพราะผู้สูงอายุมองเชื่อว่าเป็นป่าให้ทุกสิ่งทุกอย่างกับพวกเขา ป่าให้แสงสว่างคือขี้ผึ้งมาทำเทียน ป่าให้อาหาร ป่าเป็นของทุกคน พิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุเช่น พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด การตาย การขึ้นบ้านใหม่ การเสี่ยงทายกระดูกไก่ซึ่งใช้ทำนายเรื่องราวที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ศิลปะการละเล่น เช่น การเป่าเพลงใบไม้ การวิ่งขาโลกแตก การยู่สาว (การชักเย่อ) การเล่นเกมที่เล่นจากลูกสะบ้าของผู้สูงอายุแท้

ขนบธรรมเนียมประเพณีผู้สูงอายุ ควรให้การพัฒนาเรื่องสถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัย ให้เป็นแบบเดียวกัน คือ “บ้านกระต๊อบเมียว” การพัฒนาลานประเพณีผู้สูงอายุ

2. แนวทางและรูปแบบในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณี กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงอายุเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิก่อนทำการศึกษาดังนี้

1. การจัดการท่องเที่ยวก่อนทำการศึกษาคพบว่า การจัดการท่องเที่ยวหน่วยงานที่เข้ามามีบทบาทในด้านการท่องเที่ยวของจังหวัด โดยจัดการท่องเที่ยวแบบ 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน จัดการท่องเที่ยวที่บึงละหาน ตำบลละหาน อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ เป็นบึงธรรมชาติที่สวยงาม และร่องแก่งภูคิง ในพื้นที่อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ ฤดูฝน จัดการท่องเที่ยวที่อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม อุทยานแห่งชาติไทรทอง ทั้ง 2 แห่ง อยู่ในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ ฤดูหนาว จัดล่องแพ แล่น้ำพรมบริเวณเขื่อนชลประทานโนนเขวา-หาดน้ำพรม ตำบลโนนทอง อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิจากสภาพความอุดมสมบูรณ์ และมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายทำให้หน่วยงานต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดชัยภูมิ (ททท.) และองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ ได้ทำการสำรวจพื้นที่อำเภอเทพสถิต อำเภอหนองบัวระเหว และอำเภอบ้านเขว้พบว่า มีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงอายุ อาศัยอยู่มากที่สุดในประเทศไทย จึงได้นำเอาชาวผู้สูงอายุที่อยูบ้านวังอ้ายโพธิ์ จำนวน 3 ครอบครัว มาสาธิตวิถีชีวิตของชนเผ่าให้นักท่องเที่ยวได้เห็นว่าชนที่กำลังจะหมดไปมีวิถีชีวิตการเป็นอยู่อย่างไรทำให้ยอดนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวที่อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม

สูงขึ้นจากปีก่อนมากถึง 2,000 คน/วัน (ข้อมูลการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ มิถุนายน - สิงหาคม 2550) จากสภาพความอุดมสมบูรณ์ และมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายทำให้หน่วยงานต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดชัยภูมิ (ททท.) และองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ ได้ทำการสำรวจพื้นที่อำเภอเทพสถิต อำเภอหนองบัวระเหว และอำเภอบ้านเขว้า พบว่า มีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุรอาศัยอยู่มากที่สุดในประเทศไทย จึงได้นำเอาชาวผู้สกุรที่อยู่บ้านวังอ้ายโพธิ์ จำนวน 3 ครอบครัว มาสาธิตวิถีชีวิตของชนเผ่าให้นักท่องเที่ยวได้เห็นว่ากลุ่มชนที่กำลังจะหมดไปมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไรทำให้ยอดนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวที่อุทยานแห่งชาติป่าหินงามสูงขึ้นจากปีก่อนมากถึง 2,000 คน/วัน (ข้อมูลการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ มิถุนายน - สิงหาคม 2550)

2. โครงสร้างการจัดการท่องเที่ยว

องค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นหน่วยงานหลักที่เข้ามาดูแลรับผิดชอบ การท่องเที่ยวและมีหน่วยงานต่างๆที่ทำงานในพื้นที่เป็นที่ปรึกษา เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย อุทยานแห่งชาติป่าหินงาม อุทยานแห่งชาติไทรทอง ป่าไม้จังหวัดชัยภูมิ

ผลการจัดการท่องเที่ยว

1. ผลกระทบเชิงลบ

1.1 ชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ไม่ได้มีส่วนร่วมในการคิดวางแผนกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวเพราะการจัดการท่องเที่ยวอยู่ในความดูแลและรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

1.2 ชุมชนไม่มีรายได้จากการท่องเที่ยว โดยเฉพาะชุมชนเป้าหมายที่อยู่ทางขึ้นของอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม ปัญหาที่ผ่านมาก็คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวไม่ได้แวะดูกิจกรรมภายในชุมชนเพราะการจราจรติดขัดมาก

1.3 รูปแบบและการจัดการไม่ชัดเจน เช่น ไม่มีระบบการกำจัดขยะที่ชัดเจน ขาดอุปกรณ์สื่อสาร การท่องเที่ยวไปรวมอยู่ที่เดียว จุดประสานงานมีน้อย

จากการศึกษาพบว่า มีขีปนาวุธพลาสติกและกล่องโฟม ซุกซ่อนอยู่ทั่วไป เช่น ตามโขดหิน บริเวณที่พัก ขยะที่พบมากคือขวดเบียร์รองลงมาคือขวดพลาสติก เป็นต้น

1.4 ปัญหาที่เกิดจากนักท่องเที่ยว เช่น ไม่มีความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวไม่ผ่านมัลคทุเทศก์ นำรถขึ้นไปสถานที่ท่องเที่ยวโดยไม่แจ้งยอดผู้เข้าชม เก็บของป่าออกมาด้วย เป็นต้น

1.5 ปัญหาของมัลคทุเทศก์ คือ ไม่มีระบบการจัดการที่ชัดเจน เช่น การจัดมัลคทุเทศก์ควบคุมนักท่องเที่ยว ทำให้มัลคทุเทศก์บางส่วนไม่ได้นำเที่ยว มัลคทุเทศก์ไม่เข้าใจแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวขาดความรู้ ความชำนาญในการนำเที่ยว ฯลฯ เป็นต้น

1.6 การมุ่งขึ้นไปชมทุ่งดอกกระเจียว ทำให้บางส่วนนารถขึ้นไปเอง และรถนักท่องเที่ยวทำให้รถวิ่งสวนกันทำให้อันตราย เพราะมีนักท่องเที่ยวบางส่วนเดินเท้าขึ้นไปเอง ทำให้เกิดขวางการจราจร

2. ผลกระทบเชิงบวก

2.1 ชุมชนเกิดความตระหนัก ชุมชนได้ตระหนักและเห็นคุณค่าของธรรมชาติเมื่อมีบุคคลภายนอกมาเยี่ยมชม ทำให้เกิดความรู้สึกรักภาคภูมิใจต่อชุมชน และทรัพยากรสิ่งแวดล้อมตนเองจะส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนต่อไป

2.2 เกิดการถ่ายทอดความรู้ภายในชุมชน ผู้นำทางส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชน ทำให้เกิดการเรียนรู้กันภายในชุมชน เช่น การเรียนรู้เรื่องราวตำนานของท้องถิ่น หรือความรู้ด้านสมุนไพร ความเป็นอยู่ กิจกรรมการแสดงช่วงกลางคืน กิจกรรมเดินป่า ฯลฯ

2.3 สร้างรายได้ให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นการกระจายรายได้ให้สมาชิกภายในชุมชนเป็นการเสริมอาชีพ และรายได้ให้กับคนในชุมชนที่มีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กลุ่มแม่บ้าน จำหน่ายผลิตภัณฑ์ดอกไม้

3. การปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว

กลุ่มตัวอย่างได้นำเสนอแนวคิดในการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิ ดังนี้

3.1 ชาวบ้าน ต้องการบริหารจัดการท่องเที่ยวเอง โดยนักท่องเที่ยวติดต่อผ่านชุมชนโดยตรง และให้คณะกรรมการหมู่บ้าน และกลุ่มองค์กรชาวบ้าน (กลุ่มแม่บ้าน/เยาวชน) ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและคณะกรรมการของแต่ละหมู่บ้านด้านการท่องเที่ยวควรมีตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ ภายในชุมชนเข้าร่วมด้วย

3.2 จัดสถานที่ขายสินค้าของที่ระลึก / อาหารพื้นเมือง / ศูนย์สาธิตโดยที่ประชุมกลุ่มให้ความเห็นว่าจุดที่ควรเป็นจุดแสดงสินค้าคือบริเวณระหว่างบ้านนาช่างลัดกับบ้านโนนเจริญ ตำบลนาช่างลัดมีความเหมาะสมที่จะเป็นจุดแสดงสินค้าของที่ระลึก

3.3 เป็นการท่องเที่ยวที่นำเสนอศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มผู้สูงวัย เช่น การเล่นกระแจะ การเป่าเพลงใบไม้ การสาธิตการล่าสัตว์ หางของป่าในอดีต ฯลฯ

จัดกฎระเบียบเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชน ให้มัคคุเทศก์เป็นผู้ประสานงานภายในหมู่บ้าน

3.4 ให้อายุผู้โดยสารกับมัคคุเทศก์ประจำหมู่บ้าน บ้านละ 1 เครื่อง

3.5 ให้อำหนดอัตราส่วน ระหว่างมัคคุเทศก์และนักท่องเที่ยวให้ชัดเจน เช่น นักท่องเที่ยว 10 คน ต่อมัคคุเทศก์ 1 คน/ลูกหาบ 2 คน

3.6 อยากรูปแบบการท่องเที่ยว มีหลากหลาย เช่น มีนักท่องเที่ยวที่ขึ้นไปเที่ยวป่าหินงาม และท่องเที่ยวในหมู่บ้านผู้สูงวัย

3.7 ให้ องค์การบริหารส่วนตำบลทำหน้าที่ในการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ หรือองค์กรที่จะพานักท่องเที่ยวมาเที่ยวและชุมชนที่จะรับนักท่องเที่ยวให้รับรู้

3.8 ควรมีการแบ่งงานขององค์การบริหารส่วนตำบลกับมัคคุเทศก์แต่ละหมู่บ้านให้ชัดเจน

จากข้อเสนอดังกล่าวได้มีการกำหนดแนวทางให้เป็นรูปธรรมมี 2 แนวทางดังนี้

1. ปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการท่องเที่ยว
2. สร้างทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยว
1. ปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการท่องเที่ยว

จากการสนทนากลุ่มและการประชุมเชิงปฏิบัติ จากตัวแทนกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่คณะที่ปรึกษาชุมชนชาวบ้านฯ มีภารกิจดังนี้

1.1 ให้คำปรึกษาและสนับสนุนการจัดการ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนให้มีความพร้อม

1.2 คลี่คลายความขัดแย้งที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนกับส่วนราชการ

1.3 ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกลุ่มผู้สูง

2. สร้างรูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือกให้ของชุมชน

เป็นรูปแบบที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวที่ผ่านมา โดยให้ชุมชนได้บริหารจัดการเอง และเป็นชุมชนที่มีความพร้อม และมีศักยภาพที่จะดำเนินการจัดการท่องเที่ยวได้เอง มีแกนนำที่มีความสนใจที่จะดำเนินกิจกรรมอย่างชัดเจน และมีศักยภาพที่สามารถจะดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยตนเองได้ และมีกลุ่มองค์กรที่เข้มแข็ง คือ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอนุรักษ์ป่า โดยกำหนดกิจกรรมท่องเที่ยว คือ

1. การเดินป่าศึกษาป่าของผู้สูง
2. ศึกษาวิถีชีวิตของผู้สูงในหมู่บ้านของผู้สูง

จากการศึกษาเพื่อหาแนวทางและรูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การท่องเที่ยวที่ผ่านมา เป็นการท่องเที่ยวตามฤดูกาล โดยจังหวัดชัยภูมิ จัดการท่องเที่ยวเป็น 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฝน และหนาว และแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบการจัดโดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยมีองค์ประกอบการจัดการท่องเที่ยวประกอบด้วย

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ ซึ่งจะต้องเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เช่น ด้านวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และประวัติศาสตร์ ของแต่ละพื้นที่

2. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการเป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ สร้างจิตสำนึก ความประทับใจ

3. องค์ประกอบด้านองค์กร เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึง การมีส่วนร่วมของชุมชน และประชาชนในท้องถิ่น

4. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการ ที่ยั่งยืน และรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

และจะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิที่ผ่านมาไม่ได้เป็น การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพราะ

1. เป็นการท่องเที่ยวที่เกิดจากความคิดของหน่วยงานส่วนราชการ องค์กรพัฒนา เอกชน เพียงเพื่อผลักดันให้สร้างอาชีพให้กับชาวบ้าน ไม่ใช่ความต้องการของท้องถิ่น โดยตรง

2. รูปแบบเดิมชาวบ้านมีส่วนร่วมเพื่อเป็นมัคคุเทศก์เท่านั้น ภายใต้ การกำหนดรูปแบบขององค์การบริหารส่วนจังหวัด

3. การท่องเที่ยวของจังหวัดชัยภูมิ มีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อให้เกิด รายได้แก่ชุมชนจึงเกิดความขัดแย้งมากมาย และทำให้การท่องเที่ยวไม่ยั่งยืน

และจากการศึกษาได้ข้อตกลงร่วมกันเสนอทางเลือกใหม่คือ มีการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน จะประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1. จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ ควรจะให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนิน กิจกรรมการท่องเที่ยว เพราะจะทำให้ชุมชนเข้มแข็งและสามารถจัดการกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้น

2. ชุมชนต้องการมีที่เลี้ยง ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาไม่ครอบงำ ไม่เร่งรัด ชุมชนให้เข้าสู่การท่องเที่ยว การท่องเที่ยวต้องมาจากรากฐานของชุมชน ไม่ถอดแบบจากชุมชนอื่น การติดตามผลประเมินผล ให้เป็นไปตามแนวทางการจัดการที่ยั่งยืน โดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการกำหนดทิศทางการพัฒนา จากการศึกษาพบว่า ชุมชนที่จะจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทุกพื้นที่ในตำบลบ้านไร่ ตำบลนาขางลึก หรือตำบลชีบน ควรมีส่วนร่วมประกอบดังนี้

2.1 ด้านสภาพพื้นที่ ให้หาจุดเด่นของพื้นที่ของชุมชน โดยคณะกรรมการ

2.2 ด้านองค์กรชุมชน ควรมีการรวมตัวกันในการจัดกิจกรรม ต่าง ๆ เช่น การละเล่นที่เป็นเอกลักษณ์ กลุ่มแม่บ้าน

3. ด้านผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น ลักษณะเด่นของผลิตภัณฑ์ที่เป็น เอกลักษณ์ของชุมชน และพัฒนาฝีมือ ให้เหมาะที่จะเป็นของฝากสำหรับจำหน่ายนักท่องเที่ยว

จากการศึกษา สรุปแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ในหมู่บ้านชุมชนจากการประชุมเชิงปฏิบัติในพื้นที่เป็นดังนี้

1. จำลองวิถีชีวิตชาวญ้อกร ไว้ที่อุทยานแห่งชาติป่าหินงามอย่างถาวร (สิ่งก่อสร้าง เครื่องมือการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ)
 2. จัดตารางของชุมชนที่เป็นเครือข่ายเข้าไปแสดงวิถีชีวิตในช่วงเทศกาลการท่องเที่ยว หรือตามที่กลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจจะเข้าชม (นอกเทศกาล)
 3. ให้ทุกชุมชนของเครือข่ายผลิตของที่ระลึก ส่งไปที่ศูนย์จำหน่ายอย่างต่อเนื่อง
 4. จัดตั้งคณะกรรมการของชุมชนเครือข่ายเพื่อบริหารผลประโยชน์ (รายได้) ที่เกิดขึ้นเพื่อให้กระจายเข้าสู่ชุมชนอย่างเป็นธรรม
 5. จัดงานชุมนุม ของกลุ่มเครือข่าย เพื่อนำเสนอให้กลุ่มทัวร์ที่สนใจเข้ามามีส่วนร่วม เช่นแสดงกิจกรรมทางวัฒนธรรม การรับประทานอาหารเย็นแบบพื้นบ้านร่วมกัน หรือการพักค้างแรมในชุมชนเป็นต้น
 6. ผลิตหนังสือคู่มือ ด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชาวญ้อกรวมถึงตัวอย่าง ภาษาพร้อมคำแปล ที่ใช้สนทนากันในชีวิตประจำวัน จำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว
 7. พัฒนามัคคุเทศก์ชาวญ้อกร นำนักท่องเที่ยวขึ้นชมธรรมชาติตามแบบวัฒนธรรมชาวญ้อกร (กลุ่มนักท่องเที่ยว 10 คน ต่อมัคคุเทศก์ 1 คนคน)
 8. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนชาวญ้อกรควรใช้เวลา 2 วัน 1 คืน และจากการได้บทสรุปของการประชุมเชิงปฏิบัติการและการทำ After Action Review ของผู้วิจัยเพื่อหาแนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนา ขนบธรรมเนียม ประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อกรเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ สอดคล้องกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีวัตถุประสงค์ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่แสวงหาประสบการณ์ใหม่ๆ อันประกอบไปด้วยการเรียนรู้ การสัมผัส การชื่นชม เอกลักษณะความงดงามทางวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชน ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชนต่างสังคม ไม่ว่าจะเป็นด้านของศิลปะ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ เรื่องราวและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รูปแบบวิถีชีวิตการแต่งกาย การบริโภค ความเชื่อ ศาสนา จารีตประเพณี ล้วนแต่เป็นสิ่งดึงดูดใจที่สำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมากขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่ต้องรับผิดชอบต่อไปจยพื้นฐานทางวัฒนธรรมอยู่ 4 ประการ คือ
 1. เพื่อมุ่งที่จะเน้นวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น
 2. เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องดูแลรักษาให้คงไว้ถึงคุณภาพ
- สิ่งแวดล้อมและคุณค่าของวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนองค์กรต่าง ๆ ส่วนหน่วยงานภาครัฐในระดับตำบล คือองค์การบริหารส่วนตำบลที่เกี่ยวข้อง ระดับจังหวัดจะต้องทำงานร่วมกันต่อไปเรื่อย ๆ จนกว่า

ชาวอีสาน และองค์กรชาวบ้านจะเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ องค์กรภาครัฐจึงค่อย ๆ ลดบทบาทลงทั้งนี้องค์กรภาครัฐควรกำกับดูแลในเรื่องสำคัญๆ เช่น ระดับนโยบายและการสนับสนุนในด้านงบประมาณ บุคลากร ข้อมูลสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 46 ซึ่งกล่าวว่าบุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น หรือของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 289 องค์กรปกครองท้องถิ่น ย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษา ศิลปะ จารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540)

3. เพื่อให้หนักท้องเที่ยวได้รับความพึงพอใจสูงสุด แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องเคารพในวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย

4. เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์ตอบแทนเพียงพอ พร้อมทั้งปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่นให้ดีขึ้น

ในการจัดการองค์ประกอบด้านพื้นที่ ซึ่งจะต้องเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เช่น ด้านวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และประวัติศาสตร์ ของแต่ละพื้นที่สอดคล้องกับแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรมที่ว่า มนุษย์ต้องอาศัยสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลการดำรงชีวิต เมื่อสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไปย่อมมีผลต่อการดำรงชีวิต หากสิ่งแวดล้อมทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นไม่ได้รับการฟื้นฟู รักษา พัฒนาเป็นมรดกของชาติ อาทิ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี แหล่งโบราณสถาน หากขาดการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องด้วยสาเหตุนานาประการย่อมส่งผลเสียต่อมรดกของชาติ

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการลงพื้นที่จะเห็นว่าการอนุรักษ์ รักษา ดูแลหรือการฟื้นฟู ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรม ประเพณี หรือที่เรียกว่ามรดกทางวัฒนธรรมนั้นไม่ใช่เป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว ชุมชน หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีหน้าที่บริหารจัดการบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้า ที่ต้องรับหน้าที่ในส่วนนี้เข้ามาเป็นนโยบายในการบริหารท้องถิ่นด้วย ต้องกำหนดเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ในการพัฒนาท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยวด้วยเหตุผลว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน เช่นองค์กรบริหารส่วนตำบล ได้ให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีให้ถือเป็นสมบัติส่วนรวมของท้องถิ่นที่ต้องมีการบำรุงรักษา เพื่อให้คงอยู่สืบไปและเป็นการมูลค่าทางวัฒนธรรมให้แก่ชุมชน และการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเช่นเดียวกับการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ในประเด็นของการคาบเกี่ยวระหว่างการเป็นการเที่ยวแบบมวลชนและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตามวิถีชีวิตสำคัญของ

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอยู่ตรงที่การใช้วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวและเพื่อสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว โดยมีให้กระทบกับวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นมากที่สุด นอกจากนี้การที่ความหมายของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมสามารถถูกอธิบายถึงความคล้ายคลึงกับการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ สามารถเข้าใจได้ถึงการถูกอธิบายการท่องเที่ยวในมิติของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ และมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ อันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมเช่นเดียวกัน โดยนัยนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมก็คือการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ในมิติความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

และในการสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ญฮูรนั้น ไม่ใช่เรื่องที่ย่ายเลยด้วยเหตุผลที่ว่าญฮูรไม่มีภาษาเขียนมีแต่ภาษาพูดไม่ได้มีการจดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน เป็นเพียงการบอกเล่าต่อกันมาของบรรพชนกลุ่มชน ข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลที่ค่อนข้างจำกัดมีแต่เพียงความสงสัยเกี่ยวกับความเป็นมาในอดีตของกลุ่มชนกับอารยธรรมที่ซ้อนทับกันหลายสมัยกันอยู่ว่าพวกเขาเป็นใครมาจากที่ใดกันแน่ กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุมากกว่า 90 ปีก็ยืนยันข้อมูลว่าเคยอยู่ที่แห่งนี้มานานตั้งแต่เกิดไม่ได้มาจากที่ใด เมื่อก่อนมีเสื้อผ้าสวมใส่หรือไม่อย่างไรก็ไม่มีใครตอบได้ รู้แต่เพียงว่าเอาของป่าไปแลกผ้าที่ตลาดมาเย็บสวมใส่กันเอง ทอผ้าไม่เป็นเพราะเป็นคนป่าคนดงทำไม่ลูกหลานของญฮูรถึงไม่ให้ความสำคัญต่อการสืบค้นหรือคิดที่จะรื้อฟื้นวัฒนธรรมที่เป็นของดั้งเดิมของบรรพบุรุษตนเอง

ไม่ใช่เรื่องที่ย่ายในการที่จะหาคำตอบในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีของญฮูรหากทุกฝ่ายไม่เห็นความสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เหลือน้อยนี้ว่าเขาจะดำรงชีวิตอยู่อย่างไรโดยที่จะไม่ถูกกลืนโดยวัฒนธรรมใหม่ของโลกปัจจุบันหากญฮูรรุ่นต่อไปไม่ได้ให้ความสำคัญต่อเผ่าพันธุ์และเห็นความสำคัญของตนเอง ไม่เกิดความตระหนักในความเป็นตัวตนของตนเองและยากที่จะยืนหยัดต่อกระแสโลกาภิวัตน์ที่รุนแรงแน่นอน

ในเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์แล้วเป็นเรื่องของวัฒนธรรมและเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมย่อยหรือวัฒนธรรมรอง ดังที่กล่าวมาแล้ว กลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึงกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมย่อยร่วมกัน คือ มีค่านิยม ความคิด อุดมการณ์ ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา ระบบสัญลักษณ์และวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ร่วมกัน กลุ่มชาติพันธุ์จะมีวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมใหญ่ และมักเชื่อมโยงกับการอพยพมาจากประเทศอื่น ๆ เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อพยพมาอยู่อาศัยในสังคมใหม่มักมีความสำนึกในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมสูงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าอพยพเข้ามาในสังคมใหม่เป็นจำนวนมากและกลุ่มคนเหล่านี้มักจะถูกเลือกปฏิบัติ และได้รับการปฏิบัติอย่างอคติ แต่เมื่อเวลาผ่านไปนานเข้ากลุ่มลูกหลานของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มแรก ๆ อาจยอมรับวัฒนธรรมใหม่และพยายามหาทางเคลื่อนที่ทางชนชั้นให้สูงขึ้นและในที่สุดอาจจะทิ้งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนอย่างสิ้นเชิงก็เป็นไปได้เพราะ “ญฮูร” ถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อม มีขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม อันเป็นวัฒนธรรมที่ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งในรูปแบบความเชื่อ คำสอน ข้อห้าม ข้อปฏิบัติทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม อันเป็นกุศโลบายที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ที่สืบทอดกันมานานกว่าสองพันปี ท่ามกลางสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เน้นการพัฒนาอย่างไม่ขาดระยะของประเทศไทยโดยรวม แม้แต่ชุมชนญัฮกุรก็กลายเป็นเป้าหมายของการพัฒนาด้วยเช่นกัน กระแสเชิงบวกของการพัฒนาที่ชุมชนตั้งรับไม่ทันนำมาซึ่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของญัฮกุรในช่วง 10 กว่าปีที่ผ่านมา เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในสังคมญัฮกุรในด้านความเชื่อ วิถีปฏิบัติ การใช้ภาษา การแต่งกาย เกิดวัฒนธรรมบริโภคสินค้าไฮเทคเข้าสู่ชุมชน ก่อให้เกิดผลกระทบและสร้างปัญหาสังคมมากมาย เช่น ทรัพยากรถูกทำลาย การสูญเสียภูมิปัญญา เด็กเยาวชนขาดความรู้ ความเข้าใจในวิถีชีวิตและพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในการค้นหาอัตลักษณ์ของญัฮกุรที่มีอยู่แล้วให้กลับมาเด่นชัดมากยิ่งขึ้น และหาวิธีสืบสานให้ยั่งยืนต่อไป โดยผ่านกลยุทธ์ทางการท่องเที่ยวอันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาความล่มสลายของวัฒนธรรมญัฮกุร

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ แบ่งข้อเสนอแนะออกเป็น 3 ประเด็นดังนี้

1. ข้อเสนอแนะด้านการพัฒนา

1.1 การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่จะเกิดความยั่งยืน ควรมีลักษณะการจัดการดังนี้

1.1.1 การท่องเที่ยวจะต้องอยู่บนพื้นฐานวิถีชีวิตของแต่ละชุมชน เพื่อที่จะช่วยสร้างหรือเพิ่มแรงจูงใจให้กับชาวบ้านและชุมชนท้องถิ่นให้รักษาสภาพแวดล้อม และวิถีชีวิตชุมชนอย่างเข้มแข็ง

1.1.2 ชุมชนจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในคำว่าการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพราะมิฉะนั้นแล้วการดำเนินงานอาจจะไม่บรรลุวัตถุประสงค์ เพราะถ้ามีรายได้ มีผลประโยชน์ ความเห็นแก่ตัวก็ตามมาด้วย ดังนั้นในการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีความรู้ ความเข้าใจ มีความตระหนัก และรับผิดชอบต่อสังคม จึงจะเป็นฐานของการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่จะสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

1.1.3 ชุมชนควรพิจารณาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในฐานะเป็นอาชีพเสริม จากงานในภาคเกษตรกรรม และการจ้างงาน เพิ่มเติมจากงานที่ทำอยู่แล้วเป็นประจำ ไม่ควรมองการท่องเที่ยวในฐานะเป็นแหล่งรายได้หลักของครอบครัว แต่ควรมองเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันระหว่างผู้มาเกี่ยวกับเจ้าของพื้นที่ เช่น การได้แลกเปลี่ยนประเพณี-วัฒนธรรมในแง่มุมต่าง ๆ

1.1.4. ชุมชนควรมีกระบวนการในการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมในชุมชน เช่น กระจายที่พัสดุเปลี่ยนแปลงหมุนเวียน ผลักเปลี่ยนการเป็นแรงงาน หรือขายผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

1.1.5. ชุมชนจะต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ตลอดจนอธิบายวัฒนธรรมประเพณี และความหมายสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ เพราะสาระสำคัญของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมคือ กระบวนการสร้างกระบวนการเรียนรู้ วัฒนธรรมของชุมชน

1.2 หน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.2.1. ผลักดันการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนให้เข้าสู่แผนการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นทางการ

1.2.2. ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องให้สนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนต่อไปโดยมีทิศทางที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1.2.3. พัฒนาทางเลือกในรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมที่หลากหลาย

1.2.4. พัฒนาองค์ความรู้ขององค์กรชาวบ้านในการจัดการท่องเที่ยวให้มีความเข้มแข็ง และยั่งยืนต่อไป

1.3 นโยบายในการจัดการท่องเที่ยว

1.3.1. นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยว จะต้องให้ความสำคัญกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและการละเมิดสิทธิของคนท้องถิ่น

1.3.2. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ต้องทำหน้าที่ในการควบคุมดูแลผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวมากกว่าการโฆษณาขายแหล่งท่องเที่ยว

1.3.3. การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ควรสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนที่จะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวหรือ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวสามารถพึ่งตนเองได้ โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นเพียงกิจกรรมเสริมเท่านั้น

1.3.4. การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะเป็นจริงได้ต้องมีกฎหมายรองรับสิทธิของชุมชน ในการจัดการทรัพยากรตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1. การศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการในการหารูปแบบ แนวทางการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ควรเป็นการศึกษาที่เป็นโครงการระยะยาว เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการที่เหมาะสม

2.2. ควรมีการสนับสนุนให้เกิดการศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นบทเรียนในการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวในอนาคตต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กัณทิมา เรไร. พิธีกรรมเกี่ยวกับความตายของชาวบนบ้านน้ำลาด ตำบลนาขางกลัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ. ปริชญานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2543.
- กรรณิกา ชมดี. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณีสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและกลุ่มเกษตรกรทำไร่ โครงการสารคดีตำบลท่าช้าง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524.
- กาญจนา แก้วเทพ. การพึ่งตนเองศักยภาพในการพัฒนาของชนบท. กรุงเทพฯ : สภาคาทอликแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, 2530.
- กาญจนา แก้วเทพ อานันท์ กาญจนพันธ์. การดำรงอยู่ของชุมชน กระบวนการต่อสู้ และการพัฒนา กรณีศึกษากลุ่มพัฒนาเขตจอมทอง. เชียงใหม่ : ศูนย์สังคมพัฒนาเชียงใหม่ สภาคาทอликแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, 2533.
- กาญจนา พันธุ์ชู. ช้างกับการอนุรักษ์. 2550.
< <http://www.chaipat.or.th/chaipat/decor/elephant-t.html> > 28 เมษายน 2550.
- กิตติพิศ ศิริสุด. การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- กรมการพัฒนาชุมชน. รูปแบบการดำเนินเชิงธุรกิจของกลุ่มอาชีพพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : เพาเวอร์พริ้นท์, 2543.
- กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. วันพัฒนา. กรุงเทพฯ : พิธีการพิมพ์, 2539.
- กรมพัฒนาที่ดิน. แผนการใช้ที่ดินจังหวัด. กรุงเทพฯ : กรมพัฒนาที่ดินกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2533.
- กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. โครงการสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมสู่ชนบท. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ, 2541.
- ขจัดภัย บุรุษพัฒน์. ปัญหาชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา การพิมพ์, 2531.
- ขจัดภัย บุรุษพัฒน์. ชาวเขา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพร่พิทยา, 2518.
- _____. ชนกลุ่มน้อยในไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพร่พิทยา, 2519.

- ขจัตถ์ บุษย์พัฒน์. ชนกลุ่มน้อยในไทยกับความมั่นคงของชาติ. กรุงเทพฯ : แพร์พิทยา, 2526.
- . ปัญหาชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย. พระนคร : สำนักพิมพ์แพร์พิทยา, 2515.
- ขวัญสุดา ชันชวิทย์. การเปรียบเทียบการจัดการสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสองแห่งในเมืองเก่าอยุธยา ที่มีผลต่อชุมชนท้องถิ่น กรณีศึกษา การจัดการแบบมูลนิธิกับแบบชุมชนดั้งเดิม. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541
- โฆมิต ปิ่นเปี่ยมรัชฎ์. แนวทางและนโยบายการพัฒนาชนบทของประเทศไทย : อดีตและปัจจุบัน ใน การบริหารงานพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2527.
- . การพัฒนาชนบทยากจน ในระยะครึ่งแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 และทิศทางการพัฒนา ใน แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ใน ชนบทไทย 2527. หน้า 2. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2527.
- . “ข้อสังเกตเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน,” ใน วารสารเศรษฐศาสตร์. 1(2) : 6 – 11 ; ตุลาคม - ธันวาคม, 2539.
- งามพิศ สัตย์สงวน. สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาครอบครัวไทยโซ่ง. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- จังหวัดนครราชสีมา. 2550. (<http://travel.sanook.com/northeast/naconratchaseema/>)
10 กรกฎาคม 2550.
- จังหวัดเพชรบูรณ์. 2550. <<http://travel.sanook.com/northeast/patchaboon/>> 10 กรกฎาคม 2550.
- จารุวรรณ ชรรวมวัตร. วิเคราะห์ภูมิปัญญาอีสาน. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2538.
- จิตร ภูมิศักดิ์. ความเป็นมาของคำสยาม ไทย, ลาว และ ขอมและลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2519.
- จิระ หงส์ถาวรภัก. ทฤษฎีมูลค่าเพิ่ม. C:\Documents and Settings\Administrator\My Documents\ทฤษฎีมูลค่าเพิ่ม\Chira Academy - ทฤษฎีมูลค่าเพิ่ม.htm 2 พฤษภาคม 2550.
- เฉลียว บุรีภักดี. “ทฤษฎีระบบและการพัฒนาที่ยั่งยืน,” วารสารบัณฑิตศึกษา. 3(3) : 24 – 32 ; กันยายน, 2542.
- ชัชพล ทรงสุนทรวงษ์. การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในการจัดการนันทนาการและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2545.
- . มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- ชัยภูมิ. ข้อมูลการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ. ชัยภูมิ : ม.ป.พ., 2550.

- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. UNDP, Public Sector Management, Governance, and Sustainable Development (New York, 1995) ใน ประชารัฐกับการเปลี่ยนแปลง. หน้า 12.
กรุงเทพฯ : สุขุมและบุตร, 2541.
- ชาญชัย อินทรประวัตติ. “หน่วยที่ 8 การพัฒนาที่ยั่งยืน” แผนการสอน เอกสารประมวลรายวิชาการพัฒนาที่ยั่งยืน. 2550 <http://www.sut.ac.th/ist/ge/web/envi_3_47/Unit8.doc> 15 มีนาคม 2550.
- _____. “แนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน” การอนุวัติแผนปฏิบัติการ 21 และการพัฒนาที่ยั่งยืน. 2550. <http://www.sut.ac.th/ist/ge/web/envi_3_47/Unit8.doc> 13 มกราคม 2551.
- _____. แนวคิดในการพัฒนา เศรษฐศาสตร์พอเพียง. 2551 <[File://C:\Documents and http://www.sut.ac.th/ist/ge/web/envi_3_47/Unit8.doc](http://www.sut.ac.th/ist/ge/web/envi_3_47/Unit8.doc)> 14 มิถุนายน 2551.
- _____. การพัฒนาเศรษฐศาสตร์พอเพียง. 2550. <[File://C:\Documents and Settings\Administrator\My Documents\การพัฒนา.htm](http://www.sut.ac.th/ist/ge/web/envi_3_47/Unit8.doc)> 28 เมษายน 2550.
- _____. “การพัฒนาต้องทำตามขั้นตอน,” เศรษฐศาสตร์พอเพียง. 2550. <[File://C:\Documents and Settings\Administrator\My Documents\การพัฒนาต้องทำตามขั้นตอน.htm](http://www.sut.ac.th/ist/ge/web/envi_3_47/Unit8.doc)> 28 เมษายน 2550.
- ชูวิทย์ มิตรชอบ. การจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยระบบสหกรณ์ : กรณีศึกษาสหกรณ์ไฟฟ้าโครงการ หลวงแม่กำปอง จำกัด จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- ชลทิศย์ เอี่ยมสำอาง และวิศนี ศิลาตระกูล. “ภูมิปัญญาชาวบ้านเทคโนโลยีพื้นบ้านและแหล่งวิทยาการในชุมชน” หน่วยที่ 1-8. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2534.
- ดิฟฟลือธ เจราด. “ภาษาผู้สกร มอญโบราณ,” วารสารอักษรศาสตร์. 12(1) ; 2525.
- ตุ้ย ชุมสาย. ปฐมบทแห่งการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิชย์, 2527.
- เดือนใจ ดีเทศน์. แนวทางการทำงานกับชาวเขา เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน.
ลำปาง : ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน, 2528.
- เดิม วิภาคย์พจนกิจ. ประวัติศาสตร์อีสาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530.
- ทวี ถาวร. การศึกษาวิถีชีวิตชนกลุ่มน้อยในเขตพื้นที่ภาคอีสาน. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2540.
- ทัศนีย์ ทองไชย. สภาพและแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2542.

- ทัศนีย์ บัวระภา พิมเสน บัวระภา และวรรณศักดิ์ พิจิตรบุญเสริม. ผ้าไทญ้อ : ศึกษาศาสตร์ชาวไทญ้อบ้านแขงบาดาล ตำบลแขงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2539.
- . ผ้าไทญ้อ : ศึกษาศาสตร์ ชาวไทญ้อบ้านแขงบาดาล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์. สกลนคร : ณ สถาบันราชภัฏสกลนคร, 2538.
- ทิพวัลย์ คำคง. ผ้ามัดหมี่ : อารยธรรมของชาวไทยพวนอำเภอบ้านหมี่. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2537.
- ทรงคุณ จันทจร. การถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในเรื่องทรัพยากร ดิน น้ำ ป่าไม้ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิง. มหาสารคาม : สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2549.
- ทรงพล เจตนาวณิชย์. ลักษณะของโครงการพัฒนาขนาดเล็กและกระบวนการสนับสนุนจากสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2538.
- ท่องเที่ยวเมืองชัยภูมิ. 2550. <<http://travel.sanook.com/northeast/chaiyapoom/>>
13 เมษายน 2550.
- . ทฤษฎีการจูงใจ. 2550. <<http://mkpayap.payap.ac.th/course/mk210/f3.3.htm>>
24 เมษายน 2550.
- ธวัช ปุณโณทก. ภูมิปัญญาพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพัฒนาชนบท, 2534.
- ธิป ศรีสกุลไชยรัก. การอนุรักษ์ย่านบางรักเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตร์ สด.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
http://www.stou.ac.th/Tourism/Acheive/Series_June.htm May, 13 2006
- . การอนุรักษ์ย่านบางรักเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตร์ สด.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- ธีรพันธ์ ล.ทองคำ “ข้าว สำหรับคนผู้ศุกร (ชาวบน),” วารสารอักษรศาสตร์. 14(3) : 1-10 ; 1982.
- นิตยา กมลวาทนิตา. “บริบทไทยว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน,” วารสารเศรษฐกิจและสังคม. 40(2) : 14 – 20 ; พฤษภาคม - มิถุนายน, 2546.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากร. กรุงเทพฯ : ไทยเพื่อการพัฒนา, 2531.
- . การศึกษาของชาติกับปัญญาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, 2536.
- นิรัตน์ นวลถวิล. การศึกษาหัตถกรรมย่านลิพาทที่บ้านหมน ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง นครศรีธรรมราช. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2540.

- นิยพรรณ วรรณศิริ. มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540
- . มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.
- นิลวันต์ พิษณุดำรง. “น่านาทศนะจาก 4 ผู้บริหาร สศช.,” วารสารเศรษฐกิจและสังคม. 40(2) : 51 – 56 ; พฤษภาคม - มิถุนายน, 2546.
- บุญเทียน ทองประสาน. แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : สภาคาทอเล็ก แห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, 2531.
- บุญยงค์ เกศเทศ. วัฒนธรรมเผ่าพันธุ์มนุษย์. อุบลราชธานี : ขงสวัสดิ์การพิมพ์, 2539.
- บุญเลิศ สดสุขชาติ. รายงานการวิจัยเรื่องหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. มหาสารคาม. มหาสารคาม : สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม, 2535.
- บุญชัย จินตนา, ร.ต.ท. “ละว้าชาวบน” วารสารศิลปากร 2(1) : 52 – 61, มีนาคม, 2501.
- บัวภา ฝ่ายเพชร. การประกอบอาชีพหัตถกรรมทอผ้า ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านละว้า ตำบลเมืองเพีย อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น. ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2537.
- ประทีป แชรรัมย์. พิธีกรรมขมิ้นคูด ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยเขมร : ศึกษากรณีบ้านตะโกราย ตำบลบ้านบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม, 2535.
- ประเสริฐ เข้มกลิ่นฟุ้ง และคณะ. สังคมและวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- ประเวศ วะสี. ยุทธศาสตร์ทางปัญญาแห่งชาติ ยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่สุดของสังคมทั้งหมด ร่วมกัน. มติชนสุดสัปดาห์ ฉบับประจำวัน ที่ 2 ธันวาคม 2537.
- . และคณะ. เกษตรกรรมทางเลือก ทางรอดของสังคมไทย. เชียงใหม่ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมกับชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2537
- ปราณี วงษ์เทศ. “ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน,” วารสารธรรมศาสตร์. 3(3) : 7 ; กันยายน, 2527.
- ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันต์กุล. “การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ : ตัวอย่างการวิเคราะห์เรื่อง เล่าแบบ Myth,” วารสารสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 6(2) : 3 ; ตุลาคม – มีนาคม, 2537.
- . คนใน : ประสบการณ์ภาคสนามของนักมานุษยวิทยาไทย. กรุงเทพฯ : ศูนย์ มานุษยวิทยาสิรินธร, 2545.

- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. ความยากจน สิ่งแวดล้อม และการพัฒนา. กรุงเทพฯ : พัฒนาเอกชนไทย, 2535.
- ปรีชา อุตระกุลและ กนก โตสุรัตน์. สังคมและวัฒนธรรมของชาวนน. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2530.
- . รายงานการวิจัยเรื่อง บทบาทของหมอพั้นบ้านในสังคมชนบทอีสาน. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2531.
- . และจิระศักดิ์ สีหรัตน์. ภูมิปัญญาชาวบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือเอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง วัฒนธรรมกับการพัฒนา. กรุงเทพฯ : สถาบันการพัฒนาสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล, 2532.
- ผังเมืองจังหวัดมหาสารคาม, สำนักงาน. ผังองค์การบริหารส่วนตำบลนาสีนวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม (ฉบับร่าง). มหาสารคาม : สำนักงานผังเมืองจังหวัดมหาสารคาม, 2541.
- เพยาว์ มีมานัส. ชาวนนและลักษณะโครงสร้างนามวลีของภาษา (The Structure of Noun Phrase in Nyah Kur). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 1982.
- พิเชียน ลิปหวังอยู่. การพึ่งพาตนเองของประชาชนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูป อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- พิสมัย ผลพุกชัยไพโร. วิถีไทย. สงขลา : สถาบันราชภัฏสงขลา, 2536.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2539.
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. แนวทางการศึกษาเชิงจิตวิทยา. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.
- . ข่าวสารการเมืองของไทย. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2526.
- . แนวทางการศึกษาเชิงจิตวิทยา. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.
- . มูลฐานแห่งพฤติกรรมการเมืองของมนุษย์. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.
- มยุรี ถาวรพัฒน์. ชาติพันธุ์ละว้าก่อง การเสื่อมสลาย การดำรงอยู่ และการฟื้นฟู. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร 2546.
- มหาวิทยาลัยขอนแก่น. องค์กรชุมชนกลไกเพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ : แปลนพริ้นท์ติ้ง, 2540.

- เมธี ชัยมาโย. การพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเอง : ศึกษากรณีบ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมืองจังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม, 2536.
- ยาใจ พงษ์บริบูรณ์. “การวิจัยเชิงปฏิบัติการ.” การศึกษา. 17(6) : 11-15 : มิถุนายน - กันยายน, 2537.
- ยุพา ทรัพย์อุไร. การศึกษาการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในงานการศึกษานอกระบบโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ ค.บ กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- ยิ่งยง เทาประเสริฐ. บทความประกอบการสัมมนาเรื่องความเชื่อและภูมิปัญญาชาวบ้านในการดูแลรักษาสุขภาพ. เชียงใหม่ : ณ โรงแรมเชียงใหม่ออกคิด จังหวัดเชียงใหม่, 2538.
- . การประยุกต์ใช้ทฤษฎีพื้นฐานการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ ร.ศ.พ, 2539.
- ยิ่งยง เทาประเสริฐ และคณะ. ศึกษาของภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการดูแลรักษาสุขภาพกรณีการศึกษา : การรักษากระดูกหักของ “หมอเมือง” และการดูแลครรภ์ของชาวอำเภอจังหวัดเชียงราย. เชียงราย : สถาบันราชภัฏเชียงราย, 2537.
- . และคณะ. ศึกษาของภูมิปัญญาพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพ : กรณีศึกษาเรื่องการรักษากระดูกหักของหมอเมือง และการดูแลสุขภาพของชาวอำเภอ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วัฒนธรรมแห่งชาติ, 2536.
- ยศ ชุมจิตร์. สังคมวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2528.
- ยศ สันตสมบัติ, วิเชียร แสงโชติ. มนุษย์กับวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : คณะสังคมวิทยา และมนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534
- รักกิจ ศรีสรินทร. “ธรรมรัฐกับการพัฒนาคนที่ยั่งยืน,” ธรรมรัฐ & การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี (7 บทความ). 9 กุมภาพันธ์ 2550.
- . มนุษย์กับวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโคโยต้าประเทศไทย, 2544
- รัตนะ บัวสนธ์. “แนวทางการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น,” วารสารมหาวิทยาลัยนเรศวร. 4(2) : 7 ; กรกฎาคม-ธันวาคม, 2539.
- . การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2535.
- รัตนะ อุทัยผล. หัตถกรรมประจำถิ่น. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ. 2523.

- รัฐทิศา หิรัญหาค. แนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาย่านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี. การค้นคว้าอิสระ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544.
- ลักขณา รอดสน. การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่อง “เรือ... สายน้ำ...และชีวิตของชาวปทุมธานี ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540.
- ลิขิต ชีรเวคิน. ชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : แพรววิทยา, 2521.
- วิเชียร แสงโชติ. มนุษย์กับวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : คณะสังคมวิทยา และมนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537
- วัฒน์ จูฑะวิภาต. ศิลปะพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ : สิปปประชา, 2545.
- วัฒน์ จูฑะวิภาต. ศิลปหัตถกรรมของช่างทองเมืองเพชร : ความเป็นมาและสภาพปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินติ้งกรุ๊ป, 2539.
- วัฒน์ วัฒนาพันธ์ และคณะ. งานวิจัยศิลปะพื้นบ้านลานนา. เชียงใหม่ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2521.
- วรรณี วิบูลย์สวัสดิ์ แอนเดอร์สัน ศิลปหัตถกรรมพื้นถิ่นในพื้นที่ราบสูง. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2531.
- วินัย วีระวัฒนานนท์. สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ส่องสยาม, 2537.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ : ปาณยา, 2527.
- . ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินติ้งกรุ๊ป, 2528.
- . ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินติ้งกรุ๊ป, 2535.
- . ศิลปะสมัยใหม่และศิลปะร่วมสมัยในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : องค์การค้ำชูสุภา, 2542.
- . เครื่องจักสานในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2532.
- . เครื่องจักสานในประเทศไทย ในวัฒนธรรมพื้นบ้าน : ศิลปกรรม. กรุงเทพฯ : องค์การค้ำชูสุภา, 2536.
- . “ชีวิตไทยกับงานศิลปหัตถกรรม,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 37(12) : 9 ; 2-3 กันยายน, 2533.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. หัตถกรรมพื้นบ้าน ในเอกสารการสอนชุดวิชาศิลปะ การละเล่น และการแสดงพื้นบ้านของไทย หน่วยที่ 1-8. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2523.
- . ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ : โอ เอส พรินติ้ง เฮ้า, 2529.
- . เครื่องจักสานในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : โอ เอส พรินติ้ง เฮ้า, 2532.

- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. เครื่องจักสานไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2541.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. มรดกวัฒนธรรมพื้นบ้าน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ, 2541.
- วิวัฒน์ชัย อรรถากร. การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2545.
- วรทัต อินทร์คัมพร. การส่งเสริมการเกษตรกับการพัฒนาชนบท. เชียงใหม่ : นครพัชริชชิง, 2546.
- ศรีศักร วัลลิโภคม และสุจิตต์ วงษ์เทศ. วิวัฒนาการของวัฒนธรรมมากมิติต่างประวัตินาสาตร์และโบราณคดีสู่ความเข้าใจวัฒนธรรม. หน้า 11-62. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2532.
- สนิท สมักรการ. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม. กรุงเทพฯ : โอเดียน, 2525
- . วิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2534.
- . วิธีการศึกษาสังคมมนุษย์กับตัวแบบสำหรับศึกษาสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2540.
- สันติ จันท์ฤทธิ์. ความรู้และการปฏิบัติตัวในการดูแลสุขภาพของผู้ป่วยเบาหวานชนิดไม่พึ่งอินซูลินที่อยู่ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลชนะชัย จังหวัดยโสธร. มหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2548.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. “ภูมิปัญญาไทย,” วารสารพัฒนาชุมชน. 31(5) : พฤษภาคม, 2535.
- . ทฤษฎีทางสังคมวิทยา: เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- . ทฤษฎีทางสังคมวิทยา: เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีสังคมวิทยาเนื้อหา และแนวทางการใช้เบื้องต้น. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2533.
- เสน่ห์ จามริก. แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยเพื่อการพัฒนาบทวิเคราะห์เบื้องต้นการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2534.
- สามารถ จันท์สุรย์. “ภูมิปัญญาชาวบ้านคืออะไร อย่างไร,” วารสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวอีสานสาธารณสุขมูลฐาน. 7(2) : 5 ; พฤศจิกายน, 2534.
- . ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินติ้งกรุ๊ป, 2536.

- สายสุนีย์ สิงหาทัศนีย์. “โครงการสานสัมพันธ์ฯ เพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน,” แหล่งท่องเที่ยวในเมืองไทยที่เป็นมรดกโลก. 2(3) : 7 ; พฤษภาคม, 2547.
- เสรี พงศ์พิศ. ความหวังใหม่ของสระคูณ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : หมู่บ้าน, 2532.
- . คืนสู่รากเหง้า. กรุงเทพฯ : เทียนวรรณ, 2529.
- . ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท (เล่ม 1). กรุงเทพฯ : ทอมรินพรินติงกรุ๊ป, 2536.
- . ทิศทางหมู่บ้านไทย. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย, 2535.
- สุนีย์ ทองไชรั. หัตถกรรมกระจูดบ้านทะเลน้อย ตำบลพนาสูง อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2538.
- สุนีย์ เหมะประสิทธิ์. “การวิจัยเชิงปฏิบัติการ,” ศึกษาศาสตร์. 2(2) : 134-136 ; กันยายน, 2539.
- สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2541.
- . ปัญหาสังคม. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2541.
- สุธรรม รัตนโชติ. รายงานการวิจัยการประเมินผลโครงการพัฒนาองค์กรประชาชน : ศึกษาเจาะลึกเฉพาะกรณีผู้ยากจน. กรุงเทพฯ : กองวิจัยและประเมินผลกรมพัฒนาชุมชน, 2531.
- สุรพิชัย พรหมสิทธิ์. “โครงการสานสัมพันธ์ฯ เพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน,” การจัดการทรัพยากรมนุษย์เพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน. 1(6) : 3 ; มิถุนายน, 2547.
- สมชาย พัวพันพัฒนา. การพัฒนาศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2531.
- สมศักดิ์ เทพพิทักษ์. ศึกษาเครื่องถมเมืองนครศรีธรรมราช. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2538.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. การศึกษาสังคมและวัฒนธรรม : แนวความคิด วิธีวิทยา และทฤษฎี. ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2538.
- สรฤทธ จันสุข. การพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาบวรวิถีไทย สรุปรเนื้อหา ชุดวิชา 10151 ไทยศึกษา. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ, 2549.
- . หลักการพัฒนาแบบยั่งยืน บทที่ 2 แนวคิดและหลักการของการพัฒนาแบบยั่งยืน “Sustainable Development”. กรุงเทพฯ : สถาบันนวัตกรรมวชิรจันทร์, 2550.
- เสรี พงศ์พิศ. คืนสู่รากเหง้า ทางเลือก และทัศนะวิจารณ์ว่าภูมิปัญญาชาวบ้าน. กรุงเทพฯ : เทียนสุวรรณ, 2539.
- สุวารี ศรีปุณณะ. ทฤษฎีและกระบวนการพัฒนาระดับสังคม : เอกสารประกอบการสอนวิชา ทฤษฎีการพัฒนาสังคม. เลย : สถาบันราชภัฏเลย, 2541.

- สุภางค์ จันทวานิช. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540
- สุภางค์ จันทวานิช. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
- หัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, มหาวิทยาลัย. ภูมิปัญญาท้องถิ่น : ทูตทางสังคมเพื่อชุมชนเข้มแข็ง (เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ “ภูมิปัญญา 5 กลุ่มน้ำเพื่อการพัฒนาเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง” เนื่องในโอกาสสรุปรงาน 2 ปี กองทุนชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)
สมุทรปราการ : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, 2544.
- อนุก นาคะบุตร. “ชนบทไทยสามทศวรรษที่ผ่านมา กับบทเรียนของภูมิปัญญาชาวบ้าน สู่ทิศทางการพึ่งตนเองของชนบทในอนาคต,” การเลือกการพัฒนา. 6(1) : 25-30 ; มกราคม-เมษายน, 2531.
- อมรา พงศาพิชญ์. วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- อนุชาติ พวงสำลี และกฤตยา อาชวนิจกุล. กระบวนการประชาสังคมไทย : ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, 2541
- อนุชาติ พวงสำลี และวีรบูรณ์ วิสารทสกุล. ประชาสังคม : คำ ความคิด และความหมาย.
กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2540.
- อนุชาติ พวงสำลี และอาภรณ์ จันทร์สมวงศ์ และพีรพัฒน์ โกศลศักดิ์สกุล. เพียงความเคลื่อนไหว : บทสำรวจภาคีอันหลากหลายของขบวนการประชาสังคมไทย.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2540.
- อภิชาติ ทองอยู่. วิกฤตหมู่บ้านไทย ชุมชนพัฒนาฉบับพิเศษ. หน้า 57-63. กรุงเทพฯ : หมู่บ้าน, 2532.
- เอกวิทย์ แก้วประดิษฐ์. “มิติที่สามกับการวิจัย,” วารสารปริชาต. 10(1) ; เมษายน – กันยายน 2540.
- อานนท์ อาภาภิรม. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : แพร์พิทยาอินเตอร์เนชั่นแนล, 2518.
- อุทัย ดุลยเกษมและอนุก นาคะบุตร. เสริมความเข้มแข็งให้ตำบล จากวิถีคิดสู่วิธีปฏิบัติ.
กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2541.
- อรทัย อาจอ่ำ. ชุมชนแข่งกัน : วิถีชีวิตและกระบวนการพัฒนาสู่การพึ่งตนเอง. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2531.

- อังกุล สมคะเนย์. สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้พัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2535.
- อนันต์ ลิ้มปคุปตถาวร. ญัฮกรมอญโบราณแห่งเทพสถิต. กรุงเทพฯ : โอเอสพรีนติ้ง เฮ้าส์, 2549.
- อนันต์ การะเกด. หัตถกรรมกระจูดบ้านทอน ตำบลโลกเคียน อำเภอมะเมือง จังหวัดนราธิวาส. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2539.
- อภิญา บัวสรวง และคณะ. การแสดอ์ดลัษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวญัฮกร เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องชาติ-ชาติพันธุ์.การประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยา ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2546.
- อนก นาคะบุตร. “วัฒนธรรมชุมชนกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นที่สูง,” วารสารสังคมพัฒนา. 5(4) : 3 ; มกราคม, 2528.
- อภิชาติ ทองอยู่. “ภูมิปัญญาชาวบ้านกับปัญหาตามแบบพุทธปรัชญาในงานพัฒนาในสังคมพัฒนา,” วารสารวิชาการ. 2(3) : 7 ; มีนาคม, 2528.
- อภัย นาคคง. หัตถกรรมพื้นบ้านและงานหัตถกรรมพื้นบ้านของสังคมไทย ในการอบรมเจ้าหน้าที่ ศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ : ศูนย์วัฒนธรรม, 2523.
- . หัตถกรรมพื้นบ้านและงานหัตถกรรมพื้นบ้านของสังคมไทย. กรุงเทพฯ : ศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้าน, 2523.
- . “ศิลปกรรมพื้นบ้านและการบำรุงรักษา,” วัฒนธรรมไทย. 3(2) : 66-67 ; มีนาคม, 2526.
- อนันต์ การะเกด. หัตถกรรมกระจูดบ้านทอน ตำบลโลกเคียน อำเภอมะเมือง จังหวัดนราธิวาส. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2539.
- อนันต์ สุรพัฒน์. การศึกษาเปรียบเทียบเชิงพื้นที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวประเภทมรดกทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษาอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2541.
- อนันท์ กาญจนพันธ์ และคณะ. รายงานการสำรวจเบื้องต้นเรื่องการรักษาพยาบาลพื้นบ้านจังหวัดเชียงราย. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2531.
- อรทัย ศรีทองธรรม. วัฒนธรรมความเชื่อของหมู่บ้านอีสานในการอนุรักษ์ป่าชุมชน : กรณีศึกษาหมู่บ้านในอำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2539.

- เอกวิทย์ ฌ ถกลาง. ภูมิปัญญาชาวบ้าน : วิถีชีวิต และกระบวนการเรียนรู้ การแก้ปัญหาของชาวบ้านไทย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญา, 2541.
- เอี่ยม ทองดี. ข้าว...วัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ : พิมพ์พรินท์ติ้งเซ็นเตอร์, 2538.
- อรรถ นันทจักร. “กลุ่มคนไต-ไทย:เอกลักษณ์และการสืบค้น,” อีสานศึกษา. 4(1) : 12 ; ธันวาคม, 2537.
- Alexander-Minister, Rae. “Boundary living : Black and White Students and Adults Study their Community through and Ethnographic Ethnohistoric Perspective,” Dissertation Abstracts International. 42 : 4262-A, April, 1982.
- Agranoff, Robert. The New Style in Election Campaigns. Boston : Holbrook Press, 1972.
- Almond, Gabriel A. and G. Powell, Jr. Bingham. Comparative Politics : A Developmental Approach. Boston : Little Brown and Company, 1996.
- Almond, A. Gabriel. Comparative Politics Today : A World View. Boston : Little Brown, 1974.
- Almond, A. Gabriel and Verba, Sidney. The Civic Culture : Political Attitudes and Democracy in Five Nations, Boston : Little Brown, 1965.
- Berelson, R. Bernard, Lazarsfeld, F. Paul and McPhee, M. William. Voting : A Study of Opinion Formation in a Presidential Campaign. Chicago : University of Chicago Press, 1954.
- Bellinger, D., and others. Tribeman and Peasant in Northern Thailand, (Proceedings of the First Boas, Franz) Primitive Art. New York : Dover, 1992.
- Biggs, B.J. and P.J Moore. The Process of Learning. New York : Prentice Hall, 1993.
- Chapin, F.S. Social Participation and Social Intelligence, Handbook of Research Design and Social Measurement. New York : Longman, 1977.
- Symposium of the Tribal Research Centre. Chiang Mai. Thailand Bangkok : Sompong Press, 1969.
- Coltman, M. Michael. Tourism Marketing. New York : Macdonald and Evans Ltd, 1983.

- Chuepaeng, Mai. Social and Economic Changes in Rural Northeast Thailand. Bangkok : USOM Division, 1967.
- Cruagao, Paitoon. Changing Thai Society : A Study of the Impact of Urban Cultural Traits and Behavior upon Rural Thailand. Ithaca. N.Y. : Cornell University, 1962.
- Capra, Fritjof. The Web of Life. London : Flamingo, 1997.
- Coltman, M. Michael. Tourism Marketing. New York : Van Nostrand Reinhold, 1989.
- Cotman, M. Michael. Introduction To Travel & Tourism (An International Approach). New York : Van No strand Reinhold, 1989.
- Cruagao, Paitoon. Changing Thai Society : A Study of the Impact of Urban Cultural Traits and Behavior upon Rural Thailand. Lthaca. N.Y. : Cornell University, 1962.
- Diffloth, G. The Dvaravali Old Mon Language and Nyah Kur. Bangkok : Chulalongkorn University Printing House, 1884.
- Dander, Alan. The Study of Folklore. Englewood Cliffs : Prentice – Hall, 1986.
- Edward, Tylor. Researches into the Early History of Mankind and the Development of Civilization Paul Buchanan. Chicago : University of Chicago Press, 1984
- Featherstone, Mike. Global Culture : Nationalism, Globalization, and Modernity : as Theory, Culture & Society Special Issue. London : SAGE Publization, 1993.
- Fennell, A. David. Ecotourism : an Introduction. London : Routliedgy, 19993.
- Freeman, Michael and Roger Warner. Angkor. Japan : A David Larkin Book Olney, P.J.S. et.al. Creative Conservation. London : Chapman & Hall, 1994.
- Fielden, M. Bernard. An Introduction to Conservation of Cultural Property. Rome : UNESCO, 1979.
- Ghosh, Bimal. Profiles of Social Change. New Delhi : Oxford & IBH, 1998.
- Greenwood, J. Davydd . Cultural by the Pound : An Anthropological Porspective on Tourism as Cultural Commoditization. Philadelphia : University of Pennsylvania Pass, 1989.
- Glassic, Henry Folk Art Folklore and Folk Life : An Introduction Richard Donson ed. p. 253-280. Chicago : University of Chicago Press, 1972.

- Hughes, Arnold. "Alternative Forms and Levels of Popular Participation : A General Survey in Popular. New Delhi : Oxford, 1982.
- Howard, Michael. Contemporary Cultural An Theology. Boston Toronto : Litter, Brown and Company, 1982.
- Homans, C. Georg. "Social Behavior as Exchang," in Theories and Paradigms in Contemporary Sociology, 1(7) : 2 ; 15 ; July, 1982.
- Heider, Frity. The Psychological of Interpersonal Relationship. New York : John Wiley & Sons, Inc, 1958
- Howard, Michael. Contemporary Cultural An Teratology. Boston. Toronto : Litte, Brown and Company, 1986.
- Hall, Colin Michael and Stephen Page. Tourism in South and Southeast Asia : Issues and Cases. Great Britain : Scribe Design, 2000.
- King, Anthony E.O "Volunteer Participation : An Analysis of the Reasons People Give for Volunteering," Dissertation Abstract International. 45(5) : 1528-A ; November, 1984.
- Kirsch, A. Thomas. "Development and Mobility among the Phu Thai of Northeas : Thailand," Asian Survey. 19(7) : 370-176 ; July, 1966.
- Klausner, J. William. Reflection on Thai Culture. Bangkok : The Siam Sodety, 1987.
- Leesuwan, Viboon. Thai Art : Past and Present : Ammerin Press. 1985.
- Mckin non, J. and B. Vesnne. Hill Tropes today. California : White Lotus – Orstom, 1989.
- Moerman , Michael. Agricultural Change and Peasant Choice in a Thai Village. L.A . : University of California Press, 1968.
- Macdowell, K.R. Folk Art Study in Higher Education in North America. Michigan : The University of Michigan, 1984.
- Robert, E.King . "The Impact on Knowledge, Attitude and Achievement Motivation Scores of Various Sequences of Field Trip and Classroom Instruction Using Selected Energy Education Concepts," Dissertation Abstracts International. 7(5) : 4116-A ; 1978.

- Robret, E. Warren. "Folk Craft Folklore and Folk Life : An Introduction Richardson Dason ed.
p. 233-252. Chicago : University of Chicago Press, 1998.
- Tahaza, Khalil Nemer. A Theatrical Model for Preserving The Jordanian Traditional Folk
Handicrafts. 1987.
- Memanas, P. A Description of Chaobon (Nahkur) : an Austroasiatic Language in
Thailand. Mahidol : Mahidol University, 2422.
- Mill, Robert Christie. Tourism The international Business. New Jersey : Prentice Hall,
1990.
- National Identity Board. Thailife Thai Textiles Threads of a cultural Heritage.
Bangkok : Amarin Printing and Publishing Public company Limited, 1994
- Participation in Planning for Basic Needs. Edited by Franklyn Lisk. p.52-94. Hampshire :
International Labour Organization, 1985.
- Pond, Kathleen Lingle. The Professional Guide : Dynamics of Tour Guiding. New York :
Van Nostrand Reinhold, 1983.
- Picker, Steven. "The Post-Peasant Village in Central Plain Thai Society from Change
and Persistence in Thai Society." P. 298-323. Essay in Honor of Lauriston Shap Ethica.
Ithaca : N.Y. : Cornell University Press, 1975.
- Pond, Kathleen Lingle. The Professional Guide : Dynamics of Tour Guiding. New York :
Van Nostrand Reinhold, 1983.
- Kirsch, A. Thomas. "Development and Mobility Among the Phu Thai of Northeast Thailand,"
Asian Survey. 19(7) : 370-376 ; July, 1966.
- Moerman, Michael. Agricultural Change and Peasant Choice in a Thai Village.
L.A : University of California Press, 1968.
- Petchabunburi, Phra "The lawa or Chaobon in Changvad Petchabun, Siamese Texts
and English Translation," Journal of Siam Society. 14(1) : 19-42 ; March,
2463.
- Seidenfaden, E. "Further Notes about the Chaobon," Journal of the Siam Society
13(3) : 47-53 ; July, 1910 .
- Smuckam, Snit. Peasantry and Modernization. : A Study of the Phuan in Central Thailand.
Honolulu-Hawaii : University of Hawaii, 1972.

- Smith, L. Valene. Hosts and Guests : The Anthropology of Tourism. 2nd ed. Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 1989.
- Through, Art. "Education," Dissertation Abstracts International. 49(8) : 515 ; February, 1989.
- Thomas, Kuhn. The Structure of Scientific Revolutions. Chicago : University of Chicago Press, 1962.
- Ghosh, Bimal. Profiles of Social Change. New Delhi : Oxford & IBH Publishing Co., 1979.
- Warren, E. Tobert. Folklore Crafts, Folklore and Folklife : An Introduction. Richard p. 233-252. Chicago : University of Chicago Press, 1972.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

- กัลยา ศิริสลุง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 144 หมู่ที่ 4 บ้านน้ำลาด ตำบลนาขางกลัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2550
- แก้ว จันทร์พิมพ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 11 หมู่ที่ 1 บ้านห้วยแย้ ตำบลห้วยแย้ อำเภอหนองบัวระเหว เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2550
- ขวัญข้าว อริยะเดช เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ว่าการอำเภอปักธงชัย ตำบลเมืองปัก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2550
- ช้อย ยิ้มจตุรัส เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์, บ้านเลขที่ 29 หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2550
- คุณ ยันจตุรัส เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 14 หมู่ที่ 4 บ้านวังอ้ายโพธิ์ ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2550
- คู่ นามหนองอ้อ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 82 หมู่ที่ 1 บ้านห้วยแย้ ตำบลห้วยแย้ อำเภอหนองบัวระเหว เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2550
- จรัญ ตอสูงเนิน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 105 หมู่ที่ 5 บ้านเสด็จทอง ตำบลนาขางกลัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2550
- จุก มากนุ่น เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 12/2 หมู่ที่ 1 บ้านห้วยแย้ ตำบลห้วยแย้ อำเภอหนองบัวระเหว เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2550
- จิตร อัครชมพรมราช เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 129 หมู่ที่ 5 ตำบลบ่อปลาทอง อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2550

- เฉียบ สงค์จตุรัส เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่วนอุทยานป่าหินงาม ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2550
- ชนิดา วรกาญจน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่ศูนย์ท่องเที่ยววิถีพืษและนันทนาการ ฯ จังหวัดชัยภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2550
- ชนะ สงค์จตุรัส เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่วนอุทยานป่าหินงาม ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2550
- ชัยยศ เพียนพิทักษ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่หอประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2550
- ชัยยงค์ ฮมภิรมย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่ว่าการอำเภอปักธงชัย ตำบลเมืองปัก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา
เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2550
- ดิเรก ปักเหนือ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่หอประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2550
- ดำ ยี่จตุรัส เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 122
หมู่ที่ 4 บ้านน้ำลาด ตำบลนาขางดัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2550
- ดอกไม้ออกจตุรัส เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดบ้านน้ำลาด
ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2550
- ด้อย เปียกสันเทียะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่วนอุทยานป่าหินงาม ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2550
- ดำ วัดตะขบ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
บ้านเลขที่ 26 หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2550

- โต่ง สุขสำราญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
บ้านเลขที่ 9 หมู่ 4 บ้านน้ำลาด ตำบลนาขางกลัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2550
- แถว พุนดี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 15 หมู่ที่ 5
บ้านห้วยไคร้ ตำบลตะแบะ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ. 2550
- ทองล้วน อาจโนนเปลือย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 39
หมู่ที่ 2 บ้านวังกำแพง ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2550
- ทอง ยันจตุรัส เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 207
หมู่ที่ 4 บ้านวังอ้ายโพธิ์ ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2550
- ทน ญาตริภักษ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 9
หมู่ที่ 5 บ้านเสด็จทอง ตำบลนาขางกลัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2550
- ทิม บุกลุ่ม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 144/1 หมู่ที่ 5
บ้านห้วยไคร้ ตำบลตะแบะ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ. 2550
- ทองหล่อ อุทิศศิลป์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่หอประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2550
- นูด หาญศึก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่บ้านเลขที่ 22 หมู่ที่ 6 ตำบลบ่อปลาทอง อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา
เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2550
- บุญ ปูนขุนทด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 96
หมู่ 4 บ้านน้ำลาด ตำบลนาขางกลัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2550
- บุญทัน มากเขียน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่วัดบ้านวังกำแพง ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2550

- บุญทัน กลิ่นศรีสุข เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่วนอุทยานป่าหินงาม ตำบลบ้านไร่ อำเภอสทิงพระ จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2550
- บอน ชัดทีลักษณ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
บ้านเลขที่ 9 หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านไร่ อำเภอสทิงพระ จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2550
- ปอย ศรีวงศ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่วัดบ้านวังกำแพง ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2550
- ปุย บรรจบพุดชา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่วัดบ้านวังกำแพง ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2550
- ประชน สวัสดิ์รักษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่วนอุทยานป่าหินงาม ตำบลบ้านไร่ อำเภอสทิงพระ จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2550
- ประยูร มองทองกลาง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่วนอุทยานป่าหินงาม ตำบลบ้านไร่ อำเภอสทิงพระ จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2550
- ประเสริฐ แต่งทรัพย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่วนอุทยานป่าหินงาม ตำบลบ้านไร่ อำเภอสทิงพระ จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2550
- ประมาณ มุ่งรวยกลาง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่บ้านเลขที่ 21 หมู่ที่ 6 ตำบลบ่อปลาทอง อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดนครราชสีมา
เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2550
- ผดุงศักดิ์ แสงเพชร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่หอประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2550
- เพชร จรินทร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่วนอุทยานป่าหินงาม ตำบลบ้านไร่ อำเภอสทิงพระ จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2550

- พนม จิตจางง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ที่วนอุทยานป่าหินงาม ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
 เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2550
- เพียน แจ้งห้วย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ที่บ้านเลขที่ 143 หมู่ที่ 1 บ้านห้วยแย้ ตำบลห้วยแย้ อำเภอหนองบัวระเหว
 เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2550
- มานิต เพชรกล้า เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ที่วนอุทยานป่าหินงาม ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
 เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2550
- เลือน นามหนองอ้อ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ที่วัดบ้านวังกำแพง ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ
 เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2550
- ศิริพร หมั่นงาน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ที่วนอุทยานป่าหินงาม ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
 เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2550
- สมนึก แป้วแก้ว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ที่วนอุทยานป่าหินงาม ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
 เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2550
- สังวาล ชยจตุรัส เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ที่วนอุทยานป่าหินงาม ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
 เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2550
- เสงี่ยม กลีบกลาง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ที่วนอุทยานป่าหินงาม ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
 เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2550
- สุจิตรา สานอก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ที่วนอุทยานป่าหินงาม ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
 เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2550
- สมจิต ไชยขุนทด เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ที่วนอุทยานป่าหินงาม ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
 เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2550

- ทองหล่อ อุทิศศิลป์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่หอประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2550
- พระครูชัยวัฒน์พิศาล (หิน ไชตะขบ) วัดบ้านกลาง ตำบลบ่อปลาทอง
อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา
เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2550
- พระอาจารย์บุญเลี้ยง ธรรมะชีโร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่วัดบ้านน้ำลาด ตำบลนาขางหลัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2550
- พระอาจารย์ประถม ปริสาสโพธิ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่วัดบ้านน้ำลาด ตำบลนาขางหลัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2550
- เพ็ญฤทัย จิตินิรามัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่บ้านเลขที่ 319 หมู่ที่ 6 บ้านหัวสะพาน ตำบลห้วยเข้ อำเภอหนองบัวระเหว
เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2550
- สงวน บัวจัตุรัส เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่หอประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2550
- แสง ก่องนอก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่หอประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2550
- มูล จันทรพิมพ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่หอประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2550
- มานพ วัดตะขบ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
บ้านเลขที่ 196 หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2550
- เวียง บุญกระโทก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่บ้านเลขที่ 33 หมู่ที่ 6 ตำบลบ่อปลาทอง อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา
เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2550

- เวียน ญาตรี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ที่หอประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
 เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2550
- สามารถ เทียงพูนวงษ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ที่ศาลากลางจังหวัดชัยภูมิ อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ
 เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2550
- สมคิด ห่อไธสง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนอำเภอเทพสถิต อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
 เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2550
- สมหมาย เกร็ดตะขบ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ที่บ้านเลขที่ 117 หมู่ที่ 6 ตำบลบ่อปลาทอง อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา
 เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2550
- มน บุญกระโทก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ที่บ้านเลขที่ 33 หมู่ที่ 6 ตำบลบ่อปลาทอง อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา
 เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2550
- เมือง อยู่คง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
 ที่บ้านเลขที่ 25 หมู่ที่ 6 ตำบลบ่อปลาทอง อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา
 เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2550
- ทิม บุกข่ม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 144/1 หมู่ที่ 5
 บ้านห้วยไคร้ ตำบลตะแบะ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
 เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ. 2550
- ทองล้วน อาจโนนเปลือย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 39
 หมู่ที่ 2 บ้านวังกำแพง ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ
 เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2550
- ทน ญาตริภักษ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 9
 หมู่ที่ 5 บ้านเสลียงทอง ตำบลนายางกัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
 เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2550
- ทอง ยันจตุรัส เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 207
 หมู่ที่ 4 บ้านวังอ้ายโพธิ์ ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
 เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2550

- มาน ชัดตะขบ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่บ้านเลขที่ 94 หมู่ที่ 6 ตำบลบ่อปลาทอง อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดนครราชสีมา
เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2550
- เมือง ยันจตุรัส เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 14
หมู่ที่ 4 บ้านวังอ้ายโพธิ์ ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2550
- ยุ่ง ปรีโทน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 2/1 หมู่ 5
บ้านห้วยไคร้ ตำบลตะแบะ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ. 2550
- ยุริ เตมศิลป์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 32
หมู่ที่ 7 ตำบลนาขางกลัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2550
- เลี่ยม ขวนชัยภูมิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 143
หมู่ที่ 1 บ้านห้วยเข้ ตำบลห้วยเข้ อำเภอหนองบัวระเหว
เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2550
- สงค์ ดวงสุก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 19
หมู่ที่ 1 บ้านห้วยเข้ ตำบลห้วยเข้ อำเภอหนองบัวระเหว
เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2550
- สุชน พวงมา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน
บ้านท่าด้วง ตำบลหนองไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ. 2550
- สุชน หินตะขบ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่บ้านเลขที่ 17 หมู่ที่ 5 ตำบลบ่อปลาทอง อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดนครราชสีมา
เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2550
- สาย สุขสำราญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่บ้านเลขที่ 61 หมู่ที่ 4 บ้านน้ำลาด ตำบลนาขางกลัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2550
- สุทัศน์ ศิริสูง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 144
หมู่ที่ 4 บ้านน้ำลาด ตำบลนาขางกลัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ เมื่อวันที่ 12
กรกฎาคม พ.ศ. 2550

- สวาท ปลั่งกลาง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่บ้านเลขที่ 52 หมู่ที่ 6 ตำบลบ่อปลาทอง อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา
เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2550
- แหลม จันทร์พิมพ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่บ้านเลขที่ 9 หมู่ที่ 2 ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2550
- ແທ່ ສິນຈັຕຸຣັສ ເປັນຜູ້ໃຫ້ສັມພາຍັນ, ສຸກິສຣາ ປຣະເສຣີຈຸ ເປັນຜູ້ສັມພາຍັນ,
ที่บ้านเลขที่ 5 หมู่ที่ 2 ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2550
- หยวน ยันจัตร์ส เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ศุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่บ้านเลขที่ 207 หมู่ที่ 4 บ้านวังอ้ายโพธิ์ ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2550
- ເລືອ ແຈ້ງຫ້ວຍ ເປັນຜູ້ໃຫ້ສັມພາຍັນ, ສຸກິສຣາ ປຣະເສຣີຈຸ ເປັນຜູ້ສັມພາຍັນ,
ที่บ้านเลขที่ 22 หมู่ที่ 1 บ้านห้วยแย้ ตำบลห้วยแย้ อำเภอหนองบัวระเหว
เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2550
- ທ່ອງ ຍູາດິຣັກຸ ເປັນຜູ້ໃຫ້ສັມພາຍັນ, ສຸກິສຣາ ປຣະເສຣີຈຸ ເປັນຜູ້ສັມພາຍັນ,
ที่บ้านเลขที่ 9 หมู่ที่ 5 บ้านเสด็จทอง ตำบลนาขางกลัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2550
- ທ່ອດ ຍິຈັຕຸຣັສ ເປັນຜູ້ໃຫ້ສັມພາຍັນ, ສຸກິສຣາ ປຣະເສຣີຈຸ ເປັນຜູ້ສັມພາຍັນ,
ที่บ้านเลขที่ 122 หมู่ที่ 4 บ้านน้ำลาด ตำบลนาขางกลัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2550
- ແຫວ່ງ ຍິຈັຕຸຣັສ ເປັນຜູ້ໃຫ້ສັມພາຍັນ, ສຸກິສຣາ ປຣະເສຣີຈຸ ເປັນຜູ້ສັມພາຍັນ, ທີ່ບ້ານເລຂທີ່ 27
หมู่ที่ 4 บ้านน้ำลาด ตำบลนาขางกลัก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2550
- ໄໝ ອິນຈອນ ເປັນຜູ້ໃຫ້ສັມພາຍັນ, ສຸກິສຣາ ປຣະເສຣີຈຸ ເປັນຜູ້ສັມພາຍັນ, ທີ່ບ້ານເລຂທີ່ 143 ມູ່ 5
บ้านห้วยไคร้ ตำบลตะเบา อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ. 2550
- ທ່ອດ ມີເພີຣ ເປັນຜູ້ໃຫ້ສັມພາຍັນ, ສຸກິສຣາ ປຣະເສຣີຈຸ ເປັນຜູ້ສັມພາຍັນ,
ที่วนอุทยานป่าหินงาม ตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2550

- ห้าม เศรษฐ์กฤษกร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่วนอุทยานป่าหินงาม ตำบลบ้านไร่ อำเภอสทิงพระ จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2550
- สมนึก แซ่เจียม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 5
หมู่ที่ 4 บ้านวังอ้ายโพธิ์ ตำบลบ้านไร่ อำเภอสทิงพระ จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2550
- แอ๊ด สงค์จตุรัส เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่วนอุทยานป่าหินงาม ตำบลบ้านไร่ อำเภอสทิงพระ จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2550
- อ้อย วัดตะขบ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
บ้านเลขที่ 196 หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านไร่ อำเภอสทิงพระ จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2550
- อาทิตย์ แก้วประเสริฐ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่วนอุทยานป่าหินงาม ตำบลบ้านไร่ อำเภอสทิงพระ จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2550
- อำนวยการ เทยสระน้อย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่ว่าการอำเภอบึงขัง ตำบลเมืองปัก อำเภอบึงขัง จังหวัดนครราชสีมา
เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2550
- อำนวยการ เขตจันทัก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่วนอุทยานป่าหินงาม ตำบลบ้านไร่ อำเภอสทิงพระ จังหวัดชัยภูมิ
เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2550
- ส่อง สายบุญจันทร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สุภิสรา ประเสริฐ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่บ้านเลขที่ 75 หมู่ที่ 1 บ้านห้วยแย้ ตำบลห้วยแย้ อำเภอหนองบัวระเหว
เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2550

ภาคผนวก ข

แบบสำรวจ

แบบสำรวจข้อมูลภาคสนาม

วันที่ เดือน พ.ศ.

สถานที่

แบบสำรวจชุมชน

1. ที่ตั้ง

หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด.....

สำรวจวันที่ เดือน พ.ศ.

แผนที่ชุมชน (Participant Mapping / Transects)

ประวัติชุมชน (time line)

เวลา	เหตุการณ์

2. สภาพชุมชน

1. ลักษณะภูมิประเทศ

1.1 ลักษณะภูมิประเทศ

1.2 ทรัพยากร

1.3 การคมนาคม

1.4 สถานที่สำคัญ

1.5 สภาพชุมชนทั่วไป

3. สภาพทางสังคมและการศึกษา

- 3.1 ประวัติชุมชน
- 3.2 การปกครอง
- 3.3 องค์กรในชุมชน
- 3.4 บทบาทผู้นำ
- 3.5 การศึกษา
- 3.6 การรวมกลุ่มในชุมชน
- 3.7 ศาสนา
- 3.8 สาธารณูปโภค
- 3.9 ค่านิยม
- 3.10 อาชญากรรมและอบายมุข

4. ประชากร

- 4.1 จำนวนประชากร คน จำนวนครัวเรือน หลัง
- 4.2 จำนวนคนในครัวเรือน โดยเฉลี่ย คน
- 4.3 จำนวนผู้อยู่ในวัยแรงงาน คน
- 4.4 จำนวนผู้สูงอายุ คน

5. สภาพทางวัฒนธรรม

- 5.1 ประวัติการค้นพบด้านวัฒนธรรม
- 5.2 แหล่งวัฒนธรรมสำคัญ
- 5.3 ความสัมพันธ์ชุมชนกับแหล่งวัฒนธรรม
- 5.4 ความรู้ ที่สืบทอดของชุมชนที่มีต่อวัฒนธรรม

6. การจัดลำดับฐานะรายได้ของคนในชุมชน (Matrix Ranking)

กลุ่มอาชีพ	จำนวนร้อยละ	รายละเอียด/เหตุผล

ลงชื่อ.....ผู้สำรวจ

ภาคผนวก ค
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

เรื่อง แนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและการพัฒนาชนบทธรรมนิยมประเพณีผู้ฮกกร
เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ

ชุดที่ 1 สำหรับผู้รู้และกลุ่มทั่วไป

คำชี้แจง 1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้เป็นแบบสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มผู้รู้และกลุ่มทั่วไป

2. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มี 2 ส่วนได้แก่

-ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์

-ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ความรู้เกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปของหมู่บ้านเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับ

ชนบทธรรมนิยมประเพณีวัฒนธรรมผู้ฮกกรในจังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา และเพชรบูรณ์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์

1. ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

- 1.1 เพศ () ชาย () หญิง
1.2 อายุ () ไม่เกิน 25 ปี () 26 – 30 ปี
() 31 – 35 ปี () 36 – 40 ปี
() 41 ปีขึ้นไป

1. ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

- 1.1 เพศ () ชาย () หญิง
1.2 อายุ () ไม่เกิน 25 ปี () 26 – 30 ปี
() 31 – 35 ปี () 36 – 40 ปี
() 41 ปีขึ้นไป
1.3 วุฒิการศึกษา
() ต่ำกว่าปริญญา () อนุปริญญาหรือเทียบเท่า
() ปริญญาตรี () สูงกว่าปริญญาตรี
1.4 อาชีพ
() ค้าขาย () รับราชการ
() นักธุรกิจ () เกษตรกร
() อื่น ๆ โปรดระบุ

2. ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

2.1 หมู่บ้านนี้ตั้งขึ้นเมื่อใด มีประชากร คน

เพศชาย คน

เพศหญิง คน

2.2 อพยพหรือย้ายถิ่นฐานมาจากที่ใด ปี พ.ศ.

2.3 สาเหตุที่ต้องอพยพหรือย้ายถิ่นฐานมาจากที่ใดปี พ.ศ.

2.4 สาเหตุที่เลือกสถานที่ปัจจุบันเป็นที่ตั้งหมู่บ้านเพราะเหตุใด

2.5 ผู้นำในการอพยพตั้งหมู่บ้านคือ ใคร

2.6 ผู้นำหมู่บ้านคนแรกคือ ใคร

3. สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน

3.1 ลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้านมีเขตติดต่ออย่างไร

ทิศเหนือ ติดกับ

ทิศใต้ ติดกับ

ทิศตะวันออก ติดกับ

ทิศตะวันตก ติดกับ

3.2 แหล่งน้ำที่สำคัญของหมู่บ้านมีอะไรบ้าง

3.3 ศาสนาศิลปวัฒนธรรม เป็นอย่างไร

3.4 ประเพณีและพิธีกรรมที่ถือปฏิบัติมีอะไรบ้าง

3.5 กิจกรรมด้านการศึกษาของชาวบ้านเป็นอย่างไร

3.6 กิจกรรมด้านสาธารณสุขเป็นอย่างไร

3.7 กิจกรรมด้านการสาธารณสุขปโภคมีอะไรบ้าง

3.8 กิจกรรมด้านการจัดการชุมชนมีอะไรบ้าง

3.9 สภาพทั่วไปของสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้านเป็นอย่างไร

ลงชื่อผู้สัมภาษณ์

วันที่ เดือน พ.ศ.

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

เรื่อง แนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีผู้สูง
 เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ

ชุดที่ 2 สำหรับกลุ่มผู้รู้

คำชี้แจง 1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้เป็นแบบสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มผู้รู้

2. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มี 2 ส่วนได้แก่

-ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์

-ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์ ประวัติความเป็นมาของประเพณีผู้สูง องค์กรความรู้เกี่ยวกับ
 ขนบธรรมเนียมประเพณีของผู้สูง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์

1. ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

- 1.1 เพศ () ชาย () หญิง
 1.2 อายุ () ไม่เกิน 25 ปี () 26 – 30 ปี
 () 31 – 35 ปี () 36 – 40 ปี
 () 41 ปีขึ้นไป

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ประวัติความเป็นมาของขนบธรรมเนียมประเพณีผู้สูง องค์กรความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม
 ประเพณีของผู้สูง

1 ประเพณีที่สำคัญของผู้สูงที่เป็นประเพณีดั้งเดิมที่ทรงคุณค่าของชาวผู้สูงมีประเพณีใดบ้าง
 และมีความเป็นมาอย่างไร.....

1.1.....

1.2.....

1.3.....

2. ใครเป็นผู้ริเริ่มเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาประเพณีต่างๆ เหล่านี้ เช่นการแห่หอดอกผึ้งผู้สูง
 การละเล่นต่าง ๆ พิธีกรรม ความเชื่อ ความเป็นอยู่และอื่นๆ

.....

3 วัตถุประสงค์/อุปกรณ์ในการทำ/การละเล่น

- 4 ขั้นตอน/กระบวนการทำ/การดำเนินการอย่างไร
- 5 ผู้ร่วมพิธีมีอะไรบ้าง /ทำแล้วไปที่ไหนอย่างไร.....
- 6 รูปแบบได้มาอย่างไร
- 7 ลักษณะการสืบทอดเป็นอย่างไร
- 8 วิธีการถ่ายทอดความรู้ทำอย่างไร
9. ท่านมีส่วนร่วมในการสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างไร.....
10. ท่านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต อาชีพดั้งเดิมของญัฮกุรอย่างไร
11. ท่านคิดว่าสิ่งที่มีคุณค่าของญัฮกุรที่ควรอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาให้มีอยู่คู่กับคนญัฮกุรมี
อะไรบ้างและควรทำอย่างไร

.....

.....

.....

12. ท่านคิดว่าเมื่อคนมาเที่ยวในหมู่บ้านท่านแล้วจะอย่างไรให้เขาเหล่านั้นมองเห็นความมี
ลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของญัฮกุรที่เด่นชัด คืออะไร

.....

.....

.....

- 13 ท่านคิดว่าอะไรที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการที่จะอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนา
ขนบธรรมเนียมประเพณีญัฮกุรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

ลงชื่อผู้สัมภาษณ์

วันที่ เดือน พ.ศ.

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

เรื่อง แนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและการพัฒนาชนบทธรรมเนียมประเพณีผู้สูง
เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ

ชุดที่ 3 สำหรับผู้ปฏิบัติ

คำชี้แจง 1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้เป็นแบบสัมภาษณ์สำหรับกลุ่มผู้ปฏิบัติ

2. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มี 2 ส่วนได้แก่

-ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์

-ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ก. ความรู้เกี่ยวกับแหล่งข้อมูลการท่องเที่ยว

ข. ลักษณะการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ข้อมูลเกี่ยวกับ คุณค่าทางวัฒนธรรม

ประโยชน์ การใช้สอย ทักษะคติ ค่านิยม และปัญหาต่าง ๆ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์

1. ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1.1 เพศ () ชาย () หญิง

1.2 อายุ () ไม่เกิน 25 ปี () 26 – 30 ปี

() 31 – 35 ปี () 36 – 40 ปี

() 41 ปีขึ้นไป

ส่วนที่ 2 เรื่องที่สัมภาษณ์

ก. ความรู้เกี่ยวกับแหล่งข้อมูลการท่องเที่ยว

1. ท่านมีส่วนในการจัดการท่องเที่ยวนี้อย่างไร.....

2. ในช่วงปีที่ผ่านมาท่านให้บริการการท่องเที่ยวในช่วงเวลาใดมากที่สุด และปริมาณนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวเฉลี่ยต่อวันกี่คน.....

3. ความพร้อมในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับรับรองนักท่องเที่ยวมีเพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยวหรือไม่.....

4. ในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่บ้างหรือไม่.

5. การท่องเที่ยวในพื้นที่ ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ในท้องถิ่นหรือเกิดผลประโยชน์ต่อสังคมรอบข้างหรือไม่.....

6. ท่านต้องการการบริหารจัดการ จากหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น(องค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มชาวบ้าน) เข้ามามีส่วนร่วมบ้างหรือไม่.....

ภาคผนวก ง
แบบสังเกต

แบบสังเกตข้อมูลสนามแบบไม่มีส่วนร่วม

สังเกตเมื่อวันที่ เดือน พ.ศ.

ตอนที่ 1 ประวัติหมู่บ้านและสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน

ข้อมูลที่ได้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 2 กิจกรรม ประเพณี ความเชื่อในชุมชน

ข้อมูลที่ได้

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 บทบาทของศิลปวัฒนธรรมต่อวิถีชีวิตผู้อยู่ในชุมชน

ข้อมูลที่ได้

.....

.....

.....

.....

.....

ชื่อ สกุล ผู้สังเกตการณ์

ภาคผนวก จ
คำถามสนทนากลุ่ม

คำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม สำหรับตัวแทนกลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติและกลุ่มทั่วไป

1. ท่านเห็นว่าชนบชธรรมนิยมประเพณีใดที่สำคัญและควรส่งเสริมให้มีคู่กับความป็น
ญัสกรของท่าน
2. ท่านมีวิธีการที่จะจรจร โลงประเพณีไว้อย่างไร
2. อะไรบ้างที่ควรให้มีไว้เพื่อให้คนภายนอกมองท่านว่าสิ่งนี้คือความป็นตัวตนของญัสกร
3. ในความเชื่อที่เป็นความเชื่อที่ญัสกรยึดถือ และปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างต่อเนื่องคืออะไร
4. ในอดีตที่ผ่านมาและปัจจุบันวิถีชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร
5. ความป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นอย่างไรยังมีความป็นญัสกรอย่างไร
6. ในฐานะที่ท่านเป็นส่วนหนึ่งของญัสกรท่านเห็นว่าควรมีการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนา
ชนบชธรรมนิยมของญัสกรอะไรบ้างและทำอย่างไร
7. ท่านเห็นว่าการที่ส่วนราชการนำตัวแทนของพวกท่านไปแสดงให้นักท่องเที่ยวดูท่านมี
ความคิดเห็นอย่างไร
8. ท่านจะมีวิธีการอย่างไรที่จะนำเสนอวิถีความป็นญัสกร ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวใน
ชุมชนของท่าน
9. ท่านมีรูปแบบอย่างไรในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนในการจัดการการ
ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนญัสกร
10. ในอนาคตท่านคิดว่าควรเป็นการจัดการท่องเที่ยวอย่างไรถึงจะทำให้ยั่งยืน
11. ท่านเห็นว่าควรมีหน่วยงานที่จะดูแลและช่วยเหลือหรือไม่อย่างไร
12. ท่านคิดว่ารายได้ที่มาจากการท่องเที่ยวถือว่าเป็นรายได้หลักของท่านหรือไม่
13. ที่ผ่านมาการจัดการท่องเที่ยวของภาครัฐท่านเห็นด้วยหรือไม่อย่างไร
14. ที่ผ่านมาท่านเห็นว่าการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ
สิ่งแวดล้อมอย่างไร

ภาคผนวก ฉ
โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ

โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง แนวทางและรูปแบบ การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการพัฒนาชนบทธรรมนิยมประเพณี
กลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูง
เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ

.....

แดนอีสานของไทยเรายังมีกลุ่มชนโบราณอาศัยอยู่ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยที่เรียกตัวเองว่า “ผู้สูง” ที่หมายถึงคนภูเขาในขณะที่คนอื่นๆเรียกว่าชาวบนหรือชาวดง ชอบอาศัยอยู่ตามไหล่เขา เตี้ยๆในแถบ 3 จังหวัดของประเทศไทย ผู้สูงจะนิยมพูดภาษามอญโบราณ ลักษณะการตั้งบ้านเรือน จะตั้งอยู่เป็นกลุ่มๆ บ้านเป็นได้สูงสูง เสาบ้านจะเป็น ไม้ง่ามเพื่อรองรับคานหรือรอด พื้นและฝาทำด้วย ไม้ไผ่หลังคามุงด้วยหญ้าแฝก ได้สูงบ้านจะก่อคองไฟเพื่อป้องกันความหนาวเย็นและสัตว์ร้าย ประเพณีความเชื่อชาวผู้สูงเชื่อเรื่องผีมีการเลี้ยงผีปู่ตา การแต่งกาย ผู้หญิงแต่งกายสวมเสื้อพอกและ นุ่งผ้าถุงมีชายผ้าใหญ่ สวมสร้อยเงินและเจาะ ไบหูกว้างเพื่อสวมตุ้มหูใหญ่(กระจอน) ไว้ผมยาวเกล้ามวย ผู้ชายนุ่งผ้าโจงกระเบน สวมเสื้อหม้อฮ่อม การละเล่นที่สืบสานมาแต่โบราณจะ ออกมาในรูปการร้องเพลง การเป่าใบไม้ การตีกลองน้ำ ฯลฯ

และที่กล่าวมานั้นในความเป็นผู้สูงสิ่งที่จะแสดงความเป็นตัวตนชาวผู้สูงคือการแต่งกาย การละเล่น ประเพณีการแห่หอดอกผึ้ง การเล่นเพลงปี่เรเร ความเชื่อต่างๆถูกลดความสำคัญลง เนื่องจากกระแสความศิวิไลซ์ของสังคมปัจจุบันไม่มีการสืบสาน ไม่มีความต่อเนื่องของประเพณีและ คนรุ่นใหม่เห็นว่าไม่สำคัญโดยที่คนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจว่าประเพณีต่างๆของผู้สูงนั้นสามารถเป็น แบบอย่างให้กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นได้โดยเฉพาะในเรื่องความสามัคคี ความพอเพียง ในการดำรงชีวิต ไม่มีความรุนแรงในสังคมของผู้สูง และชาวผู้สูงเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์มากจากการยืนยันที่หนักแน่นของคนไทยที่อาศัยอยู่ร่วมกับคนผู้สูงมานานเห็นควรเป็นแบบอย่างให้กับคนอื่นๆได้

ดังนั้นจึงเห็นว่า หากไม่มีแนวทางการอนุรักษ์ ไม่มีแนวทางการฟื้นฟูและแนวทางในการ พัฒนาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงที่เป็นสิ่งที่จะแสดงให้เห็นว่าในความเป็นชาวผู้สูงให้อนุชนรุ่น หลังได้พบได้เห็นว่ามีชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งที่เคยอาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว ที่เรียกตนเองว่า ผู้สูงหรือชาวดงก็จะไม่ปรากฏให้เห็นอีกต่อไป

ด้วยหลักการและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น เห็นว่าจำเป็นต้องอย่างยิ่งว่าควรมีการศึกษาและวิจัย เพื่อหาแนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและการพัฒนาชนบทธรรมนิยมประเพณีชาวผู้สูงเพื่อ การท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อหาองค์ความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุรที่สามารถนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อหาแนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สกุรเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมของจังหวัดชัยภูมิ

วิธีการดำเนินงาน

1. ประสานงานการดำเนินงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น อบต.การท่องเที่ยวจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด
2. ประชุมปรึกษาหารือเพื่อกำหนดรูปแบบการประชุมและหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. ประสานองค์กร และภาคที่เกี่ยวข้องเพื่อนัดวันประชุม
4. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยมีการบรรยายเนื้อหาจากวิทยากร และการแบ่งกลุ่มระดมความคิดเห็นจากองค์กร และเครือข่ายเพื่อหาแนวทางและรูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
5. สรุปประเมินผลการประชุมตามกรอบที่กำหนด

กลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งหมด 35 คน แยกรายละเอียดดังนี้

ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทางด้านการท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนจังหวัด อบต.ในพื้นที่ กลุ่มแม่บ้าน

กลุ่มผู้นำ ได้แก่ นายกอบต. ส.อบต. และผู้ใหญ่บ้านบ้านน้ำลาด วังอ้ายโพธิ์

บ้านเทพอวยชัย บ้านห้วยเข้ บ้านเสลียงทอง บ้านวังกำแพง

กลุ่มอื่นๆ ได้แก่ ประธานกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสตรี กลุ่มเกษตร ผู้นำศาสนา ตัวแทนผู้สกุร กลุ่มหน่วยงานราชการ ได้แก่ จนท.ผู้ที่เกี่ยวข้องของอบต. เกษตรตำบล พัฒนาชุมชน ตัวแทนครูพื้นที่ดำเนินการ

บ้านวังอ้ายโพธิ์ บ้านเทพอวยชัย ตำบลบ้านไร่ บ้านเสลียงทอง บ้านน้ำลาด ตำบลนายางกลัก อำเภอเทพสถิต บ้านวังกำแพง ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขว้า บ้านห้วยเข้ หมู่ 1 ตำบลห้วยเข้ อำเภอหนองบัวระเหว

ระยะเวลาดำเนินการ

วันที่ 9 พฤศจิกายน 2550 เวลา 8.45 – 16.30 น.

สถานที่

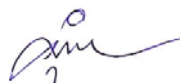
ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ

งบประมาณ

ค่าเลี้ยงอาหารว่างและอาหารกลางวัน คนละ 100 บาท จำนวน 35 คน เป็นเงิน 3,500 บาท

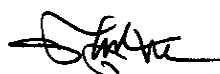
ผลที่คาดว่าจะได้รับ

แนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สุกรเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ

ผู้เสนอโครงการ

(นางศุภิสรา ประเสริฐ)

นิสิตปริญญาเอก สาขาวัฒนธรรมศาสตร์

ผู้อนุมัติโครงการ

(ผศ.ดร.ทรงคุณ จันทจร)

ผู้อำนวยการ

สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

กำหนดการประชุมเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง แนวทางและรูปแบบการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาชนบทธรรมนิยมประเพณีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้
กูร
เพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ
วันที่ 9 พฤศจิกายน 2550 เวลา 08.45 – 16.30 น.
ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ

เวลา	กิจกรรม	วิทยากร
8.45- 9.00 น.	พิธีเปิด โดยนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ	นายอนันต์ ลิมปคุปตถาวร
9.00 – 9.30 น.	สถานการณ์การท่องเที่ยวในอดีตและปัจจุบันของจังหวัดชัยภูมิ	นายมนตรี ปิยากุล
9.30 – 10.00 น.	การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิในหมู่บ้านผู้สกุร	นายมานิต เพชรล้ำ
10.00 – 10.45 น.	ภูมิปัญญาพื้นบ้านของผู้สกุรที่จะนำมาจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	นายผดุงศักดิ์ แสงเพชร
10.30 – 10.45 น.	รับประทานอาหารว่าง	
10.45 – 12.00 น.	แบ่งกลุ่ม ระดมความคิดเห็น ดังนี้	
	กลุ่มผู้แทนผู้สกุร	นายทอง ยันจัตุรัส
	กลุ่มผู้นำ	นายดิเรก ปักเหนื่อ
	กลุ่มอื่นๆ	นางศิริพร หมั่นงาน
	กลุ่มหน่วยงานราชการ	นายมานิต เพชรล้ำ
12.00-13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน	
13.00 – 14.30 น.	นำเสนอผลการประชุมกลุ่ม -กลุ่มผู้แทนผู้สกุร -กลุ่มผู้นำ -กลุ่มอื่นๆ -กลุ่มหน่วยงานราชการ	ผู้วิพากษ์ - นายสามารถ เทียงพูนวงศ์ - นักวิจัย - อาจารย์จาก มมส.
14.30 – 14.45 น.	รับประทานอาหารว่าง	
14.45 – 16.30 น.	นำเสนอข้อสรุปแนวทางและรูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ได้ต่อที่ประชุม	ผู้วิจัย

คำสั่งสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน

ที่ /2550

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานประชุมเชิงปฏิบัติการ

ด้วยสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยนิติตปริญา เอกสาขาวัฒนธรรมศาสตร์ ได้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและการพัฒนา ขนบธรรมเนียมประเพณีกลุ่มชาติพันธุ์อุษุธรเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ โดย ทำการศึกษาวิจัยในพื้นที่ 3 จังหวัด 7 หมู่บ้าน ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดเพชรบูรณ์ และ จังหวัดชัยภูมิ ได้จัดทำโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ เพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทุกภาคส่วนในพื้นที่ ที่จะนำไปสู่การกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านกลุ่ม ชาติพันธุ์อุษุธรต่อไป

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์ สูงสุดต่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดชัยภูมิ จึงขอแต่งตั้งคณะกรรมการ ดังรายชื่อ ต่อไปนี้

คณะกรรมการที่ปรึกษา

1. ผศ.ดร.วิรัตน์ ปานศิลา	ประธาน
2. ดร.อรอุมา ลาสุนนท์	รองประธาน
3. ผู้อำนวยการศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดชัยภูมิ	กรรมการ
4. ผู้อำนวยการวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ	กรรมการ
5. นายกองจัดการบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ	กรรมการ

บทบาทหน้าที่ สนับสนุนและให้คำปรึกษาในการดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

คณะกรรมการอำนวยการ

1. นายมนตรี ศรีราชเตา อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยศิลปวัฒนธรรม	ประธาน
2. นางพรพิรุณ สุพิชญ์ ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ	รองประธาน
3. นายมงคล กรุ่มรัมย์ นักบริหารนโยบายและแผน	กรรมการ
4. นายประเสริฐ แต่งทรัพย์ ส.อบจ.อำเภอเทพสถิต	กรรมการ
5. นางศุภิสรา ประเสริฐ ครู/ชำนาญการพิเศษ	กรรมการ/เลขานุการ

บทบาทหน้าที่ อำนวยการ ประสานงาน และบริหารจัดการโครงการและสนับสนุน

ติดตาม การดำเนินงานคณะกรรมการทุกฝ่าย

คณะกรรมการฝ่ายสถานที่

1. นายพรณศักดิ์ ศรีหาทาง	องค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ	ประธาน
2. เจ้าหน้าที่และลูกจ้าง	ประจำองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ	รองประธาน
3. นางสาวชนิดา วรกาญจน์	ศูนย์ท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการ ฯ	กรรมการและ

เลขานุการ

บทบาทหน้าที่ จัดบริการ ดูแลสถานที่และ โสตอุปกรณ์ห้องประชุม ให้ได้รับความสะดวกมีความเหมาะสมในการจัดประชุม รวมทั้งบันทึกกิจกรรมการประชุม

คณะกรรมการฝ่ายวิชาการ

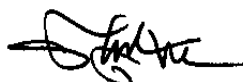
1. นายกองการบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ		ประธาน
2. นายพยุงศักดิ์ แสงเพชร		รองประธาน
3. นายผานิต เพชรล้ำ	หัวหน้าอุทยานแห่งชาติป่าหินงาม	กรรมการ
4. นายภูติศ ศิริภาณุคิด	ผู้แทนชมรมบ้านพักทุ่งกระเจียว	กรรมการ
5. นายอุดมศักดิ์ มณีวรรณ	ผู้แทนหอการค้าจังหวัดชัยภูมิ	กรรมการ
6. นางศิริพร หมั่นงาน	ครู/ชำนาญการพิเศษ	กรรมการ/เลขานุการ

บทบาทหน้าที่

- กำหนดกรอบเนื้อหาวิชาการ รวมทั้งออกแบบใบงานกิจกรรมกลุ่ม
- นำเสนอเนื้อหาด้านวิชาการตามกรอบเนื้อหาที่กำหนด
- จัดประชุม กระตุ้นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และสรุปบทเรียนจากการประชุมกลุ่มย่อยของผู้เข้าร่วมประชุม
- วิพากษ์การนำเสนอผลการประชุมกลุ่มย่อย

ขอให้ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งตามคำสั่งฯ ปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบอย่างเคร่งครัดเพื่อบังเกิดผลดีต่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่ต่อไป ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ 29 ตุลาคม 2550

(ผศ.ดร.ทรงคุณ จันทอง)

ผู้อำนวยการ

สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน

ที่ ศธ.0530.7(2)/

สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ตำบลตลาด อำเภอเมือง
จังหวัดมหาสารคาม 44000

29 ตุลาคม 2550

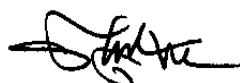
เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์สถานที่และอาหารว่าง
เรียน นายกองค้ำการบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ
สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ จำนวน 1 ชุด

ด้วยสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสานโดยนิติตปริญญาเอกสาขาวัฒนธรรมศาสตร์ ได้จัดทำโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง แนวทางการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สุกรเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ ในวันที่ 9 พฤศจิกายน 2550 เวลา 8.30 น.- 16.30 น. โดยกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมประชุม จำนวน 35 คน ตามรายละเอียดสิ่งที่ส่งมาด้วย (1) นั้น

ในการนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์สถานที่ตลอดจนโสตอุปกรณ์ห้องประชุม และอาหารกลางวันแก่กลุ่มเป้าหมายในการประชุมด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.ทรงคุณ จันทอง)

ผู้อำนวยการ

สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน

ฝ่ายบัณฑิตศึกษา

โทรศัพท์/โทรสาร 0-4374-2827

ที่ ศธ.0530.7(2)/

สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ตำบลตลาด อำเภอเมือง
จังหวัดมหาสารคาม 44000

29 ตุลาคม 2550

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์วิทยากร

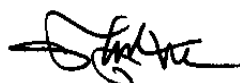
เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. คำสั่งสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสานฯ จำนวน 1 ชุด
2. โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการฯ จำนวน 1 ชุด

ด้วยสถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสานโดยนิติตปริญญาเอกสาขาวัฒนธรรมศาสตร์ ได้จัดทำโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง แนวทางการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้สูงวัยเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดชัยภูมิ ในวันที่ 9 พฤศจิกายน 2550 เวลา 8.30 น.- 16.30 น. ตามรายละเอียดสิ่งที่ส่งมาด้วย (2) นั้น ในการนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์บุคลากรในหน่วยงานท่านดังรายชื่อในคำสั่งฯ ที่แนบเรียนมาตามสิ่งที่ส่งมาด้วย (1)

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผศ.ดร.ทรงคุณ จันทอง)

ผู้อำนวยการ

สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน

ฝ่ายบัณฑิตศึกษา

โทรศัพท์/โทรสาร 0-4374-2827

ภาคผนวก ข
ตัวอย่างภาพประกอบการลงพื้นที่

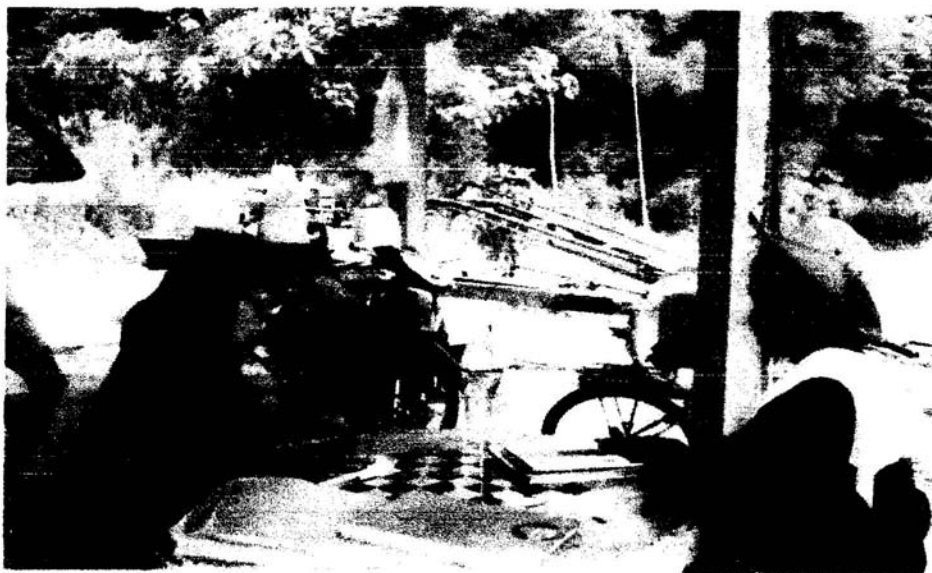

การประชุมกลุ่มเพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์ การฟื้นฟูการพัฒนาขนบธรรมเนียมกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ฮกกร

ผู้วิจัยกับหุคณัฐกรที่บ้านวังอ้ายโพธิ์ อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

การสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน บ้างวังกำแพง อำเภอเขวาสี จังหวัดชัยภูมิ

การสัมภาษณ์หญิงชาวบ้านญ้อกูร

การเก็บนของชาวบ้านญ้อกูร

การรวมตัวกันของชาวบ้านผู้สุกรเพื่อที่จะเล่นเป๊ะเรเร

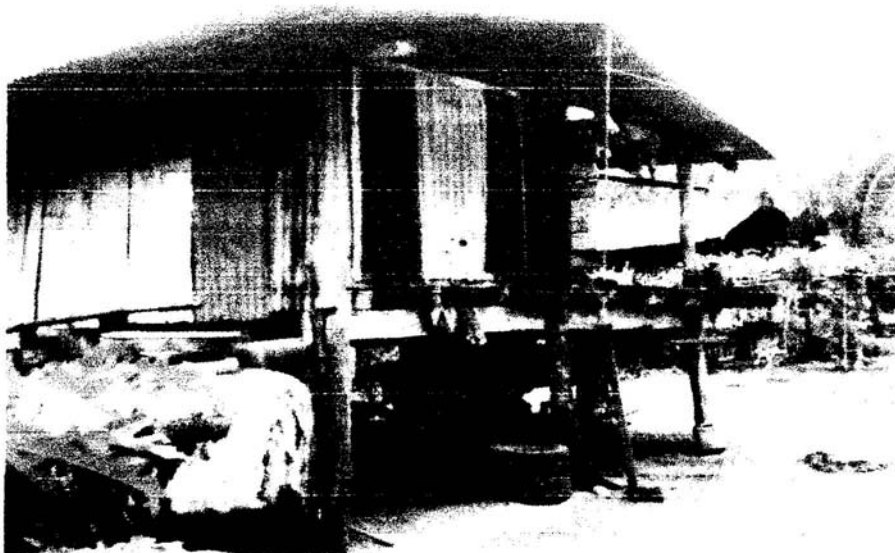

การสอนภาษาผู้สุกรของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท

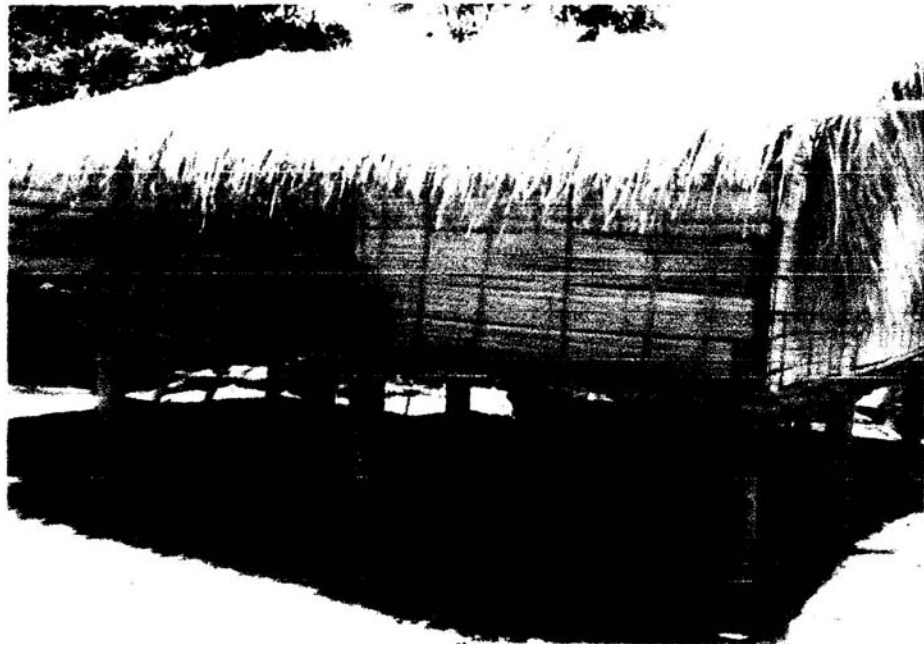

ครัวชาวญ้อสุกร

ลักษณะบ้านของญ้อสุกร

ลักษณะบ้านของญ้อกร

หญิงญ้อกรกับเครื่องแต่งกาย

กระจอนหรือคู้มหู และเครื่องแต่งกายหญิงชู้กร

ลูกหลานชู้กรกับเครื่องแต่งกายปัจจุบัน

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นางศุภิสรา ประเสริฐ
วันเกิด วันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2505
สถานที่เกิด อำเภอเมือง จังหวัด ชัยภูมิ
สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 389 หมู่ 1 ตำบลโพหนอง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ 36000
ตำแหน่งหน้าที่การงาน ครูชำนาญการพิเศษ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน โรงเรียนจัตุรัสวิทยานุกูล ตำบลบ้านกอก อำเภอจัตุรัส
จังหวัดชัยภูมิ 36130

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2525 มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสตรีชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ
พ.ศ. 2529 ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) สาขาวิทยาศาสตร์การสอนเคมี
วิทยาลัยครูสวนดุสิต กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2547 ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
พ.ศ. 2551 ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

